

4.45
KISFALUDI

KISFALUDY KÁROLY

MINDEN MUNKÁI.

A KISFALUDY-TÁRSASÁG MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTÉ

TOLDY FERENCZ.

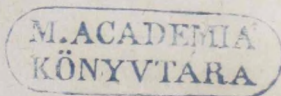
285
ÖTÖDIK KÖTET.

ÖTÖDIK ÖSZVES KIADÁS.

PESTEN, 1860.

KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.

250372

Pest, 1860. Nyomatott Landerer és Heckenastnál.

A BETEGEK.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(1826.)

SZEMÉLYEK.

Rudházy József.
Gunda, hitvese.
Kistelky Károly.
Forgay, orvos.
Lincsi, fogadós leánya.
Balázs, Rudházy inasa.

A dolog történik egy városi vendégfogadóban.

A játékszín két szoba, egy bezárt közfali ajtóval s két hátulsóval. A jobbik szobában csüggedt fővel, mélyen elmerülve, írások s könyvek közt ül Kistelky, minduntalan homlokát dörzsöli, felfeltekint, és minden mozdulata nyugtalanságot árul el. A balban Lincsi danol és rakosgat.

Lincsi.

Már most jöhetne az az úr; minden helyén áll.

Forgay (jő).

Forgay. Maga van itt Lincsi? Nyitva látván e szobát azt gondoltam, hogy már érkezett az uraság, a kinek számára rendelém meg.

Lincsi. Csak én tisztogatok, de van is sikere; nemde szép szobám?

Forgay. Csinos mint maga. Lincsiben a közmondás valósul: milyen az asszony, olyan a ház. Csak iparkodják, Lincsi! s vigyázzon új vendégére: ő gazdag, bőkezű, semmi szolgálatot jutalmatlan nem hágy, s nekem jó barátom.

Lincsi. Tán csak nem oly morez képű, mint ez itt a szomszédban; lelkemre mondom: úgy néz az emberre, mint ha ki akarná nézni a világból; csak nem lesz tán beteg?

Forgay. Valóban ez is az.

Lincsi. Jaj nekem! ez rossz újság. Én csak friss egészségű vendéget szeretek. (Kívül csendítnek.) Valaki jő, mindjárt szolgállok. (El.)

Forgay. Meglátom, mily sikere lesz próbámnak. Hasztalan itt minden orvosszer: a léleknek kell ébredni, hogy gyöngeségeit megismérje.

Kistelky (egyszerre felugrik s nagy léptekkel fel s alá jár). Élet! élet! gyöngye pókháló, melyet egy porszem, har-matcsepp, langy szellő összedúl; játszi hab, mely tajté-kozva part felé hempelyg, s ott elenyészik; hiú szivár-vány, tele szép színnel, nagy értelemmel, s ha jól megnézzük, könnyeken ragyog; zavaros forrás, mely messze csörög s a szomjuzót megcsalja! Ím! ez a föld! (tenyerét feltartja) nagy a lábnak, szűk az elmének: (reá fúj) ez az élet, mely szél gyanánt sikamlík el; kér-dezd az ést, hová? s olyan, mint a törött szekér, csi-korog, de rábízott javadat nem bírja.

Forgay. Betegem itt, hallom, mozgásban van. Lesz megint mit hallgatni a sorsnak. Valóban nem tudom: melyiket sajnáljam inkább. Ez itt elégedetlen, az élet komorabb oldalain csügg, eleven képzelet sötétben szál-long; a létben nem lel örömet, a haláltól még is fél. Amaz eddig víg, boldog volt, s most csekély sérelmén lelke elrémult, mindég halálon tépelődik, s örökös félel-mében nem hallja az ész vígasztaló szavát.

Kistelky. Élet! s ez volna azon kincs, mely után annyi balgatag sóhajt, melyért annyi s annyit áldozik? Sanyarú kincs! melynek önkényes lemondásától csak a világnak annyi félszeg ítélete, gyanúja tartóztat. Haha! azt gondolnák: hogy szerelem üzött föld alá. Szerelem! te csalfa édes mostohája az életnek! Élelmet adsz néha, szörnyű kamatért, én tudom, én! Mint ég, mint szédelg fejem, minden csepp vérem agyamba tolúl! ah, ezek a szélütésnek jelei. Be bágyadt vagyok! (Leül.)

Forgay. De hogy Rudházy még sem érkezik. Lépvést hajtát nyilván, hogy tüdeje ne szenvedjen.

Kistelky (nyugtalanúl). Mint forr vérem! így hervad az ember el! s utóbb kóró gyanánt nyúlik fel a pusztán, s csak akkor üt megint lármát, ha sok pénz-t hagy maga után s bohó testamentomot tesz, vagy pom-pásan temettetik el. Iparkodjál bár, tedd magadévá mind azon tökélyeket, melyek nemesítik az életet, mit nyersz? roncsolt testet; és ha lelki műveltség a test rovására történik, s minden igyekezetnek nyögés a

vége, akkor minden tudomány csak bolondnak velejében támad, s a vad, kire mi büszke sajnálkozással nézünk le, boldogabb nálunknál. — Ördög, pokol! fejem olyan mint a szélmalom, kereng, elő hátra s oldalt biczeg, fülem cseng, mintha lélekharang kongna üregében, mind rossz jel, nyugodnom kell. (Párnaszékre fekszik.)

Lincsi (Gundát bevezeti). E lesz szobája az úrnak.

Forgay. Mit látok! Tekintetes Asszony maga van itt?

Gunda. Örülök, hogy itt találom doctor urat! épen szállására szándékoztam.

Forgay. Férje nem jó még?

Gunda. Még útban van. (Lincsihez) Édes leányom! nekem még egy üres szoba kell, nem lehetne mindjárt felnyitni ezt a szomszédban?

Lincsi. Már azt egy úr foglalta el, hanem itt balról —

Gunda. Jól van csak hamar. Hordasd be holmimat, a kocsit tolasd a színbe, és senkinek ittlétemről ne szólj, érted? (Lincsi el.)

Forgay. Nem értem e titkolódást —

Gunda. Kedves doctor úr, nálunk lévén tudja, mennyi bajom van urammal, s meg kell vallanom: hogy az a mély tünődés, eszmélkedés, borongás, félelem most sem szűnt meg, s engem inkább nyugtalanít, mint az a kevés vér, melyet tüdejéből vesztett.

Forgay. És méltán; azért is rendeltem ide hogy itt a zaj és tárgyak különfélesége izgatván érzékeit s inait, borúltságából ébreszsze lelkét.

Gunda. Hasztalan fáradtam öt felvidítani, minden kérésem, vigasztalásom sikeretlen volt.

Forgay. Nekem minden postán írt és panaszkodott, noha minden válaszüzenetben szavamat adám, hogy nincs veszedelem.

Gunda. A halál félelme váltig szorongatja különben erős férfiúi szívét.

Forgay. S mit csinál egész nap?

Gunda. Némán üldögél, jár, kel, gondolkodik, kelletlen eszik iszik, minden hús levegőtől irtózik, pióczáztatja magát, fohászkodik, s ez így megy már szinte négy hónap óta. Legnagyobb mulatsága, ha midőn borongó fővel a folyosón sétál, lépteit számlálgatja. Képzelterhet doctor úr! mennyi fájdalomba kerül mind azt látnom, s nem tudhatnom segíteni.

Forgay. Édes Tekintetes Asszony! bízvást nyugott lehet, én jobbulását ígérem.

Gunda. Ah doctor úr; előbb akármilyen nehéz nyavalyát, mint ily lelki betegséget!

Forgay. Én különös úton szándékozom eszmélethez hozni. Ismeri Tekintetes Asszony Kistelky urat?

Gunda. Személyesen nem, de tudom hogy uramnak igen jó barátja.

Forgay. Nem különben az enyém is.

Gunda. Különös víg embernek kell lenni, mert férjemnek küldött irományaival sokszor igen elmúlatott.

Kistelky (megint felugrik, és háborogva járkál). Nyugalom, üres szó! hiú álma egy szerelmesnek! Míg az élet, vagy lélek, vagy pára, vagy akármilyen a testben rejtetik, nincs nyugalom. Hej! a sirban — ott! ott!

Forgay. Nem hall Tekintetes Asszony mellettünk valamit zúgni, nyögni?

Gunda. Úgy rémlett előttem.

Forgay. Ez az a víg ember, Kistelky Károly. Tessék elhinni! ő szinte azon nyavalyával vesződik, mint férje.

Gunda. Félek, ha összejönnek, egyik a másikat még inkább megrontja.

Forgay. Épen nem, sőt én ellenkezőt reménylek: azért is intéztem így a dolgot. Ők szeretik s már rég nem látták egymást; most tele hypochondriával összehatalálkoznak, panaszolkodnak, sopánykodnak; de tudom, hogy mindeniknek van annyi esze, hogy a másiknak bolondságát általlássa, a lélek magába tér, hasonlítani kezd s előbb mint sem véljük, kifejlik sötét fátyolából.

Gunda. Adná Isten! én óhajtom leginkább.

Forgay. Kocsi zörög be a kapun, talán jó már.

Gunda. Én tehát nem maradok itt, majd későbben meglepem. Ő erővel otthon akart hagyni, én azonban titkon útra készültem, s kevés vártatva utána indulván, más úton elkerültem. Lehetetlen volt őt idegen ápolásra hagynom.

Forgay. Ez felséges gondolat volt, csak tessék elvonulni, majd tudtára adom én, mikor lepjük meg.

Gunda. Mint férjem barátjának, én is kezére bízom szerencsémemet.

Forgay. Úgy tekintem, mint enmagamét. —
(Gunda el.)

Lincsi (Balázst bevezetvén). Ez az uraság szobája.

Forgay. Itt vagytok már Balázs?

Balázs. Csak magam vagyok, Tekintetes Uram. Egyik kocsival az uraság előre küldött, hogy mindent rendeljek el, maga is nem sokára itt lesz egyik tisztjével.

Forgay. Mi jó hír, Balázs? mint van az uraság?

Balázs. Szemre tűrhetőn, belül tudja isten mi baja. Már rég szavát se hallottam.

Lincsi. Bajának csak kell lenni, különben nem volna beteg.

Balázs. Minap a tón ladikázott, s piczint megerőltette magát, tán az orvosok ijesztettek rá; volna csak az én apám fia, tudom nem félne úgy.

Lincsi. Szegény úr! azonban majd meggyógyul itt.

Balázs (Forgayhoz). Tekintetes Úrban minden reménységünk.

Forgay. Ne búsulj, én jót állok egészségéért. Ha addig elérkeznék míg oda leszek, ugorj hozzám. (El.)

Lincsi. Ez derek úri ember, de haragszom rá, mivel a minap megpirított. (Szívéhez nyúl.) Itt valami szorongatott, s azt neki megpanaszoltam, azon ő nehezen fog segíteni, mondá, hanem más valaki —

Balázs. Ki az a valaki?

Lincsi. Majd biz én azt megmondom, mikor magam se tudom még.

Balázs. Mind hagyján! Csak olyan meleg ne volna; majd elolvadtam az úton.

Lincsi. Nekünk van az ellen orvosságunk, jó fris ital.

Balázs. Mindjárt jövök, de előbb beteszem az ablakokat, mert megszidnak a fris levegőért. Jőjön hugocskám! (El Lincsivel).

Kistelky. Gyermekkoromkán azt kérdezték tőlem: mi az, ha leteszik is sír, ha felveszik is sír? Ki gondolta volna, hogy a láncznak e tulajdona reám is illhetik majd? Ha ülök is baj, ha járok is baj, ha lefekszem még nagyobb baj, s így a sok bajtól bajlódva sem tudok menekedni.

Forgay (jő).

Forgay. Jó napot barátom! hogy vagyunk?

Kistelky. Mint kiben az élet és halál birkózik, én vagyok az üllő, melyen edzik fegyveröket. Édes barátom! a régi nyavalya új szót nem érdemel, új bajaim pedig csak a réGINEK gyermekei.

Forgay. Ez a régi panasz, s már félig szokás. De különben jól érzed magadat?

Kistelky. Csodálom! te orvos vagy, szemed is van, s még így tudsz kérdezni? Ha jól érezném magam, nem lenném az órát, mely vagy egészséget vagy halált fog rám hozni.

Forgay. Én jobban szeretném, ha te az óralesés helyett a szabadban járnál, sötét képzeletidet kipihenni hagynád, vagy kellemes társaságot keresnél.

Kistelky. Én és társaság! Vagy azt akarnád, hogy szögletbe vonúlva nézzem és sajnáljam a gyöngéket, kik ma vígadnak, s messze időkről ábrándoznak, s holnap egy szellő képes ledönteni őket?

Forgay. Keress asszonyi társaságot, s ne sűrűsítsed itthon töprenkedve véredet.

Kistelky. Hol asszony a fő személy, ott az ész kártyaházat rak gyermekasztalnál.

Forgay. Különben nem voltál asszonygyűlölő.

Kistelky. Az ifjúság minden hamis pénzből nagy kamatot vár, s mellette az igaz tőkepénzt elkölti. Én annyira ismerem az asszonyt, hogy többé nem vakít el; különben gőgös sem vagyok azt hihetni, hogy rajtam még a hervadás is kellemes lehetne.

Forgay. Látd barátom! mind ezt a tünődő képzelgés szüli, mely az életre komor színt terít, s retteg még is a haláltól, s ha így tart, élted szebb s gyümölcsözőbb felét hypochondria emészti el.

Kistelky. Édes barátom! én azt jól tudom, hogy a természet titkos műhelyébe emberi szem nem hathat, s hogy nem minden nyavalya orvosolható; ne tartsd azért nem ismert nyavalyámat képzeltnek. Légy őszinte, s megnyugszom, vagy próbálj valamit rajtam, ha a más világba küldesz is.

Forgay. Én azért kértelek ide, hogy közelebb legyek hozzád, s csüggedt lelkedet valamikép más irányra ébreszszem. Mint barátod azt mondom: bolond vagy, s nem érdemled meg az egészséget melylyel bírsz; mint orvosod azt mondom: vigyázz magadra, mely bajt most magad alkotsz, valóvá lehet, s akkor orvosszer nehezen használand, ha az elcsavart természet magát rajtad megbosszúlja. Én a sok hosszú recipe helyett, melylyel más magadat s erszényedet fogyasztaná, csak egy jó feleséget ajánlanék, ki mozgásba hozna, s időt nem engedne haszontalan eszméletekre.

Kistelky. Feleség! új bajt a sok régi bajhoz, mérget méreg ellen? Kérlek, ne érintsd e pontot.

Forgay. Jer hát velem sétálni.

Kistelky. Bágyadt vagyok.

Forgay. Megjön erőd.

Kistelky. Fejem ég, szédeleg.

Forgay. Majd elmúlik, csak jer.

Kistelky. Nem megyek.

Forgay (kalapját veszi). Hát maradj.

Kistelky (habozva). Édes barátom! tán még is szükséges volna valami szer, ha gondolnád —

Forgay. Mondtam már, betegséged leginkább magadtól függ, s ha az egész patikát beveszed is, rosszból ugyan, de jobban nem léssz, azért ne kívánd, hogy meggyőződéseim ellen cselekedjem. Isten veled. (El.)

Kistelky. Engem vádol, mert ismérte tapasztalása nálam szégyenben hagyja. Oh emberi tudomány! gyűszűbe fér egész tartalmad. Minden csak füst, gőz, mint az élet maga. Minden kor, minden elme azon töri magát, hogy új módot, új forrást találjon, az életet üstökénél fentartani; s ennyi könyv, ennyi ezer vélemény következése az : hogy, — meg kell halnunk, s ah! ezt is akkor, minekutána örömeink halálát vérző szívvel szemléltük; és így, akár csepp akár pint-számra veszed az orvosságot, egy tüsszentés megöl. (A másik szoba ajtaja nyílik, Rudháy köpönyegbe burkolva belép, utána Balázs a poggyászszal, Lincsi s több fogadóbeli ember ládával.)

Balázs. E legalkalmasabb szoba, Tekintetes Úr! maga a doctor úr rendelte. (Rudháy helybenhagyását jelenti, az ablakhoz megy, s próbálgatja, ha jól be van-e zárva.)

Lincsi. Parancsol valamit Nagyságod? (Rudháy nem szól.) Tán friss italt méltóztatik? (Rudháy irtózását jelenti keze intésével.)

Balázs (Lincsihez). Már több hónapja hogy langyos vízzel él.

Kistelky. Micsoda zúgás van mellettem? Az volt még hátra, hogy itt is háborgassanak.

Balázs. Tekintetes Úr! elugorjam doctor úrért?

Rudháy (sietni inti).

Lincsi. Ozsonnát vagy vacsorát parancsol Nagyságod?

Rudháy (haragosan int, hogy ne kérdezősködjék).

Balázs (Lincsihez). Uram semmit sem eszik, de annál többet eszem én.

Lincsi. Néma ez a kend ura?

Balázs. Nem épen néma, csak hogy nem szokott beszélni. (El.)

Lincsi (félre). Még ilyen két ember mint az (a mellékszobára mutatván) meg ez, nem fordult meg nálunk. (Rudházyhoz) Ha valamit méltóztatik parancsolni, tessék odakünn a csengetyűt meghúzni. (El.)

Rudházy (köpenyegben fel s alá jár, aztán feltár egy ládát, könyveket és papirost vesz ki, olvas, megint felkel, a tükörhöz megy, fejét csóválja, leül és ír).

Kistelky. Örömetst kimennék, de a hévség mindjárt elgyújt, szemem kettőzik, fejem dagad, szédeleg. Hm, hm, mire jutánk! egykor szerelem, barátság és jó bor után szaladgáltam egész nap is, lábam könnyű volt mint keblem, s mely örömet ember előtt elrejték, bizonyosan kisohajtam a szelíd holdnak. Boldog idő, vagy bolond idő, mindegy! az életet megízlelni lepke szárnyon repülsz felénk, s midőn meg akarunk fogni, minnen orrunkat ütjük meg. Most bort nem iszom s veres vagyok, testem izmos s erőm nincs, sokat gondolkodom s mind inkább elbutúlok. Haj, mi lesz ebből? hm, por és pára. Még is kijárom magamat, (fogja kalapját) fáradság után talán lelek nyugalmat. (Épen mikor Kistelky kimegy Rudházyhoz Forgay lép be, s amaz látható örömmel terjeszti felé kezét.)

Forgay. Isten hozott barátom! Örülök hogy szavamnak engedté, s oda hagyád fészkedet. De minek ez a köpenyeg? minek ez a sok kendő nyakadon e nagy hévségben?

Rudházy (jelekkel tudatja vele, hogy a levegőtől fél).

Forgay. Barátom, én a néma játékhoz nem értek, nem tudsz szólni?

Rudházy (gyöngye hangon). A torok, a tüdő —

Forgay. Hiszen mikor utóljára nálad voltam, mondtam : hogy nem vagy s nem is voltál veszélyben. Csak te beszélsz.

Rudházy (mindég gyöngye hangon). Ha lehetne, de mellem fáj! Segíts barátom! adj be, én rendelésidet pontosan msztartom.

Forgay. De mi bajod? nem látom által.

Rudhály (elővesz egy nagy csomó írást, s Forgaynak adja). Itt van naplókönyvem, benne híven le találod festve nyavalyámat.

Forgay. Haha! egy ország betegségei sem tennének többet.

Rudhály (titkon bosszankodva). Nem tudom mi nevetned való van ebben? te a dolgot igen könnyen veszed, s én azalatt elhalok.

Forgay. Lássuk hát. (Olvas) Főfájás, mely ebéd közben enyhül, szorongás, görcs a mellben, a torokban viszketegség, nyugtalan éj, álmatlanság, (az írást átforgatván sebesen) és a többi. Látom mind egy húron pendül.

Rudhály. Úgy barátom! s ezek jelenségei a lapangó halálos nyavalyának, segíts ha lehet!

Forgay. Látd! mind e jeleket az örök tünődés és képzelősség szüli. A hevült vér, feszült velő a fájdalmat valóvá teszik, mikor a félelemtől kábúlva elcsüggedsz. Ez mind jó lesz, csak te légy nyugott és beszélj.

Rudhály. Mi az akarat tehetség nélkül?

Forgay. Tehetségedet magad tompítád el, ébreszd fel újra. Van-e bizodalma bennem?

Rudhály. Minő kérdés? ha nem volna, nem indulnék vakon szavad után.

Forgay. Itt kezem, nem lesz bajod, csak te beszélj, ha énekelsz se bánom, ha mindjárt nehezen esik is eleintén. Hát ezek micsoda könyvek? (Nézi) Haha! Brown, Mesmer, Hahnemann, Hufeland . . . Ej ej, édes barátom! ezek neked olyanok, mint gyermeknek a kés, összezavarják elmédet, de meg nem nyugtatják, s majd úgy jársz, mint az egyszeri ember, ki némely nyavalyában e sor helyett: be kell várni míg a gyermek felnyitja száját, nyomtatási botlás miatt így olvasta: be kell varrni, s fogta magát és kis leányának összevarrta száját.

Rudhály (elfeledve magát). Hahaha! ugyan jól járt, a ki elvette.

Forgay. Most mennem kell.

Rudházy (ismét gyöngé hangon). És semmit sem rendelsz?

Forgay. Majd később, innen úgy is el kell költöznöd, mert hallom, melletted igen izgága ember lakik, pedig ez igen neked való szoba —

Rudházy (ismét elfeledve magát). Izgága ember? Ha ok nélkül megbánt, bennem is férfit lel.

Forgay. Látd barátom! ily hangot szeretek én. Is-ten veled. (El.)

Rudházy. Ne késsél! — Alig szoltam, már érzi mellem. (Elmerülve fel s alá jár) Szörnyűség! egy víg óra következése mily sajnós! Mikor az evezőt oly vidám kedvvel forgatám, nem hittem, hogy élttem ere ott szakadjon. Ilyen az élet! Forgay biztat ugyan, de — de előérzetem mást sugall; csak azért biztat, hogy a szomorú kénytelenséget szelídebb alakban tüntesse előmbé. A halál mint leghívebb követője az életnek nem rettent ugyan, de ily korán, ily lassan, ily készületlen! (leül s fejét kezére hajtja).

Kistelky (tüzesen felzárja az ajtót, becsapja, s kalapját az asztalra dobja). Kiállhatatlan bosszúság! A kit csak előtalálok, egészséget hazud rám; mint az időről, mindenik színemről szól, mintha mindég sárgán jelenne meg a halál; hát a ki magát főbe durrantja, pirosabb lesz minden rózsánál! Mintha fáradt volnék, pedig alig jártam. Látom már, én hiában koplalok, hiában iszom vizet, nyavalyám orvosolhatatlan. Ki parancsol a vérnek hogy ne gyűljön a főbe? Nem bánom, akármi történik is velem. A barátság kérelmének, a világ kívánságának eleget tettem, el vagyok készülve, csak az egyet óhajtom: hogy a volt és nincs között ne legyen gondolat. (Komorán leül.)

Rudházy. Én mint atya, mint férj oly szerencsés valék! s ez által földi birtokom még édesebb lön. Bízást mondhatom: élttem szakadtával nem csak az veszt, kit szorosabban köte hozzám a sors, de mások is, kiknek szép feltételeim szárnyat adtak volna. Hány szép szándék buzgott elmémben! hány jótévő czélt alkottam!

s mind ezt egy érpattanás megsemmisítse? Úgy járjak mint a művész, ki sok elmélkedéssel egy égi alakot képzett, mely halhatatlanítsa, s midőn a durva kőre hullnak első ütései, összedől, meghal, s a szép idea chaosba tér vissza. E tekintetből sajnálom életemet, a nélkül hogy magamat félénknek tarthatnám. — Mily nehezen lélekzem; a szólás nehéz, nem hiába! a sors örök elnémulásra készít; szúrás, nyomás a mellben, bús jelenség, felírom, betegségem története az orvosoknak használhat legalább. (Leül és ír.)

Kistelky (ismét felkél). Hypochondria! te az ész sötét kísértője, te tűnöl fel előttem? Nem! te is csak oly nagy semmi vagy mint a hűség; név, melyet a lekötött ész a nyelvre tesz, téged a természet nem ismer, veled hát nem lehet bajom. Orvosom annak tartja, de nincs könnyebb mint valamit állítani, mi az önkénytől függ. Átkozott állapot! dolgaimtól elvontak, hogy fejem derüljön, s a munkátlanság legnagyobb betegség. (Egy szögletben észreveszi tokba zárt hegedűjét) Mily újság! mi jutott itt Tamásomnak eszébe, hogy ezt is elhozta? s én most látom csak először? bizonyosan gyöngülnek szemeim is! (Felveszi a hegedűt) Édes hegedűm! egykor sokat forgottál kezemben, mikor egy szépnek tekintete keresztülvillant rajtam s én csillagnéző voltam; utóbb a kuczkóban maradál mint sok arany álom! (Kiveszi tokjából a hegedűt) Tudok-e még! ujjaim merevültek ugyan, de semmi! annál jobb lesz mulatságom. (Húzza.)

Rudhász (félre vetve írásait). Ejnye micsoda átkozott csikorgás ez? szinte szaggatja fületem — mindig erősebben húzza, lehetetlen kiállnom. Csak tudnék kiáltani! (Csönget.)

Balázs (jö).

Balázs. Tessék parancsolni.

Rudhász. Hallod Balázs?

Balázs. Ej be szép, aztán ugyancsak kesergő nóta!

Rudhász. Csikorgó nem kesergő! (Kocog az ajtón.) Nem hallja — vagy tán készakarva teszi. Jer Ba-

lázs! neked ép tüdőd van, kiálts által, majd megsúgom én, mit?

Balázs. Jól van tekintetes úr. (A közajtóba áll. Rudházy fülébe súg.) Kérem uraságodat, itt a szomszédban beteg van, hallja az úr, tessék bennünket kimélni!

Rudházy. Jobban kiálts, tán siket. (Balázs fülébe súg.)

Balázs (jobban kiáltva). Hagyjon fel az úr a hegedűvel, beteg van a háznál.

Kistelky. Hát engem illet. (Szinte az ajtóhoz megy) Mi baj?

Balázs. Fülünk fáj. (Rudházy fülébe súg.) Tegye félre az úr azt a hegedűt, igen sívít.

Kistelky. Minő parancsolókép szól! azért sem teszem le. (Általkiált) Nekem épen kedvem telik benne most, érti az úr!

Balázs. Mit mondjak tekintetes úr? (Rudházy súg.) Nem illik így háborgatni a többi vendégeket, vagy jobban meg kellett volna tanulni.

Kistelky (fenn kiált). Kinek mi köze hozzá? én magamnak eleget tudok! tessék otthon parancsolni. (Annál tüzesebben hegedül.)

Rudházy (magát elfeledve, félre tolja Balázst és teljes torokkal kiált). Ez neveletlenség, uram!

Kistelky. Tüzes lánczos! ez belém akar kötni, épen jó kedvemben talál, s mintha ismerős szózat volna. Rajtam senki se paczkázzon. (Általkiált.) Nem ártana ha nyelvét uraságod megzabolázná, különben majd segíték én!

Rudházy (növekedő tüzzel). Ezer mennykő! az ajtónak köszönje az úr, különben majd becsületre tanítanám! (Befele) Ez pántolódni akar, pedig mintha ismerős volna.

Balázs. Ne féljen a tekintetes úr! ha ütlegre kerül a dolog, itt vagyok én is.

Rudházy. Az úrban nincs nevelés.

Kistelky (elvetván hegedűjét). Ejnye mennydörgős mennykő! az úr még fenyegetni mer? meglátjuk!

(Oly erővel az ajtóra üt, hogy a zár felpattan.) Tán azt véli — (meglátja Rudházyt s nagy örömmel felé terjeszti karjait) Józsi!

Rudházy (örömtelve). Károly! édes kedves barátom! (Ölelkezés.)

Balázs. Ej, ej! mi lett a haragból? Így én hát dolgomra mehetek. (El.)

Kistelky. Mikor? honnan jöttél? barátom! hogy még nem láttalak! szívemből örülök, ugyan rég nem láttuk egymást!

Rudházy. Csak az imént jöttem, barátom! valóban nem várt öröm; hahaha! mily különösen találkozunk ismét —

Kistelky. Most hagyjuk nyitva az ajtót.

Rudházy. Helyesen, s együtt leszünk mindég. Ej barátom! be sok beszélni valóm van veled.

Kistelky. Furcsa történet! ha fejem egészséges volna, egy kis vígjátékot írnék felőle, bezzeg adna ez tréfát barátinknak! De szólj, mi jó hozott ide téged?

Rudházy (mindinkább gyöngülő hangon). Ah barátom! nem hiába történt viszonzlításunk ily különös módon, engem nem a szerencse hozott melléd, hanem talán a sors végső kedvezése, tán utolszor látjuk egymást.

Kistelky. Hogy hogy? hiszen csak nem akarsz tán meghalni?

Rudházy (még gyöngébben). Én bizony oda vagyok, Károly. Vége az erős alkotásnak, a harsogó szózatnak, melylyel hajdan egymást vígságra hívtuk, mellem, tüdőm oda van; nem hallok mily gyöngé szavam, alig tudok beszélni.

Kistelky. Azt nem találom; előbb ugyan derekasán lármáztál.

Rudházy. Haragból! de érzem is, alig lélekzem; már négy hónap óta sínlődöm így, nincs is reménységem, hogy kivergődhessen a tüdősorvadásból!

Kistelky. Hm, hm! képedre nézve alig lehetséges.

Rudházy. Csak jól, jól nézz meg, minő sápadt, minő rosz színben vagyok.

Kistelky. Mint mikor a halál kijő a korcsmából, hiszen te piros pozsgás vagy.

Rudházy. Te csak most is szeretsz még enyelegni, meglásd a jövő ősz eltemet.

Kistelky (félre). Ez valóságos hypochondria! szegény!

Rudházy. Forgay vigasztal ugyan —

Kistelky. Mit hallok? Hát Forgay a te gyógyászod is?

Rudházy. Igen, ő rendelt ide, hogy közelebb legyen hozzám, mert hivatala nem engedi meg többszöri távozását. Ő mindent elkövet, egészséget ígér; de félek hogy a természet nem segíti többé buzgalmát.

Kistelky (félre). Valóban, szinte félre beszél! (Rudházyhoz) De hogy Forgay nekem nem szólt, pedig engem is ő gyógyít.

Rudházy. Téged? hát te is beteg vagy? valóban ezt mondanod kell: különben nem hiszi senki.

Kistelky. Oh barátom! ha igaz hogy a lélek a főben lakik, akkor az enyém nem soká marad ott, mindég kifelé tör, s egyszerre hűlten hagy. Már néhány hónap óta fejem megromlott, s testi lelki tehetségem az által hiányt szenved; csodálom hogy azt első pillanatra észre nem vetted.

Rudházy (félre). Ezt hypochondria kínozza. Be sajnálom szegényt! (Kistelkyhez.) Mit mond orvosod?

Kistelky. Pusztá vigasztalás nem igen hat rám.

Rudházy. Pusztá vigasztalás? hiszen Forgay ügyes orvos, azon felül barátod.

Kistelky. Mivel barátom, azért folyamodtam hozzá, orvostudományát sem vonom kétségbe. De foltozgasd bármi ügyesen a romladozó házat, ha rossz alapja, összedől még is. Mi engem illet, én nem a halált rettegem, hanem sok czeremoniáit.

Rudházy (félre). Szegénynek esze is tévedez! (Kistelkyhez.) Ah te még szerencsés vagy! a képzelet nem mindég valóság: de én, ki tudom hogy lassú halál sorsom, én, kinek híveim csendes könyeiben úntalan

látnom kell a bús következt, én vagyok méltó szánakodásra! A te véred elevenen szökell, forr; az enyém alig ballag, nézzük pulsusainkat! (Félre) Tán nyugotabb lesz, látván hogy én sokkal betegebb vagyok. (Kistelky pulsusát tapogatja) Haha! semmi baj! véred teljesen ugyan, de rendesen lüktet.

Kistelky. Nem értesz hozzá, add ide kezedet! Ilyen a jó pulsus; egy, kettő, három. Így lüktet az egészséges vér. Boldog ember! tőled a nyavalya oly messze jár, mint tőlem az egészség.

Rudházy. Hahaha! bocsáss meg, de kaczagnom kell.

Kistelky. S miért?

Rudházy. Hogy erőnek erejével beteg akarsz lenni.

Kistelky. Hahaha! lásd, mely örömet tolja az ember másra saját gyöngeségeit; de hagyjuk ezt. Te azóta megházasodtál; mondd el barátom őszintén, meg vagy-e elégedve?

Rudházy. Oh barátom! nem képzelheted boldogságom. Nekem hitvesül egy áldott jó teremtés jutott, ki bennem él s én őbenne, ki nyájas szeretettel szépíti napjaimat, s minden kívánságát, örömeit enyémben leli. (Mindég tüzezebben) Egy fiacskám is van, szép, vidám, eleven, szóval kis angyal —

Kistelky. Azért a legkisebb felleg, mely egedre szállt, tikkadásig ijesztett el. Nekem is volt azóta egy mátkám, meg egy macskám is, egyik elpártolt, a másik elszökött. Tégy különbséget. Most magam állok, mint a lesüllyedt hajón a meztelen árbocz.

Rudházy. Hát innen az epedés? az agglegénység ül nyilván fejedben.

Kistelky. Csalatkozol, ha nyavalyám okát az elveszett mátkában keresed. A vérben s a bal természetben fekszik az, mint nálad a félelemben. Nem tagadom, eleinte fájt; de elgondolván az asszonyok hibás alkotását, hamar megnyugodtam.

Rudházy. Mátkád derék leány, szeretett s szeret még most is, feleségem jól ismeri.

Kistelky. Elhiszem, férjnek szeretett volna engem, s más házi barátoknak; de látván, hogy nem azok sorába tartozom, kik bárányi türelemmel szögletbe lapúlnak, s bár viszkessen orrok, még is mindent igazolnak —

Rudházy (szavába esőleg). Elhagyott, mivel kinzó szeszélyeidet s határtalan féltékenységedet nem tűrheté. Most is siratja nyugalját.

Kistelky (titkos öröm s elfogódás közt). Nyugalját? siratja?

Rudházy. Igen, igen! s annak jeléül már több kéreőnek kosarat adott; rég megírtam volna, ha keserves betegségem —

Kistelky. Eh leányról itt a szó, nem betegségről.

Lincsi (Kistelky ajtaján koczogva). Tekintetes úr!

Kistelky. Jó valaki. (Lincsi belép.) Ah Lincsi! mit akar kis lelkem?

Lincsi. Az öreg Tamás egy kevésé víg.

Kistelky. Azaz : felhörpöntett.

Lincsi. Szolgállok helyette, ha valami tetszik.

Kistelky. Tetszik bizony — akár egy csók is.

Lincsi. Megártana a tek. urnak, hiszen beteg.

Kistelky. Voltam, Lincsi! voltam, de már jobbulok.

Rudházy (félre). Valóságos hypochondria! hol bús, hol csókolni akar.

Kistelky. Ha csókot nem adsz, hozz bort, azt is pedig jót!

Lincsi (félre). Minő változás! alig hiszek szememnek. (Főcsóválva el.)

Rudházy. Károly! mit mivelsz, talán csak nem iszol bort?

Kistelky. Iszom biz én, ha gyógyász barátom képe egy réffel hosszabb lesz is. Ráúntam már a sok vízre.

Rudházy. Hahaha! ez ám a betegség!

Kistelky. Azért még is beteg vagyok; de már nem gondolok vele, legalább vígadva költözöm el. (Habozva) Barátom! hát feleséged csak ugyan ismeri mátkámat, s azt mondja még most is szeret?

Lincsi (jő).

Lincsi. Itt a bor!

Kistelky. Legyen hébém, Lincsi! s ha a redős Aesculáp fejét rázza is, mosolyogjon szemébe s kérdezze: mi a szerelem? majd visszapislog ő. (Lincsi bort tölt neki s kimegy.) Éljen a barátság és szerelem! (Iszik, Rudházy magában nevet.) Téged nem kinállak, mert félnék vagy.

Rudházy. Mentsen Isten! az adná meg a végcsapást.

Kistelky. Örülök édes barátom! hogy látlak, s boldog vagy. Szólj, mit alkottál azóta, hogy nem láttuk egymást?

Rudházy. Oh te most házamra sem ismernél, kertem tágult, szépült, könyvtáram szaporodott; demind ez csak kezdet még, esztendőre ismét építék.

Kistelky. S feleséged híven osztakozik dolgaiddban?

Rudházy. Minden szorgalmat és gondot édes eleménynyé varázsol, s jótévő tündér gyanánt bájleplet von mindenre. (Mindég hevültebben) És fiam! ha nagy kék szeméből felém mosolyg, majd kipattan keblem az örömtől; barátom! abból egy derék lelkes magyart nevelünk (Lincsi Balázsszal Kistelky szobájába lép).

Lincsi (Balázshoz). Mikor mondom, bort isznak.

Balázs. Az én uram is? lehetetlen!

Rudházy. Mondom neked, házasság nélkül az élet semmit sem ér. Mikor egybe ülünk, atyám, én, és Gunda szép szőke bodor fiát ringatva ölében, s az örömszakra egy szemből a másikba lövel s előttünk a nemes bor csillog; hajh barátom! ily pillantat századot ér; (poharat fog) szent örömmel lehet akkor zengeni: Addig élem világom, míg virít ifjúságom! (Inni akar).

Balázs (hozzá szökik). Tekintetes úr az Istenért! a torok, a tüdő — (e pillanatban Forgay és Gunda a hátulsó ajtón belépnek).

Forgay. Helyesen barátom! én is iszom egészségedért. (Rudházy meglepetve egyikről másikra néz, s Gunda karjába hajol.)

Gunda. Vége minden bűnnek. Jobbúlva látlak.

Kistelky (félre). Ugyan megjártuk a betegséggel. (Titkon Rudházyhoz) Már most ha törik, ha szakad, egészségesek legyünk.

Forgay. Gyógyulástokkal mesterségem ugyan nem igen kérkedhetik, de ha még egyszer panaszkodtok, megkínozlak benneteket.

Rudházy (félre vonván Forgayt). Megfelejtkeztem, nem fog-e ez ártani?

Forgay. Egyél ilyál, a mi csak tetszik. Ne félj, hogy egy csepp vér vagy rekedtség halálos.

Rudházy (Kistelkyt Gundának bemutatja). Kistelky úr, jó barátom. Rég kívántad ismerni, most előtted áll.

Kistelky. Tessék róla kegyesen ítélni, ő csak gyógyuló félben teszi hódolását.

Gunda. E találkozás annál kedvesebb, mennél szebb jövődő nyílik általa; reménylem hogy a komor képzelgést vidámabb élet váltja fel ezentúl.

Rudházy. Ha elszánt akaratom győzhet, ily betegség többé ne háborítsa nyugalmad.

Kistelky. Édes tekintetes asszony! van oly kora a férfinak, melyben az ész bizonyos szökéseket tesz, s néha akkor sincs otthon, mikor a háznál szükség van reá. Íme itt áll két eleven példa.

Rudházy. Szólj kedvesem! minek köszönjem e nem várt jelenést?

Gunda. A szeretetnek; (Kistelkyre czélozva) s még egy szívet ismérek, mely nagy részvéttel fogja hallani e történetet.

Kistelky. Ha így van, magam sietek elébe, s reménylem, hogy beteges tévedésiért a meggyógyult bocsánatot fog nyerni.

Balázs. Lincsi! mit mond erre?

Lincsi. Ha mi így betegeskednénk, aligha más móddal nem gyógyítanának bennünket.

Gunda. Kedves Forgay úr! mind ezt barátságának köszönjük.

Forgay. Enyém is a nyereség, mert ily beteg mellett az orvos legtöbbet szenved, azért mint gyógyszer elnémulok, de mint barát könnyűlt szívvel köztetek maradok.

Rudhazy. Köztetek, barátim, derülni érzem lelkemet. Jertek házamhoz! ott ünnepeljük jobbulásunkat.

Forgay. Megyek.

Kistelky. Én is; s a múltat tekintsük úgy, mint vígjátékot a szomorú életből.

(A kárpit lefordúl.)

A LEÁNYÖRZŐ.

VÍGJÁTEK HÁROM FELVONÁSBAN.

(1827.)

SZEMÉLYEK.

Sziklási, földesúr.
Légházi Nelli, rokona.
Szálkay, szomszédja.
Morlai Móricz.
Lángai Sándor.
Lőrincz, kertész.
Jakab, inas. } Sziklásinál.
Margit, gazdasszony. }

Több paraszt.

ELSŐ FELVONÁS.

Sziklási háza kapuval s előre nyúló kertfallal, melybe egy kis ajtó nyílik. A ház előtt fák.

Móricz (jő).

Szép vidék! Mily gyönyörű ennek a háznak fekvése e dombon! Messziről ugyan szebbnek látszik, mint minden e földön, közlelről veszt, mint némely asszony, ha fátyolát felüti. Valóban, ha nem szól is a fogadás, eltaláltam volna a nőtelen gazdát. Itt selyem kárpit, ott léczes ablak, itt márványozat, ott fatámaszték — úgy állnak szemközt, mint szercelem és házasság, élet és álom, remény és valóság.

Nelli (a kertben énekel).

Rózsacsókkal lengj te szellő

Ott a kéklő hegy felé,

Hol szívem lágy érzetében

Édes mását föllelé!

Móricz. Mily édes hang? A kertből látszik felém ömledezni. Miért nem vagyok akkora mint egy torony, hogy a szép éneklő szemébe nézhetnék!

Nelli (énekel).

Lengj te arra, s mondd a hívnek :

Még ver e szív — ah te kint!

És csak akkor lesz szerencsés,

Ha keblén verhet megint.

Móricz (a kertajtóhoz megy). Be van zárva — Hm, annál nyíltabb lesz a szív. Ez szerető vagy szerelem-áhitó, és a váratlan vigasztaló, édes jutalmat nyerhet.

A kertajtó nyílik; Nelli kiszökik, utána Jakab.

Nelli. Itt akarok sétálni a szabadban.

Móricz (félre). Mily szépség! Rég nem láttam párját. (Nellihez) Szabad-e, szép jelenés! mély hódolattal üdvezlenem?

Jakab (merően Nelli elébe áll). Nem szabad. Kisaszszony! kérem alázatosan, a mint illik.

Nelli. Engedelmet, uram. (A kertbe vonúl.)

Móricz. Csak egy pillantatig még!

Jakab. Tessék künn maradni! (A kertbe megy, s az ajtót bezárja.)

Móricz. Mi volt ez? Mint jutott ez az angyal ebbe a házba? Mily ritka báj ömlött felém e sötét tüzes szemekből? S mellette a durva kísérő! Hollá Móricz! ez dolgot ád; üresen nem távozom, itt titok lappang, mely egy vig történettel vagy néhány szép órával gazdagít. Veszély nincs egyéb mint ha bele szeretnék, s ez a szerencsétlenség már annyiszor talált, hogy csak tartós hűség tehetné rettentővé; azt pedig, hála szépeinknek! nem reménylem. — Móricz! Móricz! egyszer még is fennakadsz. — Méntsen Isten! én annyira szeretem a szépeket, mint gyűlölök minden köteléket. Valaki jön! (Lőrincz jön, s a kapuhoz megy.) Hej földi?

Lőrincz. Tessék.

Móricz. Kend a házban szolgál?

Lőrincz. Kertész vagyok.

Móricz. Ez, mint hallom, Sziklasi úr háza?

Lőrincz. Igen is, s a falu is a völgyben; emez pedig az országuton Szalkai uraságé, uram jó barátjáié.

Móricz. Itthon az uraság?

Lőrincz (félre). Tán a leány miatt jött? Nem felelek.

Móricz (félre). Fell kell oldanom nyelvét. (Pénzt ad neki.)

Lőrincz (félre). Lehetetlen meg tagadni tőle vala-

mit. (Móriczhoz.) Azt tetszett kérdeni, itthon-e az uraság? Az most ritkán megy ki, mióta az idegen kisasszony nálunk van.

Móricz. Mi neve?

Lőrincz. Nellinek hívják.

Móricz (félre). Jaj, ez nem jó jel.

Lőrincz. Valami három hét előtt hozták becsinált kocsiban mint valami tiltott portékát, és igen vigyázni rá, még Szálkai úr is majd mindennap általjár őrségédre.

Móricz. Az énekel oly gyönyörűen?

Lőrincz (vállvonítva). Csak úgy — de van itt még más, ki jobban ért hozzá —

Móricz. Hol szedi a kend ura össze a sok szép leányt? Gonddal nem cserélnék meg vele.

Lőrincz. Másik Margit gazdasszony, nem éppen fiatal, de derék tenyeres talpas leány.

Móricz. Kend tűzbe jön, tán mélyen nézett kend Margitra?

Lőrincz. Biz uram, jó is volna az szegény legénynek; van is valamieskéje.

Móricz. Hát mért nem forgolódik kend körül? a párta csak nem nőtt a fejébe.

Lőrincz. Magam se hiszem, de nekem szívem van s pénzem nincs — aztán az öreg úrnak is nagy kegyelmében áll.

Móricz (félre). Ezt meg kell nyernem. (Lőrinczhez.) Hallja kend! én megszerzem Margitot, de kendtől is viszont szolgálatot kérek.

Lőrincz. Plánta- és virág-magot adhatok, de a gyümölcs-oltványokra igen vigyáz az uraság.

Móricz. Nem magot — mindjárt megmondom (papirost vesz ki zsebkönyvéből, s ír).

Lőrincz (félre). Ennek a zsebjéből valami néz reám — most jól fizet, majd fősvény lesz, ha megházasodik.
— Minő tüzesen ír, mintha a török ülne nyakán.

Móricz (összehajtja a papirost). Így, rövid de világos; nem legszebb írás, de hízelkedő, s azért a calli-

graphia szégyent vall mellette. (Lőrinczhez) Ezt a levelkét adja kend mentől elébb az idegen kisasszonynak — de okosan.

Lőrincz. Mind jó lenne, uram, de — az öreg úr nagyon pattogós —

Móricz. Azért szedje kend össze eszét, úgy lesz pénze, felesége; aztán tartsa kend nyitva a kertajtót, tán ott szólhatok vele.

Lőrincz. Ott lehetetlen, mert Jakab inasnál van a kulcs.

Móricz. Hát tartsa kend nyitva a kaput, nem sokára jövök.

Lőrincz. Meglássuk! de most mennem kell.

Móricz. A mint mondtam, Margit a kendé.

Lőrincz (a kapunál csenget).

Margit (belül). Ki vagy?

Lőrincz. Lőrincz. (Margit beereszti s kidugja fejét; Móricz oda szökvén, amaz sikoltva rá csapja az ajtót.)

Móricz. Huh, de rettentő itt a férfi! — ismerjük ezt a játékot, azért szalad hogy üldözzük. Most a fogadóba sietek, magamat rendbe szedem; külsőm mutassa legalább, hogy nem vagyok kiigazítani való ember. (Gondolkodva) De minő karakterben lépjek a házba? A szelíd lágy érzetűt ajtó mögé ültetik, a durva erőszakost kivetik — legjobb lesz víg, könnyelmű s gondatlan elméűt játszanom, ki csak mulattat: ettől sem félni sem remélni nem lehet, s az öreg büszke bátorságában sem sejtí majd, honnan száll a méh a nyílt keblű rózsára. — Mit látok! egy férfi jön erre — haha! tán egy kertben akarunk lopni — mindig a házra néz.

Sándor (jön).

Sándor. Ez hát a ház, mely útamnak s reményemnek véget vet. Ha itt sincs, nem tudom hol keressem; minden rokonát összejártam, ez utolsó.

Móricz. Valami utazó melancholicus, igen sava-nyúan néz. Elvonúlok, s meglessem mit csinál. (A fák megé vonúl.)

Sándor. Szoros vigyázat alatt kell nyögnie, különben írt volna.

Jakab (a kapun kijön). Lőrincz, zárd be jól a kaput utánam, én a postára megyek, s ha valaki utánam kérdezősködik, nem vagyok itthon, a mint illik.

Sándor. Ettől kikémlem. — Egy szóra jó barátom!

Jakab (félre). A gonosz ma annyiféle embert hoz ide —

Sándor. Kend, a mint látom, itt szolgál?

Jakab. Itt ám, pedig régen. (Félre) Éz most hamiskodik, ki akarja belőlem venni. (Sándorhoz). Tőlem hasztalan kérdezősködik; a mit uram eltilt, én arról nem szoktam beszélni.

Sándor. Kend derék ember — merre a kisasszony szobája? — itthon van Sziklási úr?

Jakab. Hehe! nem mondom meg.

Sándor. Mit csinál a kisasszony? kesereg mint a páratlan fülmile, nemde elvágyik innen, mint fogoly a szabadba?

Jakab. Engem kérdez, és maga felel — különös —

Sándor. Nemde öröm a kisasszonyt szolgálni?

Jakab. Én inas vagyok, nem szobalyány.

Sándor. Az látom; de kend még is boldog, mert körülé élhet.

Jakab. Én nem körülé, hanem utána járok, a mint illik.

Sándor. Mondja meg kend nekem —

Jakab (hirtelen). És semmit sem tudok, azért jobb lesz, ha az úr innen eltávozik, mert tőlem soha sem hall igazságot.

Sándor. Ezért a hazudságért megjutalmazom kendet.

Jakab (félre). Meg akar vesztegetni. (Sándorhoz) Hallja az úr! én becsületes cseléd vagyok, nem veszek mástól bért, érti? Most megyek, a mint illik. (Megnézi, be van-e zárva a kapu, s úgy el.)

Sándor (örömmel). Felséges! Nelli itt! a viszonzlás öröme közelget.

Móricz (előjön). Már bizonyos, ez régibb ismerős. Most az öreg két tűz közé jut, s míg az egyikkel vesződik, a másik gyújt. (Sándorhoz.) Hozta Isten uram!

Sándor (meghökkenve). Mit jelent ez? (Móriczhoz) Szolgája — tán e házba való uraságod?

Móricz. Még nem — csak akarok, uram.

Sándor (magát tettetve). Tán a szép táj édesgette ide uraságodat?

Móricz. Mi a holt táj, hol eleven szépség int?

Sándor (félre). Ördög pokol! ez Nellit érti. (Móriczhoz) Szabad kérdezni, kihez legyen szerencsém?

Móricz. Szabad tudakolnom, honnan tetszett jönni?

Sándor. Több helyekről, s most az országról.

Móricz. Úgy? magam is — a mi pedig nevemet illeti, nagy okom van azt elhallgatni. (Félre) Mily gyanúsán néz rám.

Sándor (félre). A vér ki akar szökni eremből. (Szinlett nyugalommal Móriczhoz.) Már régen tetszik itt mulatni?

Móricz. Nem oly soká, hogy ásítsak, nem oly rövid ideig, hogy eleget ne láttam volna. Tán uraságod is e házba szándékozik?

Sándor. A legjobb cselekedet néma.

Móricz. Helyesen! az okos vezér nem üti dobra, hol s mikor kezdő ostromát.

Sándor (félre). Ostromát? (Móriczhoz) Tán váratlan jelenésem valami szép órát gátolt? (Félre) A gyanú megemészt.

Móricz. Akadály édesíti a diadalt.

Sándor (felcsattanva). Diadalt! (Erőltetett egykedvűséggel) Így hát némely hadi készülétek már is tétettek?

Móricz. Vadság volna valakit orozva megtámadni.

Sándor. Úgy! valóban magam is részt veszek —

Móricz. Annál jobb, én nem vagyok ugyan győzhetlen, de nem is futamlom meg mindjárt. Szabad tudnom, kivel lépek a pályára?

Sándor. A mi nevemet illeti, nagy okom van azt elhallgatni, különben én is tudom a magamét védeni.

Móricz. Csalatkozik, ki a szépet magáénak véli; a nap sugára nem egyet melegít.

Sándor. A szelíd szív nem fordúl minden csalfény után.

Móricz. Szelíd a hold, még is változik — de minek több szó? Mi értjük egymást, s a következéskben rejtezik szerencsénk. (Szíves vidámsággal Sándor kezét fogja) Én győzni akarok, uram! Ha meggyőzetem, lábamra bízom eszemet, s gondolván: nagy a világ, sok a szép, ma te ölelsz, holnap más — irígység nélkül szedem fel sátorfámat. (Magában) Ez a régi imádó, én az új, s hogy az ónál ritkán jobb az új, azt asszonyaink nem hiszik! — Ajánlom magamat. (El.)

Sándor (egyedül). Most kocsimat a faluba küldöm, aztán itt meglessem, mint kezdi az ellenvitéz munkáját. Erősen hiszem, hogy Nelli hűsége győzni fog. (El.)

Szoba Sziklási házában.

Nelli kedvetlen jön, s a székbe veti magát. Margit.

Margit. Rosz kedve van édes kisasszony! Mi baja? Nelli. Minden.

Margit. Hogy lehet az? hiszen rokonánál van, kit édes atyjával egy anya szült; egészséges is, gond nélkül él —

Nelli. És öröm nélkül, mint a madár arany kalitkában.

Margit. Mikor tulajdon atyja kívánja, hogy míg a rendelt vőlegény nem jó, szoros rejtekben maradjon.

Nelli. Én a vőlegényt senem ismerem, sem őt szeretni nem fogom; különben pedig atyám távozást és nem fogságot rendelt.

Margit. Fogság, mert nincs itt valaki — csak nyugton édes kisasszony, ennek is vége lesz; tessék magát valamivel mulatni.

Nelli. Tán az únalommal? Itt sem a szívnek, sem a léleknek nincs élelme.

Lőrincz (jő).

Lőrincz (Nellihez). Kisasszony! kedves violáját most általültettem, nem tetszik a kertbe jőni?

Nelli. Majd holnap — ma nincs kedvem.

Lőrincz (rózsát ad Margitnak). Leányasszony, ez legszebb rózsza az egész kertben. (Míg Margit a rózsát elveszi, Lőrincz másik kezével Nellit a levéllel kínálja.)

Nelli. Micsoda levelet hozott kend itt?

Lőrincz (ujjait ajkaira teszi).

Margit. Levelet? Micsoda levelet?

Lőrincz (félre). Minő tudatlan az a kisasszony. Most, hazudság! légy velem. (Margithoz) Ezt a levelet előbb egy úr adta által, hogy én a legszebbnek adjam a háznál, s a leányasszonynak nyújtom. (Titkon Nellihez) A kisasszonynak szól!

Nelli (a levelet elkapja). Haha! tán egy bujdosó vitéz jött tájunkba? (A levelet nézi) „Az ismeretlen szépnek.“

Margit. Édes kisasszony, nem szabad ezt olvasni — már bocsánatot kérek, de nem engedhetem. (A jobbik mellékszobába kiált) Tekintetes úr, tekintetes úr!

Nelli. Minek lázítja fel a két öreget?

Margit. Tekintetes úr! tekintetes úr!

Lőrincz (titkon Nellihez). Kisasszony! miért árult el?

Sziklási és Szálkai (jőnek).

Sziklási. Nem hiába, két asszony egy vásárt tesz. Mit lármáztok?

Margit. Ezt a levelet egy ifjú úr küldte Lőrincz által, s nem tudjuk melyikünket illeti.

Szálkai (Nellihez). Ej kisasszony! városi szokás, falusi vétek. Mi nem szoktunk szívről firkálni.

Sziklási (Lőrinczhez). Ásó neked, nem írás; hogy merted általvenni a levelet?

Nelli. Szerelmes levél az érzés virága, s mivel Lőrincz kertész —

Sziklási. Tehát a kisasszony hallgasson. (Lőrinczhez)

Minek fogadtalak? levélhordozónak vagy kertésznek?

Lőrincz. Kertésznek.

Sziklási. Te pedig lopva levelet hordasz, azért kifizetlek, s eltakarodol házamból.

Margit (esengve). Tekintetes úr!

Sziklási. Nelli, add ide a levelet.

Nelli (félre). Nem Sándor írása. — Vegye bácsi. Szinte nehéz a sok sóhajástól.

Lőrincz. Nem tudtam mi áll a levélben; az az úr igen kért.

Margit. Bocsássa meg tekintetes úr ez egyszeri hibáját.

Sziklási. Hibázott, mert a levél nem téged illet.

Margit. Nem is reményelem, hogy ártatlanságomat tekintetes úr mellett valaki ily szembetünőleg kísérteni merné.

Lőrincz. Nem gondoltam semmi rosszat.

Sziklási (Lőrinczhez). Eredj furkós mennykő, más-kor megszidlak.

Lőrincz (félre). Most jól kimentettem magamat. (El.)

Nelli. Látja édes bácsi, e tájban is vannak meleg szívek.

Sziklási. Szeles ifjak, kik elúntokból az asszonyok könnyű hitével játszanak.

Szálkai. Sem ész, sem tisztelet nem vezérli őket, hanem elbizottság.

Sziklási (a levelet nézi). Ólommal van írva — az ígéretnek is ólom lábai lesznek. Minő írás! görbe mint az útjok, zavart mint elméjük.

Szálkai. Lássuk mit ír. (Félre megy Sziklásival.)

Sziklási (olvas). „Csak egy pillanatra volt szerencsém láthatni, s tüstént meg valék győződve, hogy ennyi szépség sem ily magányba, sem valami élet-únt agglegény mellé nem való.“

Szálkai. Barátom! ez téged illet, én özvegy vagyok.

Sziklási (folytatja). „Ha tán erőszak tartja, én karomat és tehetségemet ajánlom, forrón óhajtva kedves

ismeretségét s az alkalmat, mely kitüntesse tiszta indulatomat. Minden esetre udvarlására sietek, őszinte vallást remélvén.“

Szálkai. Az aláírás?

Sziklási. „Imádója s védője minden szépnek.“

Szálkai. Balgatag! mi nagy dolgot vett magára. (Nellire czélozván) Ah, egy is sok bajt okoz!

Nelli. Nos, bácsi, mit ír vitézem?

Sziklási. Szív helyett lánczot neki, mely tévedt eszét helyre szorítsa. Minő vesződség lesz ebből! Nelli, hol láttad őtet?

Nelli. A ház előtt akarván sétálni, egyszerre elembe bukott; de ne vélje bácsi, hogy szóval vagy jellel e tettere bátorítám.

Sziklási. Nem elég tág a kert? Ilyenek vagytok ti; különféleség kedvéért virágoktól csalán közé mentek. Nem tudod, hogy szomorú időnkben a csinos leány olyan mint a hadi lármajel, minden férfit talpra kiált?

Szálkai. De visszavonúlnak, ha frigy köttetik.

Sziklási (félre). Most egy meglátta, a többit is ide csődíti, s utóbb a sok vendégtől magam kiszorúlok házamból.

Nelli. Valóban e falak közt nem vártam volna hódolót.

Sziklási. Ne is várj, mert az ember itt okosabb mint hogy szerelemmel vesződnék, mely emésztve táplál, simogatva kínoz, mosolyogva csal s kizsebelve bért ad.

Nelli. Hah! ismét hallom az asszonygyűlölőt.

Sziklási. Az erőset lehet csak gyűlölni; a gyöngé nemet csak sajnálni.

Nelli. Az igaz, mert szelíd érzete többször gyötrelommé válik.

Margit (Sziklásira czélozva). Valóban úgy van; csak az érzéketlen boldog.

Szálkai. A megérett kortól jön a tiszta érzés; a fiatalnál csak bújdosó csillag, mely az állhatatlanságban állandó.

Sziklási. Nálatok az érzés hamis pillangó sötét fenéken, vér játéka, mely csak a nyelvet mozgatja.

Nelli. Soknál megengedem; ellenben hány példát tudunk, hol az asszonyézés megpirítá a férfierőt.

Sziklási. Csak szóval, mint a színjatszó, ki fenhéjázva rohan ki meghalni kedvesével, aztán nevetve mossa le a tükörnél az indulat színét. Ha van is érzés, mely egy holdestvénél tovább tart, csak gőg és kitüntetés oka.

Margit. Mint furdalja szívemet az ily gondolat.

Nelli (csintalanul). Egykor, édes bácsi, máskép gondolkodott.

Sziklási. Minden embert meglep egyszer a földi gyarlóság.

Nelli. De bácsit többször is meglepte. Atyám beszélte —

Sziklási. Hogy te csevegő leány vagy —

Nelli. Hogy némely kosár miatt lett asszonygyűlölő —

Szálkai (titkon Sziklásihoz). Haha, megfogtak barátom.

Sziklási. Hm! igaz, kaptam kosarat, de abban rejtezett szerencsém s az egy jó, melyet asszonyoktól nyertem.

Margit. Ah tekintetes úr! hát az én hűségem —

Sziklási (félre Margithoz). Okosan, Margit! téged nem értelek.

Margit. Valaki jön, (Kinéz a közép ajtón) Tekintetes úr! vendég jön, az az úr —

Sziklási. Nelli, menj hamar szobádba, csak be te is Margit. (Betolja őket a bal ajtón, s bezárja.) Úgy. (Koczog-nak) Szabad. (Magában) Ha künn marad se bánom.

Móricz csínosan öltözve jó, s körülnézi magát.

Móricz (félre). Már elzárták. (A két öreghez) Szolgája.

Sziklási. Kihez van szerencsém?

Móricz. Tán a házi úr?

Sziklási. Igen.

Móricz (kiterjesztett karral feléje megy). Ah kedves drága barátom uram!

Sziklási. Lassan, lassan! az úr ott kezd a hol más végzi. Hol tetszett bejönni?

Móricz. A hol ki tetszik járni.

Sziklási. Hiszen a kapu zárva áll. Ki eresztette be?

Móricz (félre). A kertészt el nem árulom. (Sziklásihoz.) A mi a kaput illeti, nekem különös hatalmam van minden zárt felnyitni.

Szálkai (félre). Barátom, vigyázz! ez valamit akar. Végezz vele minél előbb —

Móricz (Szálkaira nézve, félre). Hát az micsoda maradványa az előidőnek?

Sziklási (Móriczhoz). Mi az igazsághoz szoktunk — kihez van szerencsém?

Móricz. Engem hínak — de minek a név? ez hang, én élő lény vagyok, fentartott homlokkal járok, azért ember nevem, ez a szó pedig annyit foglal magában, hogy bele halunk, míg kifejtjük.

Sziklási. Nem kívánok én értekezést az emberről, csak nevét kérem — neve csak van?

Móricz. Az én nevem oly szó, melyre sok ember esküszik, kevés tartja meg. Hív Tóbiás nevem.

Szálkai (félre). Ez a házba akarja magát hazudni, s a házból a szívbe.

Sziklási. Hát mit parancsol Hív uram?

Móricz. S szót fogad, ha parancsolok?

Sziklási. Alig hiszem.

Móricz. Röviden elmondom: nekem e ház fekvése tetszik, megveszem jószágostúl — azért nézzük hamar a szobákat keresztül. (El akarja vonni Sziklásit; kívül esengetnek.)

Szálkai. Tüzes vásárló, tudom, hitelre megvenné az egész világot.

Sziklási. Igen gazdag ember tehát Hív uram, hogy ily átabotában ily jószágért mer alkudozni?

Móricz. Hát több pénze van uraságodnak?

Sziklási. Azt nem tudom, van mennyi kell, s több is —

Móricz. Hát fogadjon be tisztjének.

Sziklási. Nagy ugrás egyszerre.

Szálkai. Vagy inkább esés.

Móricz. Az ugráshoz láb kell, láb hordja a testet, s ki a küzdésben és szerelemben jókor lábát nem használja, feje is zálogban marad; azonban nekem fejem is van, mert én a göböly-, juh-, meg a kappan-tenyésztést is a bölcselkedés legmélyebb fenekéből merítettem, a mezei gazdaságban pedig maga a természet is csodál. (Kivül csengetnek ismét.)

Sziklási (félre). Elhiszem, mert a velő alkotását elvétette. (Móriczhoz) Sajnálom, hogy ennyi ügyességet nem használhatok; most éppen nincs szükségem tisztre (félre) kivált ilyenre.

Móricz. Az semmi! valami egy hétig úgy is itt mulatok, nézek, hallok, tanácslok, javítok, használlok, s több ily csekélységekkel házát boldogítom.

Szálkai. Ez a vendég csupa jóakarat. (Ismét csengetés)

Sziklási. De ki csenget annyit? Jakab postára ment, Margitot elzártam, a többi cselédnek pedig hírem nélkül senkit sem szabad beereszteni —

Szálkai. Okosan! leány és pénz legjobb zár alatt.

Sziklási. Még is megnézem, tán valami ismerős? (Az ablak felé megy.)

Móricz (szinte az ablakhoz). Ne tessék fáradni, tudom már ki lesz. (Az ablakon kinéz, félre) Haha, a régi szerető. (Sziklásihoz) Egyik tiszttem, kit mindég magammal hordozok, bizonyosan engem keres. Mindjárt elküldöm. (Az ablakon kikiált) Ne fáradjon az úr, én itt igen jó helyen vagyok, keressen másutt mulatságot. (Félre) Mint háborog!

Sziklási (Szálkaihoz). Ez bolond vagy kitanult kópé. Csak Nelli ne volna itt, jól elmúlatnám magamat vele.

Móricz. Már elment, s mi békében lehetünk; azért is engedelméből úgy teszek, mint ha otthon volnék. (Leül.)

Szálkai (félre Sziklásihoz). Most ugyan vigyáznunk kell; én barátságból nálad maradok, és segítem a leányt örzeni, míg a táj nem tisztul.

Móricz (magában). Hát ezek mit szönek?

Sziklási (félre). Mint ül itt, mintha ő tette volna le a ház talpkövét. (Móriczhoz) Én szeretem a vendéget, de most engedelmet kérek, mert fontos dolgaim vannak.

Móricz. Csak tessék dolga után járni, találok én mulatságot.

Sziklási. Hallja Hív uram! nem tudom, hol tanult ily móddal belépni idegen házba; s mivel látom, hogy erővel itt akar maradni, én is egyenesen kimondom: hogy most nincs kedvem e szerencsét elfogadni.

Móricz (felkél, s biztosan Sziklásihoz). Látja Sziklási úr, ez a késő tévedésnek kára; most féltékeny mert szerelmes.

Sziklási. Mit csevegi az úr másra önnön gyöngeségét? Ismerjük a vitézt (előveszi Móricz levelét) itt életlen fegyvere.

Móricz (félre). Átkozott történet. (Sziklásihoz) Nem tagadom, én szép foglyát el akartam ütni kezéről, de csupa barátságból.

Sziklási. Kakuk barátság.

Móricz. Sziklási úr derék ember, kár hogy szíve fiatalabb mint kinézése, s azért a szépek úgy tekintenek rá, mint a hamvazó szerdára.

Sziklási. Aztán kinek mi köze arra?

Szálkai. Az ifjúság semmi érdem, az öreg fának nagyobb az árnyéka.

Móricz. Csak a fáradtat veszi fel. A tüzes vándor, ha szükségből alája tér is, hamar kivágyik; s így ha Sziklási úr a szép leányt el találja venni, utóbb lehet, hogy nem minden levél jut majd így kezéhez.

Sziklási. Vak töltés, uram; puffog, de nem sért.

Móricz (félre). Igen nyúgott. (Sziklásihoz) Ezerszer bocsánatot kérek, ha tán balúl ítélttem; az a kisaszszony talán rokona? de ne gondolja hogy el akarnám venni —

Szálkai. A rókát hallom.

Móricz. Nekem a szabadságszeretet hitvesem, mentsen isten minden frígytól! Az asszony csak teher, szíve olyan mint a rejtettség, ha egyszer eltaláltuk, nincsen érdeme.

Szálkai. Ez helyes állítás. (Félre Sziklásihoz) Ne higj neki, az angyalt feketének festi hogy maga bírhasa.

Sziklási. De a levél, Hív uram, a levél?

Móricz (biztosan). Már meg kell vallanom. Én gazdag képiró vagyok, és a szépeket azért festem le, hogy magamat a lemondásban gyakoroljam —

Sziklási. Mi lesz még ebből?

Móricz. Azért is ne zárja el a szépet.

Margit (belül). Tekintetes úr, tekintetes úr!

Sziklási. Mi baj megint? csak maradj.

Margit (belül). Csak hamar, ereszszen ki, mondásom van —

Szálkai. Halljuk, halljuk. Barátom! ki tudja mi történt?

Sziklási (felzárja az ajtót. Margit meglátván Móriczot, hajtogatja magát).

Móricz. Szolgája, szép kisasszony!

Margit. Leányasszony, szolgálatjára.

Móricz. Akkor a sors nagyon hibázott.

Sziklási (Margithoz). Ne hajtogasd magad, hanem mondd el mit akarsz.

Margit. Ah tekintetes úr, én a szobában ültem és kötöttem, Nelli kisasszony a benyílóban a tűkörnél fürteit igazgatta, egyszerre — ah minő ijedés —

Sziklási. } Nos! ki vele!

Szálkai. } Mi történt?

Móricz. Tán elejtette tűjét?

Margit. Egyszerre egy idegen férfi az ablakon bedugja fejét —

Sziklási. Ejnye furkós mennykő, ki mer így alkalmatlankodni?

Szálkai. Ezt nem kell engedni.

Móricz. Éljen házi jussával, és üzze el.

Sziklási. Az úrnál kezdem mindjárt. Tovább Margit!

Margit. Bedugja fejét, és többször érzékenyen, de halkán Nellit hította. En elsikoltám magamat, s elsőben is a kisasszony ajtaját csaptam be s rá is zártam, hogy a kísértet ne lássa. Az úrfi erre elvonúlt, s szinte hallottam mint nyögött a fa, mikor leszállt róla.

Móricz (tüzesen fel s alá járkál). De úgy kell, mért nem vágatja le a fát, a leány ablaka előtt az veszedelmes.

Szálkai (szintúgy). Én kivont karddal az ablakhoz állok, s jaj neki ha még egyszer bedugja fejét.

Sziklási. Oh leányörzés! Ha az ember csupa szem volna is, még is vak.

Móricz (félre). Ezer villám! ez jobb utat talált nálamnál. Az ablakon járó mindég szerencsésb mint a ki a tág kapun megy be. — Most mit tegyünk uram?

Sziklási. Kimegyünk a házból. Jó egészséget.

Szálkai. Én strázsára megyek. (El a mellékszobába.)

Móricz (Margithoz). Édes leányasszony! én kérő vagyok —

Margit. Még nem is ismerjük egymást.

Móricz. Kérem, én csak más szerencséjét eszközlöm.

Sziklási. Margit, mit csevegsz? Uram! jó egészséget.

Móricz (magában). Más utat kell keresnem. Ha egyébként nem lehet, a háztetőn is befúrom magamat.

— Szolgája. (El.)

Sziklási. Margit! menj Nellihez, én magam zárom be a kaput. (El a közép ajtón.)

Margit. Oh, azok a férfiak! (El a mellék ajtón.)

(A kárpit lefordúl.)

MÁSODIK FELVONÁS.

Sziklási háza előtt.

Móricz (gyorsan keresztülmegy a játékszínen). Hahaha! a két öreg hogy kémli a házat! Én is azonnal példájokat követem, s kikémlem hol lehet a falon áthágni: egy bátor salto mortale többet ér a szépeknél ezer sóhaj-tásnál. Meglássuk, nem leszek-e boldogabb levelem-nél. (El.)

Sziklási jó Szálkaival, kinek puska a vállán.

Szálkai. Hála isten, a házkémlést elvégeztük! A puska szinte lehúzza vállamat. (Puskáját földre ereszti.)

Sziklási. Mért hoztad el! Előre mondtam, az öreg legénynek a ruha is nehéz.

Szálkai. Ily ijesztő szerszám hathatósab a fenyítő szónál; ez a gondolat féke, a tett bírāja, a földi villám.

Sziklási. Embert csak nem lősz? úgy is meg van löve, a ki asszonyok után szalad.

Szálkai. Mi lesz az emberből! Ki hitte volna, hogy még leányt kell őrzenuünk.

Sziklási. Ha feleséged élne, tudom háza dat kel-lene őrzened. Ezek a jó madarak is másképp énekelnek, ha sorsodon átestek.

Szálkai. A holtakról csak jót; boldogúlt hitvesem jó asszony volt, csak hogy erkölcsét néha igen érezteté vélem.

Sziklási. Olyanok mind! az erkölcs is ostorrá válik nálok.

Szálkai. De szépek, s az által győznek.

Sziklási. Szép a szivárvány is, de mi haszna, ha feltűnte előtt a fergeteg mindent pusztán hagy?

Szálkai. És az ápoló kéz! Ah barátom, ezt érzeni kell; teszem: mit csinálnál, ha Margit nem volna?

Sziklási. Az más! Margit eselédem; jó mert nincs lekötve, hív mert többet remél, csak a szokás teszi tűrhetővé.

Szálkai (félre). Kedvéért már csak kikelek az asszonyok ellen. (Sziklásihoz) Hisz igazad van, az asszonyi természet még per alatt van, az élet a bíró, s a mit napal ítél, azt este megmásítja. Az asszony esküvés után elhányja bőrét s pille lesz; feje kemény, szíve lágy, nyelve folyó, szeme tükör, mely másnak sima, a férjnek görbe képet mutat.

Sziklási. Olyan mint a déli nap, hevít, de árnyéket nem ad, érlel s fonnyaszt.

Szálkai. Hagyjuk szegényeket! én bemegyek pihenni. Haza már nem térek, mert ily állapotban, tudom, két baráti szem is sokat ér. (Félre) Tán szólhatok Nellivel. (El.)

Sziklási. Ennek még sem hiszek egészen, nagy farkas! — Ki jön ismét?

Sándor (fellép). Sziklási úr?

Sziklási. Igen.

Sándor. Örvendek.

Sziklási. Tán az úr dugta be előbb fejét ablakomon?

Sándor. A kapun nem eresztetvén be, az ablakon kívántam látni azt, kit mindég látni óhajtok.

Sziklási. Én azt nem szenvedem.

Sándor. Magam is inkább kedvelem az egyes útat.

Sziklási. S fákat mász? ez fonákság.

Sándor. Könnyen vádol az ész, ha a szív békén ver. Nevemről tán ismerős leszek, ha szerencsémről nem is, noha egyikén sincs okom elpirúlni. Én Lángai Sándor vagyok.

Sziklási (félre). Hát az ördög ma mindent össze-

hoz? (Sándorhoz) Örülök, de ha máskor jött volna, inkább örülnék.

Sándor. Sajnosan látom, mily kelletlen jelenésem, azért nem is leszek soká terhére. De legalább engedje meg Sziklási úr, hogy őszinte szóljak szívéhez.

Sziklási. Hagyjuk a szívet! kinek pénz kell, vagy leányt ámít, csak az él vele. (Félre) Most vallatni fog! Mit mondjak? resteltem a hazudságot.

Sándor. Én Nelli kisasszonyt, mostoha öcsce leányát, szeretem és viszont szerettetem.

Sziklási. Ez igen szép, de minek a szerelem? Hiszen tudja uraságod, hogy öcsém Nellit egy jó barátja fiával már eljegyezte, és a becsületes ember megtartja szavát.

Sándor. Nelli akkor még gyermek volt, s mind eddig jegyesének képét sem látta.

Sziklási. Minek a kép, ha él a vőlegény?

Sándor. De a vőlegény sem előbb, sem atyja halála után nem jött, sem hírt nem adott magáról.

Sziklási. De nem is mondott le.

Sándor. Nem akarom ily makacs szótartás következeit fessegetni, csak egy kérést teszek: Nellit atyja hirtelen elküldte —

Sziklási. Jól tette, a szerelem nyavalyája ellen távozás régi jó orvosság.

Sándor. Epeszt, de nem gyógyít. Én tudom, Nelli itt tartatik, és óhajtanám tudni, nem szenved-e miattam méltatlan sérelmeket?

Sziklási (hevültében magát feledve). Hát az úr azt véli, hogy én vadállat vagyok, s hogy házam barlang?

Sándor. Én Nelli által még derék embernek ismerem, kinek arcza fergeteg, de szíve tiszta verő fény —

Sziklási. Azért ne vádoljon, hogy látogatását nem fogadhatom el. Lássá az úr! én sok jót hallottam az úrról, öcsém is tisztelettel említette, azért javaslom, hagyjon fel a házassággal, higgye el: csak olyan az, mint a nagy nevetés, kedvvel kezdődik, jajjal végződik.

Sándor. S nekem az fő czélom. Öszvehangzó érzet és temperamentum boldogságot ígér.

Sziklási. Öszvehangzó! A legjobb húr is utóbb hamis hangot ad. A mi pedig a temperamentumot illeti, a szépeknél mindenik megfordúl. Míg fiatal, sanguineus, mindenfelé szökel, szemről szemre néz, könnyen szeret, könnyen felejt, sír és nevet a mint a pillanat kívánja, tűzérzékei intézik érzelmét. Az első virág hulltával a cholera jelenti magát, tele van feltétellel, mely, ha törik szakad, nyomoztatik, az indulat bosszúra s áldozatra kész; uralkodni vágyik, s ha csak lehet, férjét szugba szorítja. Őszkor, ha már kedves tolvajok nem igen kísértik, beáll a melancholia; ekkor mindent komor színben lát, irigylve más jó kedvét, mindenben s mindenütt hiányt érez, szenved, beteg, nem tudja miért, panaszkodik a világ; de leginkább a férfiak ellen. A legnagyobb téiben jó a jótevő phlegma, de mivel ritka asszony ismeri el telét, a phlegma is ritkán találta nálok. Mondom, ne házasodjék!

Sándor. De a rideg nőtelenség mindég árva, mindég szegény; száraz fa a kies mezőn, mindég komor és tövises. Mint a havas kopár csúcsa, tündököljön bár magasan, élet nem tenyészik körül. Zúgó felhő eső nélkül; bolygó árnyék, mely mindenre homályt vet. Én mondom, házasodjék!

Sziklási. De nem tánczol más sípja után, nem kesereg csalfa könny miatt, borzadva nem nyúl öröméhez, nem szalad a házi pertől, hanem szabadon él és hal. Mondom, ne házasodjék!

Sándor. Én megházasodom. Maga a teremtő, kietlennek tartva alkotványát, teremte az asszonyt, hogy mennyet tenyészessen a földön. Ő a világ szépe, az élet szíve! s az nem élt, ki nem vőn részt annak édes szerelmében. Én ezt hiszem.

Sziklási. Lássá! a ki hisz, boldog, ki nem hisz, okos. Egy csepp öröm, tenger bánat. De mivel így állunk, mint mívelt embertől méltán várom, hogy erőszakos úton nem fog a leányhoz közeledni.

Sándor. Azt ígérem.

Sziklási. Én öcsémet mindenről tudósítom. Ő atya, ő végezzen. Addig fogadásom szerint megőrözm a leányt, azért noha máskor szívesen látnám, most házam az úrnak zárva marad.

Sándor. Nem alkalmatlankodom! Csak ez egyet még: elébb itt egy idegen férfit láttam leskelődni: szabad tudnom, mily czélt űz?

Sziklási. Azt tán maga sem tudja. Valami aszszonyos vitéz lehet, ki élte felét tükör előtt vagy utcán tölti, szívével adakozó, ég mint a szalma, s ha nem gyújthat, legalább füstöt s zajt okoz; lesz gondom őt távol tartani. — Bízhatom tehát szavában, hogy az úr innen eltávozik?

Sándor. Követem, távozást nem ígértem, de hogy engedelme nélkül házába nem lépek, azt fogadom.

Sziklási. Jó egészséget! (bemegey a házba, s a kaput bezárja).

Sándor (egyedül). Ő megy, s én úgy állok itt, mint a száműzött honja szélénél: a szem rajta csügg, de a merész lépést egy bátrabb maradás reménye tiltja. (El.)

Sziklási kertje. Egyik felül sövényfal kis ajtóval. Nelli fellép olvasva, Margit kíséri.

Margit. Ezt a könyvet annyit olvassa a kisasszony, csodálom, hogy már bele nem únt!

Nelli. Belsőmet festi, s midőn érzetemet felingerli, egyszersmind megnyugtat.

Margit. Én is érzékeny vagyok! Taval mikor urunk halálos beteg volt, annyit sirtam, hogy még! de olvasás által a viláért sem tudtam volna megnyugodni.

Nelli. Mert hű szorgalma által azt megelé. Van álapot, midőn az is vígasztal, ha érzésünk reményünk ily némán zengő társat lel! (Olvas.)

„Miként tavaszban a virág

Illatcserében olvadoz,

Rokon feléhez úgy a szív

Malasztos hévvel lobbadoz.

S habár felette vész üvölt
 S kéjvesztve keble hervadoz,
 Új nap derül, mosolyg az ég,
 Szebb fényre fordul élte még,
 S muló keserveként
 Nyer édes, hosszú bért."
 (A lugosba megy, leül, s tovább olvas.)

Margit. Élne csak urunk körül, majd nem tanulna könyvekből érzeni.

Lőrincz (jö).

Lőrincz. Édes leányasszony, örülhetek?

Margit. Mért ne, ha van oka kendnek. (Kíváncsian)
 Mi örvendetes történt?

Lőrincz. Nem szólt az az úr semmit, ki előbb a házban volt?

Margit. Ki hinne olyast mindjárt.

Lőrincz. De én mondhatom, van a döglogban valami; ismerem a férfit is, kinek az az úr kérője.

Margit (növekedő kíváncsisággal). Milyen formáu, micsoda ember? (Habozva elfordúl). Eh! menjen kend, ilyen tréfát nem szenvedhetek.

Lőrincz. Nem épen fiatal, de nem is vén, velem egy idős; nem épen úr, de ha a dolog elsül, nem is lesz szolga. Rég próbálta volna szerencsését, de nem bízott zsebjébe; most új kilátással nő reménysége, azt gondolja, hogy gazdasszonyból jó feleség is válik.

Margit. Csak gondolja még? s nincs meggyőződve?

Lőrincz. A szerelem majd meggyőzi. Mit mondjak neki?

Margit (félre). Nagy lépés. Urunkkal szólok elébb.

Lőrincz. Én állok mellette, hogy rútabb s rosabb férfi is van nálánál, dicsérném is, de nem illik —

Margit (félre). Magát érti, tudtam mindjárt, régen megkülönböztet, s a hol lehet, szépet mond — (lopva rákacsingat) az ember nem is épen rút —

Lőrincz. Nos leányasszony?

Margit. Kend csintalan ember! okosabb mint vélted, de semmit sem ígérek, tán majd, idővel —

Lőrincz (félre). Ez annyit tesz : hogy mindjárt. (Margithoz) Tehát megyek a rozmarintot megöntözni, lehet hogy szükségünk lesz rá. (El.)

Margit. Ah; én inkább itt maradnék! Sziklasi úr oly kegyes! nem szeret ugyan, mert én is a szép nemhez tartozom, jól le-lehord, de mindent megtesz a mit csak óhajtok, aztán — legszebb időmet nála töltöttem! Szívem fáj! — ha ő — de gondolni sem merem.

Szálkai (eléláppang). Margit! Margit!

Margit. Tessék parancsolni.

Szálkai. Hol a kisasszony?

Margit. Ott olvas a lugosban.

Szálkai (félre). Tán a szerelemről. Örömetst terjesztené kezét, de nem tudja ki felé, a szeretőt pedig kizárjuk! (Margithoz) Nem úntad el a strázsát?

Margit. Urunkért teszem.

Szálkai. De még sem bánnád ha Nellit elvinnék?

Margit. Igaz, sokszor tartóztat dolgomtul, ki tehet róla. De nem is tudom, hol marad Jakab oly soká?

Szálkai. Ha dolgoz van Margit, bízvást bemehetsz : itt maradok én helyetted.

Margit. Dolgom volna, de —

Szálkai. Csak menj Margit, hiszen nincs kitől tartani.

Margit. Az igaz, tekintetes úr nem félelmes, tehát engedelméből megyek. Ha valami ifju ember jőne, csak méltóztassék lármázni. (El.)

Szálkai. Magunk volnánk, a hely, a pillanat kedvező, még úgy sem szólhattam vele Sziklasi miatt — most — Mi szépen ül ott a kis tündér, gyönyörű bimbó a lombok közt. De mit akarok? Átkozott ősz hajak! — Eh, ő is asszony, s nem haragszik ha tetszik valakinek! Én úgy égek, hogy szinte el tudnám venni, s így az ifjún is győznék; — oh miért ne? az öreg imádónak többnyire jobb az erszénye, mint a fiatalé, s ez nagy szószóló, rajta tehát! (Rózsát szakaszt, s annak levelével meghinti Nellit) Így csókolja egyik rózsza a másikat.

Nelli. Ah Szálkai úr!

Szálkai (előjön). Mily szerencsés tárgyon tetszett úgy elmerülni?

Nelli. Oly tárgyon, mely harmat gyanánt csillog a virágon, s ha ez fonnyad is, gyökerét elteti; de hová lett Margit?

Szálkai. Dolga akadt. Én váltottam fel.

Nelli. Valóban büszke vagyok, hogy ily érdemes urat is őreim közé számlálhatok.

Szálkai. Édes kínos munka a szépséget őrzeni. Másra kellene vigyázni, s a szem csak egyet lát; más-sal küzdeni, s az ember magával sem bírhat.

Nelli. Kit őrzeni szükség, nem érdemel őrizetet.

Szálkai. A szépnek ezer ellensége támad, ah! és szintannyi imádója. (Kézét csókolja) Én magam a leg-forróbb —

Nelli (szavába esőleg). Asszonygyűlölő!

Szálkai. Mentsen isten! e bal véleményt kész vol-nék bármily áldozattal megczáfolni. (Hizelkedve) Teszem ha ily angyal valamit kívánna —

Nelli. Mit kívánhatnék a mi nem volna már? s mit nyerhetnék itt, mihez még kívánnom nem le-hetne?

Szálkai. Példának okáért, egy szívet, mely bár jó ideig ver, még is ifjan lángol, a szépet ismeri, a jót be-csüli, türeldelmes, bőkezű, és ily elhagyott állapotban mindég elfogadható.

Nelli (félre). Mily gyöngeség, ő engem hűtelenek mer tartani! szinte kedvem volna az öreg gőgös iránt érzékenyültet játszani, s ez által bátyámon is diadal-maskodni! (Szálkaihoz) Ah ilyen szív csak a képzelet-ben él.

Szálkai (félre). Tetteti magát, enyelgeni akar; így akarom! enyelgés az érzet gyűjtője; az ember nevet, közelebb jó, s utóbb nevetve győz. (Nellihez) Nem min-dég zordon a valóság.

Nelli. Ah!

Szálkai. Kit illethet e mély sohajtás?

Nelli. Magamat! Én szívdobogásban szenvedek.

Szálkai. Ennek orvossága, vagy inkább ellenmérge a szerelem. Ah! ha én lehetnék az orvos!

Nelli. Nem minden orvos kedves ugyan a betegnek, de igen a jó tanács.

Szálkai (kezét csókolván). Ha tudnám mit ítél ezen szív felőlem?

Nelli. Mint bátyám jó barátját tiszteli.

Szálkai. Tisztelettől szerelemhez olyan a lépés, mint liliumtól a rózsához.

Nelli (félre). Ez régi hang az ifjúságból; fenmaradt czifrázat a romladékon. (Szálkaihoz) Ez olyan igazság, melyet minden jobb ember érez.

Szálkai. Valóban! így hát sikerrel mondhatnám: szép kisasszony! ne nézzen tüskémre, azaz időmre, hanem tekintse rózsának szívemet, mely kegyében élni ohajt. (Térdre omlik, Móricz fejét a kertfalon felüti.) Ím lábainál. . .

Nelli. Kérem, Szálkai úr! fájni fog majd lába.

Móricz. Mit látok! (Átszökik a falon.)

Szálkai. Ily kedves szolgálatban csak ifjodni lehet.

Móricz (hirtelen Szálkai mellé térdel). E szolgálat inkább illik hozzám! s így két évszakasz hajt fejet a szépségnek, s minden javával kínálja!

Szálkai. Uram! ez hallatlan merészség. (Fel akar kelni.)

Móricz (karjába ölti karját, s tartóztatja). Tessék maradni, ennél szebb helyet nem talál. (Nellihez) Szép kisasszony, mily forrón vágytam e pillantatra!

Szálkai (erőlködve). Ezt nem szenvedjük. (Félre) Nem ereszt el!

Móricz. Bocsáthatatlan vétek, a szépet így elrejtteni! Vagy tán csak azért, hogy a legbátrabb víhassa ki, mint a bűvár a gyöngyöt az irigy habok közül?

Nelli (feddő hanggal). Uram! én —

Móricz (hirtelen). Oh ne azt a kemény tekintetet! ez csak neveli a lángot. Midőn az ég haragszik, legközelebb érezzük magunkat hozzája. Ha nem örömet mulat itt, kimentem, akár el is rablom.

Nelli. Uram! kicsapó szeszélyeiket tessék másfelé fordítani. Viselete nem oly természetű, hogy azt viszonzni illendőnek tarthatnám.

Móricz. Illendőség! vak szokás szava, váltott gyermeke a természetnek. Szépet látni s neki nem hódolni az igazi illetlenség, lelki halál, dermedő szív —

Nelli. Kérem Szálkai urat, tessék a házba vezetni.

Szálkai. Szívesen! (Fel akar kelni, félre) Mikor nem ereszt fel — Uram! micsoda erőszak!

Móricz. Csak tessék maradni, én nem vagyok irígy, e boldogságot mással is felosztom.

Nelli. Így hát magamat ajánlom! (Ekkor előjö Sziklási). Itt jó bátyám.

Sziklási. Hé mi dolog ez? Minő térdelő társaság?

Móricz (felszökik, Szálkai nehezen utána felvergődik). Isten hozta Sziklási urat! Nemde szép foglalatosságban lelt? de én csak ezt az urat utánoztam.

Szálkai (félre). Átkozott meglepés! most vége mindennek. Lesz mit hallanom.

Nelli. Úgy van édes bácsi. Szálkai úr előttem az asszonyi nemet térdén követte meg.

Szálkai (félre vonva Sziklásit). Csak gúnyból tettem; hiszen ismersz, térdelni asszony előtt!

Sziklási. Ily ősz hajjal!

Szálkai (szavába esik). Csak ne pattogj! majd megörzöm ezentúl. (Móriczra mutatván) Csak ezen adj ki.

Móricz. Édes kisaszony! tán e társaság teszi oly komorrá? e falon túl vidámabb az élet —

Sziklási. Mit szóljak az ifjunak, hamég az öreg is ábrándozik? (Móriczhoz) Uram, hol jött be ismét?

Móricz. A hol a madár! a szív adott szárnyakat.

Szálkai. A falon jött által, mert a ki rakta, nem vélte, hogy leányt kellene elrejtenie, különben magasabbra emelte volna.

Móricz. A chinai fal is csak egy szökés a szerelemnek, a tenger kis folyam, a föld egy lépés.

Sziklási. De én nem szoktam a falmászó vendégekhez, azért kapumhoz igazítom. Tessék követni!

Móricz. Mit fárad hasztalan, én olyan vagyok mint a levegő, ha itt kiszorítanak, amott török be.

Szálkai (titkon Sziklásihoz). Barátom, nem jó volna Nellit titkon az én házamba általvitetni? mert itt nem lesz nyugtod.

Sziklási. Úgy, tejet a macskára bízni! Téged egy pár szem lenéz lábadról. (Móriczhoz) Tessék követni!

Móricz. Édes kisasszony! én gyűlölöm a félig tett munkát, s így még lesz szerencsém —

Sziklási. Csak tessék követni uram! minket el nem vakít. (Nellihez) Te várj be itt! (Elvonja Móriczot.)

Móricz (mentében Nellit érdekelvén). A jó barát ki akar menteni a veszélyből, de már késő — édes fulánk, kedves baj ide vonz.

Sziklási. Csak el! (Elmennek.)

Szálkai (habozva néz Nellire). Hm! Nelli kisasszony! csak igaz: az ifjuság csapongó, olyan mint a zápor; többet ront mint használ. A valódi érzés nem szökdel, nem vet bukfenczet, hanem jótevő forrásként szivárog fel s minden virúl körüle.

Nelli (enyelegve). Mily sokat nyer a szív, ha ily szép szavak kísérik.

Szálkai. És a lélek, mely a belső érdemet becsülni tudja.

Nelli. Rámaért ki csodálna képet?

Szálkai. Valóban! s Nelli így gondolkodik? (Nelli kezét megcsókolja) Ah, így hát az érdem reménylhet?

Sándor (a alon által). Nelli! Nelli!

Nelli. Sándor! Sándor! maga itt?

Sándor (átszökik). Elvégre hát még is látjuk egymást?

Nelli. Nem csalt meg reményem, és Sándor híven felkeresett.

Sándor. És társaságot lelék. (Kérdezőleg) Előbb távolról egy ifjat láttam a falon átszökni! s itt egy öreg úr áll égő szemekkel.

Nelli. Szálkai úr, bátyám szomszédja és barátja, ki oly kegyes volt engemet múlatni. A másik urat nem ismerem.

Szálkai (félre). Ez a szerető! Mint villámlik szemével! (Sándorhoz) Igen, igen, múlatni; de az úrnak ide nem volt szabad jőni.

Sándor. Én az engedelmet (Nellire) csak ezen szemektől várom.

Nelli. Jelenléte, Sándor, minden bús órámat elfeledteti.

Sándor, Oh Nelli! képzelje nyugtalanságomat.

Nelli. Örömet írtam volna mindjárt, de nem volt kibe bízhatnom.

Szálkai. Uram! Nelli kisasszony! — Nem hallanak. (Közéjük áll) Nekem hatalmam van ezt megtiltani.

Sziklási jó Margittal.

Margit. Mikor mondom, épen az imént maga Lőrincz megvallotta; oh mint fáj szívem.

Sziklási. Ha fáj, gyógyítsd meg; nem akarok többet hallani. (Észreveszi Lángait) Ejnye furkós mennykő, ez hibázott még. Ki adott erre engedelmet? Válganak el. (Szálkaihoz) Te itt voltál, s ezt elnézhetted?

Szálkai. Eleget lármáztam, de ezeknek száz trombita is csak szúnyognóta.

Sziklási. Lángai úr, én bíztam szavában!

Sándor. Én is bíztam abban, hogy a kisasszonyt idegen vendégektől megőrzi, s ha az ember valamit magára vállal, végezze emberül.

Sziklási. És a féltés az idegen nyomába unszolta. Hahaha!

Szálkai. Berzenkedik immár, félti —

Sándor. Én azt fogadtam, hogy engedelme nélkül házába nem lépek; kertről szó sem volt.

Sziklási. Kert a házhoz tartozik mint gyarlóság a szerelemhez —

Szálkai (félre Sziklásihoz). Ez kiállhatatlan ember, ezzel keményen bánjál!

Sziklási (viszont félre). Te haragszol rá, mert Nelinek tetszik; csak ereddj! te is örömet félre billennél.

Szálkai. Én nem bánom, akár mit csinálsz velök.

Margit. Édes kisasszony, mit cselekedett? urunk haragszik.

Nelli. Ha vétkes volnék is e kedves történetben, sajnálni nem tudnám.

Sziklási. Én pedig nem leszek szolga tulajdon házamnál; azért kérem Lángai urat, tessék elvonulni szívével, mely ha igazán ég, távol sem alszik el.

Sándor. Nelli! szeret még?

Nelli. Változhatatlanul.

Sándor. Nyugott lehetek minden esetben?

Nelli. Mint magam leszek ezentúl.

Sándor. Most Sziklási úr is békén lehet, hogy ily úton ezentúl sem házába, sem kertjébe nem jövök.

Sziklási. Örülni fogok.

Szálkai. Én is haza megyek (haragosan néz Sándorra). Csak ez ne jött volna! — Jó éjszakát! (El.)

Sziklási (Sándorhoz, ki Nellitől bucsúzik, most kezét megcsókolja). Elég uram, tessék követni! (Nellihez és Margithoz.) Ti is aztán jertek be! (Sándorral el.)

Margit. Micsoda zűrzavart okoznak azok a férfiak!

Nelli. Volt is ideje már hogy mozgásba jöjjen házunk.

Margit. Hát az a másik úr is itt volt? s nem szólt felőlem?

Nelli. Semmit sem hallottam; de kíváncsi vagyok tudni merre járnak. Nézzünk ki az ajtócskán.

Margit. Be van zárva. Jakabnál a kulcs.

Nelli. Tán felnyitja valamelyik a magái közül.

Margit. De urunk —

Nelli (esdekelve). Édes Margit! csak egy tekintetre —

Margit. De ne többre ám! (Feloldja kulcsait) Ez felnyitja.

Nelli. Tán láthatom őt! (A mint az ajtót kinyitja, Móricz áll előttök, Nelli visszaszökik.)

Margit. Istenem, minő meglepés!

Móricz. Édes kisasszony! a szerencse jár ma velem; elébe vezet az eredetinek, midőn képzetem hasztalan vesződik azt egész kellemében visszavarázsolni.

Nelli. Nem tudom mit csodáljak inkább, a czéltalan fáradságot-e, vagy gyakoroltságát érzés nélkül ömledezni?

Móricz. Eddig úgy volt; de félek, már érzeni tanulok.

Sziklási (jó).

Sziklási. Ejnye furkós mennykő! megint itt van az úr? Látom, félre kell tennem minden tekintetet. Hallja Hív uram, vagy mi a neve! én nem vagyok barátja az örökös enyelgésnek, s ha el nem távozik, lábat adok.

Margit. Bocsásson meg tekintetes úr! ezt jószi-vűségem okozta.

Móricz. A házi barátság, látom itt nincs divatban, s azért méltán háborút izennék; de békeszolgálatom nem engedi. Nekem csak a leányasszonynyal van dolgom, s előre jelentem, kosarat nem fogadok el.

Margit. Hallja tekintetes úr!

Sziklási (félre). Hogy el nem törött szárnya ennek a szélmalomnak, minekelőtte vidékünkbe jött! még ezt is elszédíti. — Én semmit sem akarok hallani uram, s vége.

Nelli. Édes bácsi! tán csak nem neheztel reám?

Sziklási. Menjetek a házba. (Margit, Nelli el.)

Jakab (jó).

Jakab. Tekintetes úr! újságot hoztam a postáról. (Móricz körül járván, egyszerre elkiáltja magát.) Mor—
(s megint befogja száját).

Móricz (hirtelen hozzá fordul). Mi baj? (Félre.) E törzsök miatt majd elárúltam magamat.

Sziklási (Jakabhoz). Hát te mit lármázol?

Jakab. Van okom (menni akar, de ismét visszafordul) Nem merem elhagyni uramat, csak fegyverünk volna! (Sziklási mellett megáll, és neki integetve nyugtalankodik.)

Sziklási (Jakabhoz). Elment az eszed, maradj veszteg! (Móriczhoz) Uram jó egészséget.

Móricz. Én megyek, de javallom, élünk frígyben!

Sziklási. Távol egymástól —

Móricz. Megbánja. (El a kertajtón, Jakab bezárja.)

Jakab (fontosan). Tudja tekintetes úr kivel beszélt?

Sziklási. Olyan könnyű szerrel, mely sokat mozog, keveset tesz; szél ha ígér, rák ha adni kell; szelíd ha kér, vad ha nyertes.

Jakab. Már nem tudom szelíd-e vagy rák, de ez az úr Mordány Pista, az a híres zshivány, ki nem rég a szomszéd molnárt kirabolta a mint illik.

Sziklási. Gyávaság! olyan is a zshivány!

Jakab. Olyan bizony! most hallottam személyleírását a postán — aztán hogyan megijedett, midőn nevét kiszalasztám.

Sziklási (magában). Hahaha! felséges gondolat! e tévedést használom.

Jakab. Semmi hogy úr formája van, mert az is írva van, hogy különféle ruhában jár, és egy pajtás jár csak vele.

Sziklási. Az elővigyázat nem árt. Szaladj a faluba, hozz néhány embert magaddal és a személyleírást is, ha oda jutott volna.

Jakab. Most tán megfoghattuk volna. (Elmentében kiált) Lőrincz! Andor! Gyurka!

Sziklási (egyedül.) Így! ha még a ház körül leskelődik, befogatom, majd megvallja igaz nevét és nem okoz hasztalan zűrzavart. Aztán Jakabra hárítván a dolgot, jól kinevetem és hasznos leczkével elbocsátom. (Margit, Lőrincz, több házi férfi és fehér cseléd összetolong.)

Margit. Tekintetes úr! az istenért.

Lőrincz. Hol a zshivány?

Sziklási (magában nevetve). Csak jertek! majd felállítalak benneteket.

Margit. Csak vért ne ontsatok. (EL.)

(A kárpit lefordúl.)

HARMADIK FELVONÁS.

Szoba Sziklási házában, ugyanaz, mely az első felvonásban.

Sziklási az asztalnál ül, írásba néz, előtte gyertyák;

Nelli, Margit.

Sziklási. Fekete szem, és nyírett haj, mivel szökevény; karcsu termet! megegyez, csak hogy amaz naptól barnított erdei lakos lehet, ez asszonyok körül hajladozó vitéz.

Nelli. Kár hogy nyitva nem hagytuk az ablakokat, legalább multságunk volna.

Margit. Hát ha fellőnek —

Nelli. Legfeljebb tekintetet.

Margit. Aztán tudja isten hol járnak az erdőben — már a nap is leszállt. De ki hitte volna? jól mondja urunk: rossz a világ.

Nelli. Micsoda zúgás? Tán hozzák már.

Margit. Valóban — csak ide ne hozzák, hogy a szobát el ne vérezzék.

Nelli. Édes bácsi, mit tesz foglyával majd? Még bajba jöhet — hát ha valami úr s elégtételt kíván?

Sziklási. Ő bizonyosan valami különös, mivel utánad járt. Csak rám bíz, az az én gondom.

Nelli. Utóbb is bácsimég az én védelmemre szorúl.

Sziklási. Asszonyi védelem, hálósüveg sisak helyett, oroszlán bátorság és bátorság erő nélkül — jaj annak, ki arra szorúl.

Jakab (jő).

Jakab. Tekintetes úr, megvan már.

Margit. Valóban?

Jakab. Az üres pinczébe zártuk.

Margit. Nem történt emberhalál?

Jakab. Alamuszi zshivány az, fegyver sem volt nála, s csak akkor hánykolódott, mikor a kisbíró köpönyegemet vetette fejére.

Sziklási. Mit szólt?

Jakab. Nem szólt, hanem káromkodott.

Margit. Beszélje el kend, mint történt?

Jakab. Tehát a faluból néhány embert magamhoz vettem; az ilyesben igen járatos kisbíró is hozzánk szövetkezett. Mihelyest a dombon feljöttünk, mindjárt szemünkbe ötlött, a mint bokor közé lapúlva a ház felé leskelődött. Álljuk el útját! súgta a kisbíró, és Matyi komája, tudja tekintetes úr, az, ki négy esztendő előtt elvette Jutka szolgálónkat —

Sziklási. Tovább, tovább!

Jakab. Tehát az a Matyi, meg Peti, ki taval csősz volt, és maga lopott, aztán a kalodába ült a mint illik — máskép derék ember —

Sziklási. Csak röviden.

Jakab. Tehát Matyi, meg Peti, meg Gyurka — tudja tekintetes úr, az, ki tizenöt esztendő előtt ostoros volt, aztán —

Sziklási. Ej mi gondom ki mi volt? csak a dologhoz.

Jakab. Tehát a kisbíró, Matyi, és Peti, megintelen Gyurka, meg én egyenesen feléje mentünk — de ő tudja mi rosszon törte fejét, mert úgy a házra volt bámulva, hogy csak akkor vett észre bennünket, mikor megragadtuk, a mint illik. Most igen lármáz, hogy tekintetes úr színe elébe vezessük, vagy hogy gyertyát hozzunk neki, hogy levelet ír hasson; tán jó volna megkötnöni a mint illik.

Sziklási. Vezessétek hozzám! de senki hozzá ne nyúljon.

Jakab. Hm, hm, pedig nem érdemli meg, hogy így kímélve bánjunk vele. (El.)

Margit. Ah tekintetes úr, vigyázzon magára; ily kétségbeesettel nem jó négysezemezni.

Sziklási. Az ő kétsége csak reátok hat, s addig tart míg megadjátok magatokat. Elöttem majd szelíd lesz, mint a zsémbes asszony a vendég előtt.

Nelli. Bácsikám! majd mi leszünk a táblabírák, s ránczos homlokkal s feszesen ítéletet hozunk.

Sziklási. Asszonyi ítélet csak a szebb asszony és hitetlen imádó iránt kemény; az ifjak ellen mindig részrehajló és tekervényes. Ti addig a kertbe mehettek.

Nelli (esdekelve). Édes bácsi!

Sziklási. Ez férfias dolog! csak el! egymás után! Ha vége lesz, majd elhivatlak.

Margit. Tekintetes úr! oh ne koczkázza drágalátos életét! az ember még se tudja —

Sziklási. Légy nyugott Margit! de most el! el! (Nelli a közép ajtón akar kimenni) Ne arra, ne! menjetek az ebédlőn keresztül. (Margit, Nelli el.) Hahaha! most vallatni leülök bírósékembe. Ő kegyelme velem akart játszani, most rajtam a sor. Ha nevét meg nem vallja, száraz földön a pinczében hál. Ah! jőnek már.

Jakab több parasztokkal bevezeti Sándort.

Jakab. Itt a gonosztévő!

Sziklási. Jakab! bolond! furkós mennykő! kit hoztál?

Sándor. Sziklási úr! én ilyen vastag tréfákhoz nem szoktam. Előbb eltílt házatól, s a jövővel biztat; s most erőszakkal s nem a legszelídebb módon befogat —

Sziklási. Bocsánatot uram! én — ez az esztelen Jakab —

Jakab (merően néz Sándorra). Ni! bizony más ez (Sziklásihoz) Hagyján tekintetes úr! ez Mordány Pista czinkosa; ismerem, előbb is kikérdezett, de én okos voltam —

Sziklási. Okos mint a vak medve. Csupa gondtól kifüstölgött már velőd. (Sándorhoz) Bocsásson meg Lángai úr! nem magát akartuk, tévedés más semmi!

(Félre) Minő zavar! már most estve van, itt kell tartanom! Titok nem marad — és Nelli! (A mint tüzesen fel s alá jár, észre veszi a parasztokat) Hát ti mit oltároztok itt? takarodjatok haza. (Ezek el) Jakab, adass nekik ételt és bort.

Jakab. Bizony elhibáztuk! De mikor az ember jót akar, s a nap lemegy — ej ej! — (El.)

Sándor. Meg nem foghatom. Hát rablók járnak a vidéken?

Margit (kivül). Oda vagyunk! Segítsetek! rabló! gyilkos!

Sziklási. Mi ez megint? Margit szava — engedelmet kérek. (A bal ajtót kinyitja, Margit karjába szalad) Mi baj Margit?

Margit. Ah tekintetes úr!

Sziklási. Alig lihegsz, ülj le.

Margit. Egyik zsvány a kertbe szökött, már Nelli kisasszonyt el is fogta. Tudja isten mi lesz belőle.

Sándor. Nellit? Fegyvert ide, fegyvert! (Tüzesen forgolódik) Ördög pokol, uram! nem hallja? Nelli egyedül a kertben.

Sziklási. Ördög nem zsvány! héj Jakab!

Nelli nevetve jő, s megpillantván Sándort, hozzá szalad, s kezinel fogja.

Nelli. Lángai, Lángai! maga van itt?

Sándor. Édes kisasszony! szóljon, veszélyben forogott?

Nelli. Egy idegen úrnak tetszett nagy forróan kezemet megcsókolni s szívét ajánlani — de én ügyesen elillanék, s ő most utánam botorkál.

Sziklási. Mily bátran érzelegnek, mintha már holnap lenne a menyekző. El egymástól! Nelli! Siket az úr?

Sándor. Élve el nem válunk.

Margit. Az ijedség szinte elgyöngített. (A mellék szobában nagy zörrenés hallatik) Nagy isten! mi zörög az ebédlőben? a szép edények mind az asztalon állanak — megnézem. (A mint az ajtó felé lép.)

Móricz (toppan be).

Móricz. Átkozott rendtartás van ennél a háznál! Ki látta ily sötéten hagyni a szobákat, mikor vendégek járnak? Én és az asztal összeütköztünk, de én erősebb voltam és eldöntöttem, ott fekszik.

Margit. Isten segíts! milyen kár!

Móricz (Nellire és Sándorra czélozván). Úgy! szerelmi viszonzlás!

Sziklási. Hallja Hív uram! nekem kedvem volna az urat házamból kivettetni. Ezt a galibát mind az úr okozta. Hogy mer ily későn alkalmatlankodni?

Móricz. Magam is kezdem bánni; különben csak óhajtását teljesítettem, mert a mint hallám, be akart fogatni; im önkényt megadom magamat. Igaz, hogy rabolni jöttem, de — szívet.

Sándor. Az úr megsérté a tiszteletet, melylyel e nemes háznak tartozik.

Móricz. Már tagjává avattatott, hogy ily magas hangon beszél uraságod? A szépeket csak úgy tiszteljük, ha üldözzük. Azonban uram, ha itt későn jöttem is, ott nem leszek késő, hol a férfi szól.

Nelli. Légyen nyűgott Lángai! ez az úr hirtelenkedett ugyan szívével, de durvaságról nem vádolhatom.

Móricz (félre). Most az én rovásomra hirdeti hűségét. Hadd legyen, majd megfordul a szél.

Sziklási (félre). Mit tegyek most? — legjobb lesz a leányt holnap haza vinnem; vesződjenek vele otthon — Nelli!

Nelli. Édes bácsi!

Sziklási. Eredj szobádba! készülj az útra, holnap haza viszlek.

Nelli. Édes kedves jó bácsi!

Sziklási. Margit! zárd be Nelli szobáját; azután láss jó vacsora után, már csak itt tartom őket.

Margit (Móriczra nézve). Ezt is? kicsoda? hát még se zsvány?

Sziklási (titkon). Margit — de nem reménylem,

hogy ez a vendég szeget ütött fejedbe — úgy tartom, hogy csak nem hiszesz neki, s nem még —

Margit. Mit tehetek róla? Én nem mennék, de ha visznek —

Sziklási. Menj csak. (Margit el.) Urak! ha tetszik, az éjjelt nálam tölthetik, de holnap korán reggel megint el kell válnunk.

Sándor. Köszönettel elfogadom! csak kocsim után szeretnék valakit küldeni a faluba, hogy cselédeim ne várjanak.

Sziklási. Teszek rendelést. (Móriczhoz.) És uraságod?

Móricz. Nekünk úgy is dolgunk lesz, itt bevárom Sziklási urat.

Sziklási. A mint tetszik. (El Sándorral.)

Móricz (egyedül). Sok baj semmiért. Annyit jártam, szöktem, s még is üresen kell távoznom. Úgy állok mint a strázsa úri konyha előtt, a jóízű étkeket elviszik előtte, más lakozik, s ő törüli le száját. Hm, hm! az eljegyzett mátkán kiadtam, s minden szép leány mozgásba hoz: jele, hogy az ember iga nélkül nem élhet. Hahaha! bizony mondom, már eszmélkedni kezdek! pedig ha az ész nő, fogy az életkedv.

Sziklási (jön).

Sziklási. Nos mi dolgunk van együtt? de már egyszer valót kívánnék.

Móricz. A dolog igen közönséges — Margitot akarom elszerezni.

Sziklási. Ej furkós mennykő! minek megint új zavar? Az úr mindenütt csak rendet bont. És ki akarja Margitot?

Móricz. Lőrincz, tulajdon kertésze.

Sziklási. S az az úr kérésére várt?

Móricz. Megnyílt előttem, én pártúl fogtam ötet, és hogy czélját annál inkább elérje, egy majort ígértem neki csekély béren, hol becsületesen élhetnek.

Sziklási. Hát az a major a holdban fekszik? ki az úr? mutassa meg.

Móricz. Bizonyos okból nevemet még titkolom, de nyolcz nap múlva visszatérek, s becsületemre fogadom, hogy beváltom szavamat.

Sziklási. S kérdés, akar-e Margit férjhez menni — lesz-e ott jobb dolga?

Móricz. Mely kincs múlja fel az aggúló hajadonnál a fejkötőt? (Félre) Minő nyugtalan! mint habozik. Én gyanítom, az öreg úr úgy nézi a házasságot mint a diót, külsejét elveti, de magvát titkon még is szereti. Vén róka, azért is kelepcebe ejtem.

Sziklási (ki nagy léptekkel fel s alá járt, egyszerre tüzesen megtámadja Móriczot). De mi gondja az úrnak Margitra? ki bírta annak szerencsáját az úrra?

Móricz. Erre feleljen Lőrincz. Mindjárt felkeresem. (El.)

Sziklási (egyedül). A méreg majd elfojt. Utóbb Margit is itt hágy, s öreg napjaimra mással kell vesződnöm. Én ismerem ötöt, pedig jól, és asszony nélkül nem lehetek: olyan mint a vér, rendetlen foly néha, de az élet fő eszköze. És tartóztathatom-e? nem indul-e élte célja után? — Magam vegyem el? Hahaha! kaczajnak tegyem ki magamat? — De kinek mi köze ahoz? Ápoló kéz kell nekem s nem pipeskedő feleség, ki férje s övéi könnyeit mint drága gyöngyöket mulatságba viszi.

Jakab (jó).

Jakab. Tekintetes Úr! ezt a levelet lovas posta hozta. (Levelet ad neki.)

Sziklási. Öcsém írása — hol a leányasszony?

Jakab. Szobájában. Épen most ment hozzá a Mor-dány forma úr.

Sziklási. Küldd hozzám.

Jakab. Jól vagyon.

Sziklási. Vagy ne bánts-d. — Te Jakab!

Jakab. Tessék!

Sziklási. Jakab! te velem öszültél, nem bántad meg, hogy nem házasodtál?

Jakab. Meg biz én tekintetes uram! Csak tekintetes úr ne ellenzette volna, eddig három feleségem is volt volna, a mint illik.

Sziklási (magában). Margit nem épen rút, és tudom mit ér —

Jakab. Az a levél sürgető, tekintetes úr.

Sziklási. Lássuk! (Átfutja a levelet) Hála isten! egy tehertől ment vagyok. — Mondd meg Margitnak, hogy küldje hozzám a kisasszonyt; te pedig a vendég urakat kérd ide. (Jakab el.)

Sziklási. Ezek hát egyesülnek, nekem pedig hideg szabadságban kell eltespednem, vagy drága pénzen ápoló szívet vásárlanom. Most látom én, az asszonyokat csak azért gyűlöltem, mivel volt egy, ki híven rám vigyázott s tilos határt nem szabott kedvemnek; gyűlöltem a házasságot, hogy ezt megtarthassam.

Móricz (jő).

Móricz. Mért vont el az alkutól? Míg vendégtársam nagy léptekkel sohajtgatott, én Lőrinczet és Margitot nem ábrándozó, de nyomos szavakkal érzeni taníttattam.

Sziklási. Minek az? ha ér valamit az érzés, magától is beáll.

Nelli és Sándor (jönnek).

Nelli. Bácsi, mi újsága van?

Sándor. Parancsolni tetszett?

Sziklási. Ez a levél érkezett öcsémtől, mely sokat megváltoztat.

Sándor. Tán eljött az a szerencsétlen vőlegény?

Sziklási (Sándort értve). Itt van már!

Nelli. Inkább a klastromot választom.

Sziklási. Halljátok mit ír az öcsém. (Olvas.) „Ma esett tudtomra hogy Morlay Móricz —

Móricz (félre). Ördög pokol! hová jutottam? derülni kezd már.

Sziklási. Mit mond az úr?

Móricz. Ismerem a nevet —

Nelli. Tovább tovább édes bácsi!

Sziklási. „Hogy Morlay Móricz, kinek, atyjához viseltető barátságból, leányomat szántam s mint gyermekeket egymásnak eljegyzék, a külföldi nagy világ zavarába vetvén magát, meghalt —

Móricz. És a levél írója öcsese Sziklási úrnak?

Sziklási. Anyjáról igen —

Móricz. Hát atyjáról mostoha? Oh mostoha sors!

Sziklási. Mit sopánkodik?

Móricz. Ismertem szegény Móriczot, jó ember volt.

Sziklási. Nem sokat ért, mindig lézengett, csak oda nem ment, a hová kellett volna —

Nelli. Béke hamvainak!

Sándor. Valóban meghalt? Annál ugyan okosabbat nem is tehetett.

Móricz. Ilyen az ember! csak czélját érje vele, nem bánja ha fél világ kihal is körülé.

Sziklási (olvas). „Meghalt. Kérlek tehát, mivel dolgaim most lekötve tartanak, hozd haza minél előbb leányomat, mert tovább már nem ellenzem Lángai Sándorral való összekelését.“

Sándor. Nelli! Nelli! édes hölgyem!

Nelli. Már most bátran enyémnek mondhatom.

Móricz. Nosza, hogy kél a világ! már azt gondolják, hogy a szerencse a zsebükbe szaladt.

Szálkai (jó sietve).

Szálkai. Barátom! újság. Széket! alig lélekzem.
— Mit kell látnom, itt vannak ezek?

Sziklási. Mi baj — mi hozott ily későn?

Szálkai. (Sándorra és Nellire mutatván, öntetsző pöffesz-kedéssel) Válaszd el ezeket, nem illenek össze.

Sándor. Uram!

Szálkai. A vőlegény itt van.

Sziklási. Ej, mit beszélsz? Hiszen most írja öcsém, hogy meghalt.

Szálkai. Meghalt? Ne hidd! ő a fogadóban van,

nem a temetőben — és az én fogadómba szállt meg; inasával szoltam.

Sziklási. Ez a nap el van átkozva. Minden hír, minden ember ellenkezik egymással — de ez a levél —

Szálkai. Én mondom, él. Mikor haza mentem, egy idegen inast láttam a fogadónál ácsorogni, kértem ki embere? ő nem akart egyenesen felelni, de aztán még is kivettem belőle, és hintaján az M. M. is elárulta — azért siettem hozzád.

Nelli. Szálkai úr imént a kertben annyi kegyességgel volt irántam, s most ily szomorú hírrel serénykedik búsítani.

Sándor. Ezért kár volt tüdejét úgy megerőltetni, mert a levél több hitelt érdemel, mint egy bitang inas szava, ki az úrnak kíváncsiságát így kijátszotta.

Sziklási. Kinek higgyek most?

Móricz. Én Szálkai úr mellett szólok, mert írva vagyok: „és a holtak feltámadnak.“ Édes kisasszony, tessék bennem a holt vőlegényt szemlélni: én vagyok Morlay Móricz.

Sziklási. Az úr ma annyiféle volt, hogy szavaiban nem bízhatunk.

Móricz. Keresztelóm ugyan nincs nálam, de más oklevelem tán lesz. (Zsebkönyvéből elévesz egy írást) Ismeri Sziklási úr ezt az írást?

Sziklási. Az öcsémé.

Móricz. Ím ez legutolsó levele, melyben eltökélt szándékomat kívánja a szép kisasszonyra nézve.

Szálkai. Nos mint tetszik? mit mondtam? (Félre) Inkább ennek szánom, mint amannak, ki oly büszke bátorságban véli magát.

Móricz. Édes kisasszony! előre is bocsánatot kérek őszinte vallásomért, s azon tettért, mely által csak magam veszték. Még iskolába jártam, mikor eljegyeztek; de mihelyt körülnéztem a világban, terhemre volt e szövetség, mert általa szabad akaratomat fékeztetve gondolám. Később atyám unszolása e kelletlen érzést még inkább nevelte; azért is, hogy minden perpatvart

elkerüljek, atyámtól halasztást kértem, és a nélkül hogy jegyesem szép szemét s annak rokonait látni vágytam volna, külföldre mentem —

Sziklási. Ilyen a házasság gyümölcse!

Móricz. Atyámnak halála ismét haza vont. Ekkor kaptam Légházi úr levelét, melyben adott szavamról említést tesz s barátságos tanácskozássra hív magához. En egy barátomtól már tudósíttattam — s most szerencsém van személyesen is tapasztalni, hogy, mi a hűséget illeti, a szép mátká sem igen különös példát adott jegyesének. Azért hogy az általam tisztelt Légházi urat egyenes lemondással ne sértsem, fortélyhoz nyúltam, s vele azon barátom által halálomat hitettem el, gondolván hogy, ha leánya másnak karján boldog lesz, mindenfelől bizonyos lesz a bocsánat.

Nelli. Bocsánat mellett tessék legforróbb hálánkat is elfogadni.

Móricz (félre). Nem épen hizelkedés — de szerelmes mondta.

Sziklási. De hogymiként vetemedett ide Morlay úr?

Móricz. Erre utazván, míg a lovak ettek, e ház szép fekvése ide csalt; s a fogadóstól hallván, minő kurucz ember a birtokosa — engedelmével! — még inkább óhajtottam házi körét látnom, nem is álmodván, hogy Légházi úr rokona legyen s Nelli kisasszonyban mátkámat találjam fel. Engem a szép vonz, azért írtam, bejöttem, a tilalomtól még inkább hevítve falakat másztam, s ha a dolog így nem fejlik ki, a gazdát is megforgattam volna.

Sziklási (nevetve). Vagy én a vendéget.

Móricz. Édes kisasszony! minthogy feltámadtam, az élő szép keze.

Sándor. Morlay úré volt a szó, enyém a szív, s nálunk a birtokos szerencsés.

Szálkai. Nem mindég uram! Minden rendszabás kifogást szenved.

Nelli. A holtnak áldás, az élőnek barátság.

Móricz. Látom, a szükséget erkölcsösé kell avatnom, azért mint vőlegény ismét sírba szállok, mint élő —

Sándor. Baráti kezet fogunk.

Móricz. Már most tisztelt házi gazda! Margit iránt is elfogadhatja kérői tisztemet, mindjárt beküldöm. (El.)

Sziklási. Hagyjatok magamra míg Margittal szólok. (Nelli és Sándor el a bal szobába.)

Szálkai. Én ezentúl még inkább gyűlölöm az asszonyokat. Igazad volt, barátom, csak bajra születtek; most veled tartok.

Sziklási (habozva). De még is — néha — csak menj be kérlek szobámba, Margitot hallom.

Szálkai. Ereszd el, ha menni akar. Vesződséget mindenütt találsz. (El a jobb mellék szobába.)

Margit (jő).

Margit. Lesujtva jövök, tekintetes úr!

Sziklási. Rossz leány! hát te el tudnál hagyni.

Margit. Édes istenem, én örömet maradnék — de ha meggondolom jövőndömet —

Sziklási. Arról ne aggódjál: lesz gondom, hogy ezen túl is bőségben élhess —

Margit. Mit használ a bőség ha előregszem —

Sziklási. Szereted Lőrinczet?

Margit. Nem is merem megvallani kit szeretek. Tán összeférek Lőrinczzel — itt töltöttem legszebb koromat, és sehol sem is lesz oly jó dolgom — de még is —

Sziklási. Ott asszony lehetsz?

Margit. Minden hűségem mellett itt örökös cseléd maradok, s amúgy a világ még is többre becsül. Elégge fáj, de ítélje meg maga a tekintetes úr — s inkább szánjon, hogysem haragudjék.

Sziklási. Takarodj előlem.

Margit. Úgy is kisirom szemeimet. (Menni akar.)

Sziklási. Margit! (félre) Nehezen megy el.

Margit. Parancsoljon!

Sziklási. Margit! valamit gondoltam. Tudod mit?

— Ej furkós mennykő, nem tudom mint kezdjem! —
Margit! én egyet mondok s mi is egyek leszünk. —
Hát most sem érted?

Margit (sóhajtozva). Ah! ha szabad volna!

Sziklási. Topp! Nyújts kezet, nálam maradsz,
majd elvégezzük.

Margit (nagy örömmel Sziklásira hajol). Ah édes ked-
ves tekintetes uram! minő szerencse!

Sziklási (befogja Margit száját). Ne lármázz, mert
meghallják.

Móricz a közép, Nelli, Sándor és Szálkai a mellék ajtóknál
bedugják fejüket.

Móricz. Vigan! vigan!

Nelli. Bácsi!

Szálkai. Asszonygyűlölő!

} egyszerre.

Sziklási. Ej furkós mennykő! lesz mende-monda.
De mit bánom én — nekem a világ megszűnt e há-
zon túl.

Móricz. Csak jer Lőrincz! (Lőrinczet bevezeti.) Nos
Margit leányasszony?

Margit (titkon Sziklásihoz). Mit mondjak tekinte-
tes úr!

Sziklási (zavarodva). Margit? tehát! hm, hm! —
Margit nem akar férjhez menni, de ne búsulj Lőrincz,
nem hagylak üresen távozni.

Móricz. Egy kosár pénz minden kosártól meg-
menti; hát csakugyan ezüst menyekzővel kezdi házassá-
gát?

Szálkai. Engem a csodálat elvakít. Azon érdeklett
ősz hajak most reád illenek.

Sziklási. Ne legyetek harangok! az én koromban
csendes a házasság.

Móricz. Mert a konyha inkább ég mint a szív.

Sziklási. Ki tehet róla? az asszony olyan mint az
orvos, az ember kikél ellene, s még is rászorúl.

Móricz. Szálkai úr! mi most utánok nézhetünk!

Jakab (jő).

Jakab. Az étel az asztalon van, a mint illik. (El.)
Sziklási. Menjünk barátim! töltsük vígan az est-
vét, s holnap reggel induljunk.

Margit. Én nem tudom hol vagyok! majd kiszökik
szívem.

Móricz. Én fátyol-lobogtatva kísérem a boldog
társaságot. Most midőn hölgyet vesztek, érzem legin-
kább a szép nem hatalmát. (Sziklásira mutatván) E példa,
mily véget nyer az agglegénység, engem is megtérít :
azért míg a tavasz el nem virít, az első szép, ki nyája-
san mosolyog szemembe, uralkodjék e hódoló szíven!

(A kárpit lefordúl.)

HŰSÉG PRÓBÁJA.

VIGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(1827.)

SZEMÉLYEK.

Mátyás király.
Upor László, főispán.
Vidor, udvari bolond.
Sáfár.
Márta, annak leánya.
Bartók, ménesmester.
Endre, ennek fia.
Szolga.
Királyi kíséret. Cselédek.

A dolog történik egy koronajószágon.

Szabad vidék.

Király, Upor, Vidor és a kíséret.

Upor. A mit itten lát, felséges uram! fel, ama sötét ormig, mind a korona jószága.

Király. Ez szép magyar földünknek egyik tája, melyet nem láttam még; valóban kies vidék! mily erdős hegyek övedzik körül, mintha védenék a hullámzó vetéseket.

Upor. Oly kellemes mint hasznos.

Vidor. Csak egy hía —

Upor. S mi lenne az?

Vidor. Hogy nem enyém, azért úgy nézem mint a szép leányt, ki rám mosolyog és mást csókol meg.

Szolga (jő).

Király. Hová földi?

Szolga. Völgyesre, oda honnan az első torony fejrlik előnkbe; itt voltam a szomszéd faluban számvevő uramnál, különféle csemegét vittem neki.

Király. Kit szolgálsz?

Szolga. Igazság szerint a királyt kellene szolgálnom, de itt a sáfár az úr.

Király. Ő csak felvigyáz, s általa a királyt szolgálod.

Szolga. Mindegy biz énnekem, soká úgy se győzöm, mert a sok lótás futásnak koplalás a bére.

Király. Hogyhogy? tehát hiányt szenvedtek? azt nem kívánja az uraság. Mért nem folyamodtok hozzája?

Szolga. A szegény ember, mintsem hasztalan költekezzék Budára, inkább máshová szegődik; itt pedig

a sáfár mindenes, ő mondja : minden rendén van, s a mi rendetlen, ahhoz senkinek semmi köze.

Király. Mondd a sáfárnak, maradna otthon, két útas szól be hozzá, és készíttessen az uraság költségére mentől előbb ebédet.

Szolga. Jól van. (Mentiben) Ezek is olyan czimborák lesznek. (El.)

Király. Ezen vád útamát késleti, enmagam vizsgálom meg a dolog mivoltát, de adjatok közönséges köntöst, hogy ismeretlen maradhassak. (Int, egyik a kíséretből más köntöst ad reá) Upor főispánom! kíséretemet telepítse le a közel erdőben, várjanak ott további üzenetig, kegyedet pedig a harangszóra elvárom a sáfárháznál. (Upor el a kísérettel.)

Vidor. Hát én, komám?

Király. Te a kíséretnél maradsz.

Vidor. Hát az ebéd, komám?

Király. Hagyj magamra. — Minő szép ménest terelnek erre! nemes lovak. Hah! két csikó száguldoz előre, gyönyörű állatok! egy öreg nyargal a ménes közt, most erre tart — leszáll (int kifelé). Ugy tetszik megértett.

Vidor. Én az ebéd miatt mindég a választ lesem —

Király. Csak te menj a kísérethez, majd ott meghallod.

Vidor (magában). Az annyit tesz : a nap lesz szakácsod, levegő ételed. Jó fogás nyulánkká húzni a köpcös termetet; de azért is mint bolond megbosszúlom magamat, s mint okos megeszem a rendelt ebédet. Nem bánom ha kalodába zárat is, inkább jól lakva búsulni, mint éhesen tánczolni. Lóra Vidor! egyenesen a toronymnak. (El.)

Bartók (jő).

Bartók. Ha jól láttam, intett kegyelmed?

Király. Titkos szólásom volna keddél : kié az a ménes, melyet imént zavart?

Bartók. A királyé. Én vagyok a ménesmester. Még

dicső fővezérünk Hunyadi János rendelt ide ; ő jól ismerte ezt a ménest s többször is választott innen paripákat.

Király. Katona volt kend? ez a kardbélyeg homlokán gyaníttatja velem.

Bartók. Az biz uram, pedig lovas ; Erdélyben vagdaltak meg ; most itt élek lovaimmal, s a kardforgatást ily fiatalokra bízom mint kegyelmed.

Király. Csapjunk fel ! a lovat én is szeretem, s ha szépet jót szerezhettek, attól se költséget, se fáradságot nem sajnálok, értek is hozzá ; messziről láttam két pej csikót —

Bartók. Úgy-e ? szépek is azok ! de majd csak esztendő múlva látná kegyelmed ; engem úgyse ! sugár vitézt rájok s kicsúfolják rajtok a villámot.

Király. Kenddel én jó alkut tennék, azért is híttam félre ; nem adná el kend nekem azt a pár csikót ?

Bartók. Ej farkas-rúgta ! nem hallotta kegyelmed, hogy a ménes a királyé ?

Király. Azért meg nem szegényül ; az okos onnan vesz, hol sok van.

Bartók. Minek tartasz fiu ? gazság nem okosság, érted ?

Király. Hisz egy pár ló nem mind a világ ; én messze földre hajtom őket, s kend nyúgott lehet minden bal következés iránt.

Bartók. Jobban megnyugszom én becsületemben, mint hamis nyereségben, mely úgy is a gonoszé.

Király. Láss a kend, a sáfár egészen más ember, én úgy hallom —

Bartók. Semmi gondom rá : ki mint vet, úgy arat ; én kötelességemet tudom, máséba nem avatkozom s vége ! most tángulj.

Király. Én jól megfizetem kendet — tán csak van annyi esze —

Bartók. Ej farkas-rúgta fia, most lódúlj ! mert engem úgy se ! fokosommal égszínűvé döngetem hátadat.

Király (félre). Durva, de hív! — Csak ne haragudjék kend!

Bartók. Nem mégysz? — (Fokosát veszi.)

Király. Ha így van, kényteleníttetem a csatamezőt elhagyni. Jó öreg, hogy híják kendet?

Bartók. Semmi közöd hozzá.

Király. Úgy! hát isten velünk, még látjuk egymást. — Tiszta arany vasba foglalva. (El.)

Bartók (egyedül). Bosszuság! meg mindég bosszuság. Fiam is megbódult, szerelmes, untalan meláz, semmi hasznát se vehetem. Hisz igaz! most ideje, s a leány szép, jó, csak atyja volna derekabb; azonban még is szólok vele. (El.)

Sáfár szobája, közép s két mellék ajtóval.

Sáfár (rovásokat tartva kezében). Öt, tíz, tizenöt, — úgy, tizenöt verem tavali tiszta búza, egy romlott; árpa, zab fogytán. — Előre számolok, tán a jószágot nézik: miattam jöhetnek, én vagyok a tükör, s azt látják, a mit mutatok. (A bal ajtót kinyitja) Hej Márta! csak süss, főzz! Márta, nem hallasz?

Márta (kivül). Ah istenem! istenem!

Sáfár. Mi baj?

Márta. Majd minden levesem kifutott.

Sáfár. Megint másutt jár az eszed? a drága étel! köszönd, hogy az uraság fizeti; mit ácsorogtál ismét az ablaknál? tán Bartók fiára —

Márta. Be eltalálja édes apám! valóban most nyargalt erre szilaj paripán; csak látta volna, hogy ült rajta! a ló mindég ágaskodott, ugrált, de ő még is szemével mindég rajtam csüggött.

Sáfár. Már mondtam, azzal semmi sem lesz; most nem bánom adhatsz neki egy kis reményt, mert atyjával alkunni akarok; de szívedet neki ne merészed adni; én azt számvevő uramnak ígértem.

Márta. Mentsen isten attól! csúnya ember az, s azonfelül öreg.

Sáfár. De bezzeg asszonynyá tesz ám, minden ember süvegelni fog —

Márta. És sajnálni.

Sáfár. Te gyermek vagy, nem érted, azért bízz reám mindent. Most kinézek, nem jönnek-e a vendégek? te addig sűrödj itt benn, végezd dolgodat, nógasd a cselédet. (El.)

Márta (egyedül). Ah mennyi gond! az a kopasz számvevő, dehogy mennék hozzá! aztán az a leves, meg az az Endre; dél is közelget, teríteni is kellene! (Asztalt terít s énekel.)

Minap a kertben jártam
S egy szép rózsát találtam;
A szép rózsza könnyezett,
Kérdem : mi bút érezett?
Őt a hajnal rászedte,
Bimbóbul kifejtette;
Délben jöttek a lepkék,
De csak szagát keresték :
Végre az est ráakadt,
S attól csak könnye maradt.
Hej szép rózsza! szívedbe
Több csapodárt ne végy be!

Endre (jö a bal ajtón).

Endre. Márta! édes kedves fiülmilém!

Márta. Be megijedtem! honnan így egyszerre?

Endre. Átyád kiment, én meg beszöktem, pedig az ablakon.

Márta. Istentelen! ha meglátott valaki.

Endre. Azt véli, hogy szeretjük egymást, s az igaz. Márta! én apámmal szóltam, ő is szólni fog.

Márta. Mi haszna? apám nem tart velünk.

Endre. Oh csak ő apád ne volna! azt mondanám : hogy kapzsi, fösvény ember —

Márta. Huh! mindég csak a csúnya számvevőt emlegeti, pedig útalom mint a halált; már alig tipeg, még is szerelmes.

Endre. Képe olyan, mint az aszalt szilva, tagjai pedig úgy állnak, mintha csak hozzá volnának férczelve

inkább illenék ő seregélyijesztő váznak a szőlőbe, mint leány ölébe; de ahoz mi is szólunk ám.

Márta. Már én eleget szoltam; de apám azzal vigasztal, hogy nem soká él, s én gazdag özvegy maradok.

Endre. Nem — abból semmi se lesz, s ha másképp nem ejthetem módját, a fekete sereg közé állok; úgy is hallom, megint háború lesz: majd levágok néhány törököt, aztán jövök s elveszlek.

Márta. Abból se lesz semmi! hát ha oda maradsz, akkor én itt holtra epekedjem? Azért legjobb lesz túrni és várni. Endre! tudod, hogy idegen vendégeket jelentettek?

Endre. Épen jól! lásd Márta, míg azok itt mulatoznak, kicsúszhatnak a ligetbe, tudod már hová —

Márta. Úgy ám, ha nem lennél csintalan.

Endre. Megelégszem, ha egyebet nem mondasz is, csak hogy szeretsz.

Márta. Mást semmit? hisz azt untalan mondom. Halld? kívülről szó hangzik! jer, jer! (El bal felől.)

Sáfár jó Bartókkal.

Sáfár. Valóban újság! mi hozta ma kelmedet hozám? már alig tudom idejét, hogy ennyire megalázta magát.

Bartók. Hallja kegyelmed, én mint öreg katona nem szeretek sokat oltározni, egyenesen kimondom: fiam szereti kegyelmed leányát, a fiu ép, jó, egészséges, egyetlenem, van háza, lova; azért ha kegyelmed nem ellenzi, hadd bírják egymást.

Sáfár. Nagy becsület — részemről nincs is kifogás, de leányom aligha fog akarni.

Bartók. Ej galamb-hordta leánya! ha nem akarna, nem bokrétázná úgy fel süvegét, nem égne össze szemök, mintha két csillag kapna egybe; én mondom kegyelmednek, elmegy.

Sáfár. De mikor én ellenkezőt tudok —

Márta (bedugja fejét a bal ajtón). Követem édes apám! Bartók szomszéd igen bölcsen szólott.

Sáfár. Ki kérdezett? nincs más dolgod mint hallgatózni?

Bartók. Lásza kegyelmed! hamar bölcsesé lesz az ember, ha eltalálja a dolog bibéjét.

Sáfár. Az ifjúság gyarló; kelmed fia se híres a hűségben, úgy hallom mindenütt csapja a levét.

Endre (kidugja fejét a bal ajtón). Követem sáfár uramat! ez irtóztató hazudság! (Kimegyen. Márta tartóztatja.) Eh mi! nekem ezt senki se mondja.

Sáfár. Hát ti mit csináltok együtt? el egymástól! én ezt nem szenvedem.

Bartók. Hehehe! én úgy látom: idő lesz az áldásra.

Sáfár. Márta takarodj! (Márta el.) Te is Endre! még csak ez hibázott.

Endre. Megyek uram, de bezzeg nem illik ám valakit háta megett rágalmazni; de nem csoda, ki egy töpörödött vén zsugorinak jó leányát elharácsolni kész, attól minden kitelik; érti kegyelmed! (El.)

Bartók. Lánczos lobogós! ugyan neki vág a fiú; de úgy kell! (Mellét veregeti.) Itt verjen igazán, különben az egész férfi nem ér egy fa kardot. Nos sáfár! mi szándéka kegyelmednek, igen vagy nem?

Sáfár. Hisz nem oly sürgetős, különben is, előbb hogysem végkép a dologba ereszkedném, kelmedtől is áldozatot várok.

Bartók. Ha kitelik tőlem, szívesen.

Sáfár. Lovaim elvénhedtek —

Bartók. Csekélység, van nekem néhány jó lovam —

Sáfár. Nem kívánom kelmedét; de minap, hogy a ménes körül jártam, két pej csikó tűnt szemembe —

Bartók. Hagyjuk azokat, ugyis elébb már valami lócsiszár annyira felbosszantott miattok —

Sáfár. Ha azokat beköttetné hozzám kelmed.

Bartók. Mint érti kegyelmed?

Sáfár. Vagy ha gondolja kelmed, tovább küldéném, míg felnőnek; kelmednek ezer módja van azt minden lárma nélkül végbe hajtani; a lovak elvesztek, ellopattak s így kimaradnak a számadásból, én mint

becsületes ember hallgatok, s még a számvevő szemét is magamra vállalom. Oh barátom! szemesé a játék, vaké az alamizsna; kelmed ménesmester, én sáfár! ha egyet értünk, miénk a téjfel, az uraságé a savó.

Bartók. Kend roszzabb az éjjeli rablónál, s ha derék leányát nem tekinteném —

Sáfár. Azt tekintheti kelmed, mert nem visz üres ládát — tekintse kelmed fiát is.

Bartók. De becsületesemet értök nem koczkáztatom.

Sáfár. Becsület! arany füst, hiú csöngés az éhséget elűzni.

Bartók. Kend alacsony vérnadály! szót se többet, mert engem úgyse — megpántolom a kend emberségét — nekem ily ajánlást —

Sáfár (félre). Tökfejú! (Színlett egykedvűséggel.) Ne oly tüzesen Bartók szomszéd csak hűségét akartam próbálni, de látom kelmed szíve oly hív mint én.

Bartók. Ej ej próbálni? kend hív mint az ördög a jó lélekhez. Tartsa meg kend leányát! szánom hogy kendé; s ha máskor hűséget akar kend próbálni, mossa előbb tisztára magát. Úgy la! megmondtam a mit mondtam. (El.)

Sáfár. Istállóí bölcsesség! bánom, hogy megnyíltam; de semmi, úgy is csak négy szem közt történt. (Márta jó, szemeit kötényével eltakarva.) Hát mi baj megint? tán a konyha füstölög?

Márta. Füstölög biz az én fejem — ugyan lehordták édes apámat —

Sáfár. Megint hallgatóztál? de ha tetted, tudd ezentúl mihez tartani magadat. Te nem léssz Endréné. Ha még is gazdag volna, az ember sokat elnézne; de hozzám képest szegény mint a bőjti dudás.

Márta. De becsületes ember —

Sáfár. Hallottál valamit? pimasz! mit tudsz te hozzá? nem hiába anyádra ütöttél, az is csupa erkölcs mellett, ha én nem ellenzem, üres koldus táskát szerzett volna. De ilyen a leány! ha viszik is baj, ha nem viszik még nagyobb baj, s így mindég bajt hoz, s pénzt visz ki a házból.

Vidor (jő).

Vidor. Jó napot, vagy inkább hús napot! mert ott künn a nap annyira süt, hogy a kinek sütni valója van, árnyékot keres. Szép leány s terített asztal! ha meg nem elégszem, tele vagyok dicsőséggel. Kend a sáfár?

Sáfár. Igen is.

Márta. Édes apám! ez valami nagy, nagy úr, ugyan czifra.

Sáfár. Csak egyedül méltóztatott érkezni?

Vidor. Én és lovam, jó állat! csak hogy nem tud maga abrakot kérni, különben kihívná kendet.

Sáfár. Értem uram! mindjárt teszek rendelést. (El.)

Vidor. Üdvözlegety violám! érzem, a konyhából ilatozol felém. Jer közelebb, ne higgy ha hízelkedem, de hogy csinos vagy, az igaz; jer kis hugom! ha néném volnál, úgy se hívnálak.

Márta. Ej ha nekem ilyen bátyám volna!

Vidor. Ne kívánd, osztoznod kellene, pedig minden osztály szívbe vagy pénzbe kerül. Valld meg: van-e szeretőd? ha nincs, álmosak itt az ifjak; ha te nem szeretsz, feküdjél le, hogy más ember békén alhassék.

Márta. Ah én tudom azt leginkább!

Vidor. Elhiszem, ti bírtok oly titkos tudományt, mely előbb érik az észnél, ne sóhajtozz, mert a tapasztalás ásít utána. Tudod mi a háztartás? s mi az élet fedelme? a gyomor: ennek a jelen hitvese, a fej szolgája, s a szív udvari bolondja, légy te papnéja.

Sáfár (jő).

Sáfár. A lóról gondoskodtam.

Márta. Az ebéd kész, akár mindjárt tálaljak —

Vidor. Jól beszélsz hugom, csak adj lábat szavadnak.

Sáfár. Mind jól lenne uram; de az ebéd két úrra volt parancsolva, tán várnunk kellene.

Vidor. Minek várni? ezzel csak magunkat lopjuk meg; csak a halál várjon és a hitelező. Siess hugom, én mint előljáró, előlevő is leszek. (Márta el.)

Sáfár. Szabad tudnom, kit tisztelek házamban?

Vidor. Én a király embere vagyok s a király az én emberem, névre magam vagyok az udvarnál, de társaimtól pözsög a világ. Kend szemfüles, vagy füles vak; nem látja kend, mily sötét az asztal? hol a bor? én inkább vízbe fülnek mint bort ne igyam; de pogány legyen ám, ne keresztelt.

Sáfár. Tüstént szolgállok. (Magában) Előljáró, királyi ember! hm — hm — (El.)

Vidor (egyedül). Ez a sáfár kótyavetyén szedte fel képét, vonási úgy összevissza állnak, mint a cigány tanya; ha ez igaz ember, úgy az én emberismeretem sem jobb képénél.

Márta (ételt hoz).

Márta. Tessék!

Vidor (leül). Kis tündér! nézz reám! Tékozló vagy ha estére mécset gyújtasz, mert ki szemeidnél nem lát, nem érdemel világot. Csak te főzz — ha férjed lesz, hasznát veszed, mert hidd el, az örömhét után minden érzés gyomorba megy által.

Márta. A leves miatt bocsánatot kérek.

Vidor. Semmi az, kevésbé ritka, de kozmás; csak hordj ételt, én az evésnél s a szerelemben gyűlölöm a sok szót. (Márta el.) Szegény a nyelv, hacsak ruha nem segíti, mint ezt magamról tapasztalom; okos bolond volt, ki először uraságát köntösére tűzte, mert egy fogással szívnek, hitnek, s lábnak parancsol. (Márta ételt hoz.) Áldás reád húgom! oly férjet kívánok, ki ne füllentsen, ha azt mondja: hogy nem ismér bánatot; állhatatos legyen és mindég a te szemeddel lásson tégedet. (Eszik.)

Márta. Kegyelmed bizonyosan nem szerelmes, mert oly vidám s oly jó ízűt eszik.

Vidor. Ne hidd angyalom! az én érzésem olyan mint a sas, de csak akkor felleng, mikor jól lakott. Oh tudok én érzeni, teszem: ha szíved oly kemény, mint ez a kappan, sajnálom azt, a ki érted lágyúl. De hol

marad apád? ha kötelességében is oly serény mint a borhozásban, a haszonnak is ön lába lesz.

Márta. Jó már.

Sáfár (jö). Itt a bor.

Vidor (iszik). Még vizes a fürdőtül, azért vélte kend : mentől később, annál kellőbb; de azt az ivó s szépeink nem hiszik.

Sáfár. Ha nem elég erős, az lehet oka, hogy szüretkor igen nagy felhőszakadás volt.

Vidor. Kend a felhőkből szedi okait; én azt javalom : tanítsa kend a lemondás erkölcsét; de egy pohár csak kóstoló. (Iszik.)

Márta. Egészségére válják.

Vidor. Ha közel hozzád beteg nem leszek, nincs egészségem; gyújts rám szemeddel, rád köszöntök : élj hosszú életet és rövid éjeket, ne kíméld a bort, de szeress vízivót! (Iszik) Úgy! a sültnek most csak ára van még hátra.

Sáfár. Hisz az uraság költségére tetszett parancsolni —

Vidor. Igen! kend okos ha nem gondolkodik; azonban ha én ezt a napot meg nem fizetem, a király szeszélye jobb, mint a kend hűsége.

Sáfár (félre). Király — hűség — ez feszeget valamit.

Márta. Hát ismeri kegyelmed a királyt?

Vidor. Ő engem szeret mint az igazságot, én őt komázom, s ha vasba nem bűvik, velem rostálja udvarát.

Sáfár. Szabad tudnom, mi vezette nagyságodat e tájra?

Vidor. A budai szél s elszegődött akaratom. Miért? az kitetszik azon okból, a mi ide hozott, az pedig azért titok, mivel itt vagyok.

Márta. Édes apám, ha ebből nálamnál többet nem értett, nem sokat tud. (Vidorhoz) Ugyan beszéljen kegyelmed —

Sáfár (titkosan). Nagyságold! nem hallád hogy a királyt komázza.

Márta. Beszéljen nagyságod valamit a királyról.

Vidor. Mondd nekem: benézhetsz-e a napba?

Márta. Elvész szemem fénye.

Vidor. Hát különben mit tudsz felőle?

Márta. A mit minden ember, tudniillik: kel, világít és lenyugszik.

Vidor. Ilyen a király, hold a királyné — te pedig gyönyörű mákvirág! ki soha sincs egyedül ha tükre nála van, s társai közt mindég egyetlennek véli magát. Ha épen kíváncsi vagy, titkot mondok.

Márta. Titkot! hallom már.

Vidor. Alhatnám; mutassatok nyoszolyát, nehogy az éj megcsaljon; mert az álmatlanság hideget hoz, s az én természetem sem bőjti, sem téli.

Sáfár (a jobb ajtóra mutat). Itt egy csendes kamara —

Márta. Hol én szoktam hálni.

Vidor. De álmaidat nem használhatom.

Márta. Vezesse édes apám, én átallok bemenni.

Sáfár. Csak menj! (titkosan) ő a királyt komázza, különben is az álmos előljárót nem lehet eléggé becsülni.

Vidor. Vezess húgom! (El jobbra Mártával.)

Sáfár (egyedül). Valljon mit akar ez a budai szél? tán besúgtak neki valamit? de úgy látszik a dolog nem igen érdekli. Akármint van, ez nem veszedelmes! ezt kijátszom, mert délben éhes, délután rest, estve szomjas, éjjel alszik s így nem lát hasán túl.

Szolga (nagy robajjal jő).

Szolga. Csak ide tessék jöni, itt a sáfár.

Sáfár. Lassan, ne kiálts.

Szolga. Ide, ide uram!

Sáfár. Ne lármázz, mert kifúrom tüdődet.

Upor (jő).

Upor. Lovamnak viseld gondját, de nyeregben hagyd.

Szolga. Értem uram. (El.)

Upor. Nem érkezett meg ide egy úr?

Sáfár. Itt alszik a kamarában, azért kérem, lassacskán tessék szólani.

Upor. Alszik?

Sáfár. Igen, jól evett, ivott, aztán lepihent; egy áldott vidám kedvű úr.

Upor. Vidám kedvű? így hát tiszta az ég.

Sáfár. Tán kegyelmed a másik bejelentett vendég?

Upor. Eltalálta kend.

Márta (a kamarából jő).

Márta (magában). Be haragszom én arra az emberre! eleintén oly nyájasan czirógatott, de mikor felbátorodva megvallám szerelmemet s pártfogását kértem, szörnyűt ásított és elaludt.

Sáfár. Nos édes leányom! nyugszik vendégünk?

Márta. Ott szuszog, akár ide hallja édes apám.

Upor. Te vigyáztál reá szép leányka? azt jól cselekedted, tudom meg is jutalmaz.

Márta. Az? kötve hiszem; mindég ő beszél s ha más valamit szól, egyet ásít. (Magában.) Endrém eddig vár — hozzá szököm, bezzeg nem alszik ő — (ellappang).

Sáfár. Nem is tudom minek köszönjem ezen szerencsét, hogy ma ily úri látogatókat nyerék; a másik úr ugyan magát királyi embernek vallá, de szándékát az ebédn kívül nem közlé.

Upor. Jele, hogy oka van célját halasztani; azért várjuk be tetszését.

Sáfár. Én örömet vártam volna az ebédvel, de az az úr unszolt.

Upor. Jól történt.

Sáfár. De újra teszek rendelést — (Félre) csupa titkolódás! Hé Márta! hol az a rosz leány? Engedelmet! mindjárt szolgálók. (El.)

Upor (egyedül). A király pihenni dőlt, nagyon el kellett fáradnia, mert különben nem szokása; bizonyosan semmit sem lelt figyelmére méltót, különben tüzes

lelke ébren tartaná. Magam is hát neki ülök a maradéknak — az éhség csak úgy veszi, mint éri. (Az asztalhoz ül s eszik).

Király (jó).

Király. Már a munkában, főispán?

Upor (felugrik). Ezerszer bocsánatot felséges uram! nem vettem észre kijöttét.

Király. Tán nekem is lett volna jusom e mai ebédhez? ily türetlenséget csak a legnagyobb éhség menthet.

Upor. Tán szavam ébreszté fel királyomat?

Király. Mi nem értjük egymást, én ebédre jöttem —

Upor. Igen, hisz elvégezte már felséged — váljék javára!

Király. Ily kívánság a maradékhoz?

Upor. Kérem alázatosan, én ültem a maradékhoz, míg felséged ott a kamarában nyugodott; maga mondta a sáfár.

Király. Én ott a kamarában? itt tehát idegen lakozott helyettünk. — Lássuk, ki orzá el ebédünket! (Benéz a jobb ajtón.) Valóban! itt fekszik elterülve — Vidor a zsákmányoló. — Mit tegyünk? a bolond megelőzött, én úgy tartom legjobb lesz az okos türelméhez folyamodnunk, míg újra főznek. A szerencsétlenség nem nagy, de azért adózik — úgy! már föllelém a módot — most hadd nyugodjék. (Beteszi az ajtót.)

Upor. Ha felséged derűtségét szabad magyaráznom, titkos vizsgálata nem volt sikeretlen.

Király. Sok írtani való gazt lelék, de ritka gyönyögt is, s a szép tulajdona a jónak, hogy a kelletlen benyomást eltörli. Szerelmet is lelék, s mint futólag láthatám, tiszta alakban, de nem boldogan.

Sáfár (jó).

Sáfár. Márta! hol kószál az a leány, sehol se lelem.

Király (titkon Uporhoz). Ezzel magam akarok szólni — e mai napot itt töltjük, azért kíséretem is ide szállhat. (Upor el.)

Sáfár. Hát ez kicsoda megint? külseje nem sokat mutat.

Király. Kend a sáfár?

Sáfár. Igen! nyughatatlanságomról is megismerheti kegyelmed tisztemet, mert alig tudom hol áll fejem.

Király. Az türhető, csak a szív legyen tiszta.

Sáfár. Abban nincs hiány. (Félre) Hogy rám mered, mint ha lelkeket akarná kinézni. — Mit néz kegyelmed oly élesen?

Király. Mert az imént mondott iránt sokan ellenkezőt vitatnak.

Sáfár. Rágalmazás uram, irígység!

Király. Most idő lesz megmutatni. Tudja kend, ki fekszik ott a kamarában?

Sáfár. Nos? tán csak nem lesz valami csoda.

Király. A király!

Sáfár. Nagy isten! a király?

Király. Igen igen, a király!

Sáfár. Lehetetlen, hisz ő felségét karcsúnak hallottam híreszteltetni — ez pedig nehéz, vastag —

Király. Én biztos vagyok, kit szerteküld vizsgáldni, rendén van-e minden; de a mit kend iránt jelenem kell uramnak, nem igen kellemes.

Sáfár. Csalfa vádolás! — minő meglepés — mikor mondom, én kész vagyok számadásra — oh nálam az uraság minden jószága pontig feljegyezve áll.

Király. De az itt a bökkenő, a mi nincs feljegyezve. Kend a cselédeknek csalja, fizetésöket elhúzza s ezen igazságtalan tettét a felsőségre hárítja. Kend az uraság vermeit olcsón összevett dohos eleséggel tölti s a jót mint sajátját elsikkasztja.

Sáfár. Hamis vád uram! az emberek irígységből árulkodnak, mivel az isten szorgalmamat megáldá; mind hamis vád.

Király. Vannak hiteles tanúim —

Sáfár. S azt mind jelenteni fogja nagy uram? mind?

Király. Kötelességem.

Sáfár. Úgy, tehát biztos, tudom ily meghitt emberét a király jól fizeti.

Király. Jövedelmem volna, de még is minduntalan kifogyok a pénzből, mert nem nyughatom, ha nem foly a nép közé.

Sáfár. Szép tulajdon! áldott szív! hát most ha merem kérdezni, hogy áll az erszény?

Király. Középszerűen; ha több volna, nem ártana.

Sáfár. Kár! ily derék úrnak mindég bőségben kellene ragyogni. Szabad alázatosan kegyedhez folyamodnom? Az ember gyarló, de koránt sem olyan mint a hír csevegi. Oh én ártatlan vagyok; de még is egyedül béke miatt a kelletlen nyomozást örömetst elkerülném — tudok én áldozni, a hol szükséges.

Király. Értem kendet; de a vádat egészen elnyomni nem lenne tanácsos, mert a király szeme jó; tán más valakire lehetne hárítani.

Sáfár. Oh könnyen uram! az urodalmi számvevő előbbkelő; neki kellene mindenre ügyelni, számot venni; de csak önhasznát vadászsza; higgye el jó uram! ha van is bennem valami kisdéd hiba, az is tőle ragadt rám.

Király. Tudom, a rossz példa — hát ő osztozik a ragadományban?

Sáfár. Mindent magának tart, a levegőt is eldugná mástól: azonban nagy szorgalommal néhány körmöczit még is félre tettem — köteles tiszteletből ha merném ajánlani — majd ha ő felsége felébred, előhozom a kamarából.

Upor (jó).

Upor. Minden megtörtént. (A kamarában nagy zörrenés.)

Sáfár. Nagy isten! mi történt? (Kinyitja a kamaraajtót.) Jaj nekünk! szörnyűség! ő felsége összedült az ágygyal.

Vidor (kijő).

Vidor. Hogy a bíró temesse el azt, a ki egy szűznek ily gyöngé ágyat csinált; ha földön akarunk hálni, nem kell mesterember; aztán méhkas ez, nem ház —

Király. Felséges uram!

Vidor. Ugy tehát még homályban a nap.

Sáfár (Vidor elé térdel). Bocsánatot felséges uram! hogy eleintén mindjárt elmulasztám a köteles tiszteletet; elúszva borúlok kegyes színe elébe: hol volt szemem, hogy e dicső arcban s felséges termetben a nagy királyt meg nem ismertem?

Vidor. Helyesen földi! kölcsönözd szemedet egy szép leánynak, te pedig légy udvarnokká, s ha az asszonyok mézes nyelvedért polczra nem ültetnek, megtért a világ, és te léssz bolonddá. Kelj fel sáfár! mi azt parancsoljuk! Mint vagytok híveim? mi nagyon örvendünk látástokon, s azt óhajtjuk, ti is örüljetek.

Király. Távozzék kend, sáfár, tán ő felsége szólni akar velünk.

Sáfár (félre). Alig várja az ígért aranyokat — ez az én emberem!

Vidor. Szólásunk nincs, de méltán neheztelünk, hogy azt a derék jó Vidort ridegen a gyepen hagyatottak a természet édes ölében sanyarú éhséggel küszködni s ott versenyt sóhajtozni a déli haranggal. (Int, a sáfár a kamarába megy.) Nos komám! nem dicsérsz?

Király. Halld Vidor, én nyolcz napra börtönbe záratlak.

Vidor. Jól teszed komám! legalább unalmamban meghízom, a sok lézengés úgy is elsorvaszt.

Király. Vízre kenyérre ítéllek.

Vidor. Ne tedd komám, dicsőségeddel játszol.

Király. Szeretném tudni miért?

Vidor. Lásd, majd a melancholia lep meg s én bús versekben nyögöm el történetemet, s a késő ivadék a helyett, hogy téged magasztalna, majd engem sirat.

Király. Azonban egy dolgot bízok rád, ha azt elvégzed, ment léssz minden büntetéstől.

Vidor (Uporhoz). Te okos ember vagy, szólj : mi az én hivatalom?

Upor. Mulattatás hivatalod, fizetésed nevetség.

Vidor. Fizesd ki komámat, mert engem mulat; dolgot bíz reám, én pedig azt tartom: inkább lyukba mint jégre.

Király. Hozzád illő dolgot bízok reád. Itt a kert melletti ligetben egy pár szerelmest lelék; szedd össze magadat s próbáld meg a leány hűségét.

Vidor. Tehát vásárt üssek szívemből? jól van komám, én oda állok, s ha a leány képemet holdnak nem nézi, jobb a szeme, mint a te feltételes kegyelmed.

Király. Aztán vedd körül a ménesmestert s alkudjál ki tőle két pej csikót.

Vidor. Ha még is aranyszájú volnék, de nincs nagyobb bolond, mint a szegény kísértő, mert üres szavára bottal felelnék.

Király. Itt egy teli erszény.

Vidor. Úgy komám! sok ilyest, és zsebembe teszem fél országodat. Tudod-e mi a rokonság és különbség az asszony és pénz között?

Király. Mondd el.

Vidor. Mindenik ad ékességet; mindenik szerez barátokat; mindenikre tolvajszem néz; mindenik eldugva legjobb; csak az a különbség : hogy a pénz kiadva használ, az asszony megnyerve kínozt; az akkor csöng ha elveted, emez ha tartod akkor lármáz; amaz kemény, még is segít, emez lágy, még is megcsal; amaz régi bár, még is kellő; ez ha nem fris, kettős kereszt. (El.)

Upor. Rakoncátlan ficzkó! ma szeszélye tágas mezőt nyere.

Király. Boldog ember, derülten nézi a világot; sokszor igazat szól, de bolondul.

Sáfár (jö).

Sáfár. Elment ő felsége?

Upor. A tájat szemlélni.

Sáfár (félre vonja a királyt). Itt uram egy pár arany — de hallgatást kérek; mi csak a számvevőt nyomjuk, és ha őt a király elcsapja, engem ajánljon kegyelmed helyébe — csak okosan.

Király. Meglássuk. (Uporhoz) Ezt kegyelmed figyelmére bízom; jutalom s büntetés követendi jelenlétünket: de ítélőszék derült kedvünket ne rontsa. Most menjünk Vidor után. (El.)

Pázsint a ligetben.

Endre s Márta hárs alatt ülnek.

Márta. Hasztalan vigasztalsz, reményem búcsút vesz. Most a két öreg összezendült, s apám még inkább gátolja frigyünket.

Endre. Csak te maradj hív, én katona leszek, a vitéz ember átugrik minden gátot.

Márta. Nézd az erdőt, mennél beljebb tekint az ember, annál sötétebb lesz; a te célod is csak oly szomorú kilátást nyújt.

Endre. De felettünk mosolyog a tiszta ég. Ne félj kedves; a hívnek ügyét jó isten vezérli.

Márta. Lépteket hallok! a mi vendégünk — vonúl a sűrűbe.

Endre. Ha sétálni jött, utasítsd más felé. (El.)

Vidor (jő).

Vidor. Hát te turbékolsz itt szép gerliczém? vad otthon, szelíd a sűrűben.

Márta. Ah kegyelmed? vagy nem — nagyságos uram!

Vidor. Pillants fel húgom, ne légy szomorú fűz, mely mindég magát szemléli; nézz szemembe, s mondd meg mit látsz benne? s ha elismered azt, olyat sohajtok, hogy minden szarka és rigó elröppen fészkeből.

Márta. Mit lássak ily picziny szemben? legfeljebb oly bizonyos mámort, mely boráлом után szokott mutatkozni.

Vidor. Ha szememmel nem boldogúlok, te vagy

oka, mert szívemet húztad oda, az pedig mócsing, nem világít.

Márta. Endrémnek is ott ül szíve, de más lánggal is ég az felém.

Király és Upor jőnek, s félre megállnak.

Vidor. Ne hidd, az is csak olyan tűz, mint a rókaé, midőn a csirkét lesi. Én mondom neked : imént álmomban megjelentél; azóta ha rád gondolok, azt sóhajtom : ments meg uram az asszonytól! de ha így rád nézek, azt gondolom : asszony nélkül medvetáncz az élet, az ember duzzog, mozog, a szerelem még is veri, mint engem most a sors teveled kínoz — Pedig hidd el, reám nézve a szerelem nem kis vesződség; én mondom neked, hűségdről is leteszek, csak szeress!

Márta. Én is imént vallám meg, hogy szeretek egy derék jó ifjút.

Vidor. Gyermeksíp, mindég egy nótát fújsz, több hangja van az életnek, tán csak nem akarnál az ifjúnak felesége lenni?

Márta. Akarnék biz én tiszta szívből.

Vidor. Tehát nem szereted, mert így kötelességre készted, mely hidegít, s az nem szerelem; gonddal terheled, mely fáraszt, s az nem szerelem; bilincsbe szorítod, mely úntat, s az nem szerelem : rossz szíved van.

Márta. Csak nagy uramé volna jó : a helyett hogy így beszélne, inkább segítene rajtunk.

Vidor. Jó szívből nem segítek — te az ösvényt nem ismered, melyben kerengsz; lásd, a szerelem létra, mely piros felleghhez van támasztva; alant rózsás, felfelé mindég nőnek a tüskék; a lépcsők így váltják egymást : látás — kívánat — figyelem — fortély — kéjzön — lomhaság — utálat — per — gyűlölség — megvetés, a létra lezuhan s itt a feledékenység — ez így megy fel s le, s így a szerelem csak örökös czigánykerék. De én kivétel vagyok, s mivel ezt magam mondom, azért elhiheted — ha akarod.

Márta. Én mind ennek felét se értem, hadd menjek haza. (Menni akar.)

Vidor. Maradj húgom s légy nyájas, ebben áll a ti fő eredetiségtek. Adj foglalót érzetemre! tudod-e mi a csók?

Márta (félre). Még zavarba hoz — én nem felelek.

Vidor. Lásd! a csók első szülöttje a szerelemnek, s anyjával együtt öregszik el, jámbor vendég gyanánt koczog, de csak hamar elfoglalja az egész házat. Szeress, gyöngyalak! s minthogy nehéz legény vagyok, ments fel a leomlástól; de egy csókot! ajkaid szépek, mint ha egy tündérvölgyet két pipacsdomb őrzene —

Endre (előrohan). De már nem tűrhetem! ily élemedett ember s még is így dévajkodik, nem szégyeli magát kegyelmed?

Vidor. Nem biz én fiam, inkább hozzád illik, mert te bolond vagy, ha félted szeretődöt; én csupa ártatlanság, mivel hiszek neki — ki érdemesb reá? De jó fiú vagy, ne szúrj meg szemeddel, inkább tanuld meg ismérni az életet — csupa alku s csere az, mindenik akar nyerni, s ha ki mit vesz, az másnak ráadásul szolgál — s így én is szeretődöt elviszem s nyugalmat adok helyette.

Endre. Én Mártámat tartom meg, kegyelmed pedig, ha el nem lábol, azt nyeri, a mit nem szeret.

Vidor. Ej te bodzatörzsök, fejetlen fokosnyél, nem rettegsz haragomtól?

Endre. Nem biz én potrohos gyapjúzsák! de mindjárt meg is szalasztom kegyelmedet egész becsülettel.

Vidor. Azt ne tedd fiam! lásd rég hős volnék már, ha szaladni tudnék; de ne gondold hogy félek, mert nagy szívem van, kár hogy a békét szereti —

Sáfár (kívül). Márta! Márta!

Márta. Jaj! édes apám jó.

Vidor. Jer szívemhez; én elég széles vagyok téged elrejthetni.

Endre. Ne oda Márta! én állok melletted. (Márta Endréhez megy.)

Sáfár (jó).

Sáfár. Ah felséges uram!

Vidor. Kend is itt van, megtestesült halálos bűn? Nos húgom, most tudod ki vagyok; kinek van bájolóbb szeme, nekem-e vagy Endrének?

Márta. Endrének, alázatosan követem.

Sáfár. Gyáva leány! mit beszélsz? hisz ő felsége szemfényéhez még a nap is szennyes.

Vidor (a király és Uporhoz). Híveim! jertek elő! megúntuk már a szerelmet! Mi kegyesen megpróbáltuk a leány hűségét, de mi illetén diadaltól már elszoktunk. (Királyhoz) Komám! ha szeretsz, ily dolgot többé ne bízz rám, úgy álltam itt, mint kappan jércze mellett — aztán nincs hübb teremtmény az asszony nál, míg szükség van reá.

Márta (Endréhez). Oda vagyunk! ki hitte volna hogy ez a király? te őt gyapjuzsáknak híttad, most lakolsz.

Endre. Felséges uram! én megbántottam —

Vidor. A mi áldott szívünk inkább felejt, mint büntet. Most odább megyünk. Mostoha idők járnak, egy ebédért kétszer kell fáradni. (El.)

Sáfár. Márta! ez uraknak köszönd hogy kemény kérdőre nem veszek.

Király. S miért ellenzi kend leánya szerelmét!

Sáfár. Csak — mivel — tudja nagy uram: az atya mindég nagyobb szerencsét vár, a leány meg mindég menne.

Endre. Mit hímez hámoz kegyelmed? uram! megmondom én őszintén: nekem nem akarja adni, mivel apámra az öreg ménesmesterre haragszik; de a vén számvevőnek szánta, mivel az egy húron pendül vele.

Király. És helyben hagyja apád szerelmedet?

Endre. Mért ne? édes apám tudja mily jó leány Márta.

Király. És te Márta?

Márta. Ne piritson rám kegyelmed! hisz ha nem

szeretném Endrét, nem volnék itt — ugyan kérem, adjon kelmed szép szót apámnak — lássa minő durczásan néz.

Upor. Boldog egyszerűség! ha ide nem tér a szerencse, nincs is e földön.

Szolga (jó).

Szolga. Sok úr és lándzsás érkezett hozzánk, a királyt keresik.

Király. Vezesd ide őket. (Szolga el.)

Sáfár. Megjelentsem ő felségének?

Király. Nem szükség. Márta! ha én neked egy fiatal sáfárt adnék férjül, azonfelül kitartanám menyekzödet, lemondanál-e Endréről?

Márta. Én nem akarok jobb szerencsét Endrénél.

Sáfár (magában). Mit nem tesz egy pár arany! ezt ugyan lekenyereztem, még leányomra is árasztja jóvoltát. (Titkon Mártához) Megöllek, ha igent nem felelsz!

Márta. Nem — nem! lehetetlen!

Király. Hát kend sáfár, mit szól ehhez?

Sáfár. Oh én mindég kész vagyok az áldásra.

Upor. Itt jön a kíséret. (A kíséret fellép.)

Király. Endre! téged e jószágban sáfárságra emel királyod, kövesd atyádat hűségben s boldogítsd Mártát, kit reményilem atyja tőled meg nem tagad.

Sáfár (magában). Ezer mennykő! ha most el tudnék illanni!

Király. Jókor érkeztetek híveim! éppen most jutalmául a hűségnek, boldog frígyet kötök.

Sáfár. Oh — oh! alázatosan követem — (félre) Oh én világ számára — mint nyakamra szóltam!

Király. Kend sáfár, engem biztosává tett — az adott díj legyen Mártáé.

Márta (a király elébe térdel). Kegyelmet apámnak felséges uram!

Király. Öt mi czinkosival együtt szoros vizsgálat alá vesszük, s ha őt a megérdemlett tömlöcztől felmenti kegyelmünk, azt Márta! egyedül jobb lelkednek köszönheti. (Int, Márta felkel, kívül nagy zaj.)

Bartók több cseléddel Vidort kötve hozza.

Bartók. Nos! mutasd meg hát, melyik a király? farkasrúgta fia! azt véled, pénzzel kiszúrhatod szememet? engem úgy se! gúzsba köttetlek, tudom másszor nem kísérted a becsületes embert.

Vidor. Komám! ezt tedd tárnokoddá! ez majd fokossal írja a számvetést. Lelkemre mondom, egy erkölce van, de ugyan rá is veri az emberre.

Bartók. Papolj bizvást — épen jó kedvemben leltél —

Király. Mi baj öreg bajtárs?

Bartók. Te is itt vagy jó madár — lám követed —

Upor. Ő felsége a király!

Endre. Az, az apám! én sáfár vagyok immár, s Márta is enyém.

Bartók (hüledezve lekapja süvegét). Tehát a kis Mátyás — ej farkasrúgta, mit szóljak? bakot löttem, még pedig nagyot — hát csak ugyan — a király! no hát bocsánatot (elébe térdel) — ej ej bocsánatot!

Király. Meg van bocsátva jó ember! te, ki a sok romlott között magad tisztán és szeplőtelenül megálltál, im hűségednek jutalma is legyen. Kelj fel mint szabad nemes, kard és szív álljon címeredben, mely a késő időnek hirdesse érdemed. (Bartók felkel.)

Vidor. A sok czeremónia közt kezem fáj, oldjatok fel! (Feloldoztatik.) Komám! kedvem volna búsúlni.

Király. A jó ebéd után ez legyen ozsonnád, de vigasztaljon a teli erszény.

Vidor. Komám! arany pillantásod van. Most a pünkösti királyból ismét bolond lesz — de (a sáfárra mutat) a hosszú kép mellett mosolyogva áll a jámbor vidámság! Szép a világ ha zajlik is : éljen az élet!

(A kárpit lefordúl.)

KÉNYTELEN JÓSZÍVÜSÉG.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(1827.)

0 all

SZEMÉLYEK.

Gróf Erényi Lázár.
Vilmos, Lázár öcsésének fia.
Emmi, ennek húga, fiatal özvegy.
Ida, Vilmos hitvese.
Bárá Kelendy.
Fogadós.
Ágnes, Ida szobaleánya.
Antal, gróf Erényi inasa.

A dolog történik egy városban.

Előszoba a vendégfogadóban, jobbra balra ajtók.

Emmi és Ágnes.

Ágnes. Minden rendben vagyon, itt a szomszéd szobákban rakodtunk le. Hála isten! csak hogy eljött nagysád, már majd kétségbe estünk.

Emmi. Részvét s kíváncsiság nem hagyá otthon bevárom a dolog kimenetelét. Mint vagytok?

Ágnes. Sehogy; ha még soká így tartana, mint e négy nap, mióta itt vagyunk, tehát megöszülnénk. Sem munka, sem mulatság.

Emmi. Hol a grófné?

Ágnes. A közel várkertbe ment friss levegőre; most nekem is a városba kellene mennem néhány kalapért, nem parancsol nagysád valamit?

Emmi. Hagyd meg cselédeimnek, hogy magukat ne mutogassák s itt létemről senkinek se szóljanak, érted? én itt bevárom a grófnét. (Ágnes el.) Mint látom, még semmi sem történt — bátyám minden érzést gúnyol, ha nincs aranyba foglalva, s így a szerelem bajjal megy.

Kelendy (jő).

Kelendy. Ah! tehát itt lelem a kedves ismeretlent?

Emmi. Uram!

Kelendy. Jó angyalom vezérlett erre, s idejötték megmutatá azt, kit föllelni eddig hasztalan buzogtam.

Emmi. El tetszett tévedni, én idegen vagyok.

Kelendy. Másnak elhiszem, de mi a szívbe nőtt, azt annak leghívebb szolgálója, a szem, oly könnyen nem téveszti el — örülök —

Emmi. Már mondtam, félre ismer uraságod.

Kelendy. Hasztalan tettetés! Midőn sebeimben az úton fekvém, lágy részvéttel e szem csüggött rajtam, e gyöngye kar hajladozott ápolásomra; hálám elmaradt ugyan, de nem az emlékezet. (Emmi el akar vonulni.) Nem! nem! így nem menekszik kegyed! sőt hallja meg egyenesen: azon szerencsétlen szerencsés esetből egy seb most is éget.

Emmi. S ha én volnék is, kit a történet akkor arra vezetett, midőn uraságodat lovai felforgatták, szíves visszaemlékezése jó akaratomra inkább mint tehetséggemre leróttá tartozását.

Kelendy. De ha én ezzel sem elégedném meg, s ezentúl is kedves ismeretségét óhajtanám? mit ekkor?

Emmi. Ezen kérdést kénytelen vagyok most válasz nélkül hagyni.

Kelendy. Én báró Kelendy vagyok, nem épen különlökődő, de nem is feszes rabja a szokásnak; nem fellengző égi szellet, hanem a földnek víg gyermeke.

Emmi. Helyesen.

Kelendy. Nem vagyok szegény.

Emmi. Annál jobb.

Kelendy. És független.

Emmi. Ez mind igen szép, de mire czélozó?

Kelendy. Öszinteségemet viszonztatni kérem.

Emmi. A két utolsó pontban sorsunk egyenlő; de magamat nevezni bizonyos körülmény tilt.

Kelendy. Megvívok vele.

Emmi. Most e készséget meg kell köszönnöm.

Kelendy. És soká tart azon bal körülmény?

Emmi. Nem reménylem.

Kelendy. Utóbb hát?

Emmi. Látjuk egymást.

Kelendy. Itt, vagy hol lehetek oly szerencsés?

Emmi. Erre ismét nem felelhetek; de a szó nálam tettel jár.

Kelendy. Így hát engedek s vak hiedelemem legyen első záloga tiszteletemnek; azonban, minthogy nem

vagyok ábrándozó, ki pusztá sóhajtással élődik, hódolatom is szinte tettben vágy kiömleni, azért nappal árnyék, estve őr maradok. (El.)

Emmi (egyedül). Veszedelmes hála! új díjt keres, midőn jutalmaz. Vígán! én szívbeli frígyet jöttem védeni s magamat kell még oltalmaznom. Lépteket hallok! (Elvonúl a jobb mellék ajtón.)

Ida jő, s utána gróf Erényi.

Ida. Kérem gróf urat, tessék kímélni.

Erényi. Csintalan galamb, nem vagyok én kegyetlen sas; minek a tartózkodás? itt magunk vagyunk. Félre ezen fátyollal, ne fedje homály e szép csillagpárt. (Felemeli Ida fátyolát.) Így! hadd lássam ismét — vagy tiltja valaki?

Ida. Nem — igen — nem —

Erényi. Gyönyörű zavarodás! mint szeretem én az ártatlanság édes pirulását. Szólj kis angyal! nemde idegen vagy?

Ida. Igen — nem — igen —

Erényi. Tán szegény vagy s nincs pártfogód? nyílj meg bátran, tán csak nem rettent el korom a nyájas beszédőtől?

Ida. Nem, épen nem, sőt inkább.

Erényi. Mi célod? én hatalmas ember vagyok, szívesen segítlek, pedig csupa jó szívből.

Ida. Célom legszebb a földön, s ha egy szív azt megismeri, nem lesz hiánya szerencsémnek.

Erényi. Szívet említél? tán szeretsz? aha! megfogtalak, tán szüleid tiltják?

Ida. En árva vagyok.

Erényi. Úgy! annál szükségesebb a jó barát. Lásd édes leányom! a világ csalfa, oh s kivált a férfiak gonoszak, lásd én szárnyam alá veszlek csupa jó szívből; szólj, itt vagy szállva? egyedül vagy itt?

Ida. Nem, még valaki, egy rokonom.

Erényi. Udvarolhatok? azt ne véld, hogy rossz szándék vezérelné, oh én imádom az erkölcsöt, azért is

vonzatom úgy hozzád, mert a szelíd vonások zálogi a még romlatlan szívnek — higgy nekem kis angyal.

Ida. Nem kétlem, ki ne bízná sorsát ily tisztos úrra.

Erényi. Tehát lehet szerencsém többszöri látásodhoz is? melyik szobád? Ha nem kellemetlen társaságom, tehát most is nálad maradok.

Ida. Most nem, nem lehet.

Erényi. El vagy foglalva?

Ida. Ah gróf úr! a szerencse, a félelem, a remény — bocsánatot, de magam sem tudom mit tegyek.

Fogadós (jő).

Erényi. De látlak még, tán csak nem veted meg jóvoltomat. Mikor jöhetek?

Ida. Reményilem, nemsokára lesz szerencsém. (El a jobb mellék ajtón.)

Fogadós (magában). Lesz zavar! ez most öcscsével összeütközik.

Erényi. Épen jókor jött fogadós uram, ez a tőlünk távozott leány nekem ajánlva van s különös gondom alatt áll, azért szeretném megóvni minden incselkedéstől, mely a szerelem leplében mindenütt lappang.

Fogadós. Ki nem isméri nagyságod kemény erkölcsét? ily ártatlanságot védeni valóságos lépcső az égbe.

Erényi. Hallja az úr, az én bizodalمام jutalmat hoz; mondja meg: nem jár hozzá valaki?

Fogadós. Eddig senkit se láttam, nem is hiszem, mert ajtaja többnyire zártan áll.

Erényi. Annál jobb, s az úr is jól cselekedné, ha, míg a leány itt lesz, nem adna szállást olyas csélesap vendégeknek, érti az úr? kárát magamra vállalom.

Fogadós. Egy öreg kereskedőn kívül nincs is több vendégem, ez pedig nem alkalmatlankodik, valamint én sem. (El.)

Erényi (egyedül). Rég nem tetszett asszonyalak így mint ez, igazi berki viola! Maga sem isméri kellemét, ily édes illatot a művészet nem adhat; azon édes

hüledezés, a változó öröm és félelem bélyegi a tiszta természetnek, s gőg nélkül mondva, az irántam gerjedt hajlandóságnak is. Úgy, úgy! ékes ajándék segítse a szép szót, s úgy meghódol. Hm! hm! pénzbe fog kerülni, de ez az átkozott fejérség hajamon ily állapotban tiltja a fösvenységet. Majd otthon helyre hozom.

Vilmos (jő).

Vilmos (Erényit megpillantván, ijedten megáll). Ah édes bátyám!

Erényi. Hát te mit keressz itt?

Vilmos. Én? igen, igen, én egy barátomat rendeltem ide.

Erényi. S nem találsz külön helyet ennél? én inkább szeretném, ha te Morgay kisasszony körül forgolódnál, s neki tetszeni vágnál; barátságra mindég van idő.

Vilmos. Hogy óhajtanék annak tetszeni, ki nekem nem tetszik? szóval — nem szerethetem.

Erényi. Okosnál a szerelem csak mellékes dolog; mi nem élünk Arcadiában, hol egy juh és egy szív elég volt a boldogságra; most a szerelem csak teli zsebbel édes, a nélkül koldus ének, hamis pénz czifra veréssel, tündérforrás, eleinte jó ízű, aztán mérges, múló öröm, hosszú jaj.

Vilmos. Nem mindég édes bátyám! ebben is van kifogás.

Erényi. Gondolkozz előbb bevételről, aztán kifogásról. Atyád külföldön nagy szeleket csapván, itthon csak adósságot hagyott s neked a kénytelenséget, magadon jó házasság által segíteni. Én szereztem ugyan neked, mert nevedet hordod, de engedelmességet kívánok. Nemde, húgod is sírt eleintén az öreg férj mellett, de most jól esik rámaradt birtoka?

Vilmos. Már megvallám hogy szeretek.

Erényi. Hasztalan érzélgés! szeresd Morgay kisasszonyt: ha szava nem tetszik, pengesd aranyát; ha képe rú, annál szebb jószága. Az igaz, ő nem csinos,

de gazdag; te helyes vagy, de szegény; neki férj kell, neked pénz; azért menj és vedd el.

Vilmos. Én szegény, de jó nemzetségbeli leányt szeretek. Morgay pedig régi csalások s uzsorák által lett új úr, s híre oly rút, mint leánya.

Erényi. A hír röpül, a jószág marad. A régi szegény nemzetség híres kép kopott színekkel, s legfeljebb antiquarius becsüli. A kérdés: mi van, és nem mi volt? az élet bírása. Azonban tégy a mit akarsz, de reám számot ne tarts. Hahaha! egy kunyhó és az egyetlenegy! multság síró szemmel.

Vilmos. Csak látná kedvesemet, még maga is belé szeretne.

Erényi. Én! és szeretni? ezer villám! hogy mersz ily gyöngének tartani? Szót se többet, én e pontban vajmi kemény vagyok.

Vilmos. Szabad tudnom: mi okból van itt szerencsém?

Erényi. Egy ide szállt kereskedővel van dolgom. Lásd, tanulj tőlem: kitől pénzt vársz, az után mozogj, de kerüld a kérőt; sáska ez, egy után ezer.

Vilmos (félre). Minő bal eset, ha Idát meglátja —

Erényi (félre). El kell innen vezetnem, ha meglátja a leányt, elsírja kezemről. (Vilmoshoz) Jer édes öcsém! én magam kísérlek el Morgay házáig, aztán ha ott udvaroltál, alkudjál a képre, a mint mondtam; aztán, öcsém, hozzád nem illik a fogadó, aztán csak nézd meg azt a Morgay kisasszonyt! még sem oly rút ám az! most jer —

Vilmos. De ez az úr —

Erényi. Édes kedves öcsém! te vagy első gondom, csak szót fogadj, jer! (Elvonja magával Vilmost.)

Emmi, utána Ida.

Emmi. Csak jer Ida, már elmentek.

Ida. Most is rettegek, csak jelenléted ad új életet.

Emmi. Dicsérnem kell azon ötlésemet, hogy mielőtt bátyámhoz mentem, ide néztem, mint áll dol-

gotok. Most nálad maradok. Tehát a kertben találkozál az öreg gróffal?

Ida. Elég vigyázatlanul egyedül menék a kertbe, s ott álltam a tónál a szelíd hattyúkat szemlélvén, midőn egy öreg úr igen nyájasan megszólíta; én nem s ígent felelve el akarék illanni, de ő nem maradt el, s ezer szépséggel ostromlott. De képzeld habozásomat, midőn nevét megvallván, kíséromnek ajánlkozik. Mennél nagyobb zavarba jöttem, ő annál bátrabban gerjedezett, s csak több ember jöttével hagyott fel, s én ide siettem, de ő nyomban követvén a grádicson ismét elfogott.

Emmi. Ida! ez felséges diadal!

Ida. Nekem új gondot ad, mert az öreg gróf más ember, mint nekem ábrázoltátok.

Emmi. Szavaiból íteltünk, de ő is oly férfi, ki mást arra tanít a mit maga nem cselekszik. Annál jobb! az öreg képmutatónak adózni kell, s magának szólni a hálót, mely kitüntesse csalárd játékát.

Ida. Veszedelmes játék.

Emmi. Te neki tetszel, tudom eljő s mindent elkövet meghódításodért. Bízd reám, én mindent elintézek, ha jó, én fogadom őt; te addig vonulj az ágy kárpitja mellé.

Ida. Reád ismer.

Emmi. Nem sejti itt létemet, aztán jól beburkolom magamat; különben mi oly vak, mint az öreg szerelmes?

Ida. És Vilmos?

Emmi. Neki ne szóljunk, a férfiak ily dologban többnyire ügyetlenek, ő is vagy jó, vagy rossz kedvével elárúlna; azon felül tudod még, nálam mi elbizottan vitatá, hogy a bölcs férfi eszmélettel mindent keresztülvihet; most mutassuk meg, hogy játszva és redős homlok nélkül is célhoz érünk, s majd ott vígan lepjük meg.

Ida. Eddig minden kérése foganatlan volt, ő remél ugyan —

Emmi. Mi pedig tegyünk! Halld! valaki jó, tán az öreg gróf, vonuljunk el. (El az első jobb ajtón.)

Fogadás és Kelendy (jönek).

Fogadás. Parancsol nagyságod?

Kelendy. Mutassa meg melyik az idegen leány vagy asszonyság szobája.

Fogadás. Ez az, nagyságos uram.

Kelendy. Nem nyithatna az úr nekem is egy szobát, (a második jobb ajtóra mutat) teszem ezt?

Fogadás. Ezt, míg künn voltam, az első szoba birtokosa felnyittatá, hanem ha emez tetszik általellenben, itt a kulcsa!

Kelendy. Jól van, de hallgatást kérek.

Fogadás. Kérem nagyságodat, nem vagyok újoncz a világban, nálam sok nagy úr megfordúl, tudom mint szokták s mi fő foglalatosságok.

Kelendy (az első bal ajtót felzárja). Nem leszek rossz vendég. (Bemegy.)

Fogadás (egyedül). Lelkemre mondom: egy pár szép szem felsegíthetné az embert! Mióta ez a csalogány itt énekel, minden felül száll a vendég, minden felül ígéret; de most okosan! jobb lesz, ha mindeniknek szolgállok, a nélkül hogy egyiket a másiknak elárúlnám, így mindég csepeg, s ki végre teljes marokkal önt, az legyen nyertes. (El.)

Kelendy (kijő a szobából). Ha én nem vagyok szerelmes, hát elment az eszem; fejem tele van s mégis üres. E szépnek engedni szeretnék, de szinte oly örömmel ostromlanám is. (Az első jobb ajtóhoz megy.) Ha kocognék, valjon mondaná-e: szabad? Ah e kis szóban mennyi fekszik! Hallgatózom, benézek a kuleslyukon; nem illik ugyan, de ki a szerelemben mindég illendőségen aggódik, olyan mint a ködben járó; lézeg mozog, tipeg tapog, s elvégre ott leli magát, honnan elindúlt. (A kuleslyukhoz hajol.)

Vilmos (jö).

Vilmos. Hahaha! bátyám egyik grádicson felvezetett, én meg a másikon lejtöttem. (Jobb ajtó felé megy) Hah! ki bátorkodik —

Kelendy. Pszt!

Vilmos. Uram!

Kelendy. Pszt! pszt!

Vilmos (megrázza Kelendyt). Uram!

Kelendy. Ki háborgat! (Felszökik.) Te vagy Vilmos? Isten hozott! hallom, már kerestél. Mikor jöttél? itt maradsz? mint vagy? nemde szép foglalatosságban lelsz?

Vilmos. Szabad tudnom, ki után leskelődöl itt?

Kelendy. Édes barátom! azt nem mondom meg, mert magam sem tudom, hanem hidd el, szerelmes vagyok.

Vilmos. Szerelmes! és itt?

Kelendy. Úgy van, úgy! már esztendeje ismerkedém meg egy személylyel, mely valami szép tünemény gyanánt alakját szívemben hagyá, mást semmit; ma ugyan azt véletlen itt lelém, és itt szóltam is vele.

Vilmos. Szóltál vele —

Kelendy. Igen; de most ne kérdezősködjél, hanem távozz, mert ha ki találna jőni, csak útamban léssz. (Ismét a kulcslyukhoz megy.)

Vilmos. Ördög pokol! ez feleségem után jár.

Kelendy. Lassan! lassan! itthon van, most láttam.

Vilmos. Hadd nézzem én is (az ajtóhoz akar menni).

Kelendy. Távozz kérlek, van oly pillantat, hol a legjobb barát is felesleg; majd utóbb titkomba avatlak, ha lesz mibe.

Vilmos (magában). Engedek, hogy később annál inkább megértsem a valót. Oh asszony! asszony! (El.)

Kelendy (egyedül). Kulcslyukon nézni az eget csak olyan boldogság, mint egy csepp a szomjuzónak: gerszt, de nem olt. Szinte égek megérteni titkát; bár engem érdekelne! szívbeli díjért örömet engedném neki az ész diadalmát.

Ágnes (jó iskátalákkal).

Ágnes. Idegen úr —

Kelendy. Mit árúlsz szép lyánka?

Ágnes. Nincs eladni valóm.

Kelendy. Kivéven magad. Tán keressz valakit? s a czímról ítélve asszonyt keressz? (Ágnes vállat vonít.)

Kelendy (magában). Tán az ismeretlennek cselédje. (Ágneshez) Itt van szállva uraságod, nemde ez az ajtaja? (Ágnes vállat vonít.)

Kelendy. Mindég oly kevés beszédű vagy?

Ágnes. Nem mindég.

Kelendy. Nemde ez az uraságod? szólj kis leány, mi neve? honnan jő? kihez? (Ágnes vállat vonít.)

Kelendy. Már az igaz, neked jó módod van valakit keresni. Tudod mit? add által nekem pogyászatot.

Ágnes. A világért sem —

Kelendy. Nem lesz baj, lásd uraságod ide költözött által (a bal ajtóra mutat) s nekem meghagyá, hogy ide utasítsalak.

Ágnes. Lehetetlen!

Kelendy. Jer nézd meg! (A bal ajtóhoz vezeti Ágnest.) Most neked itt kell mulatnod —

Ágnes. Nem, én nekem dolgom van —

Kelendy. Kényszerítelek.

Ágnes. Segítségért kiáltok.

Kelendy. Meg ne moccezanj, mert szörnyet halsz. (Elkapja az egyik iskátulát.) Úgy, úgy! halál vagy jutalom; te addig itt mulsz, s hogy el ne únd magadat, itt (pénzt ad neki) adok pengő társaságot. (Ágnest betolja az ajtón és bezárván őt, a jobbik ajtóhoz megy és koczog.) Asszonyi kincstár! te, ki minden utazásban a férfit kínozod, ha kedves fele őt körülsánczolja veled, tégy most az egyszer jót és légy szószólóm! Itt benn mozognak már; ha angyal nyit ajtót, közel az üdvösség. (Bemegy.)

Fogadás jő Vilmossal.

Fogadás. Nem tehetek róla nagyságos uram! a ház enyém, de vendégeim az urak benne — a találkozás véletlen eshetett meg, s az természetes hogy a szép tetszik.

Vilmos. Majd a báró nem nyughatik, mindent összeszezavar, pedig nagy okom van titkolni a dolgot.

Ágnes (belül kiált). Istenem! istenem! eresszen ki!

Vilmos. Mit hallok, ez Ágnes szava!

Ágnes. Hallja az úr! én nem akarok maradni, dolgom van.

Vilmos. Hahaha! tehát ez az ismeretlen szép! már csak nála hagyom, ez hű cseléd, tudom el nem árul.

Fogadós. Mindjárt gondolám hogy tréfa vagy tévedés.

Vilmos. Teszek róla, hogy többet ne történjék! Most fogadós uram! újítva hallgatásra kérem, nem leszek hálátlan.

Fogadós. A csevegés legkisebb vétkem; nálunk két érzék: látás és hallás, mindég más parancsolatjától függ. (El.)

Kelendy (egyedül). Kelendy megjárta szerelmével, de helytelen gyanúm miatt én is pirúlok magamban. — Most Idához! (A jobb ajtóhoz megy és tapsol.) Nem hallja! vagy nem volna itthon? pedig mint esdeklém, óvna magát kíváncsi szemektől. (Ismét tapsol.) Ida! Ida! (A felzárt ajtón bemegy, Kelendy pedig a második ajtón kijő.)

Kelendy. Itt vagyok! valóban nincs szebb e földön, mint egy kedves leányt látni, mint készíti haragra nyelvét, midőn szeme édes reményt sugárzik; ez a sárga érzés villanása, mely tiltva enged, fenytve megbocsát, és tagadva jutalmaz. Most foglyomat ereszttem ki. (Felzárja a bal ajtót.) Jer kis leány! szabad vagy.

Ágnes. Hol vannak a kalapok? majd nekem kell értök adóznom.

Kelendy. Semmit se búsulj, jó kézben vannak azok, ide által.

Ágnes. Úgy ám! de én nem odatartozom.

Kelendy. Ne tagadd, már mindent tudok; csak azt mondd meg —

Ágnes. De mikor semmit se tudok. (Elszalad a közép ajtón.)

Kelendy. Megállj! egy szóra! (Ágnes után siet.)

Vilmos, utána Ida.

Vilmos. Én el vagyok tökéelve, tovább nem tűröm e kelletlen titkolódást; inkább bátyám értékét áldozom fel, mint így élnék. Nemde kedves! elvonúltságban is boldogok lehetünk?

Ida. Minthogy fény után nem vágytam, nem rettent el jövőm, a szerény kívánság hamar megelégszik. Fő reményem teljesedett: te enyém vagy, egyéb minden a vak történeté.

Vilmos. Belsőmet fested s mivel ilyen, egygyé kellett lennünk; te vagy a virág, én a levél, mely védelmez.

Ida. Te az illat, mely a virágot érdemesíti.

Vilmos. Te a nap, mely a virágot fejtí keblemből. Most mennem kell, csak arra kérek: ki ne menj, sőt inkább zárd el magadat, mert bátyám itt megfordul.

Ida. Ne késsél. (Bemegy a szobába.)

Vilmos (egyedül). Kedves teremtmény! tiszta mint a havasi hó, hová földi salak nem jut fel.

Kelendy (jó).

Kelendy. Hahaha!

Vilmos. Te vagy barátom? minő zajos kedvvel jársz, mit nevetsz oly jó ízűn?

Kelendy. Képzeld csak: egy leányt nyomoztam, s a szerelem szédelgésében kalap nélkül mentem az utcára s akkor vevém csak észre, midőn egy ismerőst akartam köszönteni, s kalapomért kapkodtomban hajamat húztam meg.

Vilmos. Mit nem tesz az ismeretlen szép! hahaha! ugyan csak fellengő érzés; s hol maradt kalapod?

Kelendy (a bal ajtóra mutat). Ebben a szobában, ez az én vizsgálóhelyem, úgy ülök ott a kulcslyuknál, mint a csillagvizsgáló csőjénél, midőn Vénust lesi.

Vilmos. Te mint látom a Venusokban nem igen válogatsz.

Kelendy. Oh barátom! én azóta nagy előmenetelt

tettem a kedvessel szoltam, s köztünk legyen mondva : gyöngéd készszorítást is nyerék.

Vilmos. Oh te irigyletre méltó ember, hahaha!

Kelendy. Kaczagj, nem bánom, én tudom mint álok; nevét is hallám.

Vilmos. Szabad hallanom?

Kelendy. Idának hívják.

Vilmos. Idának! s maga vallá meg?

Kelendy. Az furcsa hogy nem akará megmondani, s még is halottam; nála lévén épen, fejr, picziny, gömbölyü kezét ajkaimhoz nyomtam; midőn valami rokona, a mint vallá, sanyarú hangon bekiálta : Ida! Ida!

Vilmos (meghökkenve). Úgy! s mit mívelt azaz úgy nevezett Ida?

Kelendy. Nyugtalan leve s elszökvén tőlem hal- kan bezárta ajtaját.

Vilmos (felcsattan). Bezárta ajtaját?

Kelendy. Nos, miért lobbansz fel?

Vilmos. A gyáva rokont csodálom, hogy nem próbálta előbb : nyitva áll-e az ajtó?

Kelendy. Hogy Ida valami cselt szó, az bizonyos, tán azon rokonát érdekli. Nem bánom, jele, hogy esze van; magam is segítek neki, mert nincs nagyobb mulatság, mint olyan hóbortos embert rászedni, ki mindenütt útban áll, nemde?

Vilmos. Oh nagy mulatság! (magában) Alig tartóztathatom magamat.

Kelendy. Örömet mulattam volna tovább is nála, de igen esdeklett, s azon ígérettel, ha célját elérndi, többször is fogom láthatni, a benyilóba unszolt, honnan mikor a hivatlan vendég az első ajtón bement, én csendesen a másikon kicsúztam.

Vilmos. Tagadhatatlan, te igen bölcsen intézed dolgodat.

Kelendy. Ezt a karkötőt — (Karkötőt vesz elő).

Vilmos. Hah!

Kelendy. Mi bajod? mért torzongatod képedet, mint a kinek háza ég, vagy száлка esett szemébe?

Vilmos. A szép munka lepett meg.

Kelendy. Biz ez semmi különös.

Vilmos. S a karkötőt is ő adta?

Kelendy. Úgy vettem asztaláról, hogy addig is míg teljesen enyém lesz, valamit bírassak tőle. Barátom! az az Ida bájos teremtény, én oly szerencsés vagyok —

Vilmos. Úgy, úgy!

Kelendy. Kiállhatatlan hideg ember! én majd elolvadok, te pedig jégszobor gyanánt részvétlen állasz.

Vilmos. Oh nem, sőt a részvét szinte elfojtja szavamát.

Kelendy. De többi között, Vilmos? mit csinálsz te itt?

Vilmos. Bátyám rendelt ide, egy ide szállt úrral van dolgunk.

Kelendy. Nem szeretnék veled összeütközni: én némely pontban vajmi csiklandós vagyok.

Vilmos. Magam is olyas valamit érzek.

Kelendy. Most fő gondom azt a rokont megismerni s ha ő kegyelme bátor lenne szerelmemet ellenzeni, lesz neki mit túrni, szenvedni, izzadni, fohászkodni, míg csupa aggodásból össze nem zsugorodik, mint a kallótlan köpönyeg. (El a bal szobába.)

Vilmos (egyedül). Ördög, pokol! s nekem ezt halalanom kell; mily ártatlannak tetteté magát s az első hódolónak kezét szorítja, bezárkozik vele. . .

Fogadás (jő).

Fogadás. Nagyságos úr! az öreg gróf oda lent beszél egy úrral, tán ide jó, a hátulsó kapun még elillanhat nagyságod.

Vilmos (magában). Minden csepp vérem háborog, de halasztanom kell a rettentő vallatást.

Kelendy (kijő kalappal). Egy ugrással eltávozom, nem jössz Vilmos?

Vilmos. Megyek, de más uton. (Fogadóshoz) Vezessen az úr. (Elmennek.)

Emmi (kendővel bepongyolázva kidugja fejét). Ida! tiszta a levegő! szétmentek. (Kijő Idával.) Mint tetszem? nemde jól el vagyok burkolva, így rám nem ismer; de ugyan boszankodnám ha ismét más valaki jönne.

Ida. Előbb nem igen vettem észre, sőt úgy rémlett mint ha az idegen vendég nem lett volna kelletlen.

Emmi. Mivel magad szeretsz, minden embert lán-
golni vélsz.

Ida. Mért szakasztád le mindjárt beléptekor a ken-
dőt fejedről, nemde néhány évvel öregebbnek látszottál?

Emmi. Mit gondolsz, ijedség, és más —

Ida. Már édes Emmim! hasztalan szabódol, a kár-
piton által mindent láttam.

Emmi. Ha báró Kelendy tetszetősb másnál, azt az
a körülmény teszi, melyben ismerkedénk; épen férje-
met gyászolám s özvegyi sorsom elintézése végett ide
utaztam, midőn őt feldőlt kocsjától sértve az uton le-
lém; én leszállván, a mit képes valék, hirtelen megtet-
tem, karját bekötözém, de minekutána a közel faluból
segédje érkezett, a nélkül hogy tudta volna ki legyek,
tovább indultam. Ez oly tiszta emberi részvéteből szár-
mazott tett vala, melyet senkitől sem tagadhattam
volna meg.

Ida. S most a tárgytól még szebb színt nyere.

Emmi. A hála szép érzés, s nemes szívre mutat, s
ezt tapasztalni mindenkor kellemes. Azonban mit ta-
gadnám? ő nekem tetszik, mert eleven, vidám, s a vilá-
got nem nézi siralomháznak.

Ágnes (jó).

Ágnes. Ah nagyságos asszony! velem mi történt, a
kalapok —

Ida. Légy nyugott, kezemnél vannak.

Ágnes (Emmihez). Hát nagysád mit csinált magá-
val? kit akar ijesztgetni?

Emmi. Ne csudálkozz sokáig, hanem menj a folyo-
só-ablakra, s ha valami öreg urat vagy Vilmos grófot
jöni látod, add tudtunkra. (Ágnes el).

Ida. Én rettegem jövőtelét.

Emmi. Hízlekedjél gögijének és meghódol.

Ida. Nem fog-e még inkább neheztelni csalatásán?

Emmi. Hallgatni fog és boldog lesz, ha mi is hallgatunk. Csak vígan Ida! azért adott az ég síma képet és játszi elmésséget, hogy lenne fegyverünk a durva erő ellen.

Ágnes (beszalad). Az öreg úr most jó be a kapun.

Emmi. Jól van Ágnes, csak menj vissza s adj jelt, ha gróf Vilmos jőne, vagy akárki. (Ágnes el.) Most Ida! menj szobádba, itt fogadom őt, nénéd leszek, s hogy bátrabban beszélhessen veled, siketnek szinlem magamat, majd hívlak.

Ida. Ah! mint fog ez végződni. (El a jobb ajtón.)

Emmi (egyedül). Ki hitte volna az öregtől, hogy még szerelmesdit játszanék! Itt van már!

Erényi (jó, s egyenest Ida ajtajához lopózik).

Emmi (tettetett hangon). Kit tetszik keresni? Itt én vagyok szállva Rózsa húgommal.

Erényi. Ez hát a néne! (Emmihez) Szerencsém vala szép hugával megismerkedni.

Emmi. Tessék? mi idegenek vagyunk.

Erényi. Ohajtanám tudni, itthon-e a szép kisaszony? merek választ kérni?

Emmi. Köszönöm szépen, de én már túl estem a szépségen.

Erényi. Én gróf Erényi vagyok, s udvarolni kívánok.

Emmi. Valóban ma gyönyörű idő van.

Erényi. Ennek kificzamlott az esze, vagy nagyot hall. (Hangosabban) Lehetne-e most szerencsém szép hugával szólni?

Emmi. He?

Erényi. Ezer villám! itt az ember nem csak szívével, hanem tüdejével is játszik. (Még hangosabban). Én gróf Erényi vagyok.

Emmi. Úgy! ezerszer bocsánatot kérek nagyságos

uram! Ah! be rég óhajtám azt a példás férfiút látni, kit a hír erkölcséről annyira magasztal, már Rózsa húgom is dicsekedett ismeretségével. De hol van azaz együgyű leány? nem tudom hogy bújhat el ily derék úr elől! (A jobbik szobába kiált) Rózsa! jöszte kis húgom!

Erényi. Ettől látom nincs mit tartanom, többet próbált mint hall.

Emmi (Idát elővezeti). Ne félj Rózsa, ezen szeretetre méltó urat hiszen ismered már, nézd csupa kegyesség.

Erényi. Szép Rózsa! szebb a virágnál, melyre neved emlékeztet.

Emmi. Nemde csinos, nagyságos uram! csak hogy még félénk őzecke; mindjárt mondtam, hogy még a városban is lármát üt. Nézz fel kis húgom! ez az úr igen nagy úr ám, és jót akar ám, és jót akar veled. (Titkon Idához) Bátran!

Erényi. Miért félsz szép Rózsa?

Ida. Attól tartok, nehogy nagyságod valami rosszat tartana felőlem.

Erényi. Sőt azért siettem hozzád, mivel jót tartok felőled, s boldog lennék, ha jelenésem neked oly kedves volna, mily kellemetes te vagy előttem.

Ida. Kit ily érdemes úr társasága nem kedveltet, az arra nem is méltó.

Emmi (ki félre állván, csak lopva kacsingat reájok). Jól kezdi, már hunyorgat az öreg.

Erényi. Eddig csekély érdemem: te tőled függ, mennyire növekedjék az.

Ida. Mi függhet tőlem? én egyszerű tapasztalatlan teremtmény vagyok.

Erényi. Asszonyi tapasztalás! pah! ez oly tulajdon, melyet csodálunk ugyan, de nem keresünk; tapasztalás egyedül a férfit ékesíti.

Emmi. Más javát gyalázza, hogy a magáét megvegyék.

Ida. Minden értékem hű szív és tiszta érzés.

Erényi. Mi szebb ennél? azért szeretnélek édes

lánczczal hozzám csatolni. Képzeld: egy ifjú áll előtted, ki forró indulattal szívét kínálja.

Emmi (félre). Már ide nagy képzelődés kellene.

Erényi. Lásd, én szeretlek; te árva vagy, én gazdag s tele készséggel neked szolgálni. Hidd el kis angyal! a legszebb ifjúságot is kipótolja érzetem.

Ida. Az ifjúság töredékeny edény, festett virág, a lélektől nyerhet csak életet.

Erényi (öntetszéssel). Fínom észrevétel! eszednek becsületére válik, s ha ily józanul gondolkodol, tehát remélhetek?

Ida. Én szeretem nagyságodat, mint saját leánya.

Erényi. Mint leányom! (Magában). Hm! nem a legkedvezőbb vallás; de hagyján, nevezzen bár minék, csak szeressen. (Idához) Igen is szép Rózsa! atyád leszek, s azért is mindjárt e csekélységgel kedveskedem; nézd ezt a függőt, mily szép! mint fog illeni —

Emmi (közéjük menve). Ah micsoda ragyogó jószág ez, valóban drágakő! csak mindjárt kitetszik az előkelő uraság. (Titkon Idához) Vedd el.

Ida. De mivel fogom ezt meghálálhatni?

Erényi. Egy szerelmi tekintet, egy csók ily rózsajaktól, legédesb jutalom lenne. Mért sütöd le szemidet, hisz leányommá levél?

Emmi. Mi bajod Rózsa? Nemde az öröm kapott el? Bocsásson meg neki nagyságos uram! ez a szilaj falusi leány nem tud még ily urakkal bánni. (Titkon Idához) Ha épen akarja, vess neki egy csókot, hisz atyafiságban marad.

Erényi. Csupa ártatlanság, azért csinján kell vele bánnom. (Idához) No, no édes leányom! nem oly sürgető, ha jobban megismerkedünk — (Ágnes a közép ajtón zörög).

Ida (félre). Lépteket hallok —

Emmi (titkon). Mi rettent el húgom! tán háborgat valaki? (A közép ajtóhoz szalad.)

Ágnes (titkon). Gróf Vilmos.

Emmi (visszatér). Ah nagyságos uram, bátyám jó s

ez olyan haragos ember, ki nem szenvedheti, ha Rózsa valakinek tetszik, méltóztassék szobánkba vonulni!

Erényi. Hát még egy rokon! tán egész nemzetség!

Emmi. Hamar be, mindent meghall. (Erényi s Ida el a jobb ajtón). Ágnes! mondd hogy a grófné nincs itthon, mondd hogy a templomba ment, engem ne említs, s ha távozott, koczogj az ajtón! (El a jobb ajtón.)

Ágnes. Ezek bujkálósdit játszanak, én tréfából hazudjak, s ha a gróf rajta ér, tréfa nélkül elűz.

Vilmos (jó komoran).

Vilmos. Mily bizodalommal valék — (Ágnest meglátván) Hát te mit állsz itt?

Ágnes. Nem mehetek be a szobába, a grófnét várom.

Vilmos. Nincs itthon? hová ment?

Ágnes. Úgy vélem a templomba, bizonyosan nagyságodért imádkozni —

Vilmos (magában). Látom, nincs sikere kérésemnek — Ágnes! mért nyittatá fel hitvesem a szomszéd szobát is?

Ágnes. Tán azért, mivel egy idegen úr akará felvenni, s a nagyságos asszony átallá szomszédságát.

Vilmos. Úgy? — nem jött vendég. Ágnes! nem szólt semmit az az úr a ki elzárt?

Ágnes. Kérdezősködött, de én nem feleltem.

Kelendy (sietve jő).

Kelendy. Úgy hát ez a titok a mi itt tart?

Vilmos. Te vagy itt? ez a hely látom különösen vonz magához.

Kelendy. Szintügy tégedet; el vagy foglalva? tán rosszkor jöttem?

Vilmos. Mit gondolsz, csak történetből találkozám vele.

Kelendy. Gömbölyű kép s kedvező történet, mi kell több? képedből olvasom, neked ez a leányka tetszik.

Vilmos. Sajnálom hogy jó kedvedben nem osztozhatom.

Kelendy. Lásd barátom, én más tettét nem szoktam bírálni, de még is óhajtanám, ha szíved dolgának más helyet keresnél. Az én célzásom igaz és alapos, a tiéd tartózkodóbb lehetne : ha meglepne valaki, mit gondolna —

Vilmos. Hadd nekem a gondot. (Magában) Még ő ingerkedik, s nekem átkozott állapotomban még vidám képet is kell mutatnom.

Kelendy. Öszintén kérlek, válaszszt más tábor, ezt én jeleltem ki magamnak.

Vilmos. Épen ez az én kérésem is.

Kelendy. Hisz ezt a szerencsét másutt is fölleled.

Vilmos. Ördög pokol! az enyelgésnek is van határa.

Kelendy. Ne háborogj, én nem leszek gát. (Magában) El kell tukmálnom.

Vilmos (magában). Minő boszúság! ha ez itt marad, ismét nem szólhatok feleségemmel. (Titkon Ágneshez) Mondd meg a grófnénak, hogy holnap mindenestre innen elköltözünk.

Kelendy. Aha! szerelmi rendelés. (Vilmoshoz) Nem volna kedved velem egyet fordúlnod?

Vilmos. Egy festőnél van dolgom, nem kísérelnél oda?

Kelendy. Szívesen, csak jer! (El Vilmostal.)

Ágnes. Ez ám az őszinte barátság! szinte tüskén álltam, oly nyájasan villogtak egymás szemébe. (A jobb ajtón koczog) Most megint leshelyemre. (El.)

Erényi, Idát vezetve, utánok Emmi.

Erényi. Úgy édes leányom, nénéd okosan beszélt, többszöri látogatásom itt csak szemet szúrna; adok én jobb szállást, ott senki sem háborgat; tán mindjárt velem jöhetnél — kocsim közel áll.

Emmi. Minő szerencse! ne félj Rózsa! bátyámat én magamra vállalom.

Erényi (haragosan Emmihez). Nem szükség azt azonban minden embernek tudni, titokban legszebb a jótét.

Emmi. Hát én magam maradjak itt?

Erényi. Majd estve felé elküldök. — Jer Rózsa! (Elvezeti Idát.)

Emmi (egyedül). Hahaha! hálóban a farkas! Íme ilyenek a teremtés urai! minket, alig virít el tavaszunk, már olvasóra útasítanak, s maguk, itt a példa: milyenek! (Leveti a kendőt fejéről) Már most engem is mindenki ismerhet. (El.)

Erényi szobája közép s mellék ajtóval.

Erényi (bevezetvén Idát az ajtón kiszól). Antal! küldj el minden embert! nem vagyok itthon. (Idához) Itt volnánk édesem! senki sem látott, s így itt maradsz mint titkos, de legszebb kincse házamnak.

Ida. Legkedvesebb tisztem lesz nagyságodat ápolhatnom; majd én nagyságod házi gondjait magamra vállalom, úgy is hallám: asszony nélkül, bár mi nagy érték mellett is, sántít a gazdaság.

Erényi (magában). Alig lépett hozzám, már uralkodni akar. (Idához) Te csak szívemet ápolod, gazdaságra van nekem emberem.

Antal (jő).

Antal. Gróf Vilmos.

Erényi. Mondottam, nem vagyok itthon; vagy megállj — (Idához) Egy öcsém van, olyan érzelgő lélek, ezt a világba küldöm.

Ida. Miattam?

Erényi. Sőt maga hasznára; most akarom tudtára adni. Vonulj ide, édesem! fegyvertáramba, míg vele végeztem; de vigyázz, ne zajogj, tüstént hívlak. (Idát a jobb mellék ajtón bevezeti) Most bejöhet gróf Vilmos. Te Antal —

Antal. Parancsol nagyságod?

Erényi. Antal, te néma vagy!

Antal. Igen is, nagyságos uram. (El.)

Erényi (egyedül). Házam ezentúl zárva marad; míg Vilmos, kit jó móddal távol nem tarthatok, e városban van, nincs nyugtom; különben is a fiú oly szörnyű engedelmes, hogy nem tud megharagítani.

Vilmos (jő).

Vilmos. Édes bátyám! a művészszel nem tudtam megalkudni, többet kér.

Erényi. Semmi! semmi! hanem halld édes öcsém, épen most gondolkodtam felőled. Lásd, édes öcsém! te már oly korba léptél, melyben születésedre nézve is illenék saját házat tartanod.

Vilmos. Eddig maga ellenzé édes bátyám! sőt mint gyámatyám, saját birtokom kormányát is makacsul megtagadá.

Erényi. Jóságaidon adósság fekszik, féltem, ne tán még újakkal szaporítsad; de látom szerény ifjú vagy, azért felszabadítalak. Utazz mentől előbb jószágidra, szedd rendbe lakásodat, én tettel, tanácsesal segítlek, írj meg mindent, pénzt is adok, míg Morgay kisaszszonynyal össze nem házasodol.

Vilmos. E váratlan kegyesség feloldja titkomat. Édes bátyám! már mondtam, hogy Emmi húgomnál egy leányt ismertem meg, kit véghetetlenül szeretek.

Erényi. Én is mondtam: hogy az gyöngesség.

Vilmos. Az ő bírása üdvözítene.

Erényi. Édes öcsém! ez együgyű bolond üdvösség lenne; a szegény nő olyan mint a szép ház, melyben koplalni kell.

Vilmos. Édes bátyám! ne tagadja meg áldását — én — már házas vagyok.

Erényi. Mit? ezer villám! s te hírem nélkül mer- ted azt cselekedni?

Vilmos. Egy kedvező szót! s karjába vezetem.

Erényi. Nem, nem! te is takarodjál szemem elől! hozzám ne hozd, tőlem ne kérj, tőlem ne várj, én ezen- túl nem ismerlek, kitagadlak mindenemből, takarodjál!

Vilmos. Hallja édes bátyám!

Erényi. Nem hallok, nem látok, szót se! fuss szemem elől.

Vilmos. Oh én kétszer boldogtalan! (El.)

Erényi. Minő könnyelmű lépés! de jól tette! többé felém se jó, úgy is pénzleső vérségnél jobb a szerelem. (A jobb mellék ajtóhoz) Jer kedvesem!

Ida (kijő). Mily sötét tekintet!

Erényi. Szörnyen haragszom, mennydörgött erősen. Képzeld csak: az a fiú, az öcsém, titkon megházasodott.

Ida. Tán saját szívét követte.

Erényi. Eszét követte volna! ha magának hibázott, kért volna tőlem kölcsön; a szív csalfa barát, jégre vezeti az embert, aztán ott hagyja.

Ida. Így hát szánakozásra méltó az én sorsom is.

Erényi. Miért? te engem boldogítasz s azért én is napjaidat szépíteni törekszem. Jer szép angyal! felejtse el velem azt a fiút, s mondd, hogy örömet vagy nálam.

Ida. Mint második atyámnál, ki oly kegyes.

Erényi. Kegyesség, hideg szó, nem találász melegebb hangot ennél?

Ida. Kinek mindenkor nemes szívéhez folyamodom, hogy az erkölcs útján maradhassak.

Erényi (magában). Együgyű falusi nevelés! (Idához) Hallod Rózsa! az erkölcs megszenvedi ám a szerelmet is.

Ida. Boldogult anyám mondá: míg jó lélsz, isten és ember pártfogód.

Erényi. A közmondás régi, a világ új, hagyjuk azt: inkább éljük az élet örömét! Ah, az erkölcsnek is megjő ideje.

Ida. Hisz nagyságod maga —

Erényi. Igen, igen — teszem, én erkölcsnek tartom ha te engem szeretsz; ha valaki utánad járna s minden alkalmat elkerülsz, s jó szívemet megismered.

Antal jó, utána Emmi.

Antal. Emmi grófné!

Erényi. Ezer villám! hát ez is nyakamra jó.

Ida. Én elrejtezem. (El a jobb mellék ajtón.)

Erényi. Mondd neki : magam akarok lenni, rosszul érzem magamat —

Antal. Itt van már. (El.)

Emmi (belép). Kedves bátyám! mi rég nem tisztelhettem! tehát beteg?

Erényi. Kedves húgom! minek köszönjem e váratlan meglepést? ah! te sínlódve lelsz, sokat szenvedek, meddig szándékozol boldogítani?

Emmi. Holnap ismét indúltam volna, de minthogy beteges édes bátyám, kötelességemnek tartom az itt maradást.

Erényi (zavartan). Oh valóban —

Emmi. Szívesen leszek itt, akár néhány hónapig is.

Erényi. Oh ne fáraszd magadat, csak futó nyavalya, már is javúlok látásodra, aztán otthon is dolgozhat.

Emmi. Első gondom nagyságod.

Erényi. Ez igen szép, de szebb lett volna ha Vilmosnak nálad történt házasságát hátráltattad volna —

Emmi. Vilmos hölgyénél jobbat nem nyerhetett; a mi pedig szépségét illeti : nagyságod jó ízlését ismerve, bizonyosan tudom, hogy tetszeni fog.

Erényi. Mit beszélsz? nekem már a világ szépsége sem tetszik, ily gyöngeségen túl haladtam — érted?

Antal (kívül). Nem szabad uram!

Kelendy (szinte kívül). Akár szabad, akár nem, én bemegegyek.

Emmi. Vendégek jönnek, én engedelméből elvonulok. (El bal felül.)

Kelendy (berohan).

Kelendy. Felelek én magamért! — Bocsánatot gróf!

Erényi (félre). Az ördög ma mindent összehoz. (Kelendyhez) Ah kedves báró úr! mivel szolgálhatok?

Kelendy. Én Vilmost keresem, itt van? egy szót akarok vele szólni, mely a halál napjára emlékeztesse.

Ő egy személyt orozva rabolt el, melyet én jegyzék el magamnak.

Erényi. Vilmos! a csodálat elkábít, hisz előbb vallá meg —

Kelendy. Akármit vallott is, de így van. Ördög halál! én eddig öt meghitt barátomnak véltem, de most e véleményyt karddal törölöm le.

Vilmos (berohan).

Vilmos. Hah! itt vagy asszonycsábító! már szállásodon is kerestelek, hol Ida?

Kelendy. Azt én kértem tőled; a fogadós megvallá, hogy te vezetted el; de tudd meg: ha bírni akarsz, előbb aczéld meg mérkőzzék velem.

Vilmos. Én a fogadóból Emmi húgomat vezettem ide, ki most érkezvén, már Idát nem lelő.

Kelendy. Mi közöm Emmi húgodhoz, én őt nem ismerem s ismerni sem akarom. Idát add elő, ha élted kedves.

Vilmos. Ida az én feleségem, a karkötő is az övé, melyet te elragadtál, te lappangtál körül, hol van? szólj!

Kelendy. Ez mind pusztá örv, ő mondá hogy szabad, s neki hiszek; te megcsaltál, azért fegyver válasza el ügyünket.

Vilmos. Fegyver! fegyver! mindjárt hozok. (A jobb ajtó felé megy.)

Erényi (újtát állja). Lassan, fiú, lassan! én ezt nem szenvedem. — Lássátok barátim! minek akartok vért ontani? az ilyen dolgot a viadal nehezíti, a sebet nagyítja, a sorsot terheli — (hol az egyiket, hol a másikat vonogatja az ajtótól) Édes kedves fiaim! ne verekedjete! én agyon búsulnám magamat, ha egyiket baj érne! (Félre) Bár csak nyakokat törnék.

Kelendy. Eh minek a sok szó! hadd hozzon fegyvert, vért kíván ily cselekedet.

Vilmos. Vért! vért! (Berohan az ajtón, Ida kilép.)
Ida! Ida!

Erényi. Ezer villám! mi ez? Ida!

Emmi (előjő).

Emmi. Minő zaj? mi történt?

Kelendy (Emmihez). Ida! kegyed itt? tehát —

Emmi. Emmi nevem, báró úr! Vilmos bátyám vezetett ide.

Kelendy. Ah minő tévedés! Vilmos! egyetlen barátom!

Erényi (magában). Most valóságosan kezd fejem fájni.

Emmi (Erényt félre vezetve). Édes bátyám! Rózsa húgom a függőt visszaküldi, és Ida nevet vesz magára, a nénikét pedig tessék bennem szemlélni.

Erényi (nagy haragban). Minő átkozott állapot! hogy mertetek bátyáttal így játszani? Ezer mennykő! ezért adóztok.

Emmi. Nem szólunk —

Kelendy. Hát ez a karkötő?

Ida. Enyém.

Kelendy. Engedelmet kérek! (Emmihez) azt véltem kegyedé; azonban ha érdemet szerezhettek, szebb és örök kötelék fűzőn kegyedhez.

Vilmos. Én vakként állok a feltünő napnál — Ida! Emmi! meg nem foghatom.

Ida. Mind ezt nagy lelkű bátyádnak köszönjük; ő titkon ide hozott, téged kegyelmesen meglepni akarván, Emmi mindent tudott.

Vilmos. Édes bátyám! vegye forró hálámat.

Erényi (félre). Ez okos asszony, legalább tekintetemet kíméli. (Vilmoshoz) Lásd fiú! nem vagyok én kemény, szívtelen ember; oh én is tudok érzeni, lám mit cselekedtem! (Magában) A bosszuság majd szét-pattant, de mit tegyek! Késő harag kész nevetség. (Kiterjeszti karját erőltetett örömmel) Gyermekek! jertek hát szívemhez! (Mindnyájan reá borúlnak.)

(A kárpit lefordúl.)

SZEGET SZEGGEL.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(1827.)

SZEMÉLYEK.

Villányi Bálint, földesúr.

Líza }
Póli } leányai.

Tóházy Lajos, kapitány }
Tóházy Egyed, ügyvéd } testvérek.

Domonkos, urodalmi tiszt.

Villányi inasa.

A dolog történik Villányi jószágán.

Szoba a fogadóban.

Lajos, Egyed és Domonkos.

Egyed (gondolkodva fel s alá jár).

Hasztalan gondolkodom, fejem olyan, mint az akaratos szép leány, akkor távozik, mikor utána esengek.

Lajos (asztalnál ül, előtte bor, egyszerre felugrik, s pohárát az asztalhoz üti). Ez a bor vizes mint velóm, már fejem is fáj, annyira eszmélkedem s mind hiába. Öcsém Egyed! te tudós vagy, a törvényt össze-visszacsavarod, segíts most, ha nem vagy himpellér; hisz te is benn ülsz a kelepceében.

Egyed. Te annyi országot öszejártál, már tapasztalásból is juthatna valami jó eszedbe, aztán te vagy idősb, téged illet az első jó gondolat.

Lajos. Én csak karddal tudok magamon segíteni; inkább egy osztály lovag^Kon vágnám magamat keresztül, mintsem ily összeszótt házasságsomón —

Domonkos (ki titkon mosolygva, hol egyiket hol a másikat vizsgálta). Nos mit végeztek az úrfiak?

Egyed. Annyit végeztünk mint a malom ha nincs vize; nálunk szárazság van, tanácsoljon maga valamit, hisz azért rendeltük ide Cserházáról.

Domonkos. Tanácsoljak? hm! hm!

Lajos. Annyit én is tudok.

Egyed. Domonkos! hadd halljam csak azt a testamentomot.

Domonkos. Az eredeti Villányi úrnál van, de én lemásoltam. (Elővesz egy írást s olvas.) Először is lelkemet az égnek, testemet a földnek ajánlom —

Egyed. Hagyjuk a bevezetést, csak azt a fatalis pontot olvassa.

Domonkos (olvas). „Tertio : Cserháza falut, mint szerzeményemet, hagyom Tóházy Lajos és Egyed, testvérem fiainak, minden appertinentiájával együtt.“

Egyed. Csak az az átkozott házasság is ne lenne egyik appertinentia.

Domonkos. „Azon feltétellel, hogy Lajos öcsém Lizát, Egyed pedig Pólit, Villányi Bálint úr leányait feleségül vegyék, s úgy a jószágot osszák fel.“

Egyed. Szörnyű osztály! még szörnyebb házasság!

Lajos. Olyan falusi nymphával kössem le magamat, kit senem láttam senem ismerek, ki majd csirkéivel mulat, és férjét libáit egyiránt szereti.

Domonkos. Szelíd jó szívű leány —

Lajos. Bár csupa jószívűségből több ment volna férjhez.

Egyed. Hát az a Póli micsoda nemű virág, pipacs-e vagy szarkaláb? Szinte hallom már fonóktól tanult meséket hatszor is elrebegni — Oh mezei egyszerűség! tudom várakozhatom nála örömmre, mint a szegény felperes sententiára.

Domonkos. Póli vidám, eleven szűz!

Egyed. A kakassal lefekszik, s a ludakkal felébred, nemde! Oh bátyám! csak zsebemről gondolkodtál volna, a szívnek találtam volna én helyet — de csak olvassa tovább.

Domonkos (olvas). „Különben a jószág Villányi úr haláláig osztatlan marad, s azután leányaira száll, mert felteszem azt : ha öcséim akaratomat nem teljesítendik, házasodni nem akarnak. De hogy ők is részesüljenek szerzeményemben, a fenn nevezett leányok tartoznak mindegyik öcsémnek tíz tíz ezer forintot kész pénzben lefizetni.“

Egyed. És tíz annyit elkaparnak tőlünk.

Lajos. Ördög pokol! pedig én az örökség rovására már két annyit is elköltöttem.

Egyed. Domonkos! maga bátyánk biztosa volt,

vallja meg igazán, mit adtak be neki azok a leányok, hogy minket halála után is kínozz velök?

Domonkos. A boldogúlt Villányi úrnak testi lelki barátja volt, sokat összejártak; a leányok őt ápolták, öregségét felvidítetták, az úrfiak pedig mióta felnőttek, nem is mutatták magukat.

Lajos. Én a belföldön hadakoztam.

Egyed. Én a külföldön okoskodtam.

Domonkos. Az öreg úr meg itthon ezt rendelte.

Egyed. Nem tudna valami módot?

Domonkos. Én semmit sem tudok.

Lajos. Olyan száraz mint a fösvény asztala.

Domonkos. De ha szabad kérdenem, miért nem akarnak megházasodni az úrfiak?

Lajos. Ide a jószágot s mindjárt megteszem. Hej öcsém! ha Málit megtelehetném, kit tavál Füreden ismertem meg, akkor nem tűnődném így — de nem tudom hová lett.

Egyed. Úgy vagyok én is; keresd fel Nesszit, kit Pesten ismerék, akár ma megesküszöm; de csak képe él bennem, maga elröppent.

Lajos. Mit tegyünk? ha lemondunk rólok, oda a szép jószág.

Egyed. Hm — nem! Hollá! derül a nap, én találtam módot.

Lajos. Öcsém! te nagymestere minden ügyvédeknek, csak szorítsd meg eszedet.

Egyed. Megvan! élünk! osztozunk!

Lajos. Süsd el! süsd el!

Egyed. Nem mi, ők mondjanak le rólunk.

Lajos. Tompa nyilad, majd bizony ily falusi szűz ott hagyja a kontyot, ha fél falus kérő jön? Gondolj mást.

Egyed. Domonkos! nemde ha ők ellenkeznének, tehát ők kapnak pénzt, s a jószág nekünk marad.

Domonkos. Azt mondja a testamentom.

Egyed. Se baj hát! Lajos, tudod mit? tegyük magunkat oly rúttá, hogy látásunkra minden jó keresztény szív összeborzadjon.

Lajos. Bölcsen. Teszem, én sánta leszek —

Egyed. Én púpos és fél szemre vak —

Lajos. Oly nyomorék leszek, mint ha már félesztendeig virasztottak volna.

Egyed. Én göthös leszek és olyan halálfi forma — hahaha!

Domonkos. Parancsolnak valamit az úrfiak?

Egyed. Domonkos! a mit hallott, köztünk maradjon, érti? Bátyánk után reánk szállván, hűséggel tartozik.

Domonkos. Mindenesetre.

Lajos. Ha a dolog elsül, vígan leszünk.

Domonkos. Tehát bejelentsem az úrfiakat Villányi úrnál?

Lajos. Azt teheti —

Domonkos. Addig is ajánlom magamat. (El.)

Lajos. Öcsém! hadd öleljelek! ha meghalsz, aranyba foglaltatom koponyádat.

Egyed. Halld! én vagyok fiatalabb, a természet csak nem tesz oly visszás rendelést mint bátyánk. De most lássunk a munkához! én vadásztáskámat dugom hátamba —

Lajos. Én meg fa lábat keresek — vagy mankót.

Egyed. Éljen a fortély! (Elmennek.)

Villányi szobája.

Villányi és Domonkos (jönnek).

Villányi. Tehát így áll dolgunk? hahaha, nem akarnak megházasodni?

Domonkos. A mint mondám.

Villányi. Most szeretem még az ifjakat, és igen jól esett hogy a gyermekeket előbb megismertettük egymással — Szegény barátom! bár csak megérhette volna ezt a napot! ez a gondolat az ő fejében támadt! mind halálig nem tudott tőle megválni.

Domonkos. Legalább jó tréfát ad.

Villányi. Leányaimat hallom.

Liza, Póli (jönnek).

Villányi. Halljátok gyermekek! itt vannak az íjak, kiket barátom nektek szánt.

Póli. Hol vannak? mért nem szálltak hozzánk?

Domonkos. A fogadóba szálltak, én csak jelenteni jöttem őket.

Liza. Ah édes atyám! csak az a testamentom ne volna, a kapitány tudja mi titkon szótt alkunak nézi a dolgot!

Póli. Én ugy vagyok mint a ki kísértetet lát, tudja kicsoda, és még is retteg.

Liza. Mondja meg Domonkos úr, örült a kapitány midőn említett neki?

Domonkos. Ha nála az öröm durerzés képet mutat, akkor örült.

Póli. Hát az a sima ügyvéd is ilyen jó kedvű?

Domonkos. Vidám, mint a kinek leégett házát más építi fel; ő most többet beszél a jószágról mint a szívről.

Póli. Az álnok! pedig midőn vele voltam, azt állítá, hogy hét urodalmat érek, mert hét szépséggel bírok.

Villányi. Gyermekek! Domonkos szomszéd különös hírt hozott.

Liza. Hogy ne volna különös, midőn éltünk boldogsága főrog fenn.

Póli. Mikor csak látásból és szép szóból ismerjük őket.

Villányi. Ti nem kelletek az úrfiaknak!

Domonkos. Azt szeretnék, ha a kisasszonyok lemondanának rólok.

Póli. Az ügyvéd?

Liza. A kapitány?

Domonkos. S hogy e czélt elérhessék, rúttá teszi magukat. A kapitány sánta lesz, Egyed pedig púpos és fél szemre vak; így akarják szabadságukat és a jószágot megtartani.

Villányi. Egyik füredi leányt említ.

Líza. Ott én valék.

Domonkos. A másik Pesten ismerkedett meg egy leánynyal.

Póli. Az az én csekély személyem volt. Ha így van, rútságok igen hízelkedő.

Villányi. Hát ha csalódtok? Ők mindenesetre hamis fogással élnek.

Póli. Nekem egy ötlésem van! Édes atyám, nem lenne helyes, ha mi is rúttá tennénk magunkat?

Domonkos. Aha! szeget szeggel!

Póli. Én egy kis mátrát tűzők hátamra és szinte vak leszek, te pedig, Líza, rövidítsd meg egyik lábadat!

Líza. Nem! nem! ha ők oly csalárdok, maradjunk mi az egyenes úton.

Póli. Hisz csak játék, ők értünk-fáradnak, illő hogy mi is tegyünk valamit.

Villányi. Én nem ellenzem; ha komoly frígy nem kötődik is, legalább tréfa választ el.

Póli. Én fogadni mernék, ez a gondolat az én ügyvédem fejében támadt.

Domonkos. Eltalálta a kisasszony.

Póli. Oh hamis világ! de annál szebb lesz diadalunk.

Villányi. Tehát készüljetek, majd én itt fogadom őket.

Líza. Nekem nehéz lesz a tettetés.

Póli. Megtanítlak én, csak jer! (El Lízával.)

Domonkos. De engem el ne áruljon ám tekintetes uram! mert a hallgatást ugyan lelkemre kötötték.

Villányi. Ki tenné azt? az ember örül ha egy víg órát nyer, nem hogy azt maga rontaná el.

Inas (jö).

Inas. Tekintetes uram! két nyomorék úr áll ott kinn, bekiváncoznak.

Villányi. Vezesd be. (Inas el.)

Domonkos. Ugyan siettek. Hová vonuljak addig?

Villányi. Ide a mellék szobába. (Domonkos el.)
Hahaha! ugyan nem reménylett mulatság.

Lajos (fa lábbal), Egyed (púppal és fél szeme bekötve, jönnek)

Lajos. Köteles szolgája!

Egyed. Alázatos szegény szolgája — örülök, hogy tisztelhetem Villányi urat.

Villányi. Ezer mennykő! vándorló ispita száll be hozzám? Ti vagytok Tóházy öcséim! ej ej!

Egyed. Mi vagyunk szolgálatjára — üdvezült bátyánk akaratja hozott ide, különben — jaj mellem! — különben ily nyomorútan nem is mertünk volna udvarolni.

Lajos. Kivált oly okból!

Villányi. Édes kedves öcsém, nem is sejtém, hogy ily természet csodái lennétek.

Lajos. Szerencsétlenség! mi érezzük azt leginkább.

Egyed. Azért is tán nem is vagyunk — jaj mellem tüdöm, vesém! — igen! nem is vagyunk méltók a szerencsére, mely itt reánk várna — hah — mindjárt meghalok!

Lajos (titkon Egyedhez). Öcsém, túlmegy a gáton, halni akarsz s képed olyan mint a felkelő hold.

Villányi. Szegény fiúk! Szabad tudnom kedves kapitány úr, hol nyerte ezt a dicsőséges falábat?

Lajos. Franciaországban meglóttak, megszártak, megvágta, csak darabonként szedték ki belőlem a csontokat.

Villányi. Furesa! most ugyan nem jól esnék a küzdés, nehéz lenne a szaladás. Kapitány uram! nemde láb nélkül semmit sem ér a harc?

Lajos. Szaladni? lábolni? ördög pokol! még én megteszem a magamét, még karom jó, és szívem is helyén van, kardot kezembe, megállok én —

Egyed (titkon Lajoshoz). Bátyám! ne tüzelj, hisz nyomorék vagy.

Lajos. Igaz! valóban! — A katonából szenvedő,

elzúzott ember lett, fél lábam csak úgy lóg, a másik is nemsokára utána bicsaklik.

Villányi. Hát Egyed öcsém! maga oly bágyadt, mintha lelke olyan futó vendég volna. Hol szedte fel ezt a cipót? mint gyermek egyenes volt és két szemű.

Egyed. A tudományok martaléka vagyok; a sok ülésben szemem be, hátam kinőtt.

Villányi. Hm! hm! soha sem hallottam, hogy az üléstől az ember megvakuljon.

Egyed. Igen, ülés mellett a sok olvasás, éjjelezés — különben is lepkeerővel bírok.

Villányi. Örvendek édes öcsém! most vagyok tökéletesen megelégedve, mert leányaimnak örökké ily férjeket óhajtottam s ím, megadá az ég.

Egyed (megijedve). Hogyhogy?

Lajos. Mi okból?

Villányi. Nem tudjátok édes fiaim? örüljeteek tehát! mátkáitok szinte ily nyomorékok —

Lajos (elfeledve magát). Ej lánczos teke! megjártuk.

Villányi. Mit mondott fiam uram?

Lajos. Sóhajtóztam.

Villányi. Higgyék el, jobban összeillő párokat képzelni sem lehet; kapitány uram mátkája szinte sánta, Egyed öcsémé szinte púpos és vak.

Egyed. Oh valóban örülök, — igen átkozott szerencse!

Villányi. Ti bizonyosan példái lesztek a jó házasságnak — de az öröm között szinte elfelejtém leányaimat elétek vezetni, pedig tudom szinte reszkettek érettök! (El.)

Lajos. Ne neked! görbe, vak, sánta, púpos, most házasodjál!

Egyed. Azért olyan jók, minden ember szalad tőlök.

Lajos. Inkább ágyú elébe állok mint az oltárhoz — ha én egyet lépek, ő mindég ugrik mellettem — Én szököm!

Egyed. Megállj Lajos, még van reményem, mert

az asszony bár mi rút, még is a legszebbb férfira tart számot — tán még kosarat adnak.

Lajos. Ilyen örökség az embert örökké bolonddá tehetné — Suttogást hallok! jönek már —

Egyed. Valóban jönek. Most szív! válj kővé.

Villányi (jö leányaival).

Villányi. Kedves fiaim! itt hozom leányaimat!

Póli. Hahaha! minden jó lélek, az istent dicséri!

Egyed. Hála isten! már kinevet; azt véli hogy ő valami szépség.

Lajos. Itt háború volt a szépnem között.

Villányi (Lajoshoz). Líza idősb leányom.

Lajos. Be különösen — igen — csupa öröm vagyok —

Villányi. Hibás szegény, de úgy vélem épen egyedhez illik, mert egyik rossz lábát mint jó feleség a jó lábával kipótolja, s ha ketten összefogóznak, szinte két ép lábon állnak.

Lajos. Nagy szerencse, sajnálom, hogy eléggé nem magasztalhatom.

Villányi (Egyedhez). Ez Póli leányom! a fekete kendő szól helyettem, hogy egyik szeme bezáródott; de azért összeilletek, mert együtt két jó szemmel bírtok, s ha mindenik látó szemét bezárja, bizonyosan boldog lesz frigyetek.

Egyed. Oh nem kétlem, szinte érzem már azt a boldogságot.

Villányi. A mi a púpot illeti, a dombon legjobban áll a kereszt, és ha egymást megölelitek, akkor formátok is tökéletesedik, mint egy medence két fogóval. — Gyermek! most megtettem én is a magamét, most végezzetek ti egymás között, s minthogy az őszinte szóváltás sokszor restelli a tanút, kapitány úr e jobb mellék szobában kiadhat szívén. (El.)

Lajos. Én úgy meg vagyok lepelve —

Líza. Zavarodásom szól helyettem —

Lajos. Ha tetszik, ballagjunk be. (Elmennek.)

Egyed (egy ideig Pólival tekinteteket vált, félre). Ez lesz a mesterséges replica — nem tudom mint kezdem —

Póli (félre). Már csak megszólítom. Jó bátyja volt Tóházy úrnak.

Egyed. Oh!

Póli. Ma szép idő van.

Egyed. Ott kinn igen szép.

Póli. Ej Tóházy úr! én gondolnám itt benn is szép idő van.

Egyed. Ha parancsolja a kisasszony.

Póli. Az idő mindég szép, míg az ember él —

Egyed. Az igaz, de az ember nem mindég szép — magamról tudom, jaj —

Póli. Én úgy vélem, minden alakban rejtezik valami szép, mely a vizsgáló figyelmét magára vonhatja, habár nem kedvez is az első tekintetnek.

Egyed. Hahaha! így hát a szép nevet én is magamra vehetném — pedig oh —

Póli. Mért nem? lélek a szépség mértéke. Teszem, szép-e a redős homlok?

Egyed. Legalább nem tartják annak.

Póli. De ha oly gondolatot szül, mely neki örök életet ad, a romlandó testi kellem porrá lesz annak fenségénél.

Egyed. Így csak férfi ítélhet, kinek léte hosszú eszméletek célja; a szépnem csak érzékeitől vonzatva, a külsőn csügg; ha csodálja is a lelket, szeretni nem képes, és jaj annak, a ki forró szerelem helyett hideg csodálatot nyer! Az ön sugarában fagy meg.

Póli. A hol az asszonyi szív csodál, ott szeret is. Én a világot csak keveset ismerem, de úgy vélem, csak a lélek sugarán ifjúlhat meg a világ mint az ember, s nem hiszem, hogy a szerelem mint az ember isteni része, csak a sötétet keresné.

Egyed. Mért épen a sötétet azért?

Póli. Én lélek nélkül nem ismerek világosságot.

Egyed. Ha szabad, magamról veszek példát: mily

leány szerethetne engem ha bár oly kellemmel bírnék, mely a természet titkait meglesné, a nap, foltjait s a tenger mélységét megfutná —

Póli. Én szép lelket hasonló szív nélkül nem képelek —

Egyed. S ha együtt volna is — külsőm —

Póli. Ha akkor nem nyer szerelmet, jele hogy oly helyen keresett azt, a hol az igazán soha sem vett lakhelyet magának — a tiszta szív büszke lenne szerény árnyék gyanánt járhatni a nappal —

Egyed (félre). Lelkemre mondom, ez a leány tetszetős kezd lenni. (Pólihoz.) És a kisasszony képes volna azt tenni?

Póli. Uraságod az a nap?

Egyed. Követem! én csak külsőmet említém, lelkem csak annyira hat, hogy a szép érzést elismeri.

Póli. Ez az én feleletem is; a mi a külsőmet illeti, az az egy jó van bennem, hogy fél szemmel is eleget látok.

Egyed. A mi e fél szemet illeti, az még száznak is adhatna kellemet.

Póli. Kérem Tóházy urat, a sok szóban fájni fog melle —

Egyed. Kérem, kedves körében inkább üdülni érzem azt — ha soká e szembe néznék, tán még hátam is eloszlanék.

Póli. Kár volna érte, ily kis eredetiség sokszor jól áll az embernek. Én bajjal válnám meg tőle, tudván: a ki szerelmét ajánlaná, bizonyosan belsőmért cselekedné.

Egyed. Kétségkívül — én magam is — és hogy egyenest szóljak, tudja édes kisasszony, mely környülmény vezérelt ide?

Póli. Igen is tudom; bátyja jóakaró szomszédunk, különösen hajlott házunkhoz —

Egyed. És nem ok nélkül, ebből látom mily nagy emberismerő lehetett.

Póli. A mit az ember kedvel, azt ismerni is véli.

Egyed. Mondja meg édes kisasszony, ha már így állunk —

Póli. Én semmit sem szólok, dolgunk iránt legalább tíz esztendeig kell még gondolkodnom.

Egyed. Az istenért! szörnyű idő az, a türelem is elfárad mellette.

Póli. És Tóházy úrnak is adok időt a gondolkodásra, azért ajánlom magamat. (El.)

Egyed. Akár ki mit mondd, ez derék leány. Valóban szinte megfogott.

Lajos (jő).

Lajos. Öcsém! az az én mankós mátkám, hidd el nekem, tetszik; oly szép tulajdonokat fejtett ki, hogy egészen elbájolt.

Egyed. Úgy jártam én is.

Lajos. S ha leül, hidd el szép is; ha sánta nem volna, azt vélném : a kedves ismeretlen.

Egyed. Épen úgy vagyok én is; s ha az enyémet az ember elül megnézi, épen nem rút, s azzal a fél szemmel is oly kellemesen tud villogni — Lajos! mit gondolsz, a jószág, az osztály —

Lajos. Vegyük el őket — ki tudja látjuk-e valaha az ismeretlen tündéreket?

Egyed. Úgy sem szerettek igazán bennünket, különben nem titkolták volna úgy lakásokat — vegyük el őket — az idő külsőjökhez szoktat.

Lajos. A mankót elfelejteti. Én megkérem.

Egyed. Én is.

Domonkos (jő).

Domonkos. De már unatkoztam oda benn —

Lajos. Hej! nekünk számvetésünk van egymással; mért nem mondta meg, milyenek ezek a leányok?

Egyed. Lajos, rá érsz pattogni? inkább menjen Domonkos, és kérje hozzánk Villányi urat.

Domonkos. Hát lesz menyekző?

Egyed. Menyekző és osztály.

Domonkos. Örülök és szaladok. (El.)

Lajos. Hahaha! feleség, és pedig sánta — de még is szebb, mint a tied.

Egyed. Az enyémnek hagyj békét, mert ha nem szebb is, legalább könnyebben mozog.

Villányi jó Lízával és Pólivál.

Villányi. Mi kívánságok, kedves uraim? Ha leányaimat illeti, itt szóljanak maguk.

Lajos. Én fontolóra vetvén szerencsémeket, úgy találok, hogy nem a testamentom miatt, hanem saját szívem sugallatából is egyedül Líza kiszasszonynyal boldogulhatok, azért atyai áldását kérem.

Villányi. Felelj Líza.

Líza. Ah Tóházy úr! két csonka együtt.

Lajos. Kérem ne tovább! mindjárt újlag udvarolni fogok. (El.)

Egyed. Engem is szívem Póli kisasszonyhoz vonzott, azért — szép kezét kérem.

Póli. Mit gondol Tóházy úr! ily két alak együtt, csak köz mulatságnak szolgálnánk.

Egyed. Kérem alázatosan én arról mindjárt teszlek. (El.)

Póli. Hahaha! most jönnek a változások.

Líza. Most az önszeretet s öntetszés áll elő.

Póli. És meg lesznek csalatva.

Lajos (visszajő).

Lajos. Édes kisasszony, mivel két sánta össze nem illik, im egyenes testtel s ép lélekkel újítom meg kérésemet.

Egyed (jó).

Egyed. Én is két szemmel s épen lépek fel, s őszinte előbbi kérésemet ismételem.

Villányi. Különös! az urak csak úgy kényőkre játszanak tagjaikkal; mi okból léptek így házamba? tréfából? azt nem hiszem, mert az út hosszú, a dolog

fontosabb, mint hogy ily játékkal fogtak volna ahhoz — választ kérek!

Lajos. Igen! — nem épen enyelgés — csak más — (tükön Egyedhez) Szólj ügyvéd, te sokszor hivatalból hazudsz, tedd azt most szükségből.

Egyed. Igen! mi csak a kisasszonyokat akaránk ily alakokban megismerni — oh ez igen bocsánandó.

Villányi. Különös mód — azonban leányaim itt a bírák — szólj Líza!

Líza. Úgy látszik az urak csúfot üztek szomorú állapotunkkal, az én válaszom — kosár. (El.)

Póli. Mily szerencsét lehet attól várni, ki így gúnyolja a szerencsétlenséget, azért én mint ifjabb, néném példáját követem — szinte kosár válaszom. (El.)

Villányi. Sajnálom! de leányaimat kényszeríteni nem fogom — de semmi! azért jó barátok maradtunk. (El.)

Lajos. Öcsém!

Egyed. Bátyám!

Lajos. Hallottad?

Egyed. Fülem most is cseng bele.

Lajos. Ördög, pokol! tudod-e hogy ez megbántás?

Egyed. Nem látod mily szörnyen boszankodom?

Lajos. Nekem kosarat! s ily sötét angyaltól — ezer mennykő! minden lépésre igent biezcent fejével s nekem azt mondja : nem.

Egyed. Olyan remek rútságtól ezt a szégyent! Én csak miattad haragszom! ilyen embert megvetni mint te — egy új Mars a világban — szörnyűség!

Lajos. Oly derék fival mint te úgy bánni — az a felfordított mozsár.

Egyed. Mit tegyünk? ha búsulunk, még kinevetnek.

Lajos. Boszúljuk meg magunkat — de asszonyok!

Egyed. Oh mi szerencsétlen kérők!

Lajos. De úgy van, mikor az ember rossz tanácsot követ. Öcsém, ennek te vagy az oka.

Egyed. Mért nem gondoltál jobbat — a kosár után könnyű okoskodni.

Lajos. Vess nyakokba valami pert.

Egyed. Később nem mondom, de most hevenyében hol vegyem?

Lajos. Domonkos mind ennek az oka.

Egyed. Ha szólt volna, máshoz fogunk —

Lajos. Osztály után elűzzük.

Egyed. El! el!

Domonkos (jő).

Domonkos. Nos úrfiak! mikor lesz a menyekző? hahaha! a tisztes lengyelt magam is eljárom.

Lajos. Még táncolni akar! kedvem volna jól megugratni, hogy mint magyar igazán sirva tánczolna.

Egyed. Maga csalárd ember!

Domonkos. Kérem alázatosan, mi baj?

Lajos. Csak fél szóval mondta volna —

Domonkos. A kisasszonyok igazi kincsek, s oly hívek kedveseikhez —

Egyed. Kedveseikhez? hát így vagyunk! hahaha! azok lehetnek ám derék fráterek.

Lajos. Szálkardra hívom őket, a kosár emlékére egyiknek fülét, a másiknak orrát vágom le.

Egyed. Domonkos! maga velök egy húron pendül, azért osztály után bucsúzunk egymástól.

Lajos. Magyarán szólván, az úr tovább kereshet szerencsét.

Domonkos (írást vesz elő és olvas). „Septimo : Domonkos hív szolgám mostani fizetését és lakását holtig megtartja, és intem öcséimet, hogy őt becsüljék, s ön hasznokért tanácsát kövessék.“

Lajos. Ez a mi örökségünk úgy tele van ponttal, hogy végre nekünk csak a híre marad.

Egyed. Ha nyakunkra maradt, azt kívánjuk tüstént adjon tanácsot!

Domonkos. Házasodjanak meg az úrfiak és gazdálkodjanak.

Egyed. Ez gúny és nem tanács; hogy mer ily időben a házasságról szólni?

Lajos. Én minden tanácsot megtiltok. Ha az ember megütközik, saját fejével tegye, érti?

Villányi (jó).

Villányi. Mi baj édes öcsém? oly tűzben vagytok.

Lajos. Én magamra boszankodom.

Egyed. Én az egész világra.

Villányi. Csak legyetek vigak! épen most érkezett két leány, leányaim barátnéi, azokat rendeltem ide vigasztalástokra.

Egyed. Én szívem dolgában már allegálni sem merek.

Lajos. Magam is elvesztém a kengyelt.

Villányi. Itt vannak.

Líza és Póli (jönnek ép alakkal).

Villányi. Itt vannak az urak, mulassátok magatokat.

Lajos. Mit látok? Máli kisasszony!

Egyed. Mily váratlan szerencse hoz itt össze Nesszi kisasszonynyal!

Líza. Örülök kapitány úr, hogy friss egészségben láthatom.

Póli. Mily történet hozta e tájra Tóházy urat?

Egyed. Engem —

Lajos (félre). Szépen vagyunk ha megtudják sorsunkat.

Egyed. Igen, a történet — egy örökség —

Póli. Örökség! oh ez a szó szépen hangzik.

Egyed. Igen igen, de mindennek van bal oldala, én —

Póli. Mi zavarja Tóházy urat?

Egyed. Semmi, csak az öröm kábít el.

Líza. Kapitány úr oly csendes — taval, úgy rémlett, vidámabb vala.

Lajos. Taval, emlékezem, taval igen boldog voltam — most is —

Villányi. Édes gyermekeim ne csodálkozzatok, hogy ezek az urak oly habzók, ők —

Lajos (félre). Ez most elárúl. (Villányihoz) Kedves úr! ne menjünk a kertbe?

Villányi. Majd alkonyatkor — tehát ezen urak —

Egyed. Villányi úr, mi most a testamentom szerint leányainak tízezer forinttal tartozunk —

Villányi. Úgy van, de arra lesz időnk — tehát ezen urak —

Lajos. Villányi úr! sok történik az életben, mi legjobb ha feledékenységgel végződik.

Villányi. Igaz, kapitány úr — tehát ezen urak leányaimat megkérték.

Líza. Úgy? valóban most áldom sorsomat, hogy taval hitelt nem adtam kapitány úr édes szavainak.

Lajos. Kérem szeretettel, én most is az vagyok, csak szerencsétlenség —

Póli. Oh szép álmaim! oda szívem.

Egyed. Édes kisasszony! én pirúlva állok, de a kénytelenség — s egy bátyám —

Póli. Hitetlen! el szememből.

Egyed. Épen e szem volt az oka, mert egyben is mint ha ezt láttam volna.

Lajos. Engem is hasonlatosság kapott el, s bár ez kellemesb hang, s az alak egyenes, még is esküdni merék, hogy a kisasszony igen hasonlít Villányi úr idősb leányához.

Egyed. Ennél fogva inkább hű szerelmünket jelentők.

Domonkos. Hahaha!

Egyed. Pogány! még nevet?

Villányi. Most vége a tréfának! Fiaim! nyissátok fel szemeiteket!

Líza (elébe sántít Lajosnak). Lajos!

Póli. Én is letettem haragomat. Egyed hamis ügyvéd!

Lajos. Ezek a kisasszonyok —

Villányi. Leányaim!

Egyed. És Nesszi —

Póli. Akkor úgy hívtak —

Villányi. Édes gyermekeim! ti álnév alatt szeret-

tétek egymást, csonkán is vonzattatok egymáshoz, azért most tartsunk lakodalmat!

Egyed. De ez a játék —

Póli. Csak viszonzás volt, és büntetés a hamisáért.

Domonkos. Nekem is volt benne részem — nos, búcsúznak egymástól?

Lajos }
Egyed } (egyszerre). Soha!

(A kárpit lefordúl.)

CSALÓDÁSOK.

VÍGJÁTÉK NÉGY FELVONÁSBAN.

(1828.)

SZEMÉLYEK.

Gróf Elemir.
Báró Kényesi.
Köröndy Lina, fiatal özvegy.
Lombai, urodalmi inspector.
Elek, ennek fia, hadnagy.
Lidi, rokona.
Lucza kisasszony.
Mokány, földesúr.
Vilma, Lina társalkodója.
Tamás, urodalmi kertész.
Antal, Elemir inasa.
Péter, Lina inasa.

A dolog történik Elemir s Lina közös jószágán.

ELSŐ FELVONÁS.

Kert.

Lombai, Mokány.

Lombai. Jól teszed barátom, ha megházasodol, a szabad életnek is vannak lánczai, kivált ha előregszik az ember.

Mokány. Az örökös dínom dánom is utóbb csak bánommá lesz. Taval télen úgy elunatkoztam, hogy az öreg gazdasszonyomnak kellett előttem csevegnie; aztán a familiára is kell ügyelnem, úgy is vakarcs vagyok — aztán házi becsület is kell.

Lombai. Okosan! én szeretem, ha a szívek úgy össze-visszafonódnak. Tudom, uraságaim is nem sokára összekelnek.

Mokány. Úgy?

Lombai. Össze is illenek ám. Az özvegy még férje éltekor ismerte a grófot; az öreg Köröndy meghalván, ezen reá maradt fél urodalmat commasszált a gróffal, s együtt költöztek a városba; azóta én vagyok itt az úr.

Mokány. Ugyan soká halasztják a menyekzöt, hisz az öreg Köröndy tanácsos már két esztendeje, hogy meghalt.

Lombai. Tudja mit gondolnak, de hogy szeretik egymást, az bizonyos, az oly bizonyos, mint hogy téged Lidi szeret. Barátom! nem azért mondom, hogy én neveltem, de a leány jó, fürge, eszes, és, hidd el, szeret.

Mokány. Mint van hát a manóba, hogy mióta czé-lomat tudja, olyan rendes; előbb csak enyelgett velem, de most ha rá kacsintok, elfordúl.

Lombai. Tettetés! a leány mindég mást mutat, mást érez. Minap is mondá: az a Mokány valóságos angyal.

Mokány. Angyal! eszem a szívét! már azt ugyan magam sem hiszem, de lássa ha azzá tesz.

Lombai. Plánomom szerint jövő héten kézfogást tartunk, két hónap múlva esküszünk, s te feleséget kapsz, de olyant — azonban hadd dicsérje maga magát.

Mokány. Jobb is lesz, mert neked úgy se hiszek.

Lombai. Csak a jegyajándék iránt végezzünk előre; légy derék úriember, írj neki olyan summát, hogy magam is elhűljek bele.

Mokány. Ej te macskapára! hát te húgodra is alkudni akarsz, mint a zsidó gyapjúra? abból semmi sem lesz; ha megbecsül, mindenem övé — Különben isten hozzád kapufa! Aztán, tőle szeretném ám én azt hal-lani: eljő-e hozzám?

Lombai. Épen itt jó. Hej Lidi! Lidi!

Lidi (jö).

Lidi. Mit parancsol édes bácsikám?

Lombai. Szólj igazat, mondd, a mit én akarok.

Mokány. Kis lelkem, nem csuklott? épen magát rostáltuk. Hallja csak, ez a bátyja azt mondta, hogy engem szeret, igaz?

Lombai. Nézz fel kis húgom, a fű nem kérő — (titkosan) mondj igent, mert jaj lesz — (ismét lágyan) úgy-e szereted ezt a jó urat?

Lidi. Igen! úgy úgy —

Mokány. Úgy, amúgy — ne neked! elsülyedt a szekér.

Lombai. Hát több kell még, te boldog vőlegény? nem látod hogy meg van lepve? Lidi, szólj!

Lidi. Mit szóljak, édes bátyám?

Mokány. Rövid emlékezete van galambom. Ha szerelme sem hosszabb, fogjunk kezét és menjünk szét.

Lidi. Én szeretem mint felebarátomat, igen, úgy —

Lombai. Hallod Mokány! az annyit tesz : feled akar lenni, te meg az ő fele; a barátság ráadás.

Mokány. Úgy értetted?

Lidi. Bátyám értette úgy, én nem szoktam oly mélyen gondolkodni — én minden embert szeretek.

Mokány. Azt kikérném, ha feleségem lenne. No csak ne süsse le szemét, majd megegyezünk.

Lidi. Úgy is dolgom van most. (Elszalad.)

Lombai. Mit mondasz?

Mokány. Te sokat látsz, én meg semmit; ennek a következése ismét semmi.

Lombai. Eh! te nem ismered az embert, csak bízd reám a dolgot. De szó a mi szó, a jegypénz iránt értekezzünk, ily szép s jó leányért kár volna fösvénykedni. (El Mokánynyal.)

Lidi (jő).

Lidi. Elmentek! Én agyon sírnám magamat, ha ez nem volna pusztá feltétel bátyámtól. Huh! ez a vad ember lenne enyém? inkább — isten bocsáj! majd klasztromot szalasztottam ki.

Elek (jő).

Elek. Lidi! kedves édes Lidim!

Lidi. Én szomorú vagyok, atyád igen rám ijesztett —

Elek. Mokánynyal? ne búsulj! semmi sem lesz abból; tudod az öreg úr mindég tele van plánummal, s egyet se végez. Ő akarja ne szeressük egymást, nekem pedig lehetetlen szót fogadnom.

Lidi. Én meg egy hajszállal sem vagyok jobb náladnál.

Elek. Keményen megtiltá együtt létünket.

Lidi. Én pedig száz ember közt is egyedül veled vagyok.

Elek. Én pedig el nem hagylak.

Lombai (jó).

Lombai. Megint együtt vagytok? ej szedte vette gyermekei! mit parancsoltam? tüstént el egymástól! Lidi! te menyasszony vagy s vége — most menj! (Lidi el.) Halld Elek! a te szívedhez nagy szólásom van, te Lidit szereted, de én haragszom.

Elek. Szeretem mint kedves testvéremet.

Lombai. A testvéri szeretetnek nem szükség öszszebujkálni, sügdozni, egymásra bámulni, oly melegen, oly tüzesen — Én mondom neked, vesd ki fejedből.

Elek. Mind jó lenne, csak kivethetném a szívből is.

Lombai. Hagyj békét a szívnek, én nem szenvedhetem azt a szívkiáltást.

Elek. Én nem bántanám, csak ő hagyna békét. Aztán, édes atyám! miért akarja szerencsétlenné tenni azt a szegény Lidit?

Lombai. Gazdag nőszó és szerencsétlenség? lásd mily keveset isméred a világot. Te Luczánál maradj!

Elek. Jaj nekem!

Lombai. Mid fáj édes fiam?

Elek. Megbetegszem, ha Luczára gondolok is.

Lombai. Meggyógyulsz, ha jószágát megismered.

Elek. Agyon beszélne.

Lombai. Életre hoz aranya.

Elek. Anyám lehetne.

Lombai. Annál jobb, nem kell féltened. Édes fiam! most hallgass, mert én úgy akarom. Ha tovább élsz, meglátod hogy a gazdag redő jobb a szegény síma képénél. Én gyűlölök minden érzelgést; azonfelül írtam is már Luczának, hogy eljövök háztűz-nézni.

Elek. Ha meg kell lenni, nem tehetek róla, de időt csak enged édes atyám gondolkodásra.

Lombai. Mennyit?

Elek. Legalább harmincz esztendőt. (El.)

Lombai. Ej gonosz fiú! ugyan rám ütött. Én is, míg fiatal voltam, a szél hátán jártam házasodni, de most egy okos plánum! oh az mindent felülmúl.

Antal (jó).

Antal. Inspector úr!

Lombai. Honnan Antal?

Antal. A városból jöttünk, én és uram!

Lombai. A gróf! és mennydörgettét! honnan e meglepés?

Antal. Mi haragosan jöttünk.

Lombai. Ha te haragszol nem bánom, de szólj röviden : mi hozta a grófot? itt marad?

Antal. Tegnapelőtt nagy mérgesen hazajött, néhányat sóhajtott, leült, írt, s engem az asszonysághoz küldött, ki szinte komoran nézett a levélre; tegnap felültünk, s ma itt vagyunk. Tessék a grófhoz menni.

Lombai. Mindjárt! mindjárt! de Antal, mondd meg csak, összezendültek az uraságok? mért, mikor és hogyan?

Antal. Azt susogták, hogy az asszonyság naponként jobban megízlelte a városi mulatságot, az én uram meg naponként inkább elvonatkozik. Én úgy vélem, keményen összezendültek s elváltak.

Lombai. Értem, értem! olyan kis szakadás; semmi semmi! tehát megyek — Te Antal, az asszonyság semmit sem üzent?

Antal. Semmit, de láttam, az ő házánál is nagy volt a zűrzavar.

Lombai. Hm! hm! míg a dolgot pontig kitanúlom, neutralis maradok. Jer a grófhoz. (El Antallal.)

Lidi (jó).

Lidi. Ugyan okosan tette a gróf, hogy eljött, legalább bátyám el lesz foglalva, s nem vesződik velünk. Ah istenem! (szívére mutat) ez a picziny jószág mennyi galibát okoz, mennélinkább nyugtatom, annálinkább háborog; kivált Eleknél úgy fészkelődik, mint a csintalan gyermek, ha a tanulást megúnta. Elekkel sem szabad szólnom — jól van, virágokat szedek, szobájába teszem s azok által beszélek vele. (El.)

Lombai jó Elemirrel.

Lombai. Nagyon örülök nagyságos uram! Rég nem volt már szerencsénk!

Elemir. Ezentúl többet mulatok itt.

Lombai. Az asszonyosság egészséges?

Elemir. Igen, úgy hiszem.

Lombai. Tán eljön s udvarunk is zajosb lesz?

Elemir. Nem tudom, lehet, zajosabb igen.

Lombai (félre). Fergeteg, háború, szaladás. (Elemirhez) Tán a javításokat méltóztatik meg szemlélni, oh mi nem valánk restek; azonkívül sok gazdasági plánum várja nagyságodat: teszem —

Elemir. Majd máskor, még ráérünk, fejem most egyéb dolgokkal van tele. Szállásom rendén van?

Lombai. Minden, minden!

Elemir. Igen jól van, én itt szinte könnyűnek, szabadnak érzem magamat, itt olvasom a természet szentírását, mely nyugalomra tanít.

Lombai. Szentírást? úgy? tán eszmélkedni akar nagysád — én nem alkalmatlankodom, úgy is vendégem érkezett.

Elemir. Vendége?

Lombai. Mokány, egyik szomszéd földesúr.

Elemir. Nem emlékezem rá.

Lombai. Ő többször beköszönt hozzám, vagy is leányomhoz.

Elemir. Tehát leánya is van? azt nem is tudtam.

Lombai. Csak nevelt leányom, különben távol rokonom, még boldogult feleségem vette örökbe. Mikor nagysád itt volt, még nem tűnt szembe, csak most serdült fel.

Elemir. És Mokány úr a szerencsés imádó?

Lombai. A mint az ember veszi; ha meg lesznek kötte, majd összeillenek.

Elemir. És szeretik egymást? Vigyázzon az úr! kétes örvény az emberi szív, soká kell az észnek búvárkodnia, míg azt kitanulhatja. A szerelem sokszor csak

buborék, s a hiúság színezi — én mondom az úrnak : ritka érzés való.

Lombai. Házamban minden érzésnek eszem után kell indulni. Mokány úrnak szép birtoka van, húgomnak egyedül helyes képe.

Elemir. Ismértessen meg Mokány úrral, én mélyen szoktam az emberbe nézni, s lelkem sugallatin ritkán csalódom.

Lombai. Oh nem kétlem. (Elmentében) Ez elbízza magát szemében, meglássuk kié jobb. (El.)

Elemir. Derék őszinte ember! — Valljon mit szól Lina gyors eltökéletemhez. Tán magába tér s lemond a zajos életről. Így kellett tennem, megmutatnom erőmet, mely nem hágy magával gyermekbábként játszani. Oh Lina! Lina! he más valál, míg a nagy világ tömjéne el nem kábított.

Lidi (jö).

Lidi (utána Tamás dörmögve). Csak ne dörmögjön kend Tamás.

Tamás. Azért is lármázok, és bevádolom inspector uramnak.

Elemir. E lesz a leány. Nem elragadó szépség ugyan, de kellemes.

Lidi. Menjen kend Tamás!

Tamás. Nem! sok a mi sok.

Lidi. A gróf! — Tamás, édes Tamásom, angyali Tamásom, távozzék kend, adok borraivalót.

Tamás. Hát mit ad a kisasszony?

Elemir. Minő vita ez? mi baj?

Tamás. Az úrnak semmi köze hozzá.

Lidi. Tamás! mit beszél kend? ő nagysága a gróf.

Tamás. Megkövetem szépen! alig látok bosszúságomban.

Lidi. Örvendek, nagyságos uram, hogy tisztelhetem; én Lidi vagyok, az inspector húga.

Elemir. S ismer engem szép Lidi?

Lidi. Igen is, van szerencsém; midőn nagyságod

utólszor itt volt, még kicsiny voltam s csak messziről néztem —

Elemir. S mi baja volt az öreggel?

Tamás. Lássa nagyságos uram, ez a kisasszony minden virágimat letépi, ni a szegfűt, violát — s a mit le nem tör, azt letiporja.

Elemir. Ily gyöngéd nyomok nem ölhetik el a virágokat.

Tamás. Dehogy nem! elcsüggednek biz azok.

Elemir. És szabad tudnom, mit akar annyi virággal?

Lidi. Ah gróf úr!

Elemir. Tán Mokány úrnak szánta? most monda bátyja —

Lidi. Oh annak csak dohányfüst kell; én szebb czélra szántam, —de —

Elemir. Még titok?

Lidi (félre). Már nem tehetek róla, hazudnom kell. (Elemirhez) Ha megmondom : majd együgyűnek tart nagysád — én — én (félre) ah istenem mit is mondjak —

Elemir. Minő zavar? mitől tart, ha szép czélra szánta?

Lidi. Én nagysád szobáit akartam édes illattal tölteni — engedelmet kérek —

Elemir. Valóban — édes jó Lidim! első ismeretsé-
günket mindjárt kedves testvéreivel akará fűszerezni — vegye hálámat szíves figyelméért. Tamás! kend többé ne merészelje így megtámadni a kisasszonyt, az is tudtára legyen, hogy ezentúl minden virágimat a kisasszony tetszésére bízom. Elmehet kend.

Tamás. De kár —

Elemir. El, mondom! kend durva mogorva ember!

Tamás (elmentiben). Bár csak mérget szívna illat helyett; még rám támadnak. (El.)

Lidi. Ezerszer bocsánatot kérek nagyságos uram, ha miattam boszankodott.

Elemir. Oh épen nem, csak tiszteltetni kívánom jó szívét.

Lidi. Most elhiszem, hogy a lélek tulajdona szemben lakik; nagysád oly kegyes.

Elemir. Örülök ha jót gondol felőlem, én is azt hiszem, hogy előttem egy jó tiszta lélek áll.

Lidi. Oh nem vagyok én jó, gróf úr! lássa, bátyám mindég perel velem s csintalannak nevez, kivált ha Mokány úron valami csínytet tesz; de csak akkor ha incselkedik — Oh hamis ember ám az a Mokány! akkor néz az égre ha iszik — úgy bizony!

Elemir (félre). Oh égi ártatlanság!

Lidi. Bátyám mindég azt javasolja : szeressem azt a Mokányt — azt mondja, a szegény leánynak szíve se legyen — nekem pedig van ám egy — de mit is csevegek, ily úr előtt —

Elemir. Szóljon bátran! magam sem tudom, mint óhajtom úgy bizodalmát — részvétem gyorsabb mint a szokás lassú lépése.

Lidi. Résztét! mily édesen hangzik e szó. (Félre) Ezt meg kell nyernem, tán segíthet ügyemen.

Elemir. A szót tett is kövesse — itt jó bátyja.

Lidi. Ajánlom magamat. ✕

Lombai, Mokány, Elek (jönnek).

Lombai (Lidihez). Hollá, forgószeél, hová? itt maradsz.

Mokány. Eszem a szívit, hogyan ugrál, mint a mókus.

Lombai. Szerencsém van Mokány urat praesentálni.

Elemir. Hallja Lombai! nem szokásom a hízelkedés, de meg kell vallanom, növendéke becsületére válik.

Lombai. Alázatos szolgálja. Ím Mokány úr!

Mokány. Engem úgy se! már derekam is fáj a sok hajladozástól — isten hozta a gróf urat.

Elemir. Igen örülök.

Lombai. Fiamat már tetszik ismerni.

Elemir. Már a városban találkozáink.

Elek. Köröndy asszonyságnál.

Elemir. Igen igen. — E körben vidám órákat reménylek. Nemes szomszédimat is felkeresem, úgy hiszem jó barátságban élünk.

Mokány. Jól teszi, gróf úr! ha itt marad; szebb élet is van itt mint a városi hegyes köveken. Ott az embert az a sok jött ment suhancz csak úgy komázza: itt egész kis király, ha van valamie.

Elemir. S azt is lel, a mit zajgó palotákban hasztalan keres.

Mokány. Szép juhokat —

Elemir. Ártatlanságot, őszinteséget, az üres órákat —

Mokány. Vadászattal töltjük, rókákra menjünk a nyíresbe, vagy jó paripán a nyúlakat hajhászszuk —

Elemir. Kérem! én könyveket értettem.

Mokány. Azokkal nem sokat vesződöm, apám se olvasott, még is tekintetes úr volt. (Kívül muzsika hallatik.)

Elemir. Kit illet ez?

Lombai. Az új polgárok. Tán nagysád érkezését hallák s a faluvégről ide siettek üdvözlésére.

Mokány. Mit beszélsz? én rendeltem őket ide — Csicsó az — van-e gróf úrnak nótája?

Elemir. Nem tudnám — azonban, csak tessék mulatozni. (Félre Lombaihoz) Barátom Lombai! kellemes hűgát ily embernek fel ne áldozza — ennél jobb szerencsét érdemel.

Lombai (magában elfeledve). Megfogta biz ezt! ejnye szedte vette! be jó lenne —

Elemir. Mit mond az úr? mi lenne jó?

Lombai. Semmi! vagy nem igen jó lenne, azaz bölcsen szolt nagysád.

Elemir. Szép Lidi, szabad bekísérnem? örömet látnám mint ékesgeti fel szobámat.

Lidi. Kérem nagyságodat, ily csekélység szót sem érdemel.

Elemir. Sőt inkább, ily csekélységek fűszerezik az életet — ha tetszik — (elvezeti Lidit).

Lombai (tüzesen fel s alá jár). Ki hitte volna! új plán-
num nyílik előttem, új világ —

Mokány (Lombaihoz). Pajtás! ez a te grófod feszes
úriember.

Lombai. Nem bánom, ha kőből van is, csak —

Mokány. Szárcsavérú biz ő, nótája sincs.

Lombai. Nem bánom, ha vére nincs is.

Mokány. Te megint a plánom országában jársz —
Hej Csicsó! húzd rá nótámat! Hejje Rózsám! hujja
Rózsám! egy csókot adj, csiklandik szám! (El.)

Elek. Edes atyám, mivel ékesíti fel Lidi a gróf
szobáját?

Lombai. Nem bánom akármivel; maga legszebb
ékesség.

Elek. Maga parancsolta neki?

Lombai. Azzal te ne gondoldj, tied Lucza s
punctum.

Elek. Ott kérdő jel van és nem punctum. (El.)

Lombai. Csekélység, fűszerszám, Lidi más szeren-
csét érdemelt — haha! már bizonyos: Lidi megtetszett
neki. Ő most összezendült kedvesével, ilyenkor az
ember bosszúságból is mást szeret — úgy van — most
csak lassan, okosan induljunk, s plánomom el nem
dőlhét. (El.)

(A kárpit lefordul.)

MÁSODIK FELVONÁS.

Kert lugossal.

Lombai, Mokány.

Mokány. Nos mit akarsz te eleven szerencsefazék?

Lombai. Én most azt akarom megmutatni, hogy barátod vagyok, pedig igaz.

Mokány. Tettel vagy szóval?

Lombai. A szó vezet tette, a tett boldogságra et cetera! lásd, húgomat nem adom neked, nem illik hozzád.

Mokány. Ej te czinegefajta, miért nem? hisz magad ajánlottad,

Lombai. Mind igaz, de a leány nem szeret, az még tűrhető; hanem elgondoltam, a leány hozzád képest csakugyan fiatal.

Mokány. Nem is kell nekem olyan nyámmogó dajna, ki hébehóba egyet lép, és kétszer nyög.

Lombai. Tamás vagyok benne, fog-e boldogítani; igen sajnálom, mert szeretlek — persze ha Lidi az én szememmel nézne —

Mokány. S mind ez csak most jutott eszedbe?

Lombai. Az ember minden áldott nap tanul. Lásd neked élemedett leány kellene, ki a fejkötőért sokat eltérne, mert egy az: te már elrúgtad az ifjúságot; más az, köztünk szólván nagy bolond vagy.

Mokány. E pontban összeillünk.

Lombai. A leány pedig fiatal, hm! kétes játék — sok példát tudok: a fiatalság lepkeszárnyú; szomorú, de úgy van.

Mokány. Mondasz valamit — magam is tanakodtam már, s nem is verem falba fejemet, ha semmi sem lesz a dologból.

Lombai. Hanem egyet mondok. Köröndy asszony-

ság elérkezett, vele jött Vilma társalkodója, szegény de jó házból való; azon kívül híres gazdasszony; nem olyan szép ugyan, hogy processiót vonna maga után, hanem még is szép; én azt tanácslom nyúlj ahoz — majd elintézem én a dolgot.

Mokány. Megnézzük, aztán szóljunk felőle.

Lombai. Majd én bejelentelek — aztán csicsomáld fel magadat; tudod, mai időben a szép ruha többet nyom az embernél.

Mokány. Minek a pipere? nekem négyszáz holdam van, nincs rajta sem infrascriptus sem intabulatio, és olyan szőlöm, hogy hat vármegyében sincs szebb —

Lombai. Tudom, tudom — tégy a mit akarsz, csak annál maradj.

Mokány. De ne légy megint pusztá harangláb; ha már házasodásba kaptam, rákon nem akarok nyaralni. (El.)

Lombai. Ennek van már keresztje, s Vilma hálából is segíti plánumomat. Az asszonyság is a mint láttam örömet van fiam társaságában, s mért ne? a fiú csinos, fürgencz, tüzesen néz! hahaha! felséges gondolat! Ha ezt keresztül vihetném, én lennék itt az universális atya.

Lidi (jó).

Lidi. Édes bácsikám! most találkoztam Mokány úrral! hála isten! nem kellünk egymásnak.

Lombai. Úgy-e, te —

Lidi. Bocsásson meg, ha csak egy pillantatig is tudtam kételkedni jó szívéről; bácsi minden öröm forrása.

Lombai. A forrás tengerré lesz, ha szót fogadsz. Lidi! nem láttad a gróf minő gondolkodó? tudod-e, ha szól is, mindég téged említ — érted mi az?

Lidi. Nem biz én, édes bácsim.

Lombai. Megmondom hát én: a gróf téged szeret. Boldog Lidi! édes leányom! én kérlek, parancsolom, foglódjál a gróf körül; mutasd meg, hogy bármi

nagy úrhoz is beillenél, mutasd meg eszedet; ő szinte nyeldekkel szemével, hagyd magadat elnyeletni; ha keres, hagyd magadat feltaláltatni; ha szívérl szól, dőlj reá. — Én mondom neked : hat lovon jársz, azért szedd össze magadat, különben gyalog mégy.

Lidi. Édes bácsi —

Lombai. Szót se! te ismersz mily keményen veszem, ha felteszek valamit — állhatatos legyen az ember.

Lidi. Én az vagyok; de bácsi minduntalan változik — előbb Mokány —

Lombai. Mostról van a szó, én úgy akarom s vége. (El.)

Lidi. Megint új zavar. Elekkel sem szólhatok, mindig az asszonyosság körül van. Lássá legalább, hogy én gondolkodom róla. (El.)

Elemir (jö olvasva).

Elemir. „Az igaz szerelem zajtalan mint a valódi erkölcs.“ Bölcsen! Oh Lina! Lina! te csak a világot szereted. (Olvas.) „Mily szegény teremtmény az oly asszony, mely a kívánnattal egyszersmind tiszteletet nem képes ébreszteni.“ Igen bölcsen. Oh Lina! Lina! te zajos hódolatban leled a tiszteltetést. (A lugosba ül.)

Lidi (jö).

Lidi. Úgy, itt álljon a nyilvános titok. Most Elek nevét e fába vésem s nefelejtstsel megkoszorúom, tudom, örömmel akad meg rajta szeme. (Egy fához megy, s E betűt vés bele.)

Elemir (a lugosban). Én őt szerettem, emberismérem is soká elvakúlt mellette, mert őt vígnak tartám, de nem könnyelműnek. Mi más az ártatlan Lidi! úgy sejtem, titkon vonzódik hozzám — még nála a szerelem ismeretlen vendég — azért nem is költöm fel.

Lidi. Oh jaj! megmetszettem kezemet! Csak hogy a betű kész, most koszorút reája.

Elemir. Mit hallok! (Kijő a lugosból). Lidi! mit mível? keze vérzik! az istenért!

Lidi (zavartan a betű elé áll). Semmi, gróf úr, véletlen egy szálka sértett meg — oh én szerencsétlen mindég háborgatom nagyságodat.

Elemir. Mutassa kezét, kérem —

Lidi. Semmi — csak méltóztassék olvasni — igen szép könyv lehet — én tüstént távozom.

Elemir. Nem, nem! hadd kössem be kezét. Mért vonakodik annyira? engedje kérem. (A mint kezét fogja, a betű szemébe tűnik.) Mi ez? valóban E betű! Lidi! ezen dologban szúrta meg gyöngéd ujját?

Lidi. Ah nagyságos uram! én — szörnyű meglepés — nem tudom megmondjam-e.

Elemir. A ki ily gyöngéd jelben tud beszélni, annak a szó szükségtelen. Szegény Lidi! értem a néma bájos nyelvet, melyet az ég csak a — (magában). Nem, a szerelmet ki nem ejtem, mert óvnom kell őt az indulattól. (Lidihez.) Igen, így csak az ártatlan beszél.

Lidi. Magam sem tudom mi jutott eszembe — csak játék volt!

Elemir. Értem, félig játék, félig a legmélyebb való.

Lidi. Nekem ez oly kedves betűm, mindenütt szeretném látni — de tán kárt tettem? akkor engedelmet kérek, többé nem cselekszem.

Elemir. Tegye bátran, kedves! minden fáim tetzésére vannak. (Lombai egyik felül, más oldalról Elek jönnek.) Megvallom, igen örvendetes hallanom, hogy nevem első betűje oly kedves.

Elek (magában). Valóban nagy divatba jött az ismeretség!

Lombai (magában). Hahaha! már közelednek.

Elemir. Ezen kendőt sokért nem adnám — maradjon ereklýje e szép órának —

Lombai. Szép óra! pedig tőlem származott.

Elek. Szép óra! tehát így vagyunk?

Elemir. Jöjön, szép Lidi, a forráshoz, a hideg víz igen fog használni — kérem, semmi mentséget. (Elvezeti Lidit.)

Elek. Úgy! átkozott látvány! a gróf nevének első betűjét emlité — itt van —

Lombai. Ott van! hahaha! fiam! láttad? hallottad? ezt előbb megmondhattam volna; Lidi megvallá —

Elek. Mit vallott Lidi? mit?

Lombai. Csak ne nézz olyan mordúl — az igen természetes — a gróf gazdag, tud érzeni, Lidinek észadtam, de neked is telik.

Elek. Oh asszonyi szív! más nap, más imádó. Csak most ismerte meg!

Lombai. Ne bánd fiam! jer szívemhez te szép hadnagy! sírd ki magadat ha nem szégyenled, aztán figyelmezz rám — jobbat szerzek én.

Elek. Mi jót hallhatok, ha Lidit elvesztém.

Lombai. Fiam! nézz szemembe! derék fi vagy, csak hogy pénzed nincs! Elek! azért is boszúld meg magadat, üss tábort a szép özvegy körül, s vívd meg mind azon fortélylyal, melyel ti katonák az asszonyokat rontjátok.

Elek. Hogy tréfálhat most édes atyám, midőn tudja, mi boszant.

Lombai. Úgy jó, az özvegy is boszankodik, indulatban van, ilyenkor legokosabb asszony is gyermek. Vedd körül, vigasztald, hízelkedjél neki, tórd el szélségeit, s ha rést lelsz, röpjél szívébe; képed jó instantia, ifjúságod beszél helyetted. Fiam! szép fiam! tudod mi az? fél urodalom! he! nem ugrál szíved?

Elek. De hogy gondolhat ilyest édes atyám?

Lombai. Hát mért volnék atyád, ha nem ügyelnék szerencsédre? Nem vagy vérem, ha ellenkezel; az özvegy szép, fiatal — és kész pénz!

Elek. Édes atyám örökké új meg új plánumot kohol, csak engem ne venne tárgyúl s eszközl.

Lombai. Mindenemből kitagadlak, ha akaratom ellen cselekszel. Légy nyugott, majd alattomban én is dolgozom — (Luczát látja jöni). Ezer mennykő! itt jó Lucza — hm! hm! mit mondjak ennek?

Lucza (jő).

Lucza. Kedves szomszéd uram! a tanácsosné mulatságra hívatott, különben is a levél, melyet nem régen írt —

Lombai. Igen igen! (Félre.) Átkozott dolog! — Tessék leülni!

Lucza. Leülni a gyepre? ej ej szomszéd uram, levele engem zavarba ejtett, és maga is szinte félre beszél —

Lombai. Igen, én kívántam, én akartam — hogy van édes kisasszony? úgy-e szép időnk jár? mint foly a gazdaság? sok baránya van már?

Lucza. Tűrhető — de csintalan szomszéd, kit értett levelében?

Lombai. Elek fiam itthon van szabadságon. (Titkon Elekhez.) Ne ijedj meg, ettől felmentelek.

Elek. Örvendek édes kisasszony, hogy egészségben láthatom.

Lucza. Részemről én is, édes hadnagy úr! Hogy felserdült, megizmosodott! alig ismertem volna meg, pedig együtt növekedtünk.

Lombai. Kérem, mi növekedtünk együtt, de semmi, hisz csak atyja vagyok.

Lucza. Én nem foghatom meg inspector urat!

Lombai. Volt már az asszonyságnál? Fiam! vezesd be ezt a szép kisasszonyt, ezt a jó kisasszonyt.

Lucza. Csintalan szomszéd maga!

Elek. Ha tetszik, bekisérem a kisasszonyt.

Lucza. Már voltam nála, elébb úti ruhámtól kell megválnom. Szomszéd uram! összekel-e most Köröndiné a gróffal? Mi újság van? szóljon.

Lombai. Nem szolgálhatok — ez úti köntös terhére van — fiam vezesd fel ezt a szép kisasszonyt a kastélyba.

Lucza. Hát dolgunk iránt mikor lesz szerencsém?

Lombai. Majd később.

Lucza. Elvárom! Kedves hadnagy úr! legyen vitézem. (El Elekkel.)

Lombai. Ezzel ugyan hirtelenkedtem — már csak valakit találnék ennek is! (El.)

Kényesi jó Elemirrel.

Kényesi. Hát ez volt a hirtelen útnak oka? Ny mezei virág vonzott? hahaha! a zúgó forrás, a gömbölyű pásztorné —

Elemir. Magadról ítélsz.

Kényesi. Légy nyugodt! én nem leszek veszedelmes. Szébb cél hozott engem ide, tudod-e hogy boldogult kedvesem nekem feltámadt?

Elemir. Sok szerencsét.

Kényesi. A városligetben találkozám vele, s ő igen nyájasan maga hitt meg ide a falura, több vendég is jön, mint monda, de irántam különös kegyességét tapasztaltam.

Elemir. Oly hirtelen!

Kényesi. Oh én, mióta megismertem, hódoltam neki. Vigasztald magadat barátom, Lina inkább illik hozzám; mert ő víg, én mulatságos; neki kellemes férj kell, nekem pénz.

Elemir. S már annyira vagytok, hogy ily gondolatok ébredhetnek?

Kényesi. Annyira jövünk — már előbb is tettem volna lépést, csak irántad való barátságom tartóztatott.

Elemir. Én részemről rég felmentettelek volna ily nagylelkűségtől.

Kényesi. Te rendben vagy, könnyen lebegsz az életben, de nekem magammal kell kereskednem, házasodnom kell; különféle tapasztalás értékemet elnyelé s nincs gonoszabb állapot, mint mikor az embert méltóságolják, nagy úrnak hívják, regálist kap, s nincs jövedelme. De most mulatozz jól; baráti üdvözlétemet megtettem, s most egy órát tükrömnek, aztán szerelemnek. (El.)

Elemir. Balgatag én, hogy ily könnyű szívnek hódoltam. Ily embert is magához édesget! Nem! nem!

— de mért nem? piperés alak, czifra üres szavak, rab hódolat — s im fogva az asszonyt.

Antal (jő).

Antal. Nagyságodat keresem, az asszonyság ma estére mulatságot ad — Nagyságod is meg van híva.

Elemir. Jól van. Te Antal, mondd meg az inspec-tornak, hogy én a kerti házba költözöm a kastélyból — nekem csendesség kell, menj. (Antal el.) Tegnap jött s már egy sereg vendéget gyűjt, csak boszú hozta utánam, de bennem is leljen erőt. (El.)

Lina szobája.

Lina, Vilma.

Lina. Mi jobb a feledékenységnél! Mióta Elemirről nem is gondolkodom, szinte nyugottabb vagyok.

Vilma. Én pedig azt hiszem, hogy az emlékezet-nek köszönjük ittlétünket.

Lina. Tán csak nem véled, hogy miatta útaztam ide. A természet oly vidám, szinte jól esik ismét szaba-don lennem a szorító várostól. De a hitlenért egy lépést se többé!

Vilma. Te büszke valál kérelmét teljesíteni, ő pedig kevély, mellékes szeretőt játszani.

Lina. Én őt forrón szerettem; de vádolhat-e ha szíve mellett az ismeretlen világ is vonzott? Klastrom-ból kijöven, szüleim ide, még nagyobb magányba, ad-tak egy éltes férfi mellé, ki atyám vala inkább mint férjem. Ő volt első, ki e szívet szerelemre bírta, s mivel akarátja ellen víg társaságba menék, távozott.

Vilma. Féltékenység a szerelem árnyéka.

Lina. A féltékeny dül fül, de marad; csak hűlt szív távozik. Egy szó, egy tekintet elég lett volna tisztább derületre; de nem! titkosan illan, mint rabló az ember legdrágább kincsével! Azonban ne véld, hogy érte bánkódnám — oh nem —

Vilma. Te neheztelsz reá, itt pedig újra összeüt közöl vele; birtokod miatt sem kerülheted el.

Lina. S mért kerülném őt? sőt akarom, hogy lássa mily keveset érdekel a felbontott frigy; reám csattant nyila saját gögét sértse, ha itt is víg társaságban benem a legvígabbra talál; de ne véld ám, hogy ez boszú legyen, oh nem.

Vilma. Édes Lina! nekem kedvem volna őt mehtegetni.

Lina. Vesztenél, mert tudd meg, Lombai igen hív emberem s megsúgta mily szívesen látja húgát; azért költözik a kerti házba, hogy csalárd játékát annál biztosabban üzhesse. Ah Vilma! nem hittem hogy e falakat ily érzéssel lássam valaha.

Péter (jó).

Péter. Mokány úr!

Lina. Szívesen látom. (Péter el.) Az Inspector már bejelenté. Vilma, fejem tele van, magam akarnék lenni, fogadd te őt. (El.)

Vilma. Nehéz állapot szerelmesek közt bírószkodni; minden gyanú, minden vélemény való nálok, s a mi való, azt nem látják.

Mokány (jó).

Mokány. Jó napot! Hallottam nagysád érkezését, s mint jó szomszéd magam is beköszöntök. Míg az öreg tanácsos élt, a fiatalabb szomszédok előtt dugva volt nagysád; nemde jobb az özvegyesség? Eszem a szívét! most öreg kérő ne koczogjon.

Vilma (félre). Csupa őszinteség! — Tessék leülni Mokány úr.

Mokány. Nem vagyok fáradt; de ha egész nap a mezőn járok, vagy jól kiagarászom magamat, aztán haza jövök : akkor esik jól az ülés, akkor neki vetkőzöm, egy kancsó bor mellé! eh!

Vilma. Hallom, nagy gazda Mokány úr.

Mokány. Ha nem verem is éltre a pénzt, legalább könyökig se kell vájkálnom zsebemben, hogy valamit lelhessek. De tudja-e nagysád mért jöttem?

Vilma. Ha megmondja Mokány úr.

Mokány. Nagysád inspectora nagy kópé.

Vilma. Hogyhogy?

Mokány. Lássá nagysád, csinos húga van, velem el akarta vétetni, mert kedvem pattant házasodni; de tudja a patvar ismét lebeszélt. Igaz, a leánynak sem igen kellettem; azonban egy más élemedtebb leányt ajánlott, kinek már benőtt feje lágya —

Vilma. És Mokány úr oly hamar kész volt a cserére?

Mokány. Isten neki! már csak megnézem ezt is.

Vilma. Hát csak úgy elszánásból házasodik?

Mokány. Biz én nem is sokat turbékolok, nekem az asszony segédnek kell s nem sóhajtozónak.

Vilma. Igen bölcsen, de ábrándozás nélkül is lehet szeretni.

Mokány. Úgy is akarjuk, pedig az az ajánlott oldalborda itt van a kastélyban; Vilma, nagysád társalkodója.

Vilma. Hahaha!

Mokány. Mért nevet nagysád, tán igen rút?

Vilma. Kérem, a választól mentsen fel.

Mokány. De a kontyot csak elbírja?

Vilma. Kérem! kérem! igen furesán kezd gyónatni.

Mokány. Mondja meg, igaz-e hogy derék leány? mert annak a Lombainak nem hiszek, sokszor hátat fordít az igazságnak; mondja meg, jó leány-e az a Vilma?

Vilma. Ajánlom magamat! Mokány úr igen sokat akar tudni.

Mokány. Csak ne fusson nagysád, ha rossz, ott hagyjuk a faképnél.

Vilma. Én pedig ilyes kérdésekkel a faképhez utasítom. (El.)

Mokány. Beszélj vele ha tudsz. Ármányos had az a fejér cseléd, összetart, ha nincs mit féltetni egymástól.

Lina (jő).

Lina (félre). De ezt az embert ismernem kell.

Mokány (félre). Ej be helyes! minő gömbölyű, eszem a szívét! szája olyan mint a csutoraszopóka. — Maga Vilma, kökény szemű angyalom?

Lina. Isten hozta Mokány urat!

Mokány (félre). Ej ej! az a bohó inspector be eltálla, ez már ugyan csak helyre üti. — Engem úgyse! mentől tovább nézem, annál inkább szurdalja szívemet.

Lina (félre). Ennyi szépségre büszke lehetnék.

Mokány. Jer, tézzük egymást. Halld kincsem, ha kell szerető, itt áll egy, tudod-e hogy nekem tetszel? Úgy úgy! csak süsd rám azt a két álomkergetőt, te tajték te!

Lina. Beszéljünk egyebet Mokány úr.

Mokány. De csak ebben maradjunk. Szeretsz ha szépen kérlek?

Lina. Mokány úr csalódik —

Mokány. Ha te meg nem csalsz, én nem értek ahoz. Halld, én földesúr vagyok, jószágom szebb magamnál, ha menyecském akarsz lenni, itt kezem! csak rajta szaporán! csapj fel! jer!

Lina. csak távoldad tessék maradni.

Mokány. De a levegőt is kiszorítanám közülünk, én mindjárt is mátkámmá avatlak.

Lina. Vissza uram! minő erőszakoskodás.

Mokány. Csak ne kaczerkodjál, úgy is tudom nem megy szívedből — jer!

Lina. Vissza! mondom! Hej Péter! Vilma!

Lombai jó Elekkel.

Lombai. Mit parancsol nagysád, minő zavarban lelem?

Lina. Ennek az úrnak különös módja van ismeretiséget kezdeni.

Lombai. Nagy isten! nem reménylem hogy megbántotta nagyságodat?

Mokány. Mit veritek félre a harangot? no bizony! mintha oly vétek volna, ha az ember arra való leányt úgy igazán megkér.

Lombai. Minő ronda beszéd ez már megint?

Elek. Mokány úr eltévedt, ez az asszonyság Köröndi tanácsosné.

Lombai. Oh te füles bagoly, hol volt szemed?

Mokány. Ej be kár, hogy tanácsosné — de maga az oka, mért olyan szép. Lelkemre mondom — nem! semmit se szólok, mert ismét ferdén ütne ki, azért ajánlom magamat. (El.)

Lombai. Engedelmet, nagyságos asszony! ennek én voltam ártatlan oka; Vilmát ajánlottam neki. Különben nagysád parancsolatját teljesítém, az egész vidéket összehíttam. Addig is ha társaságot parancsol nagysád, fiam szolgálatjára áll.

Lina. Szívesen veszem, a katona urak sokat láttak, hallottak, a mi a keskeny körbe szorúlt asszony részvétét megnyerheti; minden esetre míg itt leszek, szívesen látom ebédre.

Tamás (jő).

Tamás. Nagyságos asszony!

Lina. Mi jó hír Tamás?

Tamás. Zöldséget hoztam, panaszom is van.

Lina. Panasz?

Tamás. Lidi kisasszony a kertet dűlja, a virágokat összetépi, de a gróf ő nagysága azt megengedte neki, már most a fáknak esik, tudja isten minő figurákat metél rájuk.

Elek. A csalfa! nem átalja az emberek szemét.

Tamás. Tudom nagysádnak is van szólása a kerthez, a gróf —

Lina. Hallgasson kend, én nem szeretem az árulkodó cselédet.

Tamás. De a kár —

Lina. Nem a kend gondja, ha a gróf úr megengedte. Távozzék kend.

Tamás (mentiben). A manó érti ezeket! a helyett, hogy megdícsérnék az embert, még lehordják. (El.)

Lina. Minő könnyelműség, már a pórak nyelve is megakad bennök; ezen bal foglalatosság lehet oka, hogy a leány még nálam nem is mutatta magát. Lombai! miért enged ily rendetlenséget?

Lombai. Én örömet haragudnám, de a gróf — mindjárt is szoros examenre veszem. (Félre.) Szívemhez szorítom azt a rossz leányt. (El.)

Lina. Hallatlan gyöngesség!

Elek. Kárhozatos merészség!

Lina. Mire vetemedik a védtelen fiatalság! Magam kinegyek.

Elek. Valóban jót tesz nagysád! ily szem előtt elpirúl az illetlenség.

Lina. Kiragadom a csábító karjából.

Elek. Nagysád erkölcsén újra felépül az eltévedett.

Lina. Ha tetszik, legyen kísérőm. (Elmennek.)

Kert, mint az első scenában.

Elemir, Lombai.

Elemir. Tehát az asszonyosság vidám, jó kedvű — mit mondott, hogy a kerti házba vonúltam a zaj elől?

Lombai. Igen egykedvűn vette; általjában az asszonyosság igen sokat változott, én gyanítom —

Elemir. Mit? mit?

Lombai. Saját fejemre szólok, de hűségem —

Elemir. Megismerem! de mit gyanít? csak újság kedvéért kérdek.

Lombai. Úgy rémlik előttem, hogy őt fiam érdeklí.

Elemir. Hah!

Lombai. Sajnáltnám, ha őszinteségem nagysádat nyugtalanítaná.

Elemir. Oh nem! épen nem! ő szabad, szintúgy az ifjú — igen, reám csak annyiban hat, mivel ismerem.

Lombai. De nekem gondot ád, mert Lidi is egészen változott, a szegény leány egészen oda van, semmi kedve sincs, úgy él mint ha mindég álmodnék s megint felrettenne.

Elemir. Valóban! (Félre.) Ah ha Lina ily szívet bírna.

Lidi (jö).

Lidi. Édes bácsi! a reám bízott dolgot elvégeztem, a kerti ház legjobb rendben van.

Elemir. Kedves Lidim! én annyi hálával tartozom szíves szorgalmáért!

Lidi. Bátyám érdeme, én csak eszköze valék.

Lombai. Jól van kedves húgom, de a szerénységnak is van határa; azonban örülhetsz, mert gróf úr megelégszik veled. — Mit látok! az asszonyság jön erre fiammal! (Titkon Lidihez.) Most higgy saját szemednek.

Lidi. Még én nem is udvaroltam nála, azért elmegyek, nehogy itt leljen először.

Elemir. Csak maradjon szép Lidi! mi oka volna kerülni az asszonyságot? (Magában.) Hah! mily begyessen ballag új imádója karján — Bevárjam őtet? igen! itt emészsze el tekintetem.

Lidi. Várj te rossz, rossz Elek! azért adózol.

Lina, Elek jönnek, utóbb Tamás.

Elek (félre). Oh leányhűség! a hab állandóbb nálad.

Elemir (Linához). Nem reménylett szerencse nagyságodat itt látnom.

Lina. Változás, úgy tapasztalom, az életnek új szint ád; a szép természet engem is kicsalt a városból, de csak a szép természet.

Elemir. Oh nem kétlem; ez oly türelmes szó, mely mindent szárnya alá fogad.

Lina. De a könnyen érző szív sokszor azt egy alakban fölleli.

– Elemir (félre). Ezzel az ifjút érti. (Linához.) Igen bölcsen! könnyű ott a választás, hol a szem mindennek csak külsején csügg.

Lombai (félre). Forr a keverék! most csak olajat a tűzre. (Lidit Linához vezeti.) Lidi húgom, nagyságos asszony!

Lina. Csínosan nőtt fel, mióta nem láttam.

Lidi. Hogy eddig köteles tiszteletemet elmúlasztám — bátyám —

Lina. Semmi mentséged édes leányom! ily tüzes szemek ellenségi a hideg udvariasságnak. Nem a kerítés dolgozik ott? — Tamás! — Ez az öreg szánja fáit.

Tamás (jő).

Lina. Melyik az a boldog fa, melyet említett kend.

Tamás. Itt áll, nagyságos asszonyom! ha elszárad, én nem vagyok oka.

Lina. Valóban, E betű! s nefelejtskoszorú! Hahaha! a régi aranykor, arkádiai érzelgés, együgyű de tetszetős. Hadnagy úr, mint mulattatja e történet?

Elek. Oh kérem nagyságodat. (Félre.) A méreg dűlja ereimet.

Lina. Lidi édes gyermekem, miattam játszhatol, de óvd magadat kettős kártól.

Elemir. Nem tudom ugyan mily ötlés e játék szerzője, de minden esetre csekélyisége miatt kímélést érdemel.

Lina. Kár is volna, ha ily pásztori élet csonkulást szenvedne, azért nem is ellenzem, sőt megvallom, magamnak is mulatságul szolgál.

Elemir. Ki a mulatságot úgy kedveli mint nagysád, az bizonyosan minden tárgyban is fölleli azt.

Lina. De mástól sem irigylem, sőt mindenkinek oly nyugott elmét s meglelgedést óhajtok, mint a milyennel magam bírok.

Lombai (elfeledve magát). Oh arany plánum — hahaha!

Lina. Mi lelte inspector urat?

Lombai. Oh semmi, csak a részvét tört ki belőlem nagysád jó kedvén; valóban az.

Lidi. Nagysád neheztel reám; igaz, gondolatlanság volt tőlem.

Lina. Csendesedjél kedves! ha nem szólsz is, tudom mily nehéz a gondolkodás a te éveidben, azért elég e tárgyról; az idő majd megtanít. Ajánlom magamat gróf úr! (Fétre.) Már mindent tudok. (El Elekkel.)

Elemir. Kedves Lidi! most értem pirúlt, de édes gondom lesz e sérelmét örömmé változtatni. (Tamáshoz.) Kend most is itt áll, jó kedvem volna kendet nyomban elüzní. Takarodjék hend. (Tamás el.) Lombai! ezentúl a jószág igazgatása ketté szakad, azért mentől előbb számadásra intse a tiszteket, maga pedig határozza el, melyik részt követendi.

Lombai. Én mindenesetre nagyságodé vagyok.

Elemir. Én pedig alkalmat keresek hűségét megszolgálni. (El.)

Lombai. Hohó! nem úgy verik a czigányt — Lidi! jer szívemhez! (Megöleli.) Most menj a grófhöz s ügyelj reája, te kis nagyságos asszony te! (El.)

Lidi. Nem boszúság ez? Elek hitetlen, az aszszonyság haragszik, a gróf mindent magára vesz; már most ha az igazat megvallom is, csak új tüzet gyújtok. Ah! bánom hogy szívem van. (El.)

(A kárpit lefordúl.) ○ *HN*

HARMADIK FELVONÁS.

Lina szobája.

L i n a , E l e k .

Lina. Meg vagyok győződve, hogy atyja hív emberem, azért hadnagy úrral is őszintén bánom.

Elek. Parancsoljon nagysád, bár mit kíván, készségemet fel nem múlja.

Lina. Előre bocsátom : nem kíváncsiság, hanem tiszta részvét szól belőlem. Lássá hadnagy úr! én szeretem a víg embert, tán azért mivel magam is az vagyok —

Elek. Bocsánatot, de én épen az ellenkezőt hiszem; legalább mióta elhagyta nagysád a várost, többször oly komor, gondolkodó.

Lina. Igen — néha — csak úgy — csak asszonyi szeszély, melytől sokat el kell szenvedni; azon felül, nem saját ügyemet szándékom kutatni, hanem hadnagy úrét. Én úgy veszem észre, hogy maga oly tépelődő, szomorú.

Elek. Én — csak néha, igen — olykor.

Lina. Ha tetszik szíves tanácsomat követni, hagyjon fel a képtelen búsongással, mert a szép jelen csak a vígat koszorúzza.

Elek. Az én jelenem örömtelen mint belsőm; ah nagyságos asszony, ha tudná —

Lina. Eleget tudok, azért a barátság, érti, a barátság mondatja velem : váljon meg oly ábrándozó gondolatoktól, melyek soha nem valósúlhatnak.

Elek. Kegyes szóval nyújtja nagysád a mérget, de ha bajomat már sejti nagysád, tehát nem is titkolom tovább. Igaz, én szeretek.

Lina. Elég! elég! ne tovább! és ha kéresemet méltatja, egy szót se többet a szerelemről.

Elek. Lehetetlen, hogy nagysád érzetemet kárhozzatná.

Lina. Azt nem tehetem, de a bajnok előbb győz magán, aztán ellenségén. Lásza hadnagy úr! a barátság nemes érzés, tartósabb örömet nyújt, mint az indulat, mely a szív hamván üli csak ünnepét, s hogy én barátnéja vagyok, itt kezem. (Lombai ajtót nyit.)

Elek. S én kezét tiszta szívvel zárom ajkaimhoz.

Lombai (az ajtónál). Örülj örvendezz szívem, kész a pactum, kézfogás és a többi. (Belép.) Kedves nagyságos asszony! én úgy el vagyok telve érzéssel —

Lina. Mi történt?

Lombai. Igen sok jó — a vendégek már érkeznek.

Lina. Csak menjenek előre, tüstént jövek. (Lombai, Elek el.) Jó ifjú! mért nincs Elemirnek ily szíve! (A tükörhöz megy és nézi magát.) Csalfa tükör! hízelkedve sugallod, hogy nem vagyok rút, szemeimet tüzesen sugárzod vissza, s még is — nem! te is csalfa vagy, csak enszeretetemnek majma! nem hiszek többé.

Vilma (jó).

Vilma. Helyesen Lina! a legjobb társaságban vagy.

Lina. Perben vagyok.

Vilma. De nem tükröddel, míg költemény nélkül bele nézhetsz.

Lina. Vilma! nézz meg asszonyi szemmel, szebb-e Lidi nálamnál? Ne véld, hogy az igaz elrettentsen, már a tapasztalás érzeté velem —

Vilma. Ha igaz bírák szemeim, neked adnám az arany almát.

Lina. S Elemir nem; de az vigasztal, hogy még fiatalabb szemek is ellenkeztek vele.

Vilma. De mi vitt erre a gondolatra? én gyűlölök minden hasonlítást.

Lina. Elemir új választása, és — és egy szív, mely itt is titkon értem hevül.

Vilma. Egy szív —

Lina. Mely csendes bú s elfojtott indulattal kívánja érzetét eltaláltatni, Elek, az inspector fia, mióta itt vagyok sokat van körülém, és némely akaratja ellen kitört sóhajtás elárulá belsejét.

Vilma. Látd minő nyugodtan nézek az életbe, én észre sem vettem.

Lina. Reményét elfojtám ugyan, de váltig nem távolítom magamtól, mert ártatlan eszköznek tartom : de tudniillik minden illendőséggel.

Vilma. Nemde Elemir miatt? jól tudod hogy szépség s fortélyból áll mindenhatóságunk.

Lina. Ha régi szerelméből csak egy szikra maradt még szívében, a féltékenység felhevíti; de ne véld hogy újra elfogadjam őt! Oh nem! Majd ha megtér, esdekel, ostromol, dühödik — majd akkor én hidegen mondom fel a szövetséget, melyet oly forróan köték. Ezen kis boszúval nemem méltóságának tartozom; én vettem észre hogy az ifjúra kancsal szemmel néz; gögét sérti, hogy lemondásom helyett a világról új díszben tűnök fel.

Vilma. És Kényesi — minek hittad azt?

Lina. Szeszélyből hívtam; ő mindig érzeleg s az engem mulat; ha egyebet gondol, sajnálom, ő vendégem s nem egyéb. Most jer! (El.)

Lombai (jő).

Lombai. Forr már a palota; játék, beszéd mindenütt. Hogyan nézett a gróf, midőn Lidit megpillantá! Reá is aggattam boldogult feleségemnek minden gyöngyét, gyűrűit, tüit. Vilmát egy szóra kértem, őt meg kell nyernem; az asszonyság őt szereti, ő biztosan némely gyöngye órának, s egy jókor ejtett szó mennyit tesz, tudom magamról. Ha másképp nem lehet, magam veszem el, hozzám csak eljön; mért is ne? (A tükörhöz megy). Oh az inspector még derék fi — hehehe! tud ő még csintalankodni is! Csak ezek az átkozott kaszák

ne volnának képeken, a félszázad ri ki belőlök, azért sokat kell mosolyognom, hogy az idő bélyegét elta-
karjam.

Vilma (jó).

Vilma. Itt lelem inspector urat, és a tükörnél?
Minő hiúság ez!

Lombai. Nem hiúság, hanem gondosság. Leány-
szemnek néztem e tükröt, hogy láthassam mit mutat.

Vilma. És megelégedett vele?

Lombai. Félig meddig. (Fejére mutat.) Itt a férfi
szépsége, (szívére mutat) itt ereje, (zsebjére vág) itt dicső-
sége! A kisasszony ott felül van.

Vilma. Csak nem valami plánumban?

Lombai. De ott van, mert Mokány úr szép kezét
áhítja. Mint tetszik az a jó úr, nemde derék ember?

Vilma. Legalább súlyos, mert épen most valami
szépet akart mondani, s a mint meghajtá magát, majd
beütötte fejemet.

Lombai. Azt a hajadonság teszi, fejkötőben ilyes
nem történik, azért csak lásson hozzá. Ad-e reményt a
kisasszony?

Vilma. Csak valóságot ne kérjen.

Lombai. Tehát kosárral ereszt el?

Vilma. A mint tetszik.

Lombai. Én megyek, nem hí vissza?

Vilma. Nem, nem, nem!

Lombai. Tehát visszajövök. Ha Mokány úr nem
tetszik, van más emberem is, nemsokára lábához fek-
szik, hogy karjába mehessen — addig is csak határozza
el magát. (Megy, ismét visszatér.) Mondja meg édes kis-
asszony, mit akar az a szagos báró?

Vilma. Azt nem tudom, tán önmaga sem tudja.

Lombai. Máskép micsoda ember?

Vilma. Olyan úr kinek minden tetszik, de legin-
kább maga; minden nemzethez tart s még sincs nem-
zete; nagy vallása, de nem hite les.

Lombai. Vivat! jó lesz Luczának. Servus kis menyasszony. (El.)

Vilma. Szörnyű ember ez, mindent összeadna a kit előtalál — de bár ki mit mond, az a Mokány nem megvetendő férfi; kivévn, hogy rossz udvari mestere volt, tiszta arany.

Lina (hirtelen jő).

Lina. Ah Vilma! Vilma! jó hogy találalak! minden mesterségem szégyent vallott.

Vilma. Mi háborít annyira?

Lina. Ha láttad volna a grófot! mint enyelgett Lidivel, mint csüggött rajta, mintha szemén túl elmúlna a világ! rám csak oldalast pillantott. Vilma! Vilma! ha láttad volna! nem tűrhetem, távoznom kellett.

Vilma. Sőt imént azt vettem észre, hogy lopva mindég kísér szemeivel.

Lina. Oh nem! ha tette is, csak gúnyból tette, ha szólt is, fagyos volt. Vilma! Vilma! ő tőlem örökre elszakadt, s szívem utána szakad, mert mit tagadjam, én most is szeretem.

Vilma. Így jár az ember, midőn hős akar lenni, és fegyverét elejti.

Lina. De én lemondok róla; gyűlölöm őt, úgy gyűlölöm, mint ember nem gyűlöltetett. Láss a mi megbántott szerelem! én víg leszek, víg mint a boldog menyasszony. — Vilma! én megbetegszem.

Vilma. Lásd, te elmentél hamis játékot üzni, s magad levél féltékeny. Győzd meg magadat.

Lina. Hideg teremtmény! Nem! én nem akarom meggyőzni magamat! inkább szenvedek, mert a szerelemnek még fájdalma is édes; de nyugott leszek, nyugott mint a sír. — Nem is tudom, mint jöhetek ily indulatba.

Vilma. Én javaslom, maradj szobádban, majd én kimentelek.

Lina. Nem! ő sejthetné mért, és csak örülne dia-

dalmán. Csak az első harcز félelmes, én visszamegyek, csak jer! Csodálni fogod nyugalmaimat, de egy szót se többet vele. Oh én is tudok erős lenni — vissza! vissza! aczélozott szívvel. (El Vilmával.)

Kert, hátul kastély látszik, elül egy lugos.

Lombai (jó).

Lombai. Nincs nyugtom oda benn, Lucza mindég kérdez; itt a szabadban jobban lehet gondolkodni, plánumaimat szerkeszteni.

Mokány (jó fejcsóválva).

Mokány. Hm! hm! nem jól van.

Lombai. Te vagy Mokány! mit csóválod fejedet, mi nincs ínyedre?

Mokány. Pajtás! oda benn Bábel tornya készül, minden pár más nyelvet papol, s a hazait némelyik csak úgy töri, mint a csorba kasza a szecsát.

Lombai. Az úgy szokott lenni nálunk, sok azt véli, ha más nyelvet rosszul beszél, okosabb, mint ha magyarul jól szólna.

Mokány. Aztán száraz mulatság az; bort se láttam, pedig engem a herbaté fel nem melegít; aztán dohányozni sem szabad; kukkot ér az olyan dínom dánom.

Lombai. Te pusztai virág! nem mindenik szereti a füstöt. Tudod-e, dolgoz rosszul áll; Vilmát megöklated.

Mokány. Biz a reverentia rosszul ütött ki, de nem is értek én ahoz.

Lombai. Kosarat kapsz, azért nekem új plánumom van Vilmával.

Mokány. Te testesült mese, tele vagy titokkal mint a pap húga. Hát nekem kosarat adna?

Lombai. Töltsd meg huszassal s menj máshoz, és vigasztald magadat a mint tudod. (El.)

Mokány. Pipámért megyek, aztán búsúljon a ki akar. (El.)

Elemir (kirohan a kastélyból).

Elemir. Oh asszony! asszony! örök titka a természetnek! az ég leng rajtatok, s belül az árulás lángja ég. Mint égett szeme az ifjúra, jele, csak hódolót akar. Hogy még szeretem, forró vérem vallja, de indulatomhoz hasonló legyen győzödelmem.

Lidi (jő).

Lidi. Oh férfi! férfi! remeke a csalfaságnak, gyöngénád ércz alakban! egy mosolygás rabbá teszi. Hányszor ütköztem Elekbe, vélvén szól velem, de nem, számomra szeme sem volt.

Elemir. Ah szép Lidi! a részvét hozza utánam, tán észre vette nyugtalanságomat?

Lidi. Igen — a levegő oly friss itt —

Elemir. A hol asszony lehel, ott a levegő is elromlik — de nem magát értem! Maga jó, szelíd, ismerem szívét, ah! ha az enyém beteg nem volna; mily örömostztana érzetet, de így csak arra kérem, óvja magát az indulattól, rossz vendég ez, mert magára gyújtja házát.

Lidi. Nem értem gróf urat!

Elemir. Boldog, míg nem ért, míg édes csalódások ringatják; én kinőttem ezen boldogságból, mert higgye el! több kár mint nyereség felhőtlen látni a valót.

Lidi. Azt magam is egy időtől fogva kezdem érzeni.

Elemir. Értem — maga szeret, és nem úgy szeretetik, a mint érdemli.

Lidi. Ah gróf úr!

Elemir. Értem! kelletlen itt a sok szó, de higgye meg, hű barátja vagyok, s bármi áldozattal eszközölöm javát.

Lina és Elek (jönnek).

Elek. Hah! köd borúl szememre!

Elemir. Higye el Lidi, édes örömmel táplál kedves ismeretsége.

Lombai (másfelül).

Lombai. Mint andalganak! mily jól esik ezt hallani.

Lina. Méltatlan látvány! (Megvető tekintettel megy el Elemir mellett, aztán Lombaihoz fordul.) Az úr itt áll, s ezt túri? Nem elég leányt felnevelni, de erkölcsöt is szükség önteni lelkébe.

Lombai. Már is készülök haragudni —

Lina. Nem becsülök többé férfit. (El.)

Elemir (magában). Minő tekintet volt ez, megvető büszkeség égett benne. Tán még ő akarja a megbántottat játszani! De így van! ily képtelenségre vezet a csapodár szív. Szép Lidi! jó éjszakát! Lombai úr! egy szóra! (elvonúlva beszél Lombaival).

Lidi. Elek! te oly durczásan nézsz, nekem több okom volna a haragra.

Elek. Elhiszem, mert épen roszkor esett jöve telem. A mi engem illet, én eleget láttam, hallottam, s ezentúl legalább a kétkedéstől ment vagyok.

Lidi. Ha szemeim nem oly igézők is, mint a gazdag özvegyé, legalább szinte jól látnak, s meggyőztek arról, hogy a szegény leány hűségre számot ne tartson.

Elek. Nem szükség leplezned érzésedet, én tudom hogy a gazdag gróffal nem mérkőzhetem.

Lombai. Pontosan eljárak nagyságos uram.

Elemir. Számot tartok. (El.)

Lidi. Elek! később itt lelsz a lugosban, ha még szeretsz, jöjj el.

Elek. Nem jövök.

Lombai. Mit suttogtok gyermekek? Lidi, nincs egyéb dolgod?

Lidi (titkon Elekhez). Elvárlak. (El.)

Lombai. Te Elek, jer az asszonyokhoz, mulasd őket! Be boldog ember vagy! ma holnap ural a vidék, menj! (Elek el.) Hát a jószágot vissza akarja váltani — abból semmi sem lesz, most leányomat keresem fel. (El.)

Lucza jő Vilmával.

Lucza. Mondja meg aranyom, mért zendültek össze a gróf és Lina? csak ne tetesse magát, azt a vak is észre vette.

Vilma. Úgy hát többet tud mint én. Tehát összezendültek?

Lucza. Csintalan maga! ki tudhatná inkább? Oh nekem bízvást megmondhatja, én titoktartó vagyok. Oh sok fekszik itt már eltemetve, az egész vidék titka nálam van lerakva.

Vilma. Csak tessék az inspectort megkérdezni, ez mindent tud.

Lucza. Én azt az embert ma úgy keresem, mint egy gombostűt, s nem akadhatok reá, ő hozzám úgy ír, eljön háztűz-nézni, s most hallgat.

Vilma. Ott a tónál látok embereket, bizonyosan ott lesz, csak tessék hozzá folyamodni.

Lucza. Megyek is! (elindul, ismét visszajő). Tudja aranyom, nekem minden vendég közül az a báró leginkább tetszik, oly szépen beszél, oly finom módja van — de még lesz szerencsém. (El.)

Vilma. Örökös kérdőjel! — Ki jön itt?

Mokány (jő).

Mokány. Ily páratlan a kisasszony? magam is úgy jártam itt mint egy árva holló — ej ej! tudja-e a kisasszony, hogy az embernek nem jó egyedül lenni.

Vilma. De mégis jobb mint nehéz igát húzni.

Mokány. Kivált ha egyik túled a másik hozzád tart. (Magában) Most kitanulom mit tart felőlem. (Vilmához) De mégis p. o. milyen férjet kívánna magának?

Vilma. Hallja Mokány úr! először is jó szíve legyen.

Mokány. Hát az enyém jó-e?

Vilma. Legalább tettetést alig ismer — azonban arról maga feleljen.

Mokány. Szívem jó, mint a csendes eső, de az em-

bernek nem illik magát dícsérni, én sokat elbeszélhetnék, de nem szólok.

Vilma. Ne legyen pajkos.

Mokány. Eszem a szívét, hát olyan golyhó legyen, a ki csak a sült galambra bámul, akkor ugrik ha megugratják, s akkor üti össze bokáját, ha hideg leli : ez nem áll meg.

Vilma. Ne legyen káromkodó.

Mokány. Ej lánczos lobogós — (bekapja száját). Csitt! nem illik, az igaz, de ha az ember bosszúságában néha valamit kiszalaszt, azért nem rossz —

Vilma. Ne legyen iszákos.

Mokány. Engem úgyse! én megiszom a bort, s ha jó kedvem duzzad, jó barátok közt én bizony neki ülök; de a részeg ember csúnya. Piha! magam is utálom.

Vilma. Ne esküdjék minden szóra.

Mokány. Engem úgyse — (bekapja száját). Csitt! nem szabad; rossz szokás isten bizony! Édes lelkem, mi rosszul állunk, mert köztünk mondván, én bennem vajmi sok van ám, mit a kisasszony nem szeret.

Vilma. Az legjobb, hogy elismeri Mokány úr.

Mokány. Én pedig őszintén megvallom, én a kisasszonyt meg akartam kérni, de most csak arra kérem, adasson ennem, mert otthon ilyenkor én, cselédjeim és marháim mind a vacsoránál ülünk.

Vilma. Sziíyesen! tessék követni.

Mokány. Én most haragszom magamra, pedig ha a jövő hét esztendőre nem változom, már nem igen lesz más ember belőlem. (Elmennek.)

Kényesi jó Lombaival.

Kényesi. Tehát az egész urodalom fele az aszszonyságé?

Lombai. Ez úgy történt : az öreg gróf Elemirnek két fia volt, az öregebb hamar élván mindenét elkölté, s végre adósságai miatt örökjét elzálogosítá Köröndy tanácsosnak; ez későn házasodott meg, s halála után minden vagyona a szép özvegyre maradt. Ez gróf Ele-

mirrel, mint közös birtokos, szívbeli frígybe lépett, s csak a jövedelem felét húzza.

Kényesi. De ezen frígy elszakadt ismét? én azt tudom.

Lombai. Igen! de más szövődött; még titok ugyan de nemsokára nyilvános lesz.

Kényesi. Más frígy a szép özvegygyel? csodálva hallom.

Lombai. Ha jól láttam, nagysád is az én asszonyágom után indúlt.

Kényesi. Eltalálta inspector úr.

Lombai. Már késő, tessék elhinni — hanem őszintén egyet kérdek: pénz kell-e nagyságodnak vagy asszony?

Kényesi. Pénz! jó ember, pénz! pénz!

Lombai. Én szerzek; látta nagysád Lucza kisasszonyt?

Kényesi. Azt az ó szűzet új ruhában?

Lombai. Banya ugyan, de bánya is, pénzbánya, és a mi legjobb, mindjárt hoz mindent, úgy is mindég nagy úr forgott eszében, azért maradt hátra; zárja be szemét nagysád, és nyúljon hozzá.

Kényesi. És mennyire becsüli, kedvesem?

Lombai. Tízezerre évenként, azon felül heverő pénze is van.

Kényesi. Valóban! nem bánom, tegyünk próbát.

Lombai. Épen erre jön! tessék elvonulni, majd én capitulálok vele, aztán tudtára adom báró úrnak; a holdvilágnál meg is egyezhet vele.

Kényesi. Állapotom sürget! legyen tehát, én mint egy heros neki megyek a szörnyetegnek. (El.)

Lombai. Szinte könnyebben lélekzem! most mind rendbe szerkesztettem őket, csak magam vagyok hátra.

Lucza (jő).

Lucza. Ki ez itt? oh szomszéd uram! mondja meg mért kerül? pedig minő fontos dolgot jelentett.

Lombai. Egy titkom van.

Lucza. Titok? titok? kedves szomszéd úr!

Lombai. Kisasszony! tekintse bennem kérőjét.

Lucza. Menjen szomszéd úr, ne pirítson az ártatlanságra.

Lombai. Báró Kényesi —

Lucza. Báró! ah aranyom! báró Kényesi? az a finom, udvarias, elmés, szép, kellemes, bájos, mulatságos, fiatal ember? És báró! Ki mondta? ő mondta? mit mondott? hogyan mondta? mikor mondta? Ah kedves szomszéd! ha füllent, a más világon is süssék érte, Huh! be elgyújtott!

Lombai. Röviden, ő szép keze után áhít.

Lucza. Hisz Lina körül lebegett.

Lombai. Míg kegyedet pillantá meg.

Lucza. Mért nem szól? szólni kell az embernek, hogy megértsék.

Lombai. Én voltam az előszó, a többi cikkelyt maga adja elő, csak üljön oda a lugosba édes kisasszony, mindjárt elküldöm.

Lucza. Röpüljön kedves! (Lombai el.) Ilyen a sors játéka, a mit soká megtagadott, egyszerre adja meg. A lugosba hát! (Bemegy a lugosba.)

Elek (jó).

Elek. Ide rendelt —

Lucza. Jó már.

Elek. Itt vagy? nos mit akarsz? Sóhajtozol! van is okod reá! Oh Lidi! Lidi! ilyen a te hűséged; de jól teszed, csak vésd be a gróf nevét — koszorúzd meg —

Lucza. Hihihí!

Elek. Te nevetsz, oh csak rajta, majd én is nevetek ha megcsalatra sírsz.

Lucza. Hihihí!

Elek. Oh csak ne vess! ez igazi alakod — legalább megismerem! Szólj! mit akarsz tőlem?

Lucza (kijő a lugosból). Aha! úgy állunk ifjú uram?

Elek. Lucza kisasszony! Ördög pokol!

Lucza. Hát féltékeny valaki? ide rendelik egymást?

Elek. Csak tréfa volt édes kisasszony! alázatosan követem, mindjárt is megbüntetem magamat, és tovább megyek. (Elmentiben) Átkozott csalódás! (El.)

Lucza. Hát így énekel a madár? most véletlen nyomára akadtam! Istenem! minő romlott a fiatalság, ide rendelik egymást, ily későn! ez pirogatást érdemel. Lépteket hallok — tán ő — (bemeleg a lugosba).

Mokány (jő).

Mokány. Engem úgy se! az a Vilma derék leány, elváltunkkor megszorítá kezemet de én is derekasan visszanyomtam. Hehehe! ezt el nem szalasztom! Most ettem ittam, aludni megyek.

Lucza. Ah! ah!

Mokány. Ki prüszög itt? aha, ott fejezlik valaki a lugosban! (Odamegy.) Ki vagy? ki után sopánkodol oly hangosan?

Lucza. Mit ránczigálja az embert?

Mokány. Lucza kisasszony! eszem a szívét, úgy ült itten, mint egy elátkozott szűz, ki az operenciás tengeren által szabadítót vár.

Lucza. Kérem Mokány urat, ilyen expressusokkal tessék megkímélni — én nem várok szabadítót, s ha várnék is, mást várnék.

Mokány. Ucczu! megeredt a zápor.

Lucza. Aztán ha megeredt is! Szörnyűség, ide vonulok az incselkedést kerülni s itt sincs nyugtom.

Mokány. Én nem zavartam volna, de akkorát sohajtott, mint a trombita.

Lucza. Hát az én torkom trombita? hallja az ember a fülmilét. Szinte boszankodnám, ha más ember mondta volna; trombita! mintha bizony — látom más helyre kell mennem, mert itt nincs béke! Trombita! Hüh! be elgyújtott. (El.)

Mokány. Ennek a nyelve igazán legdrágább hús, tud is magának igazságot szerezni. (El.)

Lidi (jó).

Lidi. Csendes minden, szinte rettegek ha valaki meglát; de nem tűrhetem tovább a kínzó bizonytalanságot.

Elek (jó).

Elek. Kémlelnem kell.

Lidi. Elek! Elek! még is igen szép, hogy eljöttél.

Elek. A mint a dolog áll, közöttünk ez utolsó titok legyen. Mi szólásod van?

Lidi. Magadtól óhajtanám hallani, igaz-e hogy Linát szereted. Rég kérdeztem volna, de többnyire a kastélyba valál, engem pedig atyád őrzött, s a grófot bízta reám.

Elek. Igen a grófot — Kinek a nevét vésegetted a fádba?

Lidi. Én a te nevedet véstem be, nem tehetek róla, hogy a gróf magára vette. Úgy van úgy, míg én érted epedtem, te szerelmet űztél! Atyád mindent meg-sűgött.

Elek. Nekem is ő monda, és megvallom, szívemből boszankodtam.

Lidi. Ha úgy van, tehát mind a ketten csalódtunk. Elek! állj szem közt, nem voltál hamis?

Elek. Én az asszonyságot tisztelem, becsülöm, de téged szeretlek; ő azt sejtí, és barátságát ajánlotta.

Lidi. Úgy vagyok én szinte a gróffal.

Elek. Így hát szent a békesség. Te ismét enyém vagy.

Lidi. Atyád szavát hallom; majd pattog.

Elek. Jer a lugosba, míg odább megy.

Lidi. De aztán megyek. (Bemennek a lugosba.)

Lombai jó Linával.

Lombai. Csak egy pillantatra méltóztassék nádsádnak — mulatni fogja a mit lát — egy új szerelmes pár! az én munkám, hahaha! itt a lugosban vannak, megnézem. (Odamegy.)

Elek. Én vagyok édes atyám!

Lidi. És én!

Lombai. Ej szedte vette! hogy mertek itt ülni?
(Linához szalad) Semmi sincs nagyságos asszonyom! semmi!
(Visszaszalad.) Meg ne mocczanjatok, mert megöllek benneteket. (Ismét Linához megy.) Elröpültek már — ha tetszik menjünk vissza.

Lina. Minek e játék? hisz suttogást hallok.

Lombai. Igen! igen — de ne nézzen oda nagysád — ilyenkor legjobb távozni.

Lina. Mért oly nyugtalan az úr? hisz maga hitt ide.

Lombai. Igen! igen! tehát megmondom, Lucza és báró Kényesi.

Lina. Hahaha! ezeket látnom kell.

Lombai. Nem úgy, nem! rosszul mondtam — az én húgom — igen, Lidi.

Lina (meghökkenve). Lidi — és?

Lombai. Igen Lidi — nem tetszik távozni?

Lina. Lidi — és?

Lombai (félre). Mit tegyek? — Igen, és gróf Elemir.

Lina. Így hát nem háborgatom őket. (Elmentiben) Most vége mindennek. (El.)

Lombai. Jertek elő ti sáskák! itt összeülni, ily világos estve, nem, ily sötét nappal! nem nem! a méreg elkábít; ördög pokol! majd füstbe ment plánomom! el egymástól! Elek, te velem jössz; téged Lidi a pinczébe zárlak — el el egymástól, ti plánumrontók! (Szétüzi őket.)

(A kárpit lefordul.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

Kert.

Lombai és Vilma.

Lombai. Már édes kisasszony a dolognak elébb utóbb végződnie kell. Mondja meg igazán, nem sejt valamit?

Vilma. Inspector úrnál az ember soha sem jönne ki ki a sejtésből, mert feje olyan mint a mágusi lámpa, minduntalan változnak benne a gondolatok.

Lombai. Oh de némelyek állandók : teszem, a mi most van eszembe, s ezt pedig egyszer már érintém, most el akarnám végezni. Ismer engem a kisasszony?

Vilma. Úgy hiszem.

Lombai. Nem vagyok oly fiatal, hogy a gönczöl szekerén járnék leány után, de öregebb ember is van nálam.

Vilma. Az való.

Lombai. Van példa hogy öregebb ember is megházasodott, és boldog volt.

Vilma. Az is igaz.

Lombai. Valamicskét szereztem is.

Vilma. Azt is elhiszem.

Lombai. Tehát csak egyenesen kimondom : mivel Mokány urat nem szeretheti a kisasszony, legyen az én feleségem.

Vilma. Ej ej kedves inspector úr, mint jövök én e szerencséhez?

Lombai (félre). Már kedves inspector. (Vilmához) Lásza édes kisasszony, gróf Elemir szereti hűgomat —

Vilma. Azt többször állítá már uraságod, de mi ok ez reám nézve?

Lombai. Fiam az asszonyságért eped, a fiú valóban csinos, jó reménységű —

Vilma. Akkor legjobb lenne, inspector úr, ha innen elküldené, hogy meggyógyúlna.

Lombai. Mentsen isten, inkább itthon tartom; hadd legyen még betegebb, az asszonyságnak csak lesz szíve! Lássa édes kisasszony, kegyed e dologban sokat tehetne, az asszonyság szereti, egy magányos órában szólhatna, s nem kétlem, az asszonyság is hajlandó lesz. Mi egy boldog nemzetséget tennénk, úgy élnénk mint a kis angyalok.

Vilma. Mind ezt meg kell fontolnom.

Lombai. Most tudja czéломát, számolhatok a kisasszonyra?

Vilma. Most erre választ nem adok, majd később! addig is édes vőlegény! magamat ajánlom. (El.)

Lombai. Mit tesz a fejkötő! Most egész új familiát fundálok, én leszek a törzsök.

Lucza (jő).

Lucza. Mit ábrándozik inspector úr? magam is tele vagyok mindenféle gondolattal, otthon is dolgom volna, de ez a ház oly kellemes.

Lombai. És a báró, mint áll édes kisasszony?

Lucza. Valóban meglepetve hallám édes szavait, de azt meg kell neki adni, ő különös szép ízlésű mág-nás; vizsga szemmel fölleli mindjárt a legkisebb kelle-met. Tudja szomszéd uram, én nem tartom magamat szépnek, de ő ezt a kis gödröt arczomon mindjárt észre vette s annyi édeset tudott felőle mondani, hogy hin-nem kell.

Lombai (félre). Pedig onnan nem Ámor néz ki, hanem Saturnus.

Lucza. Mit mondott szomszéd úr?

Lombai. A gödörben voltam magam is.

Lucza. Hízelkedő maga; de mi haszna, még is bajos állapot.

Lombai. Hasztalan aggódás, ő ugyan elkölté a magáét, de a kisasszonynak fősvény uratyja eleget ha-

gyott; aztán báró, ő címet ád, a kisasszony aranyozza meg. (El.)

Lucza. Mit tegyek? hinnem kell szavának, mert a báró úgy ömledezett! itt fogta meg karomat a holdvilágnál, oly gyöngén, mint ha szúnyog szállt volna rá. (Könyvet vesz elő.) Ezt a zsebkönyvet Linától hoztam, itt forgatom, tán erre sétál. (A könyvet forgatja.) Minő czédula ez! (Olvas)

Hiában rejtéd el forró szerelmedet,
Ha lángja tiszta volt, többé el nem múlhat,
Azért bizton tüntesd ki ismét szívedet,
S hű érzetem viszont édes jutalmad ad.

Derék találás! egy felséges ötletem van! Ezt a czédulát egy rózsába dugom, és elvonulok; ez majd felment a nehéz vallástól. A báró meglátja, elolvassa, elérti, megindul, eljön, megkér, elvesz, s én célomnál leszek. Ah istenem! csak szemüvege meg ne csálná, pedig a mint mondá angol üveg. (A rózsába tűzi a czédulát.) Így! bár csak jőne már. (El.)

Vilma, Lina (jőnek).

Vilma. A mint mondtam, Lombai elvesz, ha téged reá beszéllek, hogy fiát válaszsza.

Lina. Oh azok a férfiak! önség és változás az ő elemök. De Vilma, én csalódtam Elekben, balra magyaráztam komor tünődéseit, gondold el, nem engem szeret, hanem Lidit. Oh ez az élet örökös csalódás.

Vilma. Hahaha! az legjobb benne, hogy ott nincs vesztesség, a hol nem bírtál.

Lina. Előbb maga vallá meg: azért szomorkodott, mivel a gróf táborozta körül kedvesét, és atyja engem akart menyének.

Vilma. A gondolat épen nem volt rossz.

Lina. De Vilma! én nem szoktam más kárán örülni, de a hitetlen Elemir is e dologban szörnyen csalódott; ezen csapással az ég neki tartozott, én most azon leszek, hogy a két szerelmes összekeljen. De nem bosszúból, oh nem!

Tamás (jő).

Tamás. Ismét panaszom van. (Félre) Tán most megjutalmaz.

Lina. Mi baj ismét?

Tamás. Lidi kisasszony ma reggel az üvegházba volt a hadnagy úrfival, és ott az úrfi megölelte.

Lina. Hallod Vilma! ez nekem gyönyörű mulatságot ad.

Vilma (félre). Eltaláljuk mért.

Tamás. Mikor én jöttem, megijedett, és a mint félre szökött tőle, egy egész ablakot összetört.

Lina. Szegény Lidi! Vilma, nem képzelheted mint szeretem azt a leányt.

Tamás. Aztán az E betű megé most L betűt is vágnak.

Lina. Elek, Lidi! hahaha! ez felséges!

Tamás. Kérem, tiltsa meg nagyságos asszonyom!

Lina. Csak menjen kend — mit áll kend — elmehet.

Tamás. Mind ezt úgy eltűri nagyságod?

Lina. Kend dolgára ügyeljen s ne arra mit tegyek. Érti kend? el!

Tamás (félre). Ne neked, mondj igazat s igyál vizet. (El)

Lina. Vilma! Vilma! ez a történet oly vígan hatott rám.

Kényesi (jő).

Kényesi. Nagysád itt? mit vétettek ezen nyíló rózsák, hogy rájok is homályt akar nagysád vonni?

Lina. Jó hogy emlékeztet rájok báró úr, majd elmentem volna a nélkül, hogy kedves illatjokban részesülnék. (Rózsás bokorhoz megy.)

Vilma. Nem sínli még báró úr városi mulatóságait?

Kényesi. Koránt sem, a hol a természet ily virágokat tenyészt, ott a mesterséges varázs holt tetemmé válik.

Vilma. Valóban! báró úr zsoldjában tartja a szépségeket.

Lina (visszajő).

Lina. Nem hiában, rózsza a szerelem képe, édes de tüskés, s azt tanítja: ódd magadat hirtelen hozzá kapni.

Kényesi. A ki már ily boldog mint nagysád, annak csak illatját nyújtja.

Lina. Ah báró úr! de mit mondjak, itt hagyom báró urat e szép társaságban; meglátja a báró, hogy a rózsza keble is sokszor olyast rejt magába, a mit nem képzelünk. (Elmentiben Vilmához) Egyet letörtem s féreg volt benne, ezt rejt a szerelem is. (El Vilmával.)

Kényesi (a rózsákhoz megy). Ez annyit tesz, hogy a kezemből akarja fogadni a rózsákat. — Mi ez? czédula! (Olvassa.) Higgyek-e szememnek, ez belém szerelmes, ez valóságos szerelmi vallás! „Hiában rejted el forró szerelmedet“: Még a városban forogtam körül, én voltam a titkos imádó. „Ha lángja tiszta volt, többé el nem múlhat“: Hogy a pénz oly szükséges, azt csak nem is sejti. „Azért bizton tüntesd ki ismét szívedet“: Azt megteszszük. „Hú érzetem viszont édes jutalmat ad“: Bravo bravissimo!

Elemir és Lombai (jőnek).

Lombai. Ah nagyságos uram! én eleget törtem fejemet, de a zálogpénz, mely harminczezer aranyra megyen, a jószág jövedelméből ki nem kerül.

Elemir. Tehát addig kölcsön vegyünk pénzt, én őseim birtokát magam akarom bírni.

Lombai. De kiadja-e asszony-sága?

Elemir. Még csak egy esztendő van hátra, én mindent rá kötök.

Kényesi. Édes kedves barátom! örülj örvendezz, én boldog vagyok.

Lombai. Későbbben szolgálatjára leszek. (El.)

Elemir. Mit jelent ez? öröm-ég szemedben.

Kényesi. Csak egyet kérdek, nem Lina írása ez?

Elemir. Igen!

Kényesi (karjába dől). Oh én háromszor szerencsés! nem, nem háromszor, hanem harmincz ezerszer, nemde annyi fekszik a jószágon?

Elemir. Nem értelek.

Kényesi. Olvasd és bámúlj! előbb itt lelém Linát, ő a rózsákhoz utasított édes sóhajtással, s ezt ott lelém; ő maga dugta oda, s azt mondá megtanít szeretni.

Elemir. Oh emberisméretem! most tűnik ki hogy mindég igazam volt. (Fel s alá jár.)

Kényesi (szinte úgy). Oh én szerencsés báró! mint élem majd világomat! egy sereg szelindeket tartok, par force vadászatot adok, angol leszek —

Elemir. Oh csalfa szív! neki mindegy csak hódoló legyen.

Kényesi. Éljen a házasság! Hahaha! most nem kell betegnek lennem, ha valahol pénzt gyűjtenek mulatságra. Francia szakácsot tartok, angol lovászt, olasz énekesnét, mindenféle nemzetet, a magyar föld csak pénzt adjon.

Elemir. Félre tehát szerelem! megvetés, foglald el helyét! Ha már az ifjat választotta volna — de ehez csak a gőg csatolja.

Kényesi. Ne szomorkodjál barátom!

Elemir. Oh nem! ha valakit, téged kívánlak neki.

Kényesi. Édes kedves barátom! minő részvét!

Elemir. Igen téged, hadd büntesse meg magát veled.

Kényesi. Téged büntet, mért voltál oly pedant; most compossessorod leszek, de az én gazdaságomat máskép intézem, külföldről hozok tiszteket, azonban csak jó barátok maradunk.

Elemir. Ez sok! a világ megfordult és minden javával a bolondhoz szegődött. (El.)

Kényesi. Bezzeg most bánja.

Lucza (jó).

Lucza. Egyszer maga van, már megtalálta a czédulát! azért oly vidám — Kedves báró úr!

Kényesi. Lucza kisasszony!

Lucza. Minő szépen áll báró úrnak az öröm, én is úgy örülök hogy majd kibúvom bőrömből.

Kényesi. Azt tegye kedves, mert a mostani úgy is sorvadni kezd.

Lucza. Miésoda?

Kényesi. Én mondom, lelkecském, ne higgye a mit előbb szóltam, tudniillik hogy szép.

Lucza. Báró úr! én nem tudom mi érte így egyszerűen.

Kényesi. Csalódott bennem, kedvesem. Én azt javallom, máskor mindég tükrét hordja magával, s ha valami férfi hízelkednék, tüstént kacsintson bele.

Lucza. Minő gorombaság ez?

Kényesi. Genialitás, kedvesem, s ez mindég őszinte. Jó egészséget, lelkecském, a lakodalomra majd elhívom. (El.)

Lucza. Ej te vékony lábú szörnyeteg! De úgy van mikor az ember oly szelíd. Hüh! be elgyújtott! de ezen túl a sorsot kiesküszöm, hogy többé férfit ne is mutasson.

Mokány (jó).

Mokány. Ej be piros a kisasszony!

Lucza. Mokány úr derék ember! tud-e duellálni? hívja ki azt a bárót, vágja le legalább a fejét.

Mokány. Az mesterség lenne, hát ha nincs neki?

Lucza. Engem megsértett! s kegyed nem is haragszik?

Mokány. Mi közöm hozzá?

Lucza. Sziklák vagytok! Oh de ezen túl epekedhetik valaki — de jól van, ezt ugyan szó nélkül nem hagyom, oh a galambnak is van epéje. (El.)

Mokány. Ez pórul járt. Prosit a leczke.

Lombai

(nagy örömmel keresztúlsiet a kerten).

Lombai. Hahaha!

Mokány. Hová oly szaporán?

Lombai. Victoria! jer szívemhez barátom, én az egész világot oda szorítanám! minden plánomom szerint történt. Most hallám a grófot magával beszélni, csodálkozott hogy Lina kezét oly hamar másnak adta, de mindjárt is Lidivel vigasztalá magát — most én is szólok.

Mokány. Szólj, de értelmesen.

Lombai. Már nincs okom titkolni, halld : fiam elveszi Linát, a gróf Lidit, Kényesi Luczát.

Mokány. Hohohó!

Lombai. Én pediglen ezt oly okosan intéztem el — hahaha! Csak mondd a szépnek : elveszlek! tüstént mozog akkor s mindent elkövet. Mind ezt is bizonyosan Vilma eszközlé.

Mokány. Mit? Vilma? őt én veszem el.

Lombai. Te? hahaha! ne búsulj, majd ha megint rá érek, szerzek én neked is egyet.

Mokány. Mit csevegsz?

Lombai. Vilmát én veszem el.

Mokány. Meglássuk! most azért is elveszem. Magától akarom hallani. Megesnék biz az. Jer.

Lombai. Menj csak előre a kosárért, én csak egy gyűrűt keresek ki s mindjárt megjelenek. (Elmennek.)

Elek jó Lidivel.

Elek. Már most se baj. Az asszonyság mindent magára vállalt, ezen túl nem kell bujkálnunk, ha szólni akarunk egymással.

Lidi. Engem is biztatott az asszonyság, ő oly kegyes!

Elek. Majd néznek pajtásaim, ha ily szép feleséget hozok. Lidi! Lidi! te enyém; ezen csókkal (megcsókolja) mátkámmá avatlak.

Lidi. Még nem szabad. Lásd te csintalan Elek, hogyan megczáfolod a gróf emberisméretét; ő azt véli, nem is tudom mi a csók, s hány ég itt már. Itt jó maga.

Elek. Itt hagylak vele, bízd reá hogy ő szóljon atyámmal. (El.)

Lidi. Mint égnek szemei! az én állapotomban nem csodálnám.

Elemir (jö).

Elemir. Lidi! kedves Lidim! épen keresve lelem. Magában nem csalódtam, én láttam —

Lidi. Ah tehát meglátta nagysád, hogy most —

Elemir. A szerelem olyan mint a nap, még a vak is érzi.

Lidi. Tudom nagysád nem kárhoztat.

Elemir. Ki tehetné azt! ez oly érzés, mely gúnyolja akarátunkat.

Lidi. Lásza nagysád, együtt nevelteténk, s mint gyermekek már szerettük egymást.

Elemir. Mit beszél édesem? mi nem nevelteténk együtt.

Lidi. Elekről szólok — Mi lepi úgy meg a gróf urat? hisz annyiszor mondá hogy szívembe nézett!

Elemir. Tehát Elek? Jól van, jól, igen tudom már, E, Elek! (Magában) Rettentő csalódás! szégyenlem hogy fejem van.

Lidi. Nem reménylem, hogy megbántottam gróf urat.

Elemir. Mért nem szólt mindjárt? midőn — Ördög pokol! hogy megjártam.

Lidi. Nagysád pártfogását óhajtám megnyerni, de látom —

Elemir. Oh szívesen! minden jót kívánok, jó egészséget édes Lidim! (Magában) Szép ártatlanság! oh téged egy buta nevezett először.

Lidi. Sajnálom ha —

Elemir. Oh nem szükség! nem vágyom sajnálatra, ajánlom magamat!

Lidi (félre). Szomorú dolog, úgy látom mi egymást visszásan értettük. (El.)

Elemir. Nem! tovább itt nem maradok! minden szem egy poklot lövel reám! el innen! mindjárt el! (El.)

Lina szobája.

Lina, Vilma.

Vilma. A vendégek nagy része búcsút vett, nem-sokára magunkba maradunk.

Lina. S őszintén szólván, óhajtom is már a csendet.

Tamás (jó).

Tamás. Nagyságos asszony! újságot hozok.

Lina. Csak röviden.

Tamás. Gróf Elemir ő nagysága útra készül; épen most hordott le, hogy sajnálni akartam távozását.

Lina. Útra?

Tamás. S mindjárt; cselédjei hanyatt-homlok futkosnak.

Vilma. Kendnek mindég oly különös újságai vannak.

Lina. Nem is tudom mi gondja kendnek arra, mit az uraság cselekszik.

Tamás. Csak jelenteni akartam.

Lina. Kend a kert után lásson — takarodjék kend! és többé ne mutassa magát szemem előtt.

Tamás. Ugyan mit cselekedtem nagysád, hogy engem mindég szidnak?

Lina. Kend még pattog? tüstént ki szobámból, házamból —

Tamás. Hej! ilyen a szegény legény élete. (El.)

Vilma. Téged ez az út rossz kedybe hozott.

Lina. Igen! — nem! csak meglepettem. Vilma! már egy levegőt sem akar velem szívni; lehet-e az, hogy a forró szerelem így elhidegüljön — ah! még is hibáztam, midőn mások hódolattal akartam fényleni. Vilma! most érzem, a szerelem csak egyben lehet boldog.

Kényesi berohan s Lina lábához esik.

Kényesi. Lina! ím lábainál fekszik a legboldogabb halandó! a rózsza kiadta titkát: lángom tiszta volt, forró és örökös, csak jutalma van még hátra. Ím kedves saját írása.

Lina. Az én írásom! de kérem báró urat, ilyen játéktól tessék megkímélni.

Kényesi. Ne tagadja kedves! én szívét elnyerém.

Lina. Mit akar báró úr tőlem?

Elemir az ajtót rájok nyitja, s meghökkenve megáll.

Kényesi. Örök frígyet! boldogságot! üdvösséget!

Elemir. Hah!

Lina. Elemir!

Elemir. Engedelmet kérek, ha egy pillanatra zavarom; én búcsúzni jöttem, és utolsó szavam boldogságkívánás ezen új frígyhez.

Lina. Csalódik a gróf! valamint a báró is.

Kényesi (felugrik). Ki látta ilyenkor zavarni az embert, az okos ilyenkor behúnyja szemét, és távozik.

Lina. Csak maradjon gróf úr! egyedül én vagyok itt az idegen. A mint értem, zálogos birtokát visszakívánja, én viszálkodás nélkül idő előtt kiadom, csak a tőkepénznek kamatját kérem, mely, tudom, jó kezekben van. Ezzel búcsúzom! (Be a mellék szobába.)

Elemir. Lina! Lina! (Lina után el.)

Vilma. Hála isten! tán most megegyeznek, ideje is már.

Kényesi. De mi történik itt? mit jelent ez? (A czédulát mutatja.) Hisz itt írva van —

Vilma. Hahaha! már tudom a tévedés okát. Lucza egy zsebkönyvet vitt el asszonyomtól, ott lelé ezen verset, melyet ez szokása szerint kiírdogál; ez bizonyosan Lucza ötlete volt, ő dugta a rózsába.

Kényesi. Ezer villám! hát vigasztalnom kell. (A mint kifut, Mokányba ütközik.) Pardon! (El.)

Mokány. Dejszen engem bizony el nem ejt. Édes

kisasszony! úgy hallom Lombai veszi el, pedig engem úgyse! magamnak szerettem volna, hisz úgy is tudja már.

Vilma. Én, Mokány úr?

Mokány. Legyen őszinte, melyikünket választja?

Vilma. Lombai iránt soha szándékom sem volt.

Mokány. Eszem a szívét! tehát az enyém lesz? Azt ne mondja: nem! különben nőtelenységem lelkére marad.

Vilma. Se nem! de igen — se mindjárt.

Mokány. Mindjárt nem, hanem aztán? Ej te kis pipiske, hisz szemeidből látom, hogy feleségem léssz. (Átöleli.) Ucczu! most lesz még gyöngy élet.

Lina jó Elemirrel.

Lina. Feledve tehát minden! gyöngék valánk, adóztunk is érte.

Elemir. S ezentúl bizodalommal kerüljük a csalódást.

Mokány. Helyesen! jobb is ha az ember ki mondja mondókáját. Nagyságos asszony! én Vilmát viszem.

Lina. Mit hallok? te is —

Vilma (titkon Linához). Nincs mit várnom, nincs mit válogatnom; először a fej beszélte rá a szívet, s most a szív is igen megelégszik.

Elemir. Mokány úr! mi baráti szomszédok maradjunk, egy nap boldogítson mindnyájunkat.

Tamás (jó pogyászzsal).

Tamás. Nagyságos uram! már be van fogva.

Elemir. Ki bírta kendre?

Tamás. Csak jelenteni jöttem.

Lina. Ez az öreg mindenbe belé avatkozik; a gróf úr nem utaz.

Tamás. De hát én megyek; csak búcsúzni jöttem, úgyse tehetek semmit nagyságtok kedvére.

Elemir. Mit akar, mit alkalmatlankodik kend?

Tamás. Hisz nagyságos asszony a házból elparancsolt.

Lina. Igen, előbb megharagított, ő hozta az új hírt.

Elemir. Kénd olyan öreg, s még olyan gyermekes.

Lina. Csak menjen kénd dolgára, s ezen túl ne hordjon híreket — érti kénd?

Tamás. Tehát itt maradjak?

Elemir. Igen igen — de csevegés nélkül.

Tamás (magában). Már csak néma leszek, mert itt szóval nem boldogul az ember. (El.)

Lina. Jó öreg, de kiállhatatlan újságival. Ím! itt is közelít egy hű pár.

Elek jő Lidivel.

Elek. Nagyságos asszonyom! kegyességében bízván —

Lidi. Én is oly bátor vagyok —

Elemir (Lidit magához inti). Lidi! én magában csalódtam, de azért szívből frígyét kieszközlöm.

Lina (Elekhez). Én ezentúl is megmutatom, hogy barátnéja vagyok.

Lombai (jó).

Lombai (magában). Összeálltak már. — Kedves gyermekeim!

Elemir. Lombai!

Lombai. Oh tessék!

Elemir. Ím én Lidi kezét kérem.

Lombai. Oh igen, igen szívesen, nagyságos fiam uram.

Lina. Lombai!

Lombai. Csak méltóztassék?

Lina. Én pedig Elek fiának kérek áldást.

Lombai. Oh adok, tiszta örömmel adok nagyságos leányom asszony. Hahaha! mi boldog nap, magam zárom be. (Elővesz egy gyűrűt.) Vilma kisasszony! tudja mit jelent ez?

Elemir. Így tehát minden zavar szerencsésen fejlett ki. Hallja inspector! én Linával e naptól fogva jegyben vagyok.

Mokány. Én meg Vilmmal, azért keress más újjat gyűrűdnek.

Lombai. Elhalok! hisz előbb tetszett —

Elemir. De hogy e nap teljes boldogságot árasztson, Elek fiának egy szép cúriát inscribálok, két száz hold földdel, hol, ha kivitézkedte magát, nyugottan élhet; de Lidit kívánom neki feleségül.

Lina. Én meg házassági költségét vállalom magamra.

Mokány. Én meg komának hívlak, de plánum nélkül.

Lombai. Oh plánum! itt most kétségbe esném, ha az inscriptio nem volna, ez vigasztal. (Elek és Lidihez) Vegyétek egymást rossz gyermekek!

Elemir. Különben tudom már az úr fortélyait, de legyenek felejtve.

Lucza jó Kényesivel.

Lucza. Tehát csak ugyan szeret báró úr?

Kényesi. Igen, valóban — már ott kinn mondtam.

Lucza. Kedvesim! engem ez a báró úr megkért, de én azért is mostani bőrömben maradok, és kosarat adok neki.

Kényesi. Oh kérem szép kisasszony!

Lucza. Nem! engem meg nem indít, én befogatok.

Kényesi. Én is, hisz csak játék volt — hahaha!

Lombai. Báró úr! Lucza kisasszony! megálljanak; mi benn maradtunk, de egy plánumom van: tegyük ezt a történetet vígjátékká! legalább ha némelyeket mulattunk, lesz jutalmunk annyi csalódásért.

(A kárpit lefordúl.)

TARTALOM.

	Lap
A betegek. Vigjáték egy felv. 1826	3
A leányörzö. Vigjáték három felv. 1827	25
Hűség próbája. Vigjáték egy felv. 1827	73
Kénytelen jószívűség. Vigjáték egy felv. 1827	99
Szeget szeggel. Vigjáték egy felv. 1827	127
Csalódások. Vigjáték négy felv. 1828	147

TARTAN.

146	Colchester, Virginia, July 1870
147	Deputy Sheriff, Virginia, July 1871
148	Deputy Sheriff, Virginia, July 1872
149	Deputy Sheriff, Virginia, July 1873
150	Deputy Sheriff, Virginia, July 1874
151	Deputy Sheriff, Virginia, July 1875
152	Deputy Sheriff, Virginia, July 1876
153	Deputy Sheriff, Virginia, July 1877
154	Deputy Sheriff, Virginia, July 1878
155	Deputy Sheriff, Virginia, July 1879
156	Deputy Sheriff, Virginia, July 1880
157	Deputy Sheriff, Virginia, July 1881
158	Deputy Sheriff, Virginia, July 1882
159	Deputy Sheriff, Virginia, July 1883
160	Deputy Sheriff, Virginia, July 1884
161	Deputy Sheriff, Virginia, July 1885
162	Deputy Sheriff, Virginia, July 1886
163	Deputy Sheriff, Virginia, July 1887
164	Deputy Sheriff, Virginia, July 1888
165	Deputy Sheriff, Virginia, July 1889
166	Deputy Sheriff, Virginia, July 1890
167	Deputy Sheriff, Virginia, July 1891
168	Deputy Sheriff, Virginia, July 1892
169	Deputy Sheriff, Virginia, July 1893
170	Deputy Sheriff, Virginia, July 1894
171	Deputy Sheriff, Virginia, July 1895
172	Deputy Sheriff, Virginia, July 1896
173	Deputy Sheriff, Virginia, July 1897
174	Deputy Sheriff, Virginia, July 1898
175	Deputy Sheriff, Virginia, July 1899
176	Deputy Sheriff, Virginia, July 1900
177	Deputy Sheriff, Virginia, July 1901
178	Deputy Sheriff, Virginia, July 1902
179	Deputy Sheriff, Virginia, July 1903
180	Deputy Sheriff, Virginia, July 1904
181	Deputy Sheriff, Virginia, July 1905
182	Deputy Sheriff, Virginia, July 1906
183	Deputy Sheriff, Virginia, July 1907
184	Deputy Sheriff, Virginia, July 1908
185	Deputy Sheriff, Virginia, July 1909
186	Deputy Sheriff, Virginia, July 1910
187	Deputy Sheriff, Virginia, July 1911
188	Deputy Sheriff, Virginia, July 1912
189	Deputy Sheriff, Virginia, July 1913
190	Deputy Sheriff, Virginia, July 1914
191	Deputy Sheriff, Virginia, July 1915
192	Deputy Sheriff, Virginia, July 1916
193	Deputy Sheriff, Virginia, July 1917
194	Deputy Sheriff, Virginia, July 1918
195	Deputy Sheriff, Virginia, July 1919
196	Deputy Sheriff, Virginia, July 1920
197	Deputy Sheriff, Virginia, July 1921
198	Deputy Sheriff, Virginia, July 1922
199	Deputy Sheriff, Virginia, July 1923
200	Deputy Sheriff, Virginia, July 1924

KISFALUDI
KISFALUDY KÁROLY
MINDEN MUNKÁI.

A KISFALUDY-TÁRSASÁG MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTÉ

TOLDY FERENCZ.

HATODIK KÖTET.

ÖTÖDIK ÖSZVES KIADÁS.

PESTEN, 1860.

KIADJA HECKENAST GUSZTÁV.

KISTALUD

KISTALUDY KÁROLY

MINDEN MUNKÁT

A KISTALUDY KÁROLY MUNKÁSAI

MUNKÁI

TÖLDY FERENC

MATYÁS KÖNYV

ÁRULÓK ÉS KÖNYV

Pest, 1860. Nyomatott Landerer és Heckenastnál.

A FÖSVÉNY,

VAGY

NEM MEHET KI A SZOBÁBÓL.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(1828.)

SZEMÉLYEK.

Bajszövé, uzsorás.

Hontai Líza, kedvese.

Egyed, Líza kedvese.

Judit, özvegy polgárné.

Fogadós.

Fürgencz } színjátások.

Galambos }

Piroska.

Mike, Bajszövé inasa.

Bertus, Fürgencz inasa.

A dolog történik egy megyei városban.

Útca egy fogadó előtt.

LÍZA és EGYED.

Líza. Most, barátom, hagyj el, kínos búcsú által a sebet nagyítani, ha enyhítő szert nem lelünk. El kell némulni érzetemnek, így akarja sorsom.

Egyed. Líza! Líza! te nem szeretsz már; bennem forr még a régi indulat, minden csepp vérem feléd szökel, s te nyugodtan csak áldozatot említsz.

Líza. Nyugodtan? képzeld azt, jó, tán elszakadásunk nem fáj annyira. Az én jövődöm homályos, legyen a tiéd legalább derültebb, ha mindjárt azon épül, hogy utólszor is balúl ismertél.

Egyed. Nem! nem! téged nem hagylak. Hisz csak az értékről van szó, bírja azt a zsugori, maradj te hívem. Jer atyádhoz, hagyja rá azt a szerencsétlen pert, és jöjön velünk, szolgálatom nem sokat, de annyit mégis hoz, hogy szerencsések lehetünk.

Líza. Atyám velem együtt lekötelezé magát, s azon felül Bajszövének adósa, s ez eszét, szívét fogva tartja. Nincs remény barátom, azért ne is keress fel többé; látásod keserít, s az erőt előli, melyre oly nagy szükségem vagyon. Ma hat órákor.

Egyed. Lesz a kézfogás —

Líza. A hosszú kínnal — úgy rendelé atyám — (gyűrűt vesz elő) Nézd ezt a szörnyű láncztagot: magamnak kelle érte fáradnom, hogy örök békóba szorítson.

Egyed. Rettentő állapot! s nem volna mentség ellene?

Líza. Hol lelne azt a szegény! Oh Egyed! vajmi sok változott házunknál, de mit szólok, hisz tegnap már mindent elmondék, ah mindent — Most légy boldog Egyed! menj vissza hivatalos helyedre, engem is ezentúl a kötelesség tőled eltilt —

Egyed. Te szeretsz még Líza?

Líza (szerelmi kiömléssel felé hajol). Egyed! (Hirtelen erőt vesz magán). Légy boldog! (El.)

Egyed (egyedül). S ily szívtől váljak el? Pokolba valamennyi fősvénnyel! hogy ne alkudja le másnak egét. Nem! én nem tűröm ezt — s ha a vén zsugori jóvoltából le nem mond Lízáról, én — én — Ah istenem! ha rá ijesztek is, fog-e használni? (Gondolatba merül.)

Fürgencz és Bertus a fogadóból jönnek.

Fürgencz. Csakhogy itt vagy? nincs semmi baj?

Bertus. Dehogy nincs, a menyindörgő lyukas.

Fürgencz. Ej menyindörgöttét!

Bertus. Piroska leányasszony ráült és behorpasztotta.

Fürgencz. Be kell varrnod még ma, aztán esőtül is félek, ha társzekerem nem fér az eszterhaj alá, teríts rá felhőket, hogy a requisitumok meg ne ázzanak. Most végy aranyos papírost, a trónust és koronát újra be kell húznunk; aztán hadd meg a szabónak, hogy a Zrínyi köntösét foltozza meg, mert a könyöke kilátszik.

Bertus. Értem uram. (El.)

Fürgencz. Soká ne késsél. Szegénység biz ez nyomorúsággal bélelve, és mégis mosolyogjon a Musa, midőn a csűrűben kell neki feltennie. Hát ez ki? hogyan méléz, vagy máléz. Fel mernék fogadni, ő kegyelme szerelmes, vagy pénze nincs. (Közelít Egyedhez.) Pedig mintha ismerném. Megszólítom — Kedves úr!

Egyed. Mi tetszik?

Fürgencz. Valóban ő az. Egyed!

Egyed. Uram!

Fürgencz. Ej ej kedves barátom! talán szomorújátékról gondolkodol — nem ismersz?

Egyed. Úgy rémlik — te volnál —

Fürgencz. Iskolatárs! a philosophiát együtt tanultuk, de látom kevés haszonnal; mert te is oly

nyugtalanúl tekintetsz, mint én, mikor zacskóm üres, és a hazafiság csak hangból áll —

Egyed. Fürgencz — valóban te vagy! mi hoz tégedet ide?

Fürgencz. Én Thalia vándor karjain járom az országot, azaz színjászó társaság vezére vagyok. Tudod, még akkor mily szenvedély csatolt e pályához, im most benne tengődöm és igazán tengődöm mint a házi úr, ki saját házában házmester lett. — És te Egyed! itt telepedtél le?

Egyed. Ah barátom! engem a sors üldöz.

Fürgencz. Gyanítom, tán a szerelmest játszod? isten neki, ez oly közönséges roll, melyen mindenik általfut.

Egyed. Én megakadtam.

Fürgencz. Megházasodtál, s most a költséget sajnálod?

Egyed. Épen visszásan. Oh barátom! én három év előtt egy leányba szerettem, hidd el Musád minden szépsége benne vegyült — hű szerelmünket örök frígy koronázta volna, de —

Fürgencz. Sejttem már, nagy csekélység hibázott, t. i. a szerelem átka, a kitartás.

Egyed. Eleintén igen, de hivatalom fordított sor-somon; érte röpülök, s gondold el: ötlet egy vén zsugori hálójában lelém s onnan nem tudom kimenteni.

Fürgencz. Tragoedia!

Egyed. Ha még is valami derék ember volna, de a vőlegény egy vén rabulista, mellette rút, szánra való kép, minden ember útálattal említi —

Fürgencz. De hogy tudta magát kedvesed ily emberhez adni? mi volt oka?

Egyed. Szükség és jó szív. Pénzváltozás s egyéb csapások atyjának minden értékét elnyelék; csak egy osztályos per, melyre jobb időkben alig ügyelt, maradt végső támasza. Azt sürgetni ide költözött, de halálos betegség ágyba veté. Líza vállalta magára gondjait, s

bal sorsa egy emberhez vezette, kinek fonnyadt szíve láttára kigyúladt s egy fogással kétszer akart nyerni.

Fürgencz. Ez a csomó; csak tovább.

Egyed. Bajszövő, úgy híják azt a igazságnyomorgatót, a pert magára vállalta oly feltétellel: ha Liza kezét neki nyújtandja, vagy a nyerendő pénznek két harmadát; ellenben a per tetemes költségeit ő vette magára, s hogy a szűkölködőket inkább lekösse, pénzt is adott nekik. A szegény, atyja miatt elrémult szűz magát feláldozá, s mindez nekem késon jutott értésemre — csak tegnap; s ma lesz a kézfogás.

Fürgencz. Bajos állapot, de ha fortély nem segít, panasz soha sem fog. Szólj mit mível kedvesed?

Egyed. Sírva készül az áldozatra.

Fürgencz. Ne vessen, mond neki; én oltalmamba veszem.

Egyed. Roszkor esik enyelgésed.

Fürgencz. Ha én is búsulok, nem sokra megyünk.

Egyed. Csak Liza atyjával végezhetnék, de ő mint kereskedő a nyerendő pénzzel már előre speculál, különben is könnyű hitű, s az ügyvéd tele beszélte.

Fürgencz. Bízd reám a dolgot, én azt a paragraphusrágót rászedem. Ne búsulj pajtás! szegény legény ki bánkodik, míg tette van ideje. Először is mondd meg, van-e kedvesednek valami rokona?

Egyed. Egy unoka bátyja.

Fürgencz. Ismeri Bajszövő?

Egyed. Alig hiszem, mert az alföldön telepedett le.

Fürgencz. Helyesen, az én leszek, azon kívül társaságomból is válik hasznos segéd. Asszonyom is van, pedig olyan, hogy magát a törvényt is össze vissza forgatná, hát még annak a magyarázóját!

F o g a d ó s (j ö).

F o g a d ó s. A szállás helyén van, director uram. Ha még egyebet tetszik parancsolni, szívesen szolgálok.

Fürgencz. Estére jó vacsorát, legjobb bort és pontos szolgálatot.

Fogadós. Hány személyre?

Fürgencz. Legalább hatra. — Egyed! ha dolgunk elsül, az áldomást te fizeted meg; ellenben én tartom ki elmém torját, s koplalok mellette.

Mike (jó).

Mike. Hej fogadós uram! épen magát keresem.

Fürgencz. Hahaha! micsoda csoda ez? ki adja ezt a módi libériát? olyan mint egy száz esztendő szita, ugyan Diogenespompa.

Mike. Engem nevet ki az úr?

Fürgencz. Nem biz én földi, csak ezt a ruhát, mely tán az ó testamentomban lehetett divatban. Mily kopott és szűk, de csak lyukas ne volna.

Mike. Bizony szűk ez, de nem is készült ám szerencsés hasra. Lássák az urak, ez hajdan köpönyeg volt, hányszor forgatták nem tudom, de ez még is ünnepi zubbonyom, mindég hordozom s mindég szidnak érte.

Egyed. Kit szolgál kend?

Mike. Bajszövő uramat, hogy az isten verné meg, engem már megvert vele.

Fürgencz (Egyedhez). Ugyan pontba jött — ha ezt részünkre vonhatnók.

Mike. Fogadós uram! tehát beszéljünk; mondja meg mennyiért sütné meg egy lúdat, de azt mi adjuk.

Fogadós. Hát nincs konyhátok?

Mike. Van egy rongyos, de azóta hogy bírjuk, nem látott pecsenyét; nyársunk sincsen; ezt a lúdat pedig egy kilincs hozta.

Fürgencz. Tán cliens.

Mike. Olyan forma, s mivel ma uram vendégséget ad, meg akarná süttetni, ha meg tudnék kenddel alkudni fogadós uram.

Fogadós. Egy forintért hozza el kend.

Mike. Oh hát nem eszünk, azért az én uram magát is megsüttetné. Lejebb egy kicsit.

Fogadós. Egy tallért adjon kend.

Mike. Huj! huj! én haza megyek, kend igen fenn héjáz, az én uram pedig, ha adni kell, igen alant szokott járni.

Fogadós. Jobb is. — Tehát estére elvárom az urakat. (El.)

Mike. Áldja isten az urakat.

Fürgencz. Földi megálj! a mint veszem észre, az a te urad igen jó gazda.

Mike. Az! olyan mint egy cigány tarisznya, mindent befogad. Ő egy héten csak egyszer eszik meleget saját emberségéből, s akkor is csak próbára főzet, aztán elűzi a szakácsnét. Nem látják meg az urak rajtam, minő madárhúsú vagyok; én tudom igazán mi kevés kell az embernek az életre. Látják az urak ott azt a verebet, kicsin állat, de engem úgyse ma többet evett mint én.

Egyed. Ha így van, miért nem hagyja kend ott azt a fősvényt.

Mike. Az ott hagyás könnyű, de a menekedés nehéz. Már esztendeje úgy élek nála mint a Toldi lova. Lássák az urak, mikor szegény feleségem meghalt, nem volt pénzem a temetésre, némely javaimat el kellett zálogosítani mostani uramnál; kiváltani nem tudom, azért le kell szolgálnom, ő pedig sovány szolgálat!

Fürgencz. Én kendet kiváltom, de viszonszolgálatot kérek.

Mike. Tessék.

Fürgencz. Otthon a kend ura?

Mike. Hogy elhagyám, épen zálogos portékáit szemlélgette.

Fürgencz. Nekünk Bajszövő úrnál dolgunk lesz, tán kendre is szorúlunk.

Mike. Ó csak koppaszszak meg azt a véresefajtát.

Fürgencz. Minden esetre légy talpon ha engem jönni látsz, és vigyázz intésemre.

Mike. Úgy lesz uram.

Egyed. Ha szándékunk teljesedik, kendet magamhoz veszem és kövérebb szolgálatot adok.

Mike. Jövök uram.

Egyed (pénzt ad neki). Itt a foglaló.

Mike Egyed. Ezerszer köszönöm — én testestül lelkestül az uraké vagyok. (El.)

Fürgencz. Már ezzel végeztünk volna.

Egyed. Én vakon indultam utánad, ámbár czélotat nem tudom; vajha Bajszövvővel is ily könnyen boldogulnánk, de a vén róka fortélyos.

Fürgencz. De fösvény, s anyereségért kész magát is megcsalni. Most jer társaimhoz, ott tanakodjunk mi módon végezzük el a dolgot. (Elmennek.)

Bajszövvő szobája.

Bajszövvő foltos hálóköntösben, nyílt almáriom előtt áll.

Bajszövvő. Már négyre jár az óra. Innen teszek egy órát zsebembe, a vőlegénynek fényleni kell. Hm! szinte elfáradtam a sok állástól (faszéket hoz magának) pedig az ülés csak a drága ruhát rontja. Hm! hm! ergo csak megházasodom! borzadnék ha nem volna oly hasznos; és quasi szerelmes nem volnék. Boldog isten! mit szólok? a contractusba vagyok szerelmes, a szép leány csak appendix. A pert el nem veszthetem, ipam uram beteges, ma, holnap kidől, minden az enyém lesz. Mát-kám is jó capitalis, hoz clienseket. Hehe! az okos ember a ládának házasodik s nem a szívnek.

Mike (jö).

Mike. Tekintetes uram, voltam a fogadónál.

Bajszövvő. Nos mit kér? alkudtál?

Mike. Először egy forintot kért.

Bajszövvő. Szörnyűség!

Mike. Aztán egy tallérba megalkudtam.

Bajszöví. Hallgass te füles. Ó lelkiismeret! nincs már erkölcs e földön! Tallért egy lúdért! elefántért is sok volna. Tüstént szaladj az új szakácsnéhoz s mondd meg neki: hogy főzze meg a lúdat, aztán valamiképen pirítsa meg, hogy a pecsenye formalitása meglegyen.

Mike. Hol a nyárs?

Bajszöví. húzza fel botomra, de ha elégeti, elveszem podgyászát. Mike! szedd elő ünnepi mentémet, keféld ki, de oly gyöngén mintha szép leányt czirógatnál, jaj lesz ha szőrét kiteped, kalapomat is, érted?

Mike. Értem.

Bajszöví. Mike! szedd elő keztyűimet is.

Mike. Tudtomra csak kettő van.

Bajszöví. Hát mennyi kell? te tékozló eszű.

Mike. Kettő ám, de mindenik jobb kézre való.

Bajszöví. Fordítsd meg egyikét, bal lesz belőle. Siess, ne edd hiában a drága kenyeret.

Mike. Hisz ma még nem is ettünk.

Bajszöví. Az jó, holnap jobban esik. Valaki jó, bezárom drágaságaimat —

Mike. Judit asszony.

Bajszöví. Mit keres az itt?

Judit (jö bögrével és findzsával).

Bajszöví. Ah ifjú asszony! örülök lelkecském! mit hozott kedves házi asszony?

Judit. Hát egy kis fekete kávé tekintetes uram, uzsonnára gondolám.

Bajszöví (mohón elveszi a kávé). Mért fárasztja magát édes angyalkám; servus humillimus! csak híven megemlékszik jó barátjára. Hej Mike! menj dolgozdra! ne ácsorogj. (Kávé iszik.) Kedves asszonyom! ez drága ital, luxus szülte — Mike! a szakácsné beadja ám a lúdtollat, vigyázz el ne kaparjon belőle. (Mike el.)

Judit. Minek a toll? nekem elég ágybelim van tekintetes uram!

Bajszövvő. Elég? hamis ifjú asszony, ki mondhatja azt okosan: elég? (Iszik.) Hm! a kávé szinte felhevített — én csak a maga kedvéért ittam meg.

Judit. Örvendek ha jó ízűn esett — és valóban felhevült tekintetességed?

Bajszövvő. Igen! tessék leülni kedves; sajnálom hogy fontos dolgok miatt nem soká lehet szerencsém; tudja minő fatális életet élek.

Judit. Sőt inkább tekintetes úr messzelátó úr, mindennek kiszemeli a javát.

Bajszövvő. Szállásomra nézve igen, mert a legjobb házi asszonyt választám magamnak.

Judit. Ezt a dicséretet minden nap hallom kedves lakómtól, kivált mikor a házbér ideje közelget, de szívem mégis fáj, hogy legszebb korom csak pusztá reménynyel élődzik.

Bajszövvő. A kor szép, mert félszázadot élni és házzal is bírni nagy isteni áldás.

Judit. Igaz, a ház nem nagy, s a külső városban áll, de a szív, mely vele adatik —

Bajszövvő. Derék szív, jó szív, azt most is megmutatta.

Judit. Azt sokan mondják, és azt is, hogy én, ámbár első férjem csak együgyű polgár volt, még is be illeném Tekintetes Asszonynak. Hisz kedves úr maga is olyast rebesgetett.

Bajszövvő. Oh igen! igen.

Judit. Már öt esztendeje hogy bíztat uraságod, és gyanítanom hagyja —

Bajszövvő. Oh igen! igen — de most olyan zavart causa forog fejemben, hogy alig tudok másra reflectálni; különben is csak csupa miseria életem, mindenemből kifogyok.

Judit. Ej csintalan úr! tudom mi rejtezik abban az almáriomban.

Bajszövvő (az almáriom elé ugrik). Rágalmazás — (Kivül koczognak). Valaki jó! Édes ifjú asszony, én szolgálja vagyok.

Fürgencz (csínosan öltözve jő).

Fürgencz. Bajszövő úr?

Bajszövő. Igen! szolgálatjára.

Fürgencz. Bajszövő úr engem nem ismer; azért mint jövődöbeli sógora karjaiba siettem.

Judit. Sógora!

Bajszövő. Nincs sógorom, nem is volt, nem is kell.

Fürgencz. Én Hontai úr bátyjának fia vagyok, ma érkeztem, s minthogy uraságod Hontai úr leányát veszi el, félig meddig én is szívéhez tartozom.

Bajszövő. Más az egészen. (Félre.) Minő baj ez már. (Fürgenczhez) Rogo demisse, tessék hallgatni a házasságról, mert ez asszony, mindjárt elájúl ha csak hall is felőle.

Judit. Megházasodik! rettentő csalfaság.

Bajszövő. Csak ne sopánkodjék az asszony, hisz másról van a szó. Majd később en elbeszélem, csak tessék addig is távozni.

Judit (magában). Én annyit áldoztam a tekintetességért! ha rászédett, számolunk együtt. Emezt meglessem a kapunál. (El.)

Fürgencz. Kedves úr, a mit én itt hallék, húgomra nézve nem igen tetszetős.

Bajszövő. Semmi! semmi! a prókátor szobája olyan mint a Cháron hajója, okos, bolond bele jár, ez is olyan veszett ügy — — Hát csakugyan Hontai úrhoz van szerencsém? hallám hogy existál. Nos mit bámúl az úr?

Fürgencz. Uraságod bűvös szerrél élt; meg nem foghatom mit kap húgom uraságodon — lelkemre mondom az úr remek —

Bajszövő. Remek — igen — igen.

Fürgencz. A rúttság remeke — követem, én őszintén szoktam szólni. Valóban a leány szerelmes, most jövök tőle.

Bajszövő. S mivel foglalatoskodik a szép kis-asszony?

Fürgencz. Szívével, az órát számlálván, mely imily érdemes úrral örökre összefűzi. Ő a testesült öröm.

Bajszöví. Hm! hm! én pedig annyiszor szomorodva lelem.

Fürgencz. Oh tudós férfi! az asszony nem mindég szenved ha szomorú, nem mindég sír, ha könnyezik; ha sír húgom, úgy sír mint menyasszony, és hogy uraságodra számot tart, azzal bizonyítom, hogy kérését közlöm.

Bajszöví. Kérését? ah csak pénzt ne kérjen; kevés a kereset, sok a prókátor, a cliens ritka, az emberek hamar amicáznak —

Mike (jö. Bajszöví mentéjét szegre akasztván, porozni kezdi.)

Bajszöví. Csekély vagyonom künn vagyon, kammat nincsen, bomlik a világ. — Per amorem dei! az az ember agyon üti mentémet. Te szörnyeteg mivel ütöd mentémet?

Mike. Hát fokossal porzom ki.

Bajszöví. Oda vagyok — hagyd el mindjárt!

Mike. Hisz a fokos enyém, s az én károm ha eltörlik.

Bajszöví. De a mente az enyém! pedig ünnepi — engedelmet! hadd nézzem meg nincs-e sérelme. (Mentéjét nézi.) Fokossal kínoztak, édes mentém! (Félre akasztja). Látja amice! minő bajjal élek, a cseléd rossz, pénzem sincs.

Fürgencz. Nem pénzét, hanem magát kéri Líza.

Bajszöví. Bene! hisz nemsokára úgy is gyűrűt váltunk — Amice! mondja meg: arany gyűrűt kapok? mennyit nyom?

Fürgencz. Magam adtam neki, szép gyűrűt, mert tudja meg uraságod, én sokat szereztem.

Bajszöví. Hej Mike! széket! (Mike párnás széket hoz) Ne azt, elkoptatja borítékát. (Faszéket ad maga neki.)

Mike, takarodj! (Mike el.)

Fürgencz. Líza legkedvesebb rokonom, halálom után mindenem reá száll.

Bajszövvő. Ó hát tessék meghalni — Nem nem, tessék leülni akarám mondani.

Fürgencz. Líza nekem meghagyá, e mai kézfogás miatt, vigasztalatlan ne térjek vissza, s hogy én azt neki írásban vigyem meg.

Bajszövvő. Eljövök, puncto hat órakor ott leszek, de írást nem adok.

Fürgencz. Ezzel mutatná meg szerelme jelét.

Bajszövvő. Szeretem, de írást nem adok.

Fürgencz. Ha így állunk, lesz gondom iránta — most való már a gyanú, melyet imént az az asszony támasztott. Uraságod két felé csapja a levelet.

Bajszövvő. De miért higgyem én, hogy az úr Hontai sógor, s nem olyas nebulo, izgága fráter? he?

Fürgencz. Ha külsőm nem czáfolja is meg e bal véleményt, elhiszi uraságod, ha látja mily mélyen be vagyok avatva házunk ügyébe, Atyámtól egy fassio is van perben, mely bátyámat, jövődő ipát a követelt birtok örökösévé teszi, és egy levél tőle, mely kifejti a harmadik testvér törvénytelen tettét, midőn a közös házat mint sajátját eladta.

Bajszövvő. Igaz úgy van —

Fürgencz. Sajnálom, hogy ily bizodalmatlan, pedig (gyűrűt mutat neki) ez lett volna köszönetem.

Bajszövvő. Hadd lám! szép gyűrű! és mit írnék? és igazi gyémánt? miről adnék írást?

Fürgencz. Hogy eljön uraságod.

Bajszövvő. Szívesen amice!

Fürgencz. És ha elmarad, lemond kezéről.

Bajszövvő. Úgy! aha! hisz mindjárt itt az idő — mit akar ezzel?

Fürgencz. Ha elmarad mondom, de uraságod eljön s az írásnak semmi foganatja — csak asszonyi szélsély! kérem gyűrűmet.

Bajszövvő. S ezt nekem szánta?

Fürgencz. Mégér négyszáz pengőt —

Bajszövvő. Nagy isten! adok írást. (Félre). Ez bo-

lond familia — mit vesztek, ha fortély van is a dologban, rajtam ki nem fognak. Tehát mit írjak?

Fürgencz. Majd én dictálom: „Alulírt, ha e máj nap hat órára Hontai Zsigmond úr Líza leányával kezét nem fogok, lemondok azon contractusról, melyet a per általvételekor köték, és a fennevezett hajadont szabadnak declarálom.“

Bajszövä. Krem kautélát! ha tűz, víz, véletlen nyavalya, vagy akár minemű veszedelem nem hátráltatna.

Fürgencz. A dátumot kérem! Úgy most én mint bizonyság aláírom magamat.

Galambos (jó).

Galambos. Bajszövä urat keresem. — Hihhi! minő köntös ez? ejnye! Hihhi!

Bajszövä. Minő kacaj ez? ki az úr? mit akar?

Galambos. Persze akarok valamit, de — (a szemeket olvassa) egy, kettő, három, négy, öt, hat, sok lesz.

Fürgencz. Tán én alkalmatlan is vagyok —

Bajszövä. Kérem még egy observatióm is van.

Fürgencz. Oh nem tartóztatom (elmentiben titkon Galamboshoz). Azt a mentét valami módon szerezd meg. — Ajánlom magamat. (El.)

Bajszövä (utána kiált). Compareálok! Nos úrfi vagy micsoda, mit akar? csak szaporán! kérem.

Galambos. Uram atyám beküldött a városba hivatalt keresni, hogy hivatalos legyek; beküldött befolyást keresni, hogy zsebembe folyjon valami.

Bajszövä. Mi közöm hozzá?

Galambos. Írjon instantiát; uram atyám azt mondta: e világ nagy kérelemlevél, és a ki nem dobolja ki érdemét, nem kap rá vevőt. Nem kívánom ám ingyen — hoztam szószólót (kiveszi erszényét). Hihhi, ugyan peng.

Bajszövä. Huszas! taller!

Galambos. Minden sorért egy darab.

Bajszöví (magában). Még van idő, ezt még elteszem, összeírok valamit; úgy is hasztalan lesz. — Tehát mit és kinek írjak?

Galambos. Jegyző akarnék lenni valahol. Uram atyám azt mondá: pennával kell kezdeni, hat lovon végezni.

Bajszöví. Van-e elég tudománya?

Galambos. Van bizony! mikor patvarián valék, többet tudtam principálisomnál. Úgy! úgy! köztünk szólván, én voltam az asszony titoknoka; oh! sok írást hordoztam én, a mi nem tartozott a Corpus Jurishoz —

Bajszöví. A dologhoz. Hol akarna jegyző lenni?

Galambos. Kezdjük a városnál.

Bajszöví. Ott nincs vacantia, a jegyző fiatal, egészséges.

Galambos. Semmi az! egyszer csak meghal, az ember pedig korán lásson hozzá.

Bajszöví. Mire támasztja kérelmét?

Galambos. Hát támaszkodni kell valakihez, ha az ember hivatalt akar nyerni?

Bajszöví. Simplex! azt kérdelem mily okokra provocál?

Galambos. — Úgy! őseimre — egyik apróság volt Mátyás királynál — derék emberek voltak az én eleim! de én is az vagyok ám.

Bajszöví. Csekélység, hát még mi?

Galambos. Nagy reménynyel tömött fiatal ember — nevem Tubásdi Ferus.

Bajszöví (leül). Már csak összehordok valamit. — A felírást két sorral vesszük. Hej Mike!

Mike (jö).

Mike. Tessék.

Bajszöví. Senkit be ne ereszs; ha valaki kérdez, mondd: informálni járok. (Mike el.) Minden sorért különösen fizet. (Ír.)

Galambos (magában). Van-e a földnek oly rabja mint a fösvény!

Bajszövä. Egy sor és a felírás az három — ide a pénzt.

Galambos. Hihi! nem adom!

Bajszövä. Úgy volt az alku. Mért nem adom, he?

Galambos. Uram atyám azt mondá: ha valamiért alkuszom, addig a pénzt ki ne adjam, míg a jószág kezemben nincs — de tudja mit? kié az a mente ott?

Bajszövä. Az enyém! mit akar azzal?

Galambos. Majd én nyakamba akasztom, s a pénzt minden sorért zsebébe ereszttem, s így függőben marad a fizetés, mert a pénz sem az enyém sem az úré.

Bajszövä (felkel). Szörnyű ember ez! no nem bánom (rá akasztja mentéjét). De sehová se támaszkodjék — ide a pénzt.

Galambos. Itt van három huszas.

Bajszövä (hirtelen zsebébe teszi). Jól van.

Galambos. Nem úgy nem! csak ide a zsebbe.

Bajszövä. Szörnyű makacsság! itt van, egy, kettő, három, de el ne kaparja, megolvasom. (Leül s ír.) Majd jó ritkán írom.

Galambos (félre). Most illannom kell — ezt a kopott jegyruhát elviszem magammal.

Bajszövä. Hej! két sor! ereszsze belé (félre) ha-ha! be obscurus legény.

Galambos. Ereszttem már, itt egy, kettő — (az ajtó felé lappang, s míg Bajszövä nagy sietve ír, kiszökik).

Bajszövä. Két sor! belé — hol van? (Felugrik) Hej úrfi! oda vagyok, tolvaj! hé Mike! Mike! (Az ajtóhoz szalad) Nyiss ajtót, ragadd meg, hozd vissza! Bezárta az ajtót — törd be! nem — nem.

Mike (kívül). Ne lármázzon tekintetes uram, hisz nincs ide haza, majd hazudságban maradok.

Bajszövä. Mentémet vitték el, nem hallod Mike? fogd meg! megöllek. (Az ablakhoz szalad) Valaki! Mi az ördög, senki sincs itt? Mike lármázz, tüstént nyiss ajtót. Oh én szerencsétlen! Mike fuss utána. Jaj tudom!

Verd félre a harangot, édes fiam! megajándékozlak, huszonötöt kapsz.

Mike (felnyitja az ajtót s jő).

Mike. Mi baj tekintetes úr?

Bajszövő. Mi baj te rabló? mért nem eresztettél ki mindjárt megragadtuk volna, hol van czimborád?

Mike. Nem értem tekintetes urat.

Bajszövő. Oda mentém! a drága nyuszt, a drága posztó, egyetlen kincsem!

Mike. Ej ej! ki hitte volna — hát csak ugyan elvitte az az ármányos?

Bajszövő. Hol kalapom? magam megyek?

Mike. Ebben a foltos kirieben? dejszen az már eltűnt.

Bajszövő. Eltűnt! Jer, öltöztess, vagy nem! szaladj a zsidóbíróhoz, mondd: ha kifürkészi mentémet, adok — nem, nem! — de ígérj neki sokat. Fuss (Mike el). Az idő eljár — oh kézfogás.

Judit (jő haragosan).

Judit. Hát ilyen tekintetes úr is van a világon? nekem házasságot ígér, és más ember leányát vesz el.

Bajszövő. Ah édes asszonyom —

Judit. Ne is tagadja, az az úr mindent megvallott.

Bajszövő. Az a mentés? hová ment? merre ment?

Judit. Azért hordottam a sok csemegét? azért hagytam lehízelkedni a házbért, hogy utóbb még se legyek tekintetes? Első uram csak szűcs mesterember volt, de szavát mindég megtartotta.

Bajszövő. Inkább fizesse meg káromat, mért nincs több vigyázat a háznál? Minek a kapu ha nincs bezárva? minek a város, ha nincs ember, ki a lármára segítségre jönne? Én megcitolom! máskor mindég ácsorog a sok legény, ma mind süket, és vak — rendtartás ez? he!

Judit. Én meg többé nem viselem gondját, fülem lesz és nem hallok, szívem lesz és nem érzek, de míg csak szám lesz, mindig perelek. Mit nem ígért! minden vagyonát —

Bajszövä. Lelkem! mit beszél vagyonról? a mim, van is másé, csak úgy őrzöm. Hányszor mondtam: szegény vagyok mint a persely.

Judit. De jól van: én is positúrába teszem magamat, és felmondom a szállást. (El.)

Bajszövä. Rettentő nap, már fertály hatra — si-etnem kell! ez az asszony is dül, fül; de mátkám gazdagabb, és fiatal! Mit tegyek? a szakácsné új, Mike rossz ember — kire hagyjam a szobát?

Piroska (jö).

Piroska. Kedves úr!

Bajszövä. Most jön az egész város nyakamra.

Piroska. Nagy hírű ember! én jövök egy szívreható ügyben; én szerencsétlen vagyok.

Bajszövä. Isten velünk! majd imádkozom az asszonyért — de most lehetetlen értekeznünk, magam is torkig vagyok bajban, elrabolták egyetlen kincsemet.

Piroska. Elrabolták? Hah szép sors! izmos karoktól átölelve, száguldó paripán hegyen völgyön keresztül ragadtatni! felséges scena!

Bajszövä. Mentémet rabolták el.

Piroska. Csak azt? oh kedves úr, ha ügyemen segít, adok én százat.

Bajszövä. Úgy? de ha az is megvolna, lenne százsz egy. Sajnálom, hogy e szerencsét máskorra kell hagynom, holnapra —

Piroska. Ah az én ügyem sürgetős, nekem a sors férjet adott —

Bajszövä. S tán pénzt nem adott melléje? ajánlom magamat.

Piroska. Ha százezer adhatna boldogságot! de mi a földi birtok —

Bajszövä. Kérem, százezer?

Piroska. Mi a földi birtok, ha nincs szív!

Bajszövvő. Instálom! százezer és szerencsétlenség össze nem fér, ez blasphemia a sors ellen.

Piroska. Mi haszna, ha nincs szív!

Bajszövvő. A mi a szívet illeti, az enyém tele van érzéssel, csak méltóztassék holnap hozzám jönni, megnyitom színe előtt, és ha lehet, segítek, de ma épen a szív sürget, mert hora sexta kézfogásom lesz.

Piroska. Lassan! lassan! szívem reped. Oh házasság! az az én bajom; kegyed arra készül, én pedig elválni akarok, azért is tudományát kérem segédül.

Bajszövvő. In optima forma juris fogom eszközteni, de most —

Piroska. Nem nem! ereim gyöngék, vigasztalás nélkül ki sem tudnék menni.

Bajszövvő. Még ez volna hátra — majd én a kapuig elvezetem.

Mike (jó).

Mike. Tekintetes uram! azt az embert nyomozzák, öt forintot ígértem, ha visszahozzák a ruhát.

Bajszövvő. Jól van fiam! de az öt forintot leszolgálad, mért nem fogtad el magad. Siess, add reám a másik köntöst. (Mike el a mellék szobába.) Engedelmet édes asszonyom, öltöznöm kell.

Piroska. Legalább addig is értse meg sorsomat. Engemet az ég szépséggel és érző szívvel áldott meg —

Bajszövvő. Igaz, igaz, a figura mutatja.

Piroska. A szerencse birtokot is adott. Sok kérők ostromoltak, de szemem csak egyen legelt; ah Bajszövvő! az lett élttem bajszövvője.

Mike (jó).

Mike. Itt a hamuszínű köntös.

Bajszövvő. Salva venia, add rám Mike. (Felölti.)

Mike. Azt a ladik kalapot hozzam ki?

Bajszövvő. A szegletest. (Mike el.)

Piroska. Tehát úgy volt. Ő megénekelte rózsajkaimat, liliom-karomat, mákszemnyi lábaimat, szemem

tüzét, alakom felségét. Lejtve jött, búsan távozott —
oh boldog arany —

Bajszö vő. Arany — arany!

Piroska. Igen, boldog aranykor!

Bajszö vő. Bohóság.

Piroska. De alig leve férjem, vonakodva jött, ví-
gan távozott — eleget sírtam. (Sír)

Bajszö vő. Kérem szeretettel, otthon méltóztassék
siránkozni.

Piroska. Valami rossz Múzsával jött ismeretségbe;
azzal éjjelezett, nálam ásított. A szerelmet perpatvar
váltá fel, és hidegségünk egész elválásra ösztönöz.
Mit nem adnék, ha ki azt végbe hajtaná!

Bajszö vő. Az nem lehetetlen, csak az a bökkenő,
hogy a divortialis perben az okok vajmi önkénytől
függenek; azért a morális argumentumokat physical
erővel kell terhelni.

Piroska. Értem, minden esetre.

Bajszö vő. Aztán ily dologban nem elég ám a fü-
let ígérettel kecsegtetni, hanem a szemnek, vagy jobban
a maroknak is kell élelmet adnunk.

Piroska (csomó papírost vesz elő). Tán ilyessel?

Bajszö vő. Bankó! helyesen! — mekkorák?

Piroska. Száz ötös — Lépteket hallok, kérem
dugja el. (Neki adja).

Bajszö vő. Dugom, dugom (köntöse alá dugja). Én
teljes reménységet adok — hej Mike! a kalapot!

Für gencz (jó phantasta ruhában, írásokkal).

Bajszö vő. Megint valaki. Hej Mike!

Für gencz. Salve tudós ember! te ki a törvényt
üzöd, s hogy a törvény tégedet nem üz, jele hogy
sánta, s mivel sánta, jele hogy a dajka nem úgy ügyelt
reá a mint írva vagy, írva pedig azért vagy, hogy
ily tudós arról ismét sokat írjon, a mi írva nincsen. Oh
te perben dicsőült férfiú! megfordított cikkelye a tör-
vénynek; te kinek élete homályos sententia, ki fényben
ragyogsz a sötét szobában, és világosan informálsz a

bóbiskoló bírót. Üdvözlégy nemes ügyvéd! te ki a nemesek ügyét őrzöd mint a róka a lúdakat; és szereted felebarátodat ten hasznodért. Jer hadd szorítsalak szívedhez, ez legyen dobogó accidentiád.

Bajszöví. Tartsa magának az úr az ilyen bolond accidentiát.

Mike (jö).

Mike. Itt a kalap.

Bajszöví. Botot.

Mike. Hisz nyársnak kell.

Bajszöví. Ha megjövök, elég idő lesz, csak hozd el.

Mike. Hozom (El).

Bajszöví. Látják, hogy indulóban vagyok.

Piroska. Semmit sem sejt az úr? ez az én szívem kányája.

Bajszöví. Úgy! (Fürgenczhez). Üram! mit keres itt? ki az úr? az úr volna —

Fürgencz. Halhatatlan ember, itt passusom a di-esőségre, mind s tíz Múza alá van írva. (Írásaira mutat.)

Piroska. Hallja! tíz is van neki.

Bajszöví. Kérem, hisz csak kilencz van.

Piroska. Hát annyi sem elég? oh férfiak!

Fürgencz. Rám halgass! én a természet törvényét a politicával egybe fűzöm, a sötét igazságnak lepke fátyolát felemelem, hadd bámuljon az emberiség, hogy semmit sem lát alatta; én meghatároztam mi a szép, s ha munkám hiányos, az olvasó pótolja ki saját eszével; s ha nincs esze, higgye a mit én mondok.

Bajszöví. Az úr bolondházba való.

Fürgencz. Cicero pro domo sua — hozzád pedig jöttem, hogy te, mint az emberi ügynek és bajnak curátora e földön, könnyebbíts rajtam. Itt áll nyavalyám! (Piroskára mutat.) Először szívembe szökött, aztán fejemet rontotta meg, most vállamat nyomja, rázd le őtet.

Bajszöví (Piroskához.) Kedves asszony, magam látom a motivumot, mely elválásra készíti; ez az ember sült bolond, az az egy jó benne, hogy az elválásban ő is megegyez.

Mike (jó).

Mike. Itt a bot is.

Bajszövä. Most tehát készen volnék, három fertály hatra — a mi ezen dolgot illeti, tessék holnap reggel hozzám fáradni.

Piroska (félre vonja Bajszövöt). Látja kedves úr! ő engemet vádol, tehernek tart, pedig ő a bűnös — hűséget esküdött és tíz szeretőt tart —

Fürgencz. (szinte magához vonja). Rám halgass! tán azt véled, hogy ez az asszony szelíd? Oh ne hidd, szeme tör, szíve fergeteg, nyelve úrnapi harang —

Piroska. Arra esküdött, egyedül nekem fog élni, és napjában csak az ebédnél látom, akkor is a tálra néz s nem a feleségre.

Fürgencz. Ő eleintén takarékosnak mutatá magát. de a tékozló fiú zsugori hozzá képest.

Piroska. Uram! valamit mondok.

Fürgencz. Ügyvéd! rám halgass.

Bajszövä. Rogo! rogo! még összetépnek. A mint hamarjában a dolgotreassummálok, az asszonyság még is jobb szívű.

Fürgencz. (titkon). Én bámulandó honoráriumot adok.

Bajszövä. Mennyit? mennyit?

Fürgencz. Portiót inscribálok, hat sessiót.

Bajszövä. Az úrnak is jó szíve lehet — de most vége, majd máskor bővebben eruáljuk a kérdést, csak egy órát tessék engedni, további életem egészen kegyeteké.

Piroska. Csalfa ügyvéd!

Fürgencz. Álnok ítélő! csak zsebedben tartod a lelkiismeretet. (A mint Bajszövöt magához vonja, kiesik a papírcsomó kebléből.) Hah! mi ez! (Felkapja). Bankók!

Bajszövä. Az enyém! ide vele! távozzék az úr, én lármát ütök, minő erőszakoskodás, én protestálok.

Fürgencz. Ki adta ezt? hahaha! lásd tudós ember! ilyen az én felem: kívül szép belül üres — nézz ide (a csomót kibontja). Felül ötös, alul ötös, belül semmi.

Piroska. Meghalok. (A székre dől.)

Bajszövä. Ki a szobámból — csalás.

Fürgencz. Én megyek, úgy is látom te csak a döréket tudod a törvénybe szőni, mélyen népsz a ládába, de röviden az életbe. (El.)

Bajszövä. Asszonyom! hej asszonyom! elájult. — mit tegyek? itt nem hagyhatom. Asszonyom! megvan még a lelke? Mike, jer, emeljük fel s vigyük a kapu alá!

Mike. Mentsen isten! hisz alig liheg, halálos bűn volna, ily állapotban elhagyni.

Bajszövä. Mike! én azt a bűnt magamra veszem, csak jer, vessük ki, hadd zárjak el mindent, még kirabolna ha itt hagynám, most is megcsalt in praesentia, hát in absentia?

Mike. Már azt ne kívánja tekintetes uram, inkább hivasson orvost, majd én szaladok.

Bajszövä. Hol van eszed? még én fizessek — maradj — jer fogd meg, magam nem bírok vele, átkozott nehéz test — Mike! pórúl jársz — szaladj az utcára, hídd be a kit előtalálsz.

Mike. Jól van uram! (Félre) De már benn maradj. (El.)

Bajszövä. Minő fatum ez. (Óráját nézi) Per deos immortales! hat az óra! Szörnyűség! itt állok pompás vőlegény s nem tudok kimenni a szobából! (Az ablakhoz megy s minduntalan Piroskára visszanéz) Oh udvari lakás! senkit sem látok — Oh én asinus in folio, minek adtam írást — az óra is ellenségem. Már vége, nincs más mód, magam is csak beteg leszek.

Mike (jó).

Mike. Nincs senki! de úgy van, mikor az ember ilyen isten háta megé hurczolkodik.

Bajszövä. Fiam! én beteg vagyok! (Székre dől s hirtelen fölugrik) Jaj! a mente oda lesz!

Mike. Hisz úgy sincs színe.

Bajszövä. Te fényűző! add ide hálóköntösömet. (Mike neki adja.) Úgy — vigyázz Mike! Jó hogy ezt a cautélát tettem. Mike! aztán sopánkodjál, érted?

Mike. Egész ispita lesz házunkból. Judit asszonyt hívom el, vagy orvosért futok.

Bajszövä. Ne bánts, az egyik perel, a másik drága. Mike! ott a szugban lelsz medecinás üveget, add ide. (Mike oda adja.) Úgy a formalitást megtartom. Fiam, aztán forgolódjál! tartsd nyitva szemedet — fohászkodjál te rossz ember.

Mike. Sok urak jönnek

Bajszövä. Talán a kedves mátká — jaj nekem Mike! essél kétségbe! jajgass! tépd a hajadat, nézz ég felé, de ide alant is legyen szemed — mint a csókák tesznek.

Egyed, Líza, Fürgencz, Galambos (jönnek).

Egyed. Bajszövä úr nem tartá meg szavát, jele hogy önkényt eláll a contractustól, melyet ezen kisasszony atyjával kötött.

Líza. Vegye forró hálámat Bajszövä úr! s ha tán balúl ítéltém szívéről, íme bocsánatot kérek.

Bajszövä. Jaj kedvesem! hirtelen nyavalya tartóztatott.

Piroska (felugrik). Jaj nekem is! ideje hogy eljöt-tetek! ugyan elúntam az ájulást — a tréfa egy kicsinyt soká is tartott. Hogy van Bajszövä úr?

Bajszövä (magában). Pereas — Oh igen gyöngén, (Lízához). Líza kisasszony, minthogy betegségem gátolt, minden a régiben marad — reménylem jobban leszek.

Fürgencz. Hisz ilyen nyavalya mellett tán el is mehetett volna, hisz csupa erő, ha csak szívében nincs hiba.

Bajszövä. Az úrnak semmi köze hozzám — jaj bizony gyöngülök én! (Székre dől.)

Fürgencz. Tán meg is hal szegény! édes barátim! én abból gyanítom, mert a tőlem várandó örökösödés

kedviért is eljött volna — megnézem pulsusát — mit mondtam! szörnyű lassú, úgy jár mint pereit.

Galambos. Be kellene jelentenünk a fiscusnak hogy vagyonát foglalja el.

Bajszövä (felüti fejét). Hah!

Piroska. Ki szólt?

Egyed. Tán Bajszövä úr sóhajtozott.

Líza. Minket lekötöztetett, s ha meggyógyul, első gondom lesz hálámat kijelenteni.

Fürgencz. Hallom, sok szép drágaságai vannak.

Mike. Tele van az almárium mindenféle portékával, a szalmazsák is tele van kincsesel — mindjárt kiviszem zsebéből a kulcsot. (A mint hozzá nyúl, Bajszövä megüti kezét.) Uraim! mozog ám még.

Fürgencz. Az idegek végső tánca.

Piroska. Édes kisasszony! én örök emlékül egy borzas fűrtöt lemetsek fejedről.

Fürgencz. Én meg gyűrűmért kifeszítem almáriumát.

Bajszövä (felugrik). De már nem tűrhetem. Ti sátánok, minő violentia ez? én felveszem az igazságot, bezáratlak benneteket. Líza kisasszony! ez a hűség? most boszúból is elveszem.

Egyed. Ah Bajszövä úr! örvendek hogy oly hamar felüdült, mindjárt is újsággal vigasztalom, tudja tehát: míg itt vesződött, az alperes Hontai úrral megbékült és tartozását le is fizette, ennél fogva a pernek szerencsésen vége szakadt; másik újság az: Líza kisasszony az én mátkám.

Líza. Atyám pedig általam kétszerezve megküldi adósságát! reménylem ezen nyereség könnyen elfelejteti csekély személyemet — im itt —

Bajszövä. Az egész pénznek két harmadát kérem! ide vele — a többiért actiót kap.

Galambos. Uram atyám azt mondá: a mi nem a tiéd azt ne bánts! azért Mike hozd be a mentét. (Mike el.) Én voltam az instáns.

Bajszövä. Hyaenák, viperák, lidérczek!

Fürgencz. Nagyon sajnálom, hogy nekem is le kell mondanom a kedves rokonságról, én nem vagyok Líza kisasszony bátyja hanem Fürgencz színjátészó, ez és (Galambosra mutat) collégám!

Piroska. Engemet pedig Piroska név alatt ismer meg a publicum, ez csak próbajáték vala és részvét a hű szerelem iránt.

Bajszövä. Füttyölni fogok.

Mike (jó).

Mike. Itt a mente.

Bajszövä. Hadd lám! ezt a mentét fizessék meg! előbb új volt, most ócska! agyon törték zúzták.

Mike. Hisz kívül lógott a szegen, én vigyáztam reá.

Bajszövä. Hát zsebéből hová ment a pénz?

Mike. Az én zsebembe, ez az úr —

Bajszövä. Te is rossz ember! te hálátlan ember! te is ezekkel játszottál egy bunda alatt?

Mike. Engedelmeiből biz úgy van az.

Egyed. S mai naptól fogva hozzám szegődött.

Bajszövä. Vesd le a libériát! semmit se kapsz! Rettentő dolog, már az ember ingyen sem kap jó cselekedet.

Egyed. Mike! hagyd nála csekély javadat, kipótolom!

Bajszövä. Takarodjanak! én házi jussommal élek.

Fürgencz. A gyűrűt tartsa meg uraságod örök emlékezetre, úgy is csak álkő; ezt a nyaláb írást is vegye toldalékul, tessék elolvasni, sok figyelemre méltót találанд benne.

Bajszövä. Szörnyen megboszúlom magamat.

Egyed. Most jó egészséget! váljunk el mint jó barátok, s ha tetszik, legyen ma vendégem a holló fogadóban.

Bajszövä. Nem megyek! elmegyek! — csak el! el!

Egyed. Ajánljuk magunkat! (Elmennek).

Bajszövä (egyedül). De jól van, boszúból is elmegyek, agyon eszem magamat költségükre. Huh! be fádom. Szinte kétségben vagyok. Mi van itt írva? (Fürgencz írását veszi és olvas.) Fösvénység és ősz haj Bajszövä! ezek kellemeid; vigyázz, megcsal a szerelem. (Földhöz csapja.) Pokolba veletek! Oh én expugnált processus! nem szánám eltépni magamat.

Judit (jö).

Judit. A nászok távoztak, én meg contót hozok, az elmaradt házbért kérem és a szállást felmondom, úgy!

Bajszövä. Judit lelkem! házad nem sokat ér, de még is elveszlek; légy tekintetes asszony! Nincs adóságod?

Judit. Ah én nem tartozom senkinek, de uraságod nekem —

Bajszövä. Csitt! az enyém léssz — tudod-e mi az a spectabilis szó? a magnificusság sem babonaság, csak vigyázz mindenemre! már nem mehetek tovább, majd megmondom egykor a többit — most pénzt kell olvasnom. (Leül.)

Judit. Nem tudom higgyek-e —

Bajszövä (felugrik s a mellék szobába kikiált). Hej szakácsné, dolgozdra mehetsz, a ludat meg ne öld! — Mennyi inség!

Judit. Ah kedvesem! térjen magához; a mi engem illet, tán mégis öreg legényemhez megyek —

Bajszövä. Azt ne tedd kedves! ím kimondhatatlan szeretlek! (Át karolja s mellette pénzt olvas.) Tíz, húsz, harmincz, negyven —

Judit. Nem! már annyiszor rászedett, többször nem fog, megbüntetem! (El.)

Bajszövä. Még néhány consultatioért tartozik! (Tovább olvas.) Ötven, hatvan —

(A kárpit lefordúl.)

ÁL TUDÓSOK.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(1828.)

SZEMÉLYEK.

Lengyes Fanni, fiatal özvegy.

Karvainé.

Árki, földesúr.

Révei Tódor, barátja.

Matyus.

Zsófi, Fanni szobaleánya.

Jakab, Árki inasa.

A dolog történik Lengyes asszonyság jószágán.

Szabad táj, kertfal kis ajtóval, az előtt nagy fa.

Zsófi, Matyus.

Zsófi. Csak egy pillanatra szöktem ki, mindjárt megyek.

Matyus. Te mindig mégy, mindig sietsz, ezt én nem szeretem.

Zsófi. Nem tehetek róla, úgy kell lenni. Az öreg asszony fűrt fejű, minden cselédet zsoldjában tart, magamat is; ha megtudja hogy kijárok; vége mindennek — hisz már mondtam mért.

Matyus. Mind igaz, lelkecském, de mikor az ember olyan szerelmes mint én, örömet volna azzal a kit szeret.

Zsófi. Mind meglesz, ha változik a dolog.

Matyus. De mikor jön az a változás?

Zsófi. Ha Karvainé asszonyság öcsese megérkezik, gondolom egy hónap múlva.

Matyus. S én addig mindig fára mászkáljak hogy láthassalak; hát ha letörik alattam az ág, és nyakam utána törik? aztán szerethetsz.

Zsófi. Azért fogódzzál meg jól.

Matyus. Hej galambom! inkább beléd fogóznám én; csakugyan jobb itt lent szeretni, mint ott fent a levegőben. Zsófi! szólj, igazán szeretsz? lásd, édes apám uramnál gazda, én is szinte az lehetek ma holnap, tán több is — házam is van, csak feleség kell belé — tudod, mit akarok azzal?

Zsófi. Csak azt felelem rá : a mi nincs az meg lehet.

Matyus. Úgy ám, de mikor?

Zsófi. Majd meglátod, csak légy nyugodt, de most mennem kell.

Matyus. Zsófi! édes Zsófim, még egyet mondok: az uraság jó barátjával tegnap érkezett, ha el nem jöhetnék, azért szeretlek ám; de tán mégis eljöhettek, azért itt légy.

Zsófi. Jól van, majd adok jelt, de csak a kertfalon által beszéljünk. Jaj nekem! valaki jön, ha meglátott — bújj el Matyus. (Be a kertajtón.)

Matyus. Ej manó hozza azt a valakit — az bizony, az uraság inasa, hova bújjak, ha meglát, kicsacsogja, úgy is nagy kópé. A fára megyek, míg eltávozik. (Felmegy.) Hová nem jut az ember, ha szerelmes.

Jakab (jö puskával és vadásztáskával).

Jakab. Puffogjon a ki akar, én lepihenek, vállam nehéz. Nem is tudom hová jutottunk! csak jönnének az urak. Mondtam Matyusnak, kísérne el, de a tökfilkó csak néz és nem mozog.

Matyus. Tökfilkó! ha lent volnék, ezért haragunám.

Jakab. Ledőlök a fa alá, itt várom be őket. Úgy! be jól esik. Biz az igaz, az inas nem úr; azt véltem, a falusi szolgálat könnyebb mint a városi, de a különbség csak olyan mint a fehér és a vörös bor között, mindeniket préselik. A városban házból házba, boltból boltba ugrattak, itt kácsákat czepelek, s azokat más eszi meg; ott a bakon hátul; itt elül ülök, hej! ebből látom, hogy bakra születtem; az még jó hogy uram nőtelen, legalább csak egy perel. Bár csak bort hoztam volna, hadd innám le bús gondolatimat.

Matyus. Ez ide lent okoskodik, nekem pedig minden csontom fáj.

Árki (kivül).

Árki. Hopp! hopp!

Jakab. Az annyit tesz, ugorj Jakab. (Kiált.) Itt vagyok, hopp!

Matyus. Most az urak is jönnek, ej be rossz szállásom van — tudja, meddig kell itt fülelnem.

Árki jö Réveivel.

Árki. Te itt henyélsz Jakab? mért távoztál, mi járunk utánad?

Jakab. Úgy is ritkán történik nagyságos uram; ledőltem, mert az akarat jó, de a láb gyöngé, aztán el is bódúltam.

Árki. A határból is kitértünk; ha jól látom, ez Lengyes kertje.

Révei. Lengyes? hisz imént mondád, nincs közeled szomszédod. Miféle ember ez? ugyan eldugta házáat.

Árki. Ez csak ember volt és fősvény úr, ki sokat szerzett, későn szép fiatal hölgyet vett, azt két eszten-deig féltette, aztán az úrban elnyugodott.

Révei. Béke hamvának.

Árki. Nem kétlem, felesége is így búsul, és hihető, szép jószágain vígan él.

Révei. Itt lakik?

Árki. Alig hiszem hogy e vadonban élne, midőn szebb tájban szebb jószággal bír; különben az egész Lengyes házat csak hallomásból ismerem, mert magam is, hacsak vadászni nem pattan kedvem, e tájra ritkán vetődöm.

Révei. És miért? nem tetszik e vidék?

Árki. Ki a fákkal, patakkal és szirtekkel szeret társalkodni, az itt elmélázhat, violát talál, és echót is ha sóhajt; én az életzajt szeretem.

Révei. Ott az ember csak csalódik, én a magány-nyal tartok.

Árki. Kérlek hagyj fel, tán megint a hitetlen szép jutott eszedbe, ki érzeteket megcsalá?

Révei. Ah barátom, érzetem a Prometheus, mely benne szép ideált teremtvén, most adózik, ő az ölyv mely szaggatja.

Árki. Nincs eszed Tódor, az ily mesén már régen túl a világ, és ha képzeleten élsz, ne kérj valóságot. Köszönd inkább a sorsnak, hogy a szép rútat oly hamar

és jókor megismeréd, és gondold: nem csak egy kert nevel rózsát.

Révei. De a kihalt bizodalmat semmi virág sem éleszti fel, és ez a köd, mely felettem borong — ezért szűkölködöm életöröm nélkül.

Árki. Ki mindég tűnődik, mindent nagyító-üveggel széttagol, annak az élet olyan, mint a ki sohasem gondolkodik: üres. Csak te maradj nálam, én fogadom meggyógyúlsz, és elfelejted búdat, melyben, úgy látom, tetszel magadnak.

Révei. Ah barátom, olyan az mint a száz karú polyp, a kit egyszer megragad, elszárad megette; ha könnyelmű volnék, úgy elhiszem, de —

Árki. Mért épen akkor? kémleljük ki mindennek jobb oldalát, s néha többet találunk mint kerestünk, ne várjunk felhőtlen napokat, a napban is van fogyatkozás, hogy ne lenne ily parányi életben?

Jakab (félre). Ha zsebemben nincs fogyatkozás, gondolok is én a sorssal.

Árki. Tudod mit Tódor! házasodjál meg. Ha már búsulni akarsz, legyen oka.

Révei. Hát te miért nem követed e tanácsot?

Árki. E szent frigy mindég földi tövissel ijesztett; aztán igazat szólván, én hamar hódolok, hamar is hidegszem, de nem mondok ám le róla, s ha rosszúl üt ki, a természet csalt meg, s vigasztalom magamat mint játszó a sorssal.

Révei. Ha lelnék egyet, ki csak magamért szeretne! de az első tapasztalás minden utóbbi reménynek eloltá világát, s aligha ridegen nem kell tengődnöm tölt kebelemmel.

Árki. Míg elvégre öreg gazdasszony karjába sóhajtod magadat, s ha rokkája surog, azt hiszed a sphaerák énekelnek. Hahaha! te férfi vagy, ne ábrándozzál, hagyd a holdat gyermeknek.

Révei. Átkozott vigasztalás.

Árki. Légy vidám, Tódor! hasztalan bútól csak

őszül az ember; vedd az életet mint jó, a többit bízd arra ki felettünk van.

Matyus. Jaj nekem! bizony megláttak — ah nagyságos uram!

Árki. Mi zörög a fán?

Jakab. Tán pecsenyének való, ledurrantom. (Puskát vesz.)

Matyus. Hej inas uram! itt ember van — Matyus, gazduram fia — kérem ne süsse el kend! (Leszáll.) Ejnye be rám ijesztettek!

Árki. Matyus! mit csinálsz te itt?

Matyus. Semmit, igen is azt —

Árki. Hogy mersz te itt hallgatózni?

Matyus. Semmit se tudok nagyságos uram! tessék elhinni, gerlicze fészket kerestem.

Révei. Ilyen nagy legény fészket keresni!

Árki. Matyus, te hazudsz.

Matyus. Ha megengedi nagyságos uram.

Árki. Ne habozz, valld meg tüstént, én parancsolom.

Matyus. De mikor titok.

Révei. Titok?

Árki. Ki vele, én akarom tudni.

Matyus. Oh jaj! de mikor — istenem mit mondjak?

Árki. Soká várakozzam?

Matyus. No megmondom, de szépen kérem, tovább ne mondja ám nagyságos uram.

Árki. Semmit se félj.

Matyus. Nekem itt szeretóm van, pedig szobaleány Lengyes asszonyságnál, Zsófinak hívják; templomban láttam először, másodszor megszerettük egymást, az óta ide járok afára hogy láthassam; de senkinek sem szabad ám tudni, hogy itt lakik Lengyes asszonyság, és senkinek a házba nem szabad menni, ha csak nem valami tudós ember.

Révei. Különös, mért épen tudósnak?

Árki. Csak mondd el Matyus.

Matyus. Zsófi megsúgta, hogy Lengyes úr meghalt, és sok pénzt hagyott.

Árki. Ez olyan titok, melyet az egész világ tud.

Matyus. Az öreg Karvainé rábeszélte a fiatal menyecskét, hogy ne menne férjhez, hanem lenne mind addig tudós, míg az eljő, a kit ő szánt neki.

Árki. Tehát rábeszélte a bölcseséget? hahaha!

Matyus. Rá bizony, azért is jöttek ide, hogy elrejtve lennének a férfiaktól, mert Zsófi azt mondta: a gazdag asszonynak soha sincs nyugta a sok kérőtől.

Révei. Ebben van kis igazság.

Árki. Ki az a Karvainé asszonyság?

Matyus. Ő boldogúlt Lengyes úrnak távol rokona, nincs ura és még sem özvegy.

Árki. Olyan elvált szép.

Matyus. Követem, nem szép, hanem vén és hamis. Őtet még Lengyes úr vette magához, hogy a házra és a menyecskére vigyázna, még most is hatalmaskodik a háznál, nem szenvedheti a férfit, ha csak nem valami tudós; minap is egy borzas aszalt képű okos embert hozatott sok könyvekkel, én láttam onnan felől mint papoltak a kertben. Azonban Zsófi megsúgta, hogy az öregnek egy katona öcsese van, és azzal szeretné elvétni a gazdag özvegyet, azért gyaláz minket, hogy saját öcsese ura legyen csak derek ember. De tanúlt asszony ám az a Karvainé, többet tud mint Csízio.

Révei. Halld barátom, ez a fiatal asszony vagy felette gyáva, vagy igen ártatlan és szerencsétlen volt.

Árki. És nem tudod mit csinál az a két asszony egész nap?

Matyus. Este-tikkal, vagy Botángyikával vesződnek, úgy mondta Zsófi.

Révei. Ez valami új tudomány lehet, még hírét nem hallottam.

Árki. Aligha nem aesthetica és botanica lesz.

Matyus. Nem tudom miféle, de többet olvasnak mint notárius uram.

Árki. Jól van Matyus, most haza mehetsz.

Matyus. De kérem szépen, ne szóljanak ám. Lás-sa nagyságos uram, ha a menyecskét viszik, én is viszem Zsófit, az öreg asszony ígért neki valamit ha mindent titokban tart, és szándékát elősegíti; azaz bennünket gyaláz.

Jakab. Szobaleány és titok — nem okos asszony az.

Árki. Ne félj Matyus, csak menj haza, s vidd magaddal fegyvereinket is, nemsokára követünk.

Jakab. Matyus! az én pogyászatot is elvihetnéd, ily szerencsés szerető sokat elbír.

Matyus. Nem érek rá; hallottam ám a tökfilkót.

Jakab. Lásd tökfőjű vagy, én akkor dícsértelek, mert a filkó nagy mester a játékban. Vidd el Matyus, majd megtanítlak mint kell a szobaleánynyal bánni, hogy soká hív maradjon.

Matyus. Igazán? no adja ide! (Át veszi a fegyvereket, félre) Messze nem megyek, meglesem valahol őket. (El.)

Árki. Tódor! mit mondasz erre?

Révei. Szánom a fiatal özvegyet, körülhálózta az öreg;

Árki. Én igen kíváncsi vagyok a két tudós asszonynyal megismerkedni. Menjünk hozzájuk.

Révei. Nem vagyunk tudósok.

Árki. Tegyük azokká magunkat, hány ember kürtöli magát azzá, és izét mond ok helyett!

Révei. Nem mernék belekapni.

Árki. Miért nem? néhány reflexiót ad elménk; szégyen volna, ha asszonyok előtt nem tudnánk tudós nimbust ültetni magunkra, és teszem, ha tudományokban felakadnánk is, néhány szépség, kis hízelkedés kisegít a hinárból; nem a ki sokat tud, hanem a ki szépet beszél, nyertes az asszonyoknál. Mint vándor philosophusok lépünk elejökbe; részemről ha a menyecske szép és belém szeret, minden bölcseségemet lábaihoz teszem és megmutatom neki; hogy az arany korban nem

kellett más tudomány, mint az, a mit a természet adott. Jer!

Révei. Nincs kedvem.

Árki. Épen azért szerezz magadnak, ilyen tréfa-portékát nem találhatni minden bokorban; e felett haszna is lehet, tán azt a kis bujkáló pintyökét kimentethjük a karvaly körmei közül. Jer barátom! s hogy játékunk annál jutalmasb legyen! belsőnkre nézve épen ellenkező szellemet tüntessünk ki; én sötét leszek, te vidám és sanyarúan nézek reájok, mint az agg szűz a pártára, te fürkészszt ki minden nevetségre valót: új Heraclit és Democrit.

Révei. Hajdan tehettem volna, de mostani érzetem lenyűgzé elmémet.

Árki. Kérlek ne bántsod az érzést: ha a menyecske szép, akkor vesződjél vele. Jer Tódor, tedd meg legalább kedvemért.

Révei. Kedvedért? igen, ha felsülök is.

Árki. Jakab! te itt várj be.

Jakab. Kérem alázatosan, hadd menjek én is nagyságtokkal.

Árki. Mit akarsz te a tudósok közt?

Jakab. Attul a Zsófitul én is észt remélek.

Révei. Az inas kirí belőled.

Jakab. Csak hajtókámról a paszomántot lefejttem s vége az inasnak.

Árki. De iváson kívül tudsz-e valamit?

Jakab. Költeni biz én tudnék.

Árki. Tán hazudni?

Jakab. Igen, igen, de cizfrán! én szolgáltam olyan urat, ki hópénzem helyett mindég pompás verset mondott, azóta magam is csináltam néhányat.

Árki. Adj próbát; teszem ha én leány volnék s nekem valami szépet akarnál mondani, mint kezdenéd?

Jakab. Hát rá nevetek, aztán egyszerre feszesen megállok, megdörzsölöm homlokomat és eként szólok:

leány! szűzleány! oh te karcsú mint a szőlőkaró, mi a jó bor kellemé a tiedhez képest?

Árki. Te csak pinczéből szeded elő a hasonlatosságot.

Jakab. Igen is, lent kezdem, aztán a holdig megyek, aztán az égig, és tovább a theatrumról is szólok vele.

Révei. És tudnál te arról szólni?

Jakab. Hó, sokat lármáztam én ott a kakasülön.

Árki. Ha kérdeznének mi a vigjáték, tudnál-e felelni?

Jakab. Oh kérem! Nagysád épen keveset tart felőlem; a vigjáték az igen csekélység, abban az emberek mind addig nevetnek, míg a leányt elveszik.

Árki. Azután sírnak. Helyesen Jakab, nem tudva okosan szóltál.

Jakab. De a szomorújáték, oh már ott nagy dér-dúrral beszélnek, a jó embert kínozzák, utóbb agyonölik, és az ember sírva mulatja magát; úgy van úgy! Hogy utószor Pesten volt nagysád, épen egy szomorút adtak — én ismervén érzékeny szívemet, előbb egy pint veres borral neki erősödtem, de tessék elhinni, mind kisírtam.

Árki. Elég elég! a többit máskorra. Eljöhetsz, de azt mondom, költéseddel túl ne menj a szobaleányon? érted? most menjünk. (Elmennek.)

Kert, a lugosban könyvek. Fanni, Karvainé.

Karvainé. Hidd el édesem, a mit számtalanszor megmutattam, most is azt ismételem: minden férfi tyrannus, na van ki felett uralkodnia; ő testesült szeszély, az vezérli hozzád, az vonja el tőled; ha szépet mond, engőgjének bókol, rabot játszik hogy urad lehessen. Először fülmile, aztán varjú, aztán bagoly, aztán bujdosó nembe megy által s elvégre, ha szárnyai lankadnak, hálósüveg alól az erkölcsről papol. Boldogúlt férjed még a jobbakhoz tartozott, s mégis mennyit kínzott, és többet fogott, ha még több tüzzel bír. Hidd el éde-

sem, a férfi született ellenségünk, ha az asszony jó, azt mondja gyáva, ha tanácsán indul, ő lesz első árulója. Gyúljöld őket.

Fanni. De mint van az édes néném, oly igen rosszknak ismervén a férfiakat, és még is — rettentő gondolat! még is négyszer ment férjhez?

Karvainé. A sors úgy akarta, tán előre látta, hogy neked vezetőre lesz szükséged.

Fanni. Sok háramlik arra a szegény sorsra.

Karvainé. Lásd édesem, én szinte oly ártatlan valék mint te, midőn szüleim gyermekszobából férjhez adtak. Én a férfit csak bábnak tekintém, de csak hamar vettem észre ólmát, mely szabadságomat fékezé; szerencsés nem valék, mert első férjem birtokán kívül semmi kellemmel nem bírt, semmi örömet nem engedett, zárva tartott; őrzött mint a sárkány, mert nem dicsekszem, de szép voltam — oh szép! oh!

Fanni. Ne bánja édes néném, minden kornak külön érdeme van.

Karvainé. Bölcsen húgom! de hallgasd. Ettől az isten hamar megmentett, és én birtokos özvegy maradtam, most figyelmezz Fanni! mert helyzetem hasonló volt tiédhez, csak hogy a síkos pályán nem volt Mentorum. Míg csinos valék, a férfiak ostromoltak, mint egy várat, mely éden kapuja előtt áll. Lágy szívem szív után sovárgott, a szerelem egyhez ringata, de mikor második férjem mindenemet elköltötte, akkor láttam hogy nem is szeret.

Fanni. Ez kínos tapasztalás.

Karvainé. Harmadszor szükségből mentem férjhez, volt is mit szenvednem e tövisúton; szerencsémre, nem tartott soká. Már most okoskodni kezdék, és negyedszer csak azért léptem frígybe, hogy kitanulhasam: valjon van-e jó férfi e földön? boldog isten! e tudós kíváncsiság ugyan befizetett! ez volt még a szörnyeteg: a többin valamikép csak kifogtam, de ez olyan mint a vas, és ha öt év előtt jó voltából ott nem hágy, nekem kellett volna táguynom. Mind ezt azért mondom

hogy őrizkedjél a férfaktól. A scylla hozzájok képest nádczövek, a vihar nyári szellő.

Fanni. Szörnyűség! hát csakugyan nincs jó férfi e földön?

Karvainé. Tán van egy valahol; hogy e világban egy sem volna, azt nem mondom; tán él egy, tán épen az el is jön; de addig bízd reám magadat, én ismerem őket, azért hírem nélkül el ne add szívedet.

Fanni. Ah édes néném, kinek is adnám? itt e magányban szinte elfásulok.

Karvainé. Vedd segédül a tudományokat. Mily nagygyá lesz a lélek, ha megvetve a törpe élet czélzásait, magába tér s jó könyvekben lel nemes társaságot.

Fanni. De a jó könyvet is férfiak írják.

Karvainé. Haladjuk fel őket! a mi homlokunkon is égi szellem lángol; czáfoljuk meg a bal véleményt, mely minket csirkék közé s életesházba kárhoztat. A szép velünk rokon, és mi vagyunk igazán született aestheticák.

Fanni. Ezt nem merném következtetni.

Karvainé. Sőt inkább önismeretünk ad lelki fenéget; képzeld a diadalt, ha majd jól megtanúlt aestheticával ledörgöd a büszkéket. Te még fiatal vagy, nagyra mehetsz. Ha én ilyen korán kezdhettem volna, eddig biographiámat minden lexicon kürtölné, fejemet gipszből szanaszét hordoznák, és képemet minden vásárban árulnák. Nem dobog szíved?

Fanni. Dobog, úgy érzem, de nem áhít oly diadalmat.

Karvainé. Hogy tudsz ily pór gondolatba sülyedni? Jer édesem, olvassunk. (A lugosból könyvet hoz.) Hallgasd csak. (Olvas) A természet kimeríthetlen bájaival másképp hat a mívelt lélekre mint a vadra. Ez ha érzi is, nem képes felfogni, amaz szinte áhítja a benyomást, mely által a természet mind az égből lebeg hozzá, s majd csodálatra, majd repeső öröme, majd csendes

imádásra gerjeszti, melyre a nemesült érzés ily szavakra fakad: Ez szép, ez felséges!

Fanni (ásít). Igen szép — ah!

Karvainé. Oh bűn minden ízlés ellen! Fanni! kérlek hogy tudsz ilyenkor ásítani?

Fanni. A természet készletet rá. (Még inkább ásít.). Máskor tán inkább érdekel.

Karvainé. Ha ez nem tetszik, fogjunk a botanica-hoz; mily szép Flóra magzatait minden elágazásaikban érteni. Ezen tudomány a szépnemet leginkább disze-síti, és szelíd természetének leginkább felel meg. A teremtettségben mi is virágok vagyunk, a férfiak kórók. Jer olvassunk.

Fanni. Hagyjuk el, édes néném, mert még világos nappal alszom el.

Karvainé. De hát mit akarsz?

Fanni. Ah magam sem tudom; de hogy ez életet soká nem tűröm, az bizonyos.

Zsófi (jó).

Zsófi. Nagyságos asszony! bezzeg jönnek ám tudósok, három egyszerre.

Fanni. Öregek?

Zsófi. Nem épen, hanem igen furcsák; az egyik komoly, szörnyű hosszú képű, a másik többet nevet mint szól, a harmadik mindég újjain motoz és szemeit meregeti.

Karvainé (félre). Épen jókor. (Fannihoz) Édesem, én úgy vélem, ezeket bebocsássuk.

Fanni. Mit nyerünk? Az a professor úr, kit néném meghívott, majd agyon ölt unalmas beszédeivel, annyit kínozt a szépet, hogy fanyar okai mellett a szép is rúttá lön; én úgy hiszem, ily urak távol tetszetősbek. Azonban vezesd be őket, ne mondják, hogy megtagadtam tőlök a házi barátságot. (Zsófi el.)

Karvainé. Én elhülök! Fanni! honnan egyszerre ez a kedvetlenség? itt állok én nagy példa — és te habozsz?

Fanni. Édes néném, tisztelem becsülöm tanácsát, másfél évig elnyögtem e magányban, de hím nélkül ki mondom, már únom a rideg életet, melyre nincs semmi okom. Minek távozzam így magamtól, minek látszassam az lenni a mi nem lehetek? Önérzetem borzad ily mes- terkélt úttól, és előmbe más irányt jelel, mely inkább illik rendeltetésemhez. A hályog leesett, melyet néném eddig szememre vont — én elköltözöm.

Karvainé. Szabad vagy; én javadat óhajtám —

Fanni. De csak nem haragszik édes néném? nem tudom mi csatolja ide, de úgy hiszem, szebb helyen az élet is szépül.

Karvainé. A mint gondolod, édesem (magában). Így czélom dugába dölne; több férfiakat lát, öcsém nem épen fiatal — Nem, nem! ezt hátráltatom — a tudósok segítsenek.

Árki, Révei, Jakab és Zsófi (jönnek).

Zsófi. Itt az asszonyság.

Révei. Valóban szép.

Árki. Csinosabb mint véltem.

Fanni. Örülök uraim. Mily ötlésnek köszönjük e szerencsét? E táj ritkaságokkal sokkal szegényebb, hogyszem ily urakat vonzhatna keblébe.

Révei. Sőt inkább első pillanatra mindjárt —

Árki (titkon Réveihez). Te már is felejtkezel magadról, hol a szeszély? szúrj! — ne vess!

Fanni (félre). Én gyanítom, ezek játékot üznek velünk, annál jobb.

Árki. Midőn chaosból kibomlott a világ, az elemek vegyülete vulkánus alakká létesült, ezt híg csatornák által a mással magát is emésztő tűzmalom sürgeti; és ez az átká az életnek, mely a gymnosophistát is fedél alá kergeti, és embert keres midőn ázt siratja.

Fanni. Ebből én semmit sem értek.

Karvainé. Hagyd nekem a beszédet. — Minő vulkánus alakot ért az úr?

Révei. Hahaha! Nem láttad Vezúvot? ködszoknyája van, nyelve tűz, feje gőz; ha közel akarod szemlélni, nézz a tükörbe. Mi tűzmalmot hoztunk, annak a szakács legjobb legénye, azon különbséggel, hogy ez a tudós férfi búsong ha ennie kell, én meg azon nevetek ha jól laktam.

Fanni. Értem már. (Zsófinak titkon szól, és az el.)

Karvainé. Minekelőtte mélyebben értekeznénk, kérem tudassák velünk, micsoda tudományokat űznek az urak?

Révei. A természet csodáit vizsgáljuk s ama nagy titkon tépelődünk, mint lehet az, hogy az ember a planéták forgását nézi, és saját orrát nem látja?

Árki. Az anthropognosist űzöm, és azon titkon merengek, melynek tengerében századok hasztalan bűvárkodtak. Az elme tűnődik rokonmásán, és midőn megismértnek véli, maga felbillen, és mint a szerelmes nagy hálóban semmit fog. De én kitanúltam az embert, tudom hol lakik a lélek? mi foglalatossága? mért piros a vér? és mivel tudom, sajnálom magamat hogy tudom mi az ember; mert általlátom hogy ember még sem tud semmit is, ennélfogva az ember is semmi; de mivel az ember még is valami, itt fekszik a nagy titok, mely még magyarázót vár.

Karvainé. Mint látom, az urak philosophusok.

Révei. Édes öreg anyám! midőn a természet redőt metsz a képre, mindég azt sugalja: légy böcs! azaz: ne tánczolj ha inaid gyöngék. Hahaha! be sajnálom hogy a philosophia úgy meglátszik rajtad, és még is leszzebb jelének híjával vagy.

Karvainé. Különös ember! ha az úr úr, mért vagyok én te? Aztán micsoda jel volna az?

Révei. A szakáll — Hahaha! ez olyan kép volna, mely többet behozna mint a philosophia.

Karvainé. Fanni, ez ugyan durva, nevetetlen.

Fanni. Nekem jobban tetszik mint a másik, legalább vídám.

Révei (Fannihoz). Mosolyogj reám te rózsából szőtt alak, és adok tanácsot: légy tanítványa ezen tudós asszonynak, ki a philosophiát említi a nélkül, hogy a mea culpát mellére verné; síma képedre akassz ősz parókat, harczolj az előítélet ellen, és virágot tépve jósold magadnak kedvesed szerelmét, akkor áldást mondok jövődő férjedre, és ha meg nem bolondúl, több esze lesz mint neked. (Félre) Ah! minő bájos szemek!

Fanni. Hahaha! ezen jövődölésből magam is érzek valamit.

Karvainé. Bocsánatot uram, de mint tudós maga ellen beszél, én gondolnám —

Árki. Mit te gondolni mersz? Oh sajnálkozásra méltó gőg! tán azt véled, hogy azon szikra, melyet érzékeid nehezen csikarnak ki velődből, mindjárt gondolat? Ah nem! nem! az csak üres párolgása a nedves agyagnak, mely tehetetlenségedet hirdeti.

Karvainé. De már ezen disputálok! én is tudok itélni, hasonlítani, s ez mi egyéb ha nem gondolat?

Révei. Igaz, van sok jó gondolat, teszem hogy sütve eszszük a kenyeret; de legjobb élmény az, melyben nincs gondolat; ez a szerelem és az evés.

Fanni. Rövid élmény lehet az, hol nincs gondolat; az evésnél legfőlebb megengedem, de nem a szerelemben.

Árki. Oh szegény elme, mely tüzet rak a víz hátán; ébredhet-e kíváнат, ha a lélek túl nem hat a szűk jelen határain? Itt állasz te asszonyi teremtmény! az eget loptad le szemedbe, virágokat ültettél arczaidra, és mi lesz a színvegyületből? (Darab földet emel). Ím ez jövőd! megérdemli-e, szólj, azon fáradságot, melyel ékesíted? Csak két üreg marad a két csillag helyett, mely bájolvá mindent befogad, és ezer életet lövell ki — és boldoggá tenné —

Révei (titkon Árkihoz). Te egészen elmerülsz a szembe, vergődjél ki már!

Árki. Oh csalfa csillogás! csak két üreg marad, mint sötét kapui az enyészetnek. Ezen gyöngyös ajak

ékesen mosolygó barnán messze nyúlik, s így gúnyolja a büszke, a sarjadó életet. (Félre) Lelkemre mondom! mindég jobban tetszik.

Fannni. Kérem az urat, ily beszéd temetőbe való.

Révei. Tán édes emlék az a temető? Jó hely az ha mindjárt hamis könyek áztatjákis, benne sokszor a halál kerítő lesz, a nélkül hogy tudná. Nevezz síromra ha meghalok; de ha szeretsz, emlékkövet ne tétess rá, mint némely hitvesek, hogy az ne nevéssen a ki elolvassa.

Fannni. Engedelmet uraim! én meg nem foghatom, mint férhet össze ily két ellenkező természet.

Révei. Mint a fiatal asszony öreg férjjel; egyik sír, a másik nevet.

Karvainé. Az igaz külön philosophiával élnek.

Révei. Látod asszonyom, a bölcsekedés olyan mint nálunk sok helyen az út, a csinálton kevés megy, hanem jobbra balra tévedez; ebből következik: hogy a föld tágas, sok bolondot elbír —

Karvainé. Azt látom. De az a harmadik úr még nem is szólt.

Jakab (félre). Aha most rajtam a sor — tüzes kő! most ugyan felkötöm eszemet.

Karvainé. Tán hallgatásba rejti bölcseségét?

Jakab. Instálom! az én nyelvem olyan mint a jó csap.

Árki (félre). Ez most mindent elront. (Int Jakabnak.)

Jakab. Tessék nagys — (Félre) igaz, magam is tudós vagy — az az átkozott inasság!

Révei. Ez az úr csak írásban szól, és mikor írni nem tud, akkor hallgat, és azt igen jól teszi.

Jakab. Úgy van, én csak versben szoktam gondolkodni, és ha beszélek, tehát — mit is mondjak — tehát akkor se szólokide — úgy —

Karvainé. Versben! így hát költő az úr? Szívemből örülök, én vajmi nagy barátja vagyok a költésnek, s értek is hozzá. Mily tárgyban dolgozik uraságod, lyrában vagy drámában?

Jakab. Oh kérem, én a dámákkal nem vesződöm, én szegény legény vagyok.

Karvainé. Szegény de gazdag még is valóban; ha van irigylendő sors, az a költőé; mi a föld minden kincse, fénye, ha ittasan a castali forrásból merészen elfelleng a tündér világba?

Jakab. Igen, oh igen, de a kastélyi forrástul, ha még oly jó is, ittás nem leszek, hanem jó bortul; már akkor a holdat is hordónak nézem.

Karvainé. Csintalan maga, hogyan elméskedik! de ilyenek a költő urak: a legkomolyabb dolgon is enyelegve sikamlanak által.

Zsófi (jó).

Zsófi. Minden kész, nagyságos asszony.

Fanni. Uraim, ha tetszik, uzsonnával szolgálok.

Árki. Uzsonna! oh szomorú aggódás, mely a testet hízlalja, mintha örök létet akarna bele fűni; a vért keverjük fűszeres étkekkel s tűznek hiszszük azt, a mi az arcot pirítja, pedig az csak a rák halotti pompája — és még is ezen nyomorúlt munkán épül a földi szerencse.

Fanni. Ez úrnak szavából értém —

Révei. Csak rajta kegyes szív, a bölcs férfi minden sötétsége mellett is kedveli az illatos konyhát; komor az élet, de vidám a terített asztal.

Karvainé (magában). Tán ezt avatom titkomba, amaz unalmas, a költő pedig elszeleskedi —

Fanni. Tessék a házba követni. (Árki, Jakab, Zsófi (el.)

Karvainé (Réveihez). Egy szóra kedves úr!

Révei. Kérlek, ne dicsekedjél!

Karvainé. Hogyan?

Révei. Nem dicseked azzal nyelved szerénységét, midőn azt mondod; egy szóra? az én fülem többet sejt, és ha eszed gyorsabb mint nyelved, az én sejtésem hamis.

Karvainé. Az úr nekem tetszik, le akarnám kötelezni.

Révei. Az elsőről nem tehetek, de a kötelet megköszönöm.

Karvainé. Én az urat okos embernek tartom, ki a szép jutalmat nem veti meg csekély szolgálatért: jól tudván, hogy az okosság és teli erszény nem mindig egyesülnek e földön.

Révei. Ebből látom, a ki sokáig él sokat tud; most látom, hogy a tudós czéhbe avattattál, mert tudod mi a dicsőség bibéje.

Karvainé. Én szeretem a víg szabad embert, ha mindjárt szeszélyeivel néha meg is bántja az udvariság tisztes rendét, azért választám az urat a három közül, mert fülánkja mellett hályogtalan néz az életbe.

Révei. Oh igen, egy hályogom volt, azt is kínosan bökték fel, pedig szemorvosom asszony volt.

Karvainé. Én bízom az úr eszében, szívében.

Révei. Hahaha! ez mind titok gyanánt hangzik, a szív és ész sallang megette. Csak ki vele! látom, igen gyötör; a mit a bölcsesség elmulaszt, elvégzi a boldogság.

Karvainé. Aztis előre bocsátom, hogy szándékom nemes és jóra czélzó.

Révei. Inkább elhiszem, mint vizsgáljam.

Karvainé. Láttá ezen fiatal asszonyt?

Révei. Úgy tetszik volt még szemem, és ha jól emlékezem, többet néztem reá, mint te reád.

Karvainé. Ezen fiatal asszony férjétől gondom alá volt bízva, most özvegy, és épen azért kívánnám megóni minden frígytól, mely őt károsan érdekelhetné; én miveltebb elméjét jó könyvekkel tápláltam, és kedvet önték bele némely tudományok iránt. Egy ideig hajolt szavamra, de már únja e magányt, világi zavarba készül —

Révei. Éva anyánk leánya, a patak nem mond többet, egyéb a mit lát; nincs hódoló, nincs öröm; mondj ujságot, ez óság.

Karvainé. Mondja meg kegyed, elmaradhatna-e többi társaitól csak egy hónapra is?

Révei. Magam költségére élek, azért szabad vagyok.

Karvainé. Tehát maradjon nálunk, csak egy hónapig is. Ostromolja húgom vágyait, mennél mérgebben, annál jobb; ő még nem volt a világban, írja le azt neki mint valami poklot; én tudom hatni fog reá, mert fogékony. Ezen dologban emberismerete szinte nyerhet; a mit elmúlasztana, kipótoljuk szívességgel, különben is hálámra számot tarthat.

Révei. Jól van asszonyom, és ha itt létemnek sikeresz, te bizonyosan nem léssz oka.

Zsófi (jó).

Zsófi. Uram! az asszonyság várja.

Révei. Megyek. Hahaha! légy boldog te Cato az asszonyok közt. (Elmentében.) Szegény asszony!

Karvainé. Ezt áldott szél hozta ide.

Zsófi. Tekintetes asszony! mért hitta ez a tudós Katónak? hisz nem úgy híják.

Karvainé. Hallgass tudatlan! ez magasztalás volt. Zsófi, légy szemes és hallgass. Ez a tudós nálunk fog maradni. (Magában.) Fanni csak belé nem szeret, ő sokkal érzékenyebb, mintsem ilyen ember hatna szívére, ki inkább szúr mint sóhajt, ki örömet mindent porba vonna. — Nem nem! ez nem félelmes, aztán vigyázok én — és ha öcsém eljön, adunk neki lábat. Én mindent rákötök, ennyi birtok más kézre ne szálljon. (El.)

Zsófi (egyedül). Az igaz, tud cselt szöni ez az öreg asszony. Szinte haragszom, hogy vele tartok jó asszonyom ellen, de mit tegyek, lennék hívebb, elűzne, övé a kormány. Hahaha! nevetnem kell azokat a tudósokat, minő kifecszamlott eszűek, én harmadát sem értem a mit beszélnek. Lelkemre mondom, Matyusomat nem adnám értök, ő némelykor gyáván szól ugyan, de szerelmét mégis olyan jól tudja előadni; én bizony hozzá megyek.

Jakab (jő).

Jakab. Itt vagy te leányzó, te szívemre festett bú-bos galamb? te te rakhelye kíváratimnak, ha szemedbe nézek úgy hevülök mint — mit mondjak hamar? — mintha bodzaherbatét innám.

Zsófi. Nem tetszik uzsonnára menni? már a többi urak ott ülnek.

Jakab. Mit darálsz szűz leányzó! uzsonna és poeta! Tudd meg, én külöködő vagyok, mikor azok az urak ülnek, akkor én állok, ha azok felkelnek, akkor én ülök le —

Zsófi. Nálunk a cselédek szokták azt tenni.

Jakab (körülnézi magát, halkán). Engem úgyse! talán megszagolta az inast —

Zsófi. Elvesztett valamit tekintetes uram!

Jakab (félre). Aha! nem ismer. Igen leányzó, szívemet vesztettem el, add ide, te találtad meg.

Zsófi. Nem biz én; tessék bemenni.

Jakab. Már mondtam nem megyek, az ilyes ember levegőből él.

Zsófi. Kérem alázatosan, ha megházasodik, felesége is abból él.

Jakab. A dicsőség legyen ebédje, a hír vacsorája, azt pedig a publicum adja.

Zsófi. Köszönöm szépen, attól meg nem hízik.

Jakab. Leányzó! te nagy próza vagy.

Zsófi. Prósza! hahaha! hisz nálunk azt megeszik.

Jakab. Nem kukoriczaprószát értek én, hanem olyan közönséges írást, mely nem olly csengő, pengő, nem olly nótás, nem oly mesterséges, mint mi szoktuk faragni, mi poeták — oh leányzó! az könnyű, a ki ért hozzá.

Zsófi. Hát az nehéz mesterség?

Jakab. Szörnyű nehéz, kivált mikor az embernek nincs gondolatja; lásd én megtanítlak. (Kiterjeszti újait.) Nézd itt vagyon az öt láb.

Zsófi. Kérem alázatosan, ezeket nálunk újjnak híják.

Jakab. Te kis szajkó! poetának kezén van a lába. Nézd a hüvelyken kezdem, a kis újjon végzem, minden-
 üvé tesztek két szótagot p. o. addsa rózsám édes csókot
 — ez egy vers — kettőt adok érte, ezzel befejezem
 (megakarja ölelni).

Zsófi. Kérem szépen, én csak prósa vagyok.

Jakab. Szeress belém, fújok rád lelket.

Zsófi. Ah tekintetes uram! igen kemény a fejem.

Jakab. Te gyönyörű pinczetok! márig is tudsz
 költeni. Leányzó adj szívet, megénekellek.

Zsófi. Valóban, még engemet senki sem énekelt
 meg.

Jakab. Megteszem, de előbb hozz bort, belül kell
 fűtenem hogy tüzes legyen az ének! szaladj húgom.
 Zsófi (el). Ennél a leánynál szebbet is láttam már, de
 magamnál is vannak különb fiak, valamie van, az pedig
 nem sok, de magamnak semmim sincs, azért összeil-
 lünk. Matyust kiugratom szívéből, aztán valamit gon-
 dolok, tán ráérek a házasságra. Oh mért nem? ha pénze
 lesz neki, nálam bizony becsületesen élélhet.

Zsófi (jó palaczkkal).

Zsófi. Itt a bor — jaj nem! a poharat el is felej-
 tettem.

Jakab. Ne bánd fiam! nem vagyok kényes, csak a
 bor jó legyen. (Iszik). Ah! leányzó, ha erkölcsöd ilyen,
 hát kilátszik hogy özvegynél vagy szobaleány.

Zsófi. Kész már az ének?

Jakab. Az ének — hm! igen, de a torkom olyan
 szőrös, majd elfütyölöm.

Zsófi. Mit értek abból ha elfütyöli? nekem szó kell.

Jakab. Szó kell neked? (Félre). Ej tüzes kő, csak
 valami nóta jönne eszembe — Hm! van már — de
 csak úgy mondom el, tudós nyelven ezt decalamásnak
 híják —

Zsófi. Kérem alázatosan!

Jakab. No hát ide figyelmezz!

Az én babám durezás leány,
A legénynek csak fittyet hány,
Be haragszik, ha azt mondom:
Adsza csókot szép galambom!

Zsófi. Jól teszi.

Jakab. Igaz, sánta! de az hagyján!
Csak czipó-ne volna hátán;
Még azt is eltűrném benne,
Csak fél szemre vak ne lenne.

Zsófi. Kérem alázatosan ezt rám csinálta?

Jakab. Otthon ülő, serény, dolgos,
Nappal nyugszik, este álmos,
Gombócztot főz, mint az öklöm,
Ettem egyet, most is nyögöm.

Zsófi. Ez csúnya ének; ugyan megköszönöm ha
ezzel akar dicsőíteni.

Jakab. Most jön a java, csak te vigyázz!

Bárki mit mond, én elveszem.
Hív lesz hozzám, azt elhiszem;
Nem féltem a katonáktul
Sem magátul a haláltul.

Zsófi. Soha míg élek! no ez volt elő-és utószor
hogy megénekeltettem magamat.

Jakab. Itt jön egy úr — jer csak húgom vonúljunk
félre, majd én ezt neked bővebben megmagyarázom —
jer csak! (Elvonja magával.)

Révei (jó).

Révei. Honnan e lángérvet, mely bennem ébredni
kezd ifjonti erővel? Már én szerettem, és csalódtam,
hívságot lelék csendes érdem helyett. Vagy üres hab
volt az csak és ez a való? Úgy van, ez a való! Amazt
kelle ismernem, hogy ezt tisztelni tanuljam. Mily egye-
nes lélek, mely szelíd asszonyiség sugárzik ki belőle!
Külseje mily vonzó, mily kellemes! Ah! mért kellett
álszínbe öltöznöm, mért jelennem meg így előtte,
hogy környülete balgatagságit bennem is újra föllelje, és

idegen maradjon. Itt látom a kaján sorsot, mely ez ártatlan játékot is vesztetre intézi. Nem! nem! számomra nem virágzik szerencse!

Árki (jó).

Árki. Hahaha! képzeld csak Tódor! én szerelmes vagyok, én mondom neked az a Lengyesné talpig derék asszony: ott kellett hagynom, mert nem győztem már komolysággal magamat, inkább szerelmi vallás izgatótt. Ej be bolond voltam, hogy olyan sötéten léptem hozzá, mintha víz folyna ereimben; most ugyan kell ám sürögnöm, hogy azt az első kelletlen benyomást eltöröljem.

Révei. Szerencsétlen gondolat is volt tőled, és vesztetre én is követtem azt.

Árki. Te inkább köszönd meg, mert vídámságoddal többet nyertél, mint ezer ah! ohval! Ezer villám! terád csak figyelt, de rám úgy nézett mint galamb a bagolyra, úgy hallgatott rám mint szerelmes leány a bőjti prédikációra.

Révei. Ah barátom, felőlem is mi jót ítélhet? délczeg, könnyelmű embernek tart, kinek nyelve pörög, szíve üres, keble hideg. Mitadnék érte ha szerencsétlen tanácsodat nem követtem volna!

Árki. Ha nem követed nem is látod; én valék a történet, vagy a sors, vagy akárminek nevezd, és csak magamnak ártottam.

Révei. Oh ne hidd, e történet mélyebb forrásból szivárgott, különben ily hamar nem hatott volna reám.

Árki. Hahaha! mire nem csigázod a véletlenséget. Szegény Tódor! téged erősen megkapott.

Révei. Nem tagadom, nekem az asszony igen tetszik.

Árki. Azt látom, de azért nem szükség oly nagy feneket kerítened, mintha tudja minő titkos hatalom avatkozott volna a dologba; a szép asszony tetszik, ez oly nyilvános, a mit az emberek régóta gyakorolnak. Hahaha! Bocsáss meg, de nevetnem kell.

Révei. Én ebben nem találok semmi nevetésre méltót, sőt komolyabb vizsgálatot érdemel.

Árki. Csak imént mondtad, hogy szíved már elzárdott sím most nyitva áll mint vásárcor a fogadókapu, és egyik érzék a másik után száll be.

Révei. Lelkem ébredt fel, mint a világ a jótevő nap keltén; érzékeim csak néma szolgálai a jót felkezesni.

Árki. Vagy tán kellemeivel a képzeletet lángítani? Hm, hm! pedig imént azt is mondtad, hogy az ember csak egyszer képes igazán szeretni.

Révei. Igen! azt most is állítom.

Árki. Hisz te már szerettél, és egész melancholiáig vitted a dolgot.

Révei. Úgy hittem emberi gyarlóságból, de érzem: most szereték igazán.

Árki. Én azt harminczszor is hittem, és most is valami olyast érzek. Átkozott összeütközés! Halld Tódor a menyecske nekem is tetszik, pedig bármi jó barátok vagyunk, kettőnké még sem lehet.

Révei. Az igen természetes.

Árki. Nincs egyéb mód, egyikünknek szükségből is philosophusnak kell lenni.

Révei. Ah gyöngé az én reményem, magam ástam sírját.

Árki. Az enyém is árva s magam lettem mostohája, mert ugyan nem volna esze, ha olyan pedant, sunnyogó körömrágóra bitangolná szerelmét, milyent én játszottam. Ördög pokol, be sajnálom! de ha megesett, legyünk őszinte barátok. Mindenikünk vesse ki horgát. Ha téged választ, isten neki! ha engemet választ, a mit szíveimből óhajtok, ne búsulj! ha egyikünket sem választ, a mi igen könnyen megtörténhet, tehát vessük össze vállainkat és vigyük közös nyomorúsággal a kosarat, míg valahol más jó lélek kisegít alóla.

Révei. Hah! itt jó maga.

Árki. Valóban ő, ez jó jel. Tódor! minthogy vendégem vagy s én unszoltalak ide, neked adom az első-

séget, add elő ügyedet oly hathatólag a mint tudod; de arra kérlek, őszintén avass be mindenbe, akármit végződik. Igen?

Révei. Kételkedhetel?

Árki. Sok szerencsét! (El.)

Révei. Mily zavarban vagyok — Megvalljam? igen, nyíltan szólok vele.

Fanni (jö).

Fanni. Ily egyedül uraságod?

Révei. Ah nagyságos asszony —

Fanni. Egyenkint lopóztak el az urak, de nem esodálom, asszony társaság elveszett idő ily tudósok előtt; mi körünknek élünk, ily férfi a világnak, s így a mit a magányosság teremt, innét a közre tér.

Révei. Oh nem. —

Fanni. Bocsánatot! tán most is háborgatom elmélkedésiben?

Révei. Igaz elmélkedém, s oly tárgyon, mely mindég szépülve lebeg a szív előtt; az ész pirúlva hallgat, nehogy újra eltéveszsze az irányt, mely által kedveskedni akart.

Fanni. E tárgy igen kellemes lehet, de látom szint oly rejtélyes, azért tessék kifejtteni — én távozom. (Távozni akar.)

Révei. Oh kérem! ennek megfejtése csak egy pillantaton áll.

Fanni. Különös valóban.

Révei. Valóban különös éggel és pokollal határos.

Fanni. Az lehet oka, hogy uraságod vizsgálata felett szinte komorabb lőn, csak egy vonást sem ismerek kegyed előbbi maga viseletéből. Valóban kíváncsi volnék e tárgyat megérteni, ha elmém oly mélyen hatna; de így, mint szegény föld gyermeke, csak látható lényeken csüggek.

Révei. Oh nem látatlan phantom után epedek, látom, szépsége teljében látom — és félek, néztem gyorsabb mint szerencsém.

Fanni. Szerencse! hát ily tudós urak is említik a szerencsét? úgy hittem ez csak a vakok istene.

Révei. Azon szerencse, melyet a hű szerelem ad, az ember fő java, földi üdvösség!

Fanni. Mit hallok, uraságod szerelemről szól? hisz imént hegyes nyilait lőtte reá, porba gúnyolta —

Révei. Érzem is már büntetését, mert nagysád abban is rejtett szót keres, a mit oly nyilván ki-mondok.

Fanni. Türelmet, kedves úr, ily tudós előtt foghatóságom még gyöngébb; majd nénémét hívom el, az olvasott asszony, tán hamarabb eléri kegyedet.

Révei. Mentsen isten, inkább örökre elnémúlok.

Fanni. Azt nem kívánom, sőt inkább nyíltsággal elejét veszem. Néném uraságodat nekem különösen ajánlotta, s egyszersmind azon szándékát közlé, hogy e tájon tovább is maradni ohajtván, házamban felvételt keres; én ugyan e napokban innen végkép elköltözöm, de ha e magány uraságod vizsgálatainak kedvező, szívesen átengedem, s élelme iránt is teszek rendelést.

Révei. Nagysád távozik? s ily hamar?

Fanni. Én gondolnám, ez uraságodnak örvendetes, legalább nyugodtabb elmével dolgozhatik.

Révei. Ah! az ily nyugalom!

Fanni. Mit akar ezen sóhajtással tudós uram? hol szeszélye?

Révei. Hallja nagysád és én is nyiltan szólok. Nevem Révei Tódor, én művelődésre törekszem ugyan, nem akarván elmaradni a haladó kortól, de tudós, e szó nagy értelmében, nem vagyok; csak annyit tudok, a mennyit, mint polgár és hazám nemes tagja, tudni köteles vagyok.

Fanni. Én sem titkolom, bár nincs mit kérkednem eszemmel, de ezt mindjárt gyanítám.

Révei. Árki barátommal, nagysád szomszédjával, csak tegnap érkeztem e tájra, és ma véletlen egy titokhoz jutánk, mely bennünket ezen lépésre gerjesztett. Hallván, hogy tudóson kívül senki sem udvarol-

hat, e szín alatt jelentők be magunkat; minden szavam boldogtalan tettetés vala.

Fanni. És a titok, Révei úr? Nem reménylem hogy olyas valami, mely asszonyi érdemem kétségbe hozhatná?

Révei. Oh nem! de mégis oly különös magában, hogy a legkomolyabb férfi kíváncsiságát is menteni lehetne. A titok Karvainé asszonyságtól eredt, nagysád szobaleánya tovább adá, elvégre mi hozzánk került.

Karvainé (egy felől előlappang).

Karvainé. Aha! már beszélnek.

Fanni. Jó nénémnek különös célja volt velem; egy ideig gyermeki szívvel türtem rendeléseit, bár kevés öröme nyújtottak alkalmat.

Árki (más felől előlappang).

Árki. Ugyan soká tart, meglesem mire megy. Huh! be ájtatos képek!

Fanni. Szegény nénémet annyi bal tapasztalás elidegeníté a világtól, s leginkább a férfiaktól, és igen bocsánandó, ha ily csapongásokban keresett enyhülést.

Révei. Én mind ennek mélyebb okát hallottam, mely egyedül nagysád személyét érdekli.

Karvainé (magában). De az az ember most nem is nevet.

Révei. Én meg vagyok kérve, hogy nagysád minden vágyait, mely a kijelelt céltól távoznék, keményen ostromoljam. —

Fanni. És a cél, Révei úr?

Révei. Karvainé saját öcscsével akarja boldogítani — most tudja nagysád az egész szövedéket.

Fanni. Hah! most értem — most világos —

Karvainé (magában). Mi lelte azt az embert? egészen más! úgy áll ott mint a szegény bűnös.

Árki (félre). Szegény Tódor! te már alkalmasint elvesztetted a kengyelt; ugyan czeremóniával viszik a dolgot.

Révei. Nagysád hallgat?

Fanni. Meglepettem — Ah Révei úr! most látom a türelmes szív körül csak az önség táboroz.

Révei. De a szerelem védi. Mint sajnálom, hogy bizodalمام derültebb úton nem tűnhetett fel. Nagysád hallgat?

Árki (félre). Előre vitéz! ha rám jön a sor, másképp fogok hozzá.

Révei. Csak egy kedvező tekintetet, s én megelégszem. Szabad reménylenem hogy e véletlen találkozás nem volt utolsó? Mit tagadjam, én — ah rettegve mondja ki ajkam, én —

Fanni. Kérem Révei úr! hadd távozzam.

Révei. Engedje meg legalább nagysád, hogy sebes érzetemet hosszabb idő igazolja!

Fanni. A hely, rövid ismeretségünk —

Révei. Szabad fölkeresnem? csak egy igent, egy üdvöztető igent!

Fanni (halkan). Igen.

Révei (hirtelen karját megragadja). Igen! igen! oh menyeyei szó! éltetemet adnám érte.

Árki. Ezer menykő! ugyan neki tört, majd későn is jövök.

Karvainé (közéjük szalad). Hoho! miez! Tudós uram, nem így alkudtunk. Mit akar? ez nem illik. — Uram még lenyeli húgom kezét, ereszsze el. Fanni! az istenért! hogy tudod ezt engedni? — Szörnyűség! te nem is haragszol? — Uram! sok lesz tréfának, mi ilyeshez nem szoktunk.

Révei. Oh nem tréfa, sőt ha érdemesíthetem magamat, e boldog nap legyen szebb frigynek kezdete.

Árki (előző). Kedves szomszédném! ez a barátom helyettem is beszélt, én meg most helyette búsulok. Én méltán zúgolódnám a sors ellen, mert mint kútfeje az egész dolognak magam estem a kútba.

Karvainé. Fanni! és te ezt eltűröd, elhallgatod? Mily rettentő gyöngeség!

Fanni. Édes néném! ha egy szót mondok, elnémúl, s megkímél a szemrehányástól.

Karvainé. Nem! ezt látni s hallgatni lehetetlen.

Fanni. Mindent tudok! (Halkan). Tudom kinek akart elszerezni; én öcsését tisztelni fogom, de —

Karvainé. Hah! ki mondotta? Zsófi —

Fanni. Békén, jó néném; ily dolog annál kelletlenebb minél inkább feszegetjük. Ha nem akar innen távozni, tessék itt maradni, itt kedvére üzheti az aestheticát, s e célra minden könyveimmal kedveskedem.

Karvainé. Hagyj el könyveiddel én mérgemben sírni tudnék!

Fanni. Árki úr! üdvözlöm házamban!

Árki. Ez üdvözlettel úgy járt nagysád mint én szívemmel, mindenik elkésett. (Kívül zaj.) Mit jelent ez? ismerős szavak. (El.)

Matyus (kívül). Nem bánom! de ezt nem szenvedem.

Jakab (kívül). Ne lármázz Matyus.

Árki jő, utána Zsófi, Jakab, Matyus.

Árki. Csak jertek ide.

Zsófi. Jaj nekem, most lesz zenebona.

Matyus. Bocsanatot kérek nagyságos uram! én nem mentem haza, hanem a fára, s onnan láttam ez mint dévajkodott Zsófival, és lássa nagysád, ilyen állapotban mint én azt a tizedik se szereti — leugrottam.

Jakab. Kérem alázatosan, én csak verseket mondtam, de vad emberek ezek, nem tudják mi a szép.

Árki. Ez az én inasom.

Karvainé. Inas! inas! és ily csalárdul jöttek az urak? ez megbántás!

Árki. Mind ennek kegyed oka. (Zsófiira mutat.) Ha ez a jó szív el nem árulja titkát, vagy nem jöttünk volna, vagy bizonyosan máskép.

Zsófi (Fannihoz). Ah nagyságos asszony! én nagy bűnös vagyok! mindég sajnáltam, de — (Karvainéra szólva) ígéret, fenyegetés —

Fanni. Elég! elég! méltán neheztelnék reád, de e nap sokkal kellemesb, minthogy boszú lephetne meg, én megbocsátok s meg is tartalak.

Ma tyus. De ne tartsa meg nagysád! ha megengedi nagysád, én tartanám meg.

Fanni. Ugy? értem már!

Karvainé. Kiállhatatlan csevegés! én most lefekszem és meghalok. (El.)

Fanni. Szegény nénémet sajnálom, ezen nap sajnosan érdeklé, de, reménylem, találok szert őt megnyugtatni.

Révei. Én neki hálával tartozom, mert nem akarva forrása lön édes szerencsémnek.

Árki. Én boszúságomban kitartom e legénynek lakodalmát, és nagysádat is meghívom. A mi engemet illet; örülök, hogy a kényszerített tudósság ily természetes végződött; de fogadom, hogy mint philosophus szép asszony elébe többé soha nem lépek, mert nálok a szív osztja a doctorkalapot, melyre utóbb kakasharangot tűznek — hanem legfeljebb akkor használok a philosophiát, ha kifejlett már a nagy hypothesis, és az igen vagy nem újra felelsméltet.

(A kárpit lefordúl.)

HÁROM EGYSZERRE.

VÍGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

(1829.)

SZEMÉLYEK.

Lorányi tanácsosné.
Adél, öcsésének leánya.
Ormi Sándor.
Balkay Móricz.
Lajos, vadász.
Márta, kulcsárné.
Fülöp, Ormi inasa.
Ferus, Balkay inasa.

A dolog történik Lorányiné jószágán.

Kies völgy, jobbra remetekunyhó áll, elül fa és alatta pad,
köröskörül erdőség.

Ormi (remeteruhában).

Ormi. Ugyan sokáig hoznak hírt. Lelkemre! kellett-
len dologba kaptam; az a kunyhó valóságos bagolyfé-
szek — s ez legyen lakásom? ez a szőrruha is rettentő
meleg, majd elolvadok. (Körülnéz.) Senki sem lát, le ve-
led csuklya! szinte könnyebben lehelek. Hm! hm! mit
nem tesz az ember egy gazdag leányért! én remete, a
legnagyobb világfia! hahaha! Jupiter könnyebben jutott
ugyan kedveséhez mint hattyú, mint arany eső; de
mint szegény föld gyermeke így kell mesterkednem.
Isten neki! csak sikere legyen. Hah, valaki jön — most
ugyan csak komolyan kell magamat viselnem. (A csuklyát
fölhúzza s padra ül.) Itt mélázzunk!

Márta (jó).

Márta. Jó napot atyám uram!

Ormi. Üdvözlégy, édes leányom, mi jót hozsz?

Márta. Andor hajdú bejelentette kegyelmedet, és
a méltóságos asszony szívére vévén kívánságát, nem
ellenzi ha kend a völgyben letelepedik, maga is meg-
nézi kegyelmedet, mert különben is itt a kisasszonynyal
gyakorta megfordúl.

Ormi. Úgy! hát te ki vagy édes leányom?

Márta. Márta nevem, becsületes özvegy és kul-
csárné a kastélyban; ím átadom a hajlék kulcsát.

Ormi. Köszönöm édesem!

Márta. Édesem! — no no, majd jobban megismer-
kedünk; oh az előbbi remete, isten nyugoszsza! itt sok
órát elpapolt velem.

Ormi. Én is ajánlom magamat, kedves ifjasszony.

Márta. Szívesen szolgállok a mivel lehet.

Ormi. Jó szívedhez mindjárt egy kis kéréssel folyamodom, ha béavatnál a ház környülállásaiba, tán egykor jó tanácscsal használhatnék — (Megczirógatja).
Tedd ezt édes leányom.

Márta. Milyen udvarias atyám uram, milyen fehér puha keze van, kitetszik, többet elmélkedett mint dolgozott. Tehát házunkat óhajtja megismerni? az legkönnyebb. A ház feje Lorányi tanácsosné ő méltósága, igen gazdag asszony, de jó asszony; kevély, mindég őseit emlegeti, de jó asszony; fősvény, de jó asszony; szüntelen morog, de jó asszony —

Ormi. Szóval: szörnyű jó lélek! értem édes leányom; de imént kisasszonyt is említettél.

Márta. Adél kisasszony, az asszonyság öcscsének leánya, árva, de maholnap igen gazdag lesz, ez mind reá száll; különben igen jó teremtés, úgy nőtt fel mint a virág a völgyben, többnyire jó kedvű, a világot nem ismeri, ritkán is távozik innen, legfeljebb egy ugrásra a szomszéd városba megy vásárlani.

Ormi. Úgy?

Márta. Azonban még is el van jegyezve.

Ormi. El — el van —

Márta. Mért csodálkozik atyám uram? szinte megakad szava.

Ormi. Oh nem — tehát el van jegyezve?

Márta. Igen, mint a nagy urak szokták; még mátkáját nem is ismeri. Az ifjú atyja Zodány úr végezte el az asszonysággal, azért is nevei itt, hogy más ifjú embert ne is lásson.

Ormi. Hm! hm! és a vőlegény?

Márta. Úgy hallom utazni van, ha megjön, menyekző lesz, de mikor? nem tudom.

Ormi. Így hát fiatal férfi nincs is a háznál?

Márta. Egy Lajos nevű vadászfiú van itt, a vőlegény atyja ajánlotta, de azt kiüldözzük. Olyan rá tartós ő kegyelme! rám is csak úgy félvállról néz, pe-

dig az öreg asszonyság után én vagyok az első a kastélyban.

Ormi. Csak üldözd ki édes leányom, a büszkét meg kell alázni — (Czirógatja). Ily derék asszonyt!

Márta. Hehehe! mily jó módja van kegyelmednek. Tehát nálunk marad? — de egy kérdést mindjárt kell tennem: mondja meg nekem kegyelmed, mi okból remetéskedik? hisz úgy látszik még jó erőben van, szemei tüzesek —

Ormi. Én lemondottam a világról —

Márta. De miért?

Ormi. Majd máskor, édes leányom — erre napok, hónapok kellenének.

Márta. Úgy! tán szerencsétlen szerelem — oh az a szerelem! — No semmi, semmi, hát itt marad? majd ágyról is gondoskodom; a boldogúlt remete szalmán hált, de az öreg volt, annyi észszel sem bírt mint kegyelmed, nem is csoda, kukta volt csak egy klastromban, onnan jött ide. Most megyek, minden jót addig is. (El.)

Ormi. Hahaha! ezt az agg harangot meghódítám, majd használok, sokat azonban nem merek rá bízni mert csevegő. Csak a leány jönne! Ha olyan ártatlan, annál könnyebb lesz játékom; csak szívét nyerhessem el, vigyázhat az öreg sárkány, utazhat a jegyes, ha másképen nem megy, ellopom. Itt jó megint — (Komolyan a padra ül).

Márta (jő).

Márta. Valóban, majd elfelejtém a javát — tehát élelme iránt ez a rendelés van: mindennap kis kenyert kap, kis túrót vagy levest mellé; amott a fűz között a legtisztább forrás bugyog, télen sem fagy be.

Ormi. Oh! oh! (Félre.) Szép kilátás.

Márta. Minden csütörtökön és vasárnap kis húst, minden nagy ünnepen egy ital bort.

Ormi. Oh én hozzá szoktam a nyomorúsághoz.

Márta. No no! hisz azért mi is tudunk ám valamit félre csípni; az ember néha csak vétkezik, hogy ily szent emberrel jót tegyen. Nemsokára látjuk egymást. (El.)

Ormi. Ördög pokol! kenyér, túró, víz! Megsívnyodnám én itt a szerelem mellett. Nézzük a kunyhót! (Kitárja). Ah! szép palota, szűk, de sötét, s a társaság benne szűnyog és pók, az ékesség halálfő! Köszönöm szépen, ez ugyan nagy áldozat, de boszankodom is ha elszalasztom a leányt. (Körülnéz és háromszor tapsol.)

Fülöp (kijön a sűrűből).

Fülöp. Hallom uram.

Ormi. Elhoztad a szükségest?

Fülöp. Itt a papíros és írószerszám.

Ormi. Jól van, tán levélre lesz szükségem.

Fülöp. Itt a pisztoly.

Ormi. Csak tedd be mind az asztalra. (Fülöp úgy cselekszik.) Védő eszköz kell, itt éjjel farkas is megfordúlhat.

Fülöp. Nem parancsol egyebet nagysád?

Ormi. Fülöp, én itt igen sovány asztalt reménylek, itt a pénz, hozz az út melletti fogadóból nekem sültet s néhány üveg jó bort; de vigyázz, bokrok között járj, hogy senki meg ne lásson.

Fülöp. Értem uram!

Ormi. Ha néhány könyvet találsz a fogadósnál, hozd el kölcsön. (Fülöp el.) Most megnézem a forrást, kis hűtés kell a szívnek s e leppentyű hevének. (El.)

Balkay, remeteruhában, és Ferus lappangva jönnek.

Ferus. Senkit se látok. Ez a remeteség nagyságos uram, a melyről hallánk, még tegnap senki sem szállt bele! a mi a házat illeti, arról tudósítám nagysádat.

Balkay. Voltál a kastélyban?

Ferus. Akartam. Mint vándor inas jelentém be magamat, de lehetetlen beszökni, a kastély árokkal

meg nagy fallal van bekerítve, hajdan vár lehetett. Egy kapuja van, de ott is széles izmos hajdú áll, ki minden idegent elutasít; ezzel is megbirkóztam volna, de tenyere olyan mint az asztal, kértem, de süket, pénzzel kínáltam, de póznával felelt.

Balkay. Így hát várni kell, ez a ruha tán célomhoz segít. Most távozzál, vonulj a sűrűbe ott a dombon; ha szükségem lesz rád, majd fűtyölök.

Ferus. Sok szerencsét nagyságos uram! (El.)

Balkay. Lássuk tehát mire mehetünk. Amint csak felületesen a környűllátásokat értem, nem oly nagy bonaság a szép, gazdag leányt hálómbe kerítenem; csak a kastélyból egy biztost nyerhessek. Itt lenne hát lakásom! (A kunyhóhoz megy) Valjon nyitva-e ajtaja? (Kitárja az ajtót.) Mi ez — írószerek — fegyver — hát mégis volna itt valaki? itt a padra pihenek, míg valaki rám ötlük. (A padra ül.)

Ormi (jó).

Ormi. A víz jó; szinte fölelevenített. Most lesre — ezer villám! ki ül ott a padon? képzelés vagy való? ez remete!

Balkay. Mit látok! remete! micsoda boldogtalan szél hozta ezt ide? Most segíts hazudság, tettetés!

Ormi. Már csak megszólítom. (Balkayhoz.) Isten velünk, domine confráter! honnan tűnt elé, mit keres itt?

Balkay. Én szegény öreg búcsút járok, de lábaim gyöngébbek az akaratnál, e remeteségről hallván, ide tértem néhány napi pihenésre, nem gyanítám, hogy ez a magány el legyen már foglalva.

Ormi. Én ma jöttem s az uraság engedelmével itt akarom tölteni csendes napjaimat.

Balkay. Annál jobb, így legalább bizonyos felvételt remélhetek.

Ormi. Szívesen domine confráter, de a hajlék üres, még nem voltam képes megszerezni a szükséges házi szereket, még a jó emberekkel ismerkednem kell.

Balkay. Semmi, nekem csak annyi föld szükséges, a mennyit testem beföd; tán meg is hálálhatom.

Ormi. Mind igen szép, de most épen — tudja domine confráter, sokszor vannak olyan körülmények, az ember örömet tenne valamit, de nem tehet.

Balkay. Igen a világ fiainál, de nálunk vége az ily mellékes tekintetnek; különben úgy hiszem, ezen ruha testvéresít bennünket s félig meddig tartozással teszi a kölcsönös szolgálatot.

Ormi (félre). Átkozott kölöncz, nem tudom lerázni; ez a vén ember még elhíresít s gyanússá tesz; már magamhoz kell vennem, de rá csukom az ajtót.

Balkay (félre). Mint tunódik! nem is csodálom, ilyen lyukban nem lehet igen kedves a vendég; de nem megyek el nyakáról.

Ormi. Ámbár a magányt óhajtom, a felebaráti szeretet győz még is szívemen, azért domine confráter osszuk fel a hajlékot, a mennyire elérhetünk. Ha tetszik, domine confráter, menjünk a kunyhóba. (Bemennek.)

Lorányiné, Adél, Márta (jönnek).

Lorányiné. Nem győzőm eleget mondani, édes húgom: én nem bánom, ha a fiatal leány derült, jó kedvű, sőt inkább szeretem; de soha se felejtse el a dicső vérenek tartozó méltóságot. Minő könnyelmű csin-talan, nemtelen ötlés vala tőled Adél, egyik ösödnek tintával bajuszt mázolni.

Adél. Ne haragudjál kedves nénikém, többé nem cselekszem, magam sem tudom mi jött eszembe.

Lorányiné. Nem is szolgál egyéb mentségedre, hanem hogy nem tudtad mit művelsz.

Adél. Mikor a többi mind oly üstökös, szakállas, ez se legyen símább, gondolám.

Lorányiné. És tudod-e ki volt az a tőled bemázolt dicső férfi? Ő nemzetségünk egyik fő csillaga; dicső emlékü Zsigmond királylyal ő felségével Rómában járt, jelen volt mikor a feljebb említett király császárnak ko-

ronáztatott. Képzeld, nem dagad szíved? a te ősöd Rómában, egy császár társaságában!

Adél. Ah édes nénikém, régen volt az már, tán nem is igaz.

Lorányiné. — Régen haha! ezen szóban fekszik a dicsőség! ez a hatalmas gyönyörű szó: Régen! ad érdemet, tekintetet és méltóságot.

Adél. Édes néni még sem akar öreg lenni, pedig az az ember régi, ki soká él.

Lorányiné. Hallgass gyermek! ősokról van a szó, s ezzel csak azt akarom mondani: mely embernek ősei nincsenek, nincs famíliája, s a kinek famíliája nincs, nem ember! azaz, ember ugyan, de mi azt a nép, a pór közé számoljuk. A mi genialogiánk, hála istennek, már két rőfnyi hosszúságra nőtt írásban, s még háromra is felnöhet.

Adél. Hahaha! tehát rőffel mérnek bennünket?

Lorányiné. Gyermek vagy, nem érted; majd ha eszed megérik, más szemmel nézed a dolgot.

Adél. Ah édes néni, mikor érik már meg az eszem? hidd el, alig várom.

Lorányiné. Az is megjön, majd ha negyven esztendő megvaladtál —

Adél. Huh! s akkor én is ősanya leszek?

Lorányiné. Itt fekszik az okosság! majd ekkor látod nyilván mi az ős, s meg is kell ismerned, mert maholnap te is új leányágot fogsz adni nemzetségünknek.

Adél. Azt nem értem.

Lorányiné. Hehe! hogy is értenéd, te kis galamb, te.

Adél. Magyarázd meg, kérlek.

Lorányiné. Majd, majd, hehe! csak várj te kis dicső vér, még most nincs idő — de szóljunk egyébről! Hej Márta!

Márta. Méltóságos asszony!

Lorányiné. Hol az a bejelentett remete? kívánom látni, mért nincs itt?

Márta. Tán a kunyhóban lesz ; mindjárt megnézem.
)A kunyhóajtón koczog.) Atyám uram.

Ormi. Hallom, hallom! (Az ajtónál Balkayhoz.) Domine confrater, maradjon itt veszteg. (Kijő s beteszi az ajtót.)

Márta. Ő méltósága Lorányi tanácsosné a mi kegyelmes asszonyunk akarja kegyelmedet látni.

Ormi. A mennyi hajszála van ő méltóságának, annyi áldás szálljon reá!

Adél. Hihhihi!

Márta. Hogy tud ilyenkor nevetni a kisasszony? nem illik, sőt nem is szabad.

Adél. Márta, jer csak! néninek nem jut áldás, hiszen parókája van.

Márta. Isten bocsáj, hol jár megint az esze.

Ormi. A kisasszonynak pedig oly szerencsét adjon az ég, a milyent szépsége érdemel. (Magában.) Hah! mily bájos szemek, mily termet, mily elevenség! (Balkay kidugja fejét az ablakon.)

Lorányiné. Mit beszél kegyelmed?

Ormi. Rövid esdeklést küldöttem az éghez a méltóságos ház javáért.

Balkay (magában). Itt van ő is, mily sugár alak, mily teljes, gömbölyű, hah! mily kiseded lábak!

Lorányiné. A mint értem, kegyelmed itt kívánna remetéskedni?

Ormi. Egyetlen s fő kívánságom.

Lorányiné. Nem ellenzem, mert ily ruhában valami különösség fekszik, a régi korba varázsol vissza, melyben őseim éltek; de mit tud kegyelmed? mert én ingyenélőt nem szoktam táplálni.

Ormi. Imádkozom a méltóságos házért.

Lorányiné. Az mind jó, de valamit mellette szolgálni is lehetne; megholt remetém erdőkerülő volt, harangozott s néha kertben is dolgozott.

Ormi (félre). Ezer mennykő! szép hivatalra kapok.

Balkay (magában). Ugyan jó hogy vendég vagyok, engem csak megkímél.

Ormi. A mennyire öregségem engedi, én sem vonom el magam szolgálattól, kivált a ház körül.

Lorányiné. Hol és mi volt előbb kegyelmed.

Ormi. Én — igen — (félre) mit is mondjak? — én jó szüléktől származtam, de fentebb íhletés korán elhagyatá velem a csalárd világot és csendes elmélkedésre bírta lelkemet; én soká soká utaztam s leginkább a szép természetet vizsgálom — oh, én a kisasszonyt sok szép s jóra taníthatnám.

Lorányiné. Meglátjuk — de mily nemzetségből származott?

Ormi. Engedelmet. Mikor ezen szőrruhát vevém magamra, vérem iránt hallgatást kelle esküdnöm.

Márta. Semmi az — majd kiveszem én.

Lorányiné. Miért hallgatást? ha jól emlékezem, egykor ezen ruhát a királyok sem átalták; lám Salamon király is remete lőn, a mint a história mondja.

Adél. Mikor hadát jól megverték.

Márta (az ablakhoz pillantván, térdre hull). Minden jó lélek az Istent dicséri! a megholt remete lelke! ni, ni! világos nappal ott kandikál ki.

Lorányiné. Minő agg fő az ottan?

Balkay (magában). Ideje már hogy rám is kerüljenek.

Ormi. Szegény collega, ki búcsut jár elgyöngyülven s bizonyosan méltóságod őseitől nyert nagylelkűségéről hallván, ide tért néhány napi pihenésre; én addig a kunyhóba eresztettem, míg méltóságod iránta végezni méltóztatik.

Márta. Jaj, be rám ijesztett, nem is tudom mért dugdossa ki fejét. Méltóságos asszony, amazt üzzük el.

Adél. Pihenni jött szegény, mért ne maradna itt néhány napig; nemde, néni, itt tartod?

Lorányiné. Hadd jöjön színünk elébe.

Ormi. Tüstént kihívom! — Domine confráter!

Márta. Nekem ez jobban tetszik.

Lorányiné. Jó házból való, ezt még bővebben ki kell tanulnunk.

Balkay (jő).

Balkay. A szerencse üritse ki egész tárházát e méltóságos házra! Én szegény vándor jó szíveket keresek s itt meg is lelém; csak néhány nap kérek fedélt, és örök hálámat hagyom utánam. Én különben a Bakonyban élek, hol mindenféle orvos-gyökereket szedek, azoknak erejét megvizsgálom s így az emberiség javára dolgozom.

Lorányiné. Hála az égnek, az idő javúl, a régi jámbor szokások ismét feltűnnek. Nem bánom, néhány nap itt nyughatik kegyelmed, s minthogy e hajlék oly kisdéd, egyik a kastélyba jöhet. Márta legyen gondod. Jer Adél. (Elmennek.)

Márta. Helyet csinállok, aztán eljövök. (El.)

Balkay. Ezer hála! (Félre). A kastélyban lesz alkalmam.

Ormi. Ennek kell itt maradni. (Balkayhoz.) Domine confráter, minthogy nyugalmat óhajt s oda benn a zaj közt azt alig lelné föl, testvéri szeretetből én megyek a kastélyba.

Balkay. Nem, domine confráter, minthogy jámbor életének ezen helyet már választá, nem akarom elmékedéseiben háborgatni, azért én megyek a kastélyba.

Ormi. Nem, domine confráter, minthogy vendégem kegyelmed, én sokkal gyöngébben érzek, hogysem innen megint eltérni hagynám, inkább én tágulok, s a kastélyba megyek.

Balkay. Epen azért, domine confráter, nem akarok visszaélni jó szívével, s úgy is mint útas, én megyek a kastélyba.

Ormi (fojtott haraggal). Én úgy hiszem, domine confráter, már illendőségből is kellene engednie.

Balkay (tüzesen). Bocsásson meg domine confráter, én úgy hiszem, a házi barátság első törvénye: engedj a vendégnek.

Márta (jó, kosár kezében).

Márta. Nemde friss vagyok?

Ormi. Mint a jó gondolat.

Márta (Balkayhoz). Kegyelmed jön a kastélyba?

Balkay. Igen! csak menjünk.

Ormi. Édes leányom, szén jámbor ősz itt inkább nyughatnék, én megyek a kastélyba. (Titkon.) Majd beszélgessünk, sok titkot közlök.

Márta (titkon). Igen jól van, kend az én emberem.

Balkay. Ha jól értem, engem rendelt oda a méltóságos asszony.

Márta. Az én gondom. (Ormira mutat.) Ez fog velem jőni; köszönje meg kegyelmed, hogy eledelet hozok, itt ebben a kosárban talál kend kenyeret, túrót.

Ormi. Amott a fűz között hús forrást. Ha tetszik édes leányom, induljunk.

Márta. De beszéljen ám aztán kegyelmed. (El Ormival.)

Balkay. Makacs, bárdolatlan ember ez a remete, de hol is vette volna a nevelést? különben javát keresi, ki tehet ellene. Már csak itt megülök, tán erre jön a szép csillag. (Leül a padra.) Csiklandós dologba kaptam, de a tárgy megérdemel egy kis nyomorúságot. Szép! no ezt csak találhatni, de oly gazdag! ez, ez a rugótoll mely nélkül mai világban a szerelem öröme igen hamar ürömmé válik.

Fülöp (jó kosárral).

Fülöp. Pszt! pszt!

Balkay (magában). Inas! kit keres ez?

Fülöp. Aha! ott ül. Hoztam sültet, bort, könyvet is.

Balkay. Ki vagy? kit keressz? mért meredsz úgy rám?

Fülöp. Az úr — atyaságod — előbb itt másforma remete volt.

Balkay. Az a kastélyba ment.

Fülöp (félre). Oh hát semmi baj.

Balkay. Kit szolgálász?

Fülöp. A szomszédban — azt nem mondom meg. Ajánlom magamat.

Balkay. Megálj, ha mondani valód van, közöld velem, majd én megmondom neki — ezt a kosarat bízvást itt hagyhatod. Csak add ide fiam, ne vonakodjál. (Elveszi a kosárt.)

Fülöp (félre). Nem tudom mit tegyek.

Balkay. Jer, ülj mellém. Ki urad?

Fülöp. A szomszédban lakik, de nem akarja hogy jótéteményeiről szóljanak az emberek. Mennem kell, de átadja ám kegyelmed mind ezt annak a másik remetének. (Magában.) Már nem tehetek róla, ha hiba történt, majd meg lesem uramat. (El.)

Balkay. Ez a remete nagy kópé, úgy látszik a cselédekkel tart s azok hízlalják — lássuk mit hozott. Ah! kappan, két üveg bor; ezt az alamizsnát én teszem el, itt a gyomornak úgy is rosz kilátása van. Hát ezek minő könyvek? Báró de Manx, A Szerelem Gyermeke — már ez remetének való olvasás! Most a kunyhóba, s ha jól laktam, egy kis levelkét írok s valami módon a kis leány kezébe juttatom. (El a kosárral.)

Adél (jö).

Adél. Hahaha! kiszöktem az öreg nénitől. Csak Lajos jönne már! őt kivéve mindenütt oly barázdás képek állanak előttem, mintha az idő csak ide járt volna szántani; de leginkább kíváncsi vagyok, milyen az az én vőlegény uram. Én agyon nevetném magamat, ha olyan feszes mint azok az ősi képek oda benn; ha még is olyan volna, mint Lajos, tán jobban örülnék neki, de így — ah istenem, istenem, még is szomorú vagyok.

Lajos (jö).

Lajos. Ily egyedül édes kisasszony?

Adél. Hogyan rám ijesztesz te gonosz? azért sem mondom meg, hogy felőled gondolkodtam. Honnan jössz?

Lajos. Az erdőből.

Adél. Mit löttél, mit hoztál?

Lajos. Semmit.

Adél. Az nem sok, rossz vadász vagy te Lajos.

Lajos. A kisasszony az oka.

Adél. Én! haha! nincs eszed Lajos.

Lajos. Egy fülmilét hallottam, meg is lestem, de nem lőttem meg, azt véltem Adél énekel. Gerliczét láttam, de nem lőttem meg, mert olyan szelíd mint Adél. Özceskét láttam, ahoz sem lőttem, mert olyan karcsú mint Adél.

Adél. Ha rókát látsz, ahoz sem lösz, mert olyan hamis szeme van mint neked. Rossz vadász vagy te Lajos.

Lajos. Hogy is volnék jó, mikor minden lépten mást lát szemem; ha violát látok, mindjárt Adélre kell gondolnom; majd szép gyöngyvirágra akadok, s mindjárt Adél fejr színe jut eszembe; s így minduntalan valami szépbe ötlöm, s mindég Adélra kell gondolkodnom. Hát a kisasszony mit mível ha maga van?

Adél. Én a vőlegényen búsulok. Te Lajos, ha engem elvisznek, te velem jössz.

Lajos. Oh igen szívesen, de —

Adél. Minek a de, ha szívesen jössz?

Lajos. Ahoz a vőlegénynek is lesz szólása.

Adél. Néni azt mondá: az asszony második személy a háznál, így nekem is lesz szólásom, s én azt parancsolom: jőj velem!

Lajos. Ah édes kisasszony!

Adél. Mért sóhajtsz? nem szeretsz falun lakni? én is tán inkább volnék a városban, ott annyi czifra embert látni, aztán hogy kergetik egymást az utczákon; de néni azt mondá: míg a leány kisasszony, nincs akarata. — Lajos! te is úgy kandikálsz a kalap alá mint a városi úrfiak? szinte hallám hogyan szidták a fátyolt, melyet néni képemre tolt.

Lajos. Az ember örömet néz a csillagos égre: oly vonzók a szép szemek is.

Adél. Hát az enyéim vonzó-k-e? nézd meg Lajos.

Lajos. Igen is megnéztem, egyenest a szívbe lövellnek.

Adél. Kitetszik a vadász, mindjárt lövésről szólsz. ha szívbe lőnének, már te sem élnél.

Lajos. Oh, meglőtt szívvel is élhet az ember, de milyen életet! magamról tudom.

Adél. Ne beszélj olyan bús hangon, még engem is elszomorítsz, pedig ha vőlegényem eljön, elég időm lesz búsulni. Lajos, valamit kérdezek, de őszintén felelj! Vannak-e őseid?

Lajos. Lehetnek, de nem tudom.

Adél. Elég rossz, ez nagy kár, keresd ki valahogyan.

Lajos. Mi végre? az üres erszény mellett az ő sem használ.

Adél. Mi közöm nekem erszényedhez? s ha szeretnél, ilyet elő sem hoznál.

Lajos. Ah édes kisasszony, hát szabad volna szeretnem?

Adél. Mért nem? neked senki sem tiltja, de nekem.

Lajos. Hát ha nem lenne tiltva, kit szeretne a kisasszony?

Adél. Szeretnéd ismerni? nem mondom meg.

Lajos. Még is, édes jó kisasszony, ki lenne az a felette boldog?

Adél. Ne nézz úgy rám, még megmondom, hogy Lajosnak hívják. — Jaj nekem, mit szoltam? ha néni-kém megtudja.

Lajos. Adél! kedves Adél!

Adél. Tudod-e hogy nem illik hozzád velem ily meghitten szólni, most haragszom, s oly hamar nem leszek veled együtt, érted? nem leszek körüléd.

Lajos. Akkor oly szerencsétlen lennék, mily boldog most valék.

Adél. Lajos! egy ösképet elmázoltam, tisztítsd meg, majd én segítek. (Elszalad.)

Lajos. Nem! ezen szemek nem csálnak, én eleget tudok. Adél! (El.)

Balkay (jö a kunyhóból).

Balkay. A gyomor rendben volna, a levél megírva, most csak alkalom lenne, mindjárt haladnék. Egy segéd igen szükséges volna, de ki? A remete? ez úgy hiszem fűrt fejű vén farkas, ez jó bér mellett megtehetné, ájtatos képpel a leányhoz fúrhatná magát. Hah, várva! itt jön — de mért hagyá el a kastélyt?

Ormi (jó).

Ormi. Domine confráter, nemde hamar visszatérem? én előbbi kívánságát fontolóra vevén, csak ugyan átláttam testvéretlen tettemet, azért is helyet adok a kastélyban, hol jobb dolga lesz mint itten. Az a jó kisasszony mint atyját fogja ápolni.

Balkay. A kisasszony?

Ormi. Bocsásson meg, domine confráter, hogy előbb makacskodám, de tudja, mint új lakos, az ember örömet ismerkednék, és a jövőre — de sapienti sat!

Balkay. Elég, édes atyám, látom még is jó ember és szívessége engem is nyíltságra bátorít; tudja meg tehát, én nem vagyok remete, hanem Balkay Móricz —

Ormi (félre). Ördög pokol! két róka egy libára.

Balkay. Csodálkozik atyám uram? az pedig úgy van; ezen álruhát a kisasszony miatt vevém magamra, minthogy külöködő nénje miatt egyenes úton nem közelíthetni hozzá.

Ormi. Igen bölcsen.

Balkay. Én őt futólag a városban láttam, és megtudván némely környülállásait, eltökélém magamban, ha csak lehetséges, őt sajátommá tenni. Kegyelmed, úgy hiszem, kezemre dolgozhatnék, s a nélkül hogy lelkiismeretét terhelné, némely dologban eszközül szolgálhatna.

Ormi. Hisz az egész dolog azon fordul meg, mint csalhassuk meg az öreget: szívesen tekintetes uram, oh

nálam jobbat nem választhatott, hanem az a bökkenő: a leány már el van jegyezve.

Balkay. Épen azért kell sietnünk, s minden pillanatot használnunk.

Ormi. Majd én megteszem a magamét, a leány szörnyű gazdag.

Balkay. S az a fő dolog, édes atyám. Itt előre is adok valamit. (Erszényt ad neki.) Ha plánumom elsül, kegyelmed is szerencsés.

Ormi. Csak bizza reám a hálót, de most tessék a kastélyba menni, ott hamarabb szólhat vele.

Balkay. Vigye ezen levelkét, s nyomja kezébe atyám uram, ha történetből előbb találkoznék vele, én magamat nyelvemre bízom.

Ormi. Bölcsen, ez úton nem hibázhatunk, nagysád belül, én kívül — de most el! el! a kastélyba.

Balkay. Még egyet édes atyám, egy szomszéd inas imént kegyelmednek sültet és bort hozott, de ne haragudjék, én eltettem.

Ormi. Semmi, semmi! majd megtalálom.

Balkay. Nem úgy, nem! megettem, megittam.

Ormi. Úgy? oh kedves egészségére! (Félre.) Kapj tőle kólikát.

Balkay. De megtérítem, minden kortyért egy akót.

Ormi. Köszönöm, de most el!

Balkay. Nézd ott fehérlik valami — ő az!

Ormi. Meg az öreg Márta asszony! csak félre, majd én utána küldöm, mert az előtt úgy sem lehet szólni. El! el! (Balkay el.)

Ormi. Hahaha! tehát így vagyunk? ennek is a gazdag leányra fáj a foga; no várj, neked segíték! Engem is az a szörnyű tűz vakított el, hogy reá nem ismertem; aztán boromat is megitta, s én helyette vizet igyam? Nem bánom, csak a leányt kapjam el helyette. Az ostoba Fülöp! de még is jó, hogy el nem árult. Hahaha! majd néz, ha a sötét lyukat látja, melyet ott benn a remetének szántak, szerencsémre, hogy Márta oly igen affectióba vett s kieresztett. Itt jönnek.

Márta jö Adéllal.

Márta. Higgye el, édes kisasszony, én fel mernék fogadni, a mi remeténkben valami nagy úr lappang, még valami gróf is lehet — tán a szerelem miatt vagy tudja mi okból mondott le a világról, de nagy oknak, szörnyű nagy oknak kell lenni. Előbb a tyúkház mellett neki szobát nyitottam, de nem maradt, mert a természetet szereti, s azt a fejlógató társát ajánlotta oda. — Itt van, majd lassankint én mindent kiveszek belőle.

Adél. Engem csak annyiban érdekel, mivel szegény s öreg.

Ormi. Különösen örvendek szép kisasszony! (Mártához) Édes leányom, remete társamat a kastélyba küldém. Szegény! egy kevésbé járatlan a világban, majd ott alkalmatlankodik hol nem kellene, menj édes leányom zárd el őtet, hadd pihenjen; majd én addig a kisasszonyt mulatom.

Márta. Jól van, de a fő történetet halaszsa mire visszajövök. Mindég a sok lótás futás! (El.)

Adél. Kiváncsi vagyok mivel fog mulatni atyus?

Ormi. Ah édes kisasszony, ily fiatal szívet mi érdekelhet inkább mint a szerelem?

Adél. Hahaha! tudja atyus még mi a szerelem?

Ormi. Ezzel születünk, ebben halunk.

Adél. Atyus, a szerelem nem illik szájába, szóljunk egyébről.

Ormi. Az épen a szépség hatalma, hogy mindenbe életet önt, mindent fiatalít, s mint a tavasz virágokat csal ki a földből, oly édes vágyat gerjeszt a szívekben: ily hatalmas szép tündér pedig a kisasszony.

Adél. Mért beszél atyus olyast, a mit maga sem hisz? a tündér fellegeken nyargal, én meg a földön járok.

Ormi. Hogy a föld Édenné változzék. Édes kisasszony, mint vágytam ezen órára, hogy kegyeddél tanu nélkül szólhassak, belőlem egy imádója ömledezik, ki egyszeri látására örök hévre gyúladt —

Balkay (jó).

Ormi. Ki ezen szívért titkon eped, és akkor boldog, ha ezen bájos körben élhet, mint én most; ezen kis bársony kezét foghatja, mint én most; azt ajkihoz szoríthatja mint én most —

Balkay (félre). Már felőlem beszél, de még is jobb ha mind ezt magamtól hallja. (Adélhez.) Édes kisasszony! elvégre oly szerencsés lehetek! a mit ezen tisztas atya mondott, mind bennem valósodik. Nemde egy férfiről szólt, kinek csak egy gondolatja van, és az Adél, egy óhajtása, és az Adél, ki csak egy angyalnak él és az az angyal Adél.

Ormi (félre). Ördög, pokol! most én ennek a rovására andalogtam.

Balkay. Tudja meg édes kisasszony a titkot, mely életet vagy halált foglal magában.

Adél. Hahaha! tán a búcsú?

Balkay. Itt az én búcsúm, itt ragyog a nagy kincs, mely e magányba vonzott. (Titkon Ormihoz.) Távozzék kegyelmed, ilyenkor nem szükségtanú.

Ormi. Hallja csak, édes kisasszony, ez az ősz egy ifjúról beszél, ki ál ruhában itt lappang és a kisasszonyt elrabolja, ki úgy szereti, mivel sok pénze van —

Adél. Engem?

Balkay (titkon). Mit cseveg kegyelmed? távozzék, mert agyon zúzom.

Ormi. Hisz jól akarok. Ezt a levelet küldi.

Márta (jó).

Márta. Lássá az ember, itt vannak! kérdem a kapust, látta-e a remetét bemenni, azt monda nem, én megszidtam vigyázatlansága miatt s ím itt oltározik. Mért nem megy be kegyelmed ha küldik? hallja kegyelmed, mi ilyen vendéggel nem szoktunk ám ceremóniázni, hanem odább adunk rajta.

Balkay (magában). Átkozott állapot! ez is megtámad, már nem nyílhatom meg, mert mindent elrontok.

(Titkon Adélhez) Édes kisasszony, tán lesz szerencsém a kastélyban; addig is ez a levél mindent megvilágosít.

Márta. Mi beszédje van kegyelmednek a kisasszonynyal? hamar, mert az ég alatt az úton nyughatik, a földön nyujtózhatnak.

Balkay. Megyek már, csak ne legyen oly nyugtalan. (Titkon Ormihoz) Az istenre kérem kegyelmedet, szedje össze valamiképen eszét, ha még oly picziny is, s intézze úgy a dolgot, hogy a leánynyal szólhassak.

Márta. Ejnye biz a méreg elfut, akar-e kend jönni?

Balkay. Megyek, megyek, édes anyám.

Márta. Hogyan? anyám! Láss a ember, olyan vén s még sem tud becsületet. Márta asszony nevem, érti kegyelmed. (El Balkayval.)

Adél. Édes atyusom, maguknak elment az eszök, annyit beszéltek összevissza s én semmit sem értettem. Minek ez a levél?

Ormi. Méltóztassék az öreg asszonyságnak átadni, majd ő elérti, és tudja mit míveljen.

Adél. De a levélre az van írva: „A szép Adélnek, e táj csillagának a legtisztább szerelemmel.“

Ormi. Csalárdság! kívülem senkinek se higgyen a kisasszony, és ha ezen levelet nem adja tüstént a méltóságos asszonynak, magára vessen, ha valami kelletlen csapás éri. A ki ezt írta, egy incselkedő, ki szeretete által csak önhasznát keresi; én vagyok őszinte imádója, én nem nézek birtokára, hanem egyedül jó, ártatlan, s mennyei szívére. Tudja meg, édes kisasszony —

Lajos (jő).

Lajos. Kisasszony! kisasszony!

Ormi (félre). Ez is máskor jöhetett volna.

Adél. Lajos, te vagy? csak jer, csak nézd, minő szerelmesen pislog rám az öreg atyus, azt mondja, imádóm.

Lajos. Szerelmesen? imádója?

Ormi. Oh kérem, csupa tisztelet. (Magában.) Szörnyűség! Ez a leány egész a gyávaságig ártatlan.

Adél. Tudod-e Lajos? én tündér vagyok, és csilag — itt van írva; jer csak, olvassuk. (Félre vonja Lajost.)

Ormi (magában). Minő bizodalmas a vadászhoz, nem csoda, mindég körül van. Ha ezt a legényt frigyesemmé tehetném? s mért ne, szép szó, ígért, ajándék pártomhoz köti.

Adél. Hahaha! ez ám a szép levél, nem is tudtam hogy ily cizfrán lehessen írni; mennyi hűség, mennyi érzés van benne! Hogyan örülök neki, úgy sem kaptam még szerelmes levelet.

Lajos. Úgy? oh magam is örülök —

Adél. Mi bajod Lajos? olyan hosszúra nő képed, mint a genealogiánk.

Ormi. Édes kisasszony, már mondtam, ezt a levelet tessék az asszonyságnak bemutatni.

Lajos. Igen, igen! úgy is imént kérdezte, azért is kerestem föl; vagy ha tetszik én magam adom által.

Adél. Nem! nem! majd én beviszem, a remete úgy is ott van. (El.)

Lajos. Kegyelmedre volt a levél bízva?

Ormi. Igen, de a mint látod, nem úgy használtam, a hogyan adva volt.

Lajos. Minden jót öreg atyám! (Menni akar.)

Ormi. Hej földi! egy szóra. Halld legény! te nekem tetszel, olyan férfias bátorság lángol szemedben, s az engem barátoddá tesz, én veled jót akarok.

Lajos. Örülök rajta.

Ormi. Mi közelebb ismerkedjünk.

Lajos. Szívesen.

Ormi. Ha rád nézek, szinte haragszom a sorsra, hogy téged az erdőre, puszta vadászatra kárhoztatott, midőn külön ember is lehetnél.

Lajos. Én megeleégsem.

Ormi. S még ezen nyomorúlt állapotban sincs maradásod.

Lajos. Hogyhogy?

Ormi. Innen is kiüldöznek, mert tudd meg, a háznál minden cseléd ellenséged.

Lajos. Hahaha! sajnálom, én senkinek sem vétek.

Ormi. S még is úgy van, Márta megvallá. Te rá tartó vagy, azért ők rágalmaznak, de nekem épen az tetszik rajtad. Halld legény, a mit a sors elmúlasztott, én kipótolom, én téged erdőmesterré, vagy más urodalmi tisztté nevezlek ki, azon felül pénzt is adok.

Lajos. Kegyelmed?

Ormi. Tán azt véled, én is olyan gyámoltalan remete vagyok, mint hajdan éltek, vagy tán most is egy kettő teng valahol. Tudd meg, ez ál ruha, én földesúr vagyok és kisasszonyodat szeretném feleségül.

Lajos. Valóban? — szinte meglepett a tens úr!

Ormi. Ormi Sándor nevem, és Adélt a városban láttam, s kitanúlván környülményeit, így akarék vele bővebben ismerkedni. Itt hallám, hogy vőlegénye van, a ki miattam útjában nyakát törhetné, de minthogy azt tán nem akarja tenni, nekem kell czéloamat sürgetnem; te segíthetnél.

Lajos. Én?

Ormi. Te körüle vagy, unszold ide, s ha én vele szólok, vigyázz, állj őrt; nyújts alkalmat, hogy a kastélyba szökhessem, míg a leányt magamhoz édesgetem, s ha egyszer szívét elnyerendem, jöhet aztán egy sereg vőlegény, majd tudom mit tegyek.

Lajos. De az a másik úr?

Ormi. Azon, úgy hiszem, kiád az öreg asszony; különben is fősvény úr, úgy nem jutalmaz mint én — ím ezt mindjárt foglalóra vedd tőlem. (A Balkaitól kapott erszényt neki adja.) Számolhatok reád?

Lajos. Oh bizonynyal, úgy fogom vinni a dolgot, a mint saját hasznom kívánja.

Ormi. Hasznod lesz, több mint nekem — urrá léssz, s nem kell többé szolgálnod, s tudod mi az?

Lajos. Most megyek tens uram!

Ormi. Lajos! kösd fel eszedet, hozz hírt hogy vannak odabenn.

Lajos. Értem! (El)

Ormi. Így mindjárt könnyebben forog az ember, egyedül tudja meddig el kellett volna tépelődnöm, míg valamire juthatok. Hahaha! majd néz Balkay, ha meghallja, miként ütöttem el a leányt kezéről; de ideje, hogy a szerelem hozzon nekem is némi nemű jövedelmet; eddig mindig én voltam tárnoka. Hahaha! itt jó Balkay. léptiből látom a szörnyű kosár terhét.

Balkay (jö).

Balkay. Ördög vigye azt a gyáva falusi nevelést, az az együgyű leány nénjének adta leveletem, s az öreg most dül fül, mint a kotlós tyúk, mikor héját lát. Illan-nom kellett, nehogy azzal a tenyeres talpas hajdúval expedáljon. (Elveti a remete ruhát.) El veled átkozott szoknya, hiában czepeltelek a nagy hévségben, és ez a sűrű paróka is majd kiszáritá velőmet.

Ormi. Hahaha! ejnye, mi lesz a remetéből?

Balkay. Hát kegyelmed mit nevet? kend is botorúl vitte dolgát; ki látta úgy ajánlani a nőt, hogy pénzért házasodik? de mit is várhatni ily ügyefogyott embertől, hogyan forogna az ügyesen az emberek körül, ki magát számkiveté az emberi társaságból. Ördög pokol! hiában útaztam, már vége mindennek.

Ormi. Sajnálom tekintetes urat; de ha már így történt, méltóztassék megnyugodni a sors végzetén, tán a hatalmas ég megáldja még egy gazdag feleséggel! én magam fogom kérni.

Balkay. Hallgasson kegyelmed! itt dörmög elé az asszony; idekünn az első hév után még is csak bevárom. Ne mondja, hogy még szeme is elrettentett.

Lorányiné, Adél, Márta, Lajos jönnek.

Lorányiné. Alázatos szolgája uraságodnak! örvendek, hogy saját szőrében láthatom. Valóban nem hittem volna, de már csak ki mondom: ez égbekiáltó gonoszság, így incselkedni az ártatlanság körül.

Balkay. Reménylem, nagysád ezen enyelgést úgy veszi, a mint egy ily mívelt asszonyságtól várni lehet; a czél menti tettemet, s úgy hiszem, a kisasszony is megbocsát, hogy igéző szeme erre bírt.

Adél. A mi engemet illet, én épen nem bánom, úgy is ritka itt a mulatság.

Lorányiné. Oh elfajúlt világ! álruhában bujkálni a leány után, a helyett, hogy illő pompával nézték volna meg a ház tüzét, és mi minden becsülettel tudatuk volna, hogy a leány már nem eladó s aztán teljes tisztelettel bocsátottuk volna el az urat; de nem, alattomos úton csúsznak be a házba, hamisan sóhajtoznak, levelet firkálnak, hogy a háznak elsőjét megcsalhassák —

Ormi. Engedelmet, hogy közbeszólok: méltóságod bölcs szavai szinte elragadnak.

Lorányiné. Úgy-e? kegyelmed csak együgyű fráter s még is kárhoztatja az ily csalárd igyekezetet?

Ormi. És méltán, egyenes út illik a férfihöz.

Balkay. Kend akkor szóljon, ha kérdik.

Ormi. Az erkölcs mellett beszélni szent kötelesség, nemde méltóságos asszonyom?

Lorányiné. Úgy van, csak dorgálja meg kend ezt az ifjú urat.

Ormi. Szívesen asszonyom! Hallja uracskám! a pokolban már fűtik a kályhát számára, ha meg nem tér! Az erkölcs lemondást parancsol — és az erkölcs az — az —

Lajos. Bocsánatot kérek, mikor ez a jó remete az erkölcsről szól, mindég azt kell hozzá tenni: ügyel-

jetek szavamra, de nem ám tettemre. Csak tessék jól megnézni, a remete alatt Ormi Sándor lappang.

Ormi. Ezer menykő! agyon váglak.

Lajos. Már hiába, csak tessék levetni ezt a zubonyt, az erkölcsi papolás úgy is vajmi terhére válik. A mi engemet illet, én nem akarok erdőmester lenni.

Balkay. Tehát ez a jámbor — (szétbontja ruháját Orminak). Valóban Ormi! ez rettentő csalás, ez boszúra gerjeszt.

Ormi. Ez alacsony árulás, te legény, ezért adózol.

Lorányiné. Oh kétszer elfajult világ.

Márta. No mit mondtam én? úgy-e ezen ruha alatt más rejtezik, oh az én szemem, az én szemem oda is ellát, a hová nem kell.

Ormi (elveti álruháját). Mi tagadás benne, engem is a szép kisasszony bájolt ide; de mind ennek nagysád oka, mért zárkozik el, mintha ide volna babonázva.

Balkay. Igaz, ha nagysád, oly különczöt nem látszanék, ily kelletlen dologba nem keveredtünk volna.

Lorányiné. S mi közök uraságtoknak az én házamhoz, ki hitta ide szelet csinálni?

Balkay. Jó angyal nem! mert kártékony baráttal kelle megütköznöm, ki bizodalमतat rútúl megcsalá. Erről még szólunk.

Ormi. Édes barátom, az ember azt tartja: előbb nekem, aztán neked. Mink összeütköznék gondolatban és tettben; de nyugodjál meg, én szinte úgy jártam ezen legénynyel.

Lajos. Kötelességemet tevém.

Lorányiné. Jól tetted Lajos, megelégszem veled. (kezét nyújtja neki). Ím csókold meg kezemet, én kegyelmes asszonyod maradok.

Lajos. A mit tettem, szót sem érdemel, de azt sem titkolom tovább, hogy sorsomon felül vágy lelkem

s én ámbár szegény vadász vagyok, Adél kisasszonyt szeretem.

Lorányiné. Micsoda! te szemtelen fiú! te kisasszonyt mersz szeretni? a mi több, egy Lorányi vért! Rettentő gondolat! egy nyomorúlt szolgál, kinek képéből már kilátszik az alság, pórság, vadság, durvaság, s az kisasszonyt szeret! megbomlott a világ tisztessége, a nap alatt ilyes történik!

Adél. Édes néni!

Lorányiné. Mit! s te itt állsz tunyán, s nem ásd ki szemeit.

Adél. Oh édes néni! hiszen kár lenne a szép szemekért.

Lajos. Milyenek szemeim, nem tudom, de hogy míg a halál be nem zárja, híven rajtad csüggnék, az igaz. (El.)

Lorányiné. Takarodj tüstént! kalodába vele. Adél! te itt állsz, s nem is haragszol, nem reszketsz, nem lánghatsz mérgedben?

Adél. Uh dehogy nem! mért oly csacska; elég ha én tudom, hogy szeret, minek kellett neki azt az egész világ előtt kitálatnia.

Lorányiné. Mindég jobban. Nagy isten! mért adtál füleket, hogy ezt kell hallanunk! Te ferde növése véremnek! nem, ezt meg nem bocsátom soha! el szememből! hallatlan tévedés, el, el! (Adél sírva félre áll).

Balkay. Ha így van, nem csodálom, hogy mi későn jövének, s megvallom, igen könnyen tűröm veszteségemet. Valóban ennyi büszkeség mellett ez vajmi nem büszke történet, hahaha!

Ormi. S annak a bizonyos ártatlanságnak is nagyobb a füstje, mint érdeme.

Lorányiné. Oh dicső eleim! húnyjátok be szemeiteket! Mily szégyen! ez olyan kín, a milyent csak ily erős szív állhat ki, mint az enyém.

Márta. De úgy kell, én mindég mondotam, hogy az a Lajos büszke semmire kellő; de ha én szólok, mindjárt hallgass a feleletet. Én sajnálom, hogy így történt, de még is örülök, mert igazságom van.

Fülöp (kivül). Ereszsz el rossz ember!

Ferus (kivül). Hát te mért tartasz.

Fülöp. Uramhoz viszlek, majd kapsz.

Ferus. Én viszlek uramhoz, majd megcsókol a mogyorós.

Ormi. Inasom! — hahaha! ezek egymást hozzák. Válgatok szét! Mi baj legények?

Balkay. Ferus! hogy mersz lármázni?

Ferus. Oda jött a dombra és el akart kergetni.

Fülöp. El akart parancsolni, mintha bizony ide tették volna pünkösdi királynak.

Ormi. Béküljete! (Lorányinéhez.) Ez bocsánandó zaj, mert a hűség okozta, és nagysád, tudom, leginkább érzi, mi az.

Márta. Ott megint egy ifjuúr-forma siet ide. — Már az igaz, csak negyven esztendeje mióta itt szolgállok, de oly zenebonás nem vala házunk — valóban már itt van.

Lorányiné. Nekem szavam sincs, ez a mai nap egészen összedúlt. Mond neki, nem vagyok itthon.

Márta. Mind jó, ha vak volna.

Lajos (jó csinosan öltözve).

Lajos. Nagyságos asszonyom!

Lorányiné. Ki — ki La — La —

Ormi. Lelkemre! a vadász!

Lajos. Engedje kezét csókolnom édes néném. Én Zodány Lajos vagyok, s a rendelt időnél előbb megtérvén, kedves mátkámat ily módon akarám megismerni. Nagysád kételkedik?

Lorányiné. Én — uram —

Adél (Lajos karjaiba szalad). Lajos! Lajos! te hamis csúnya vőlegény! nem csalsz meg ismét? Látd te rossz

ember, már sírtam is, de tudja isten nem úgy ment a sírás, mint kellett volna. De csak hogy itt vagy.

Lajos. S többé nem is távozom. Nagyságos aszszony! itt egy levél atyámtól, mely úgy hiszem, minden kétséget elhárít. Holnap maga jövend el és szerencsém tanúja leszen.

Lorányiné (a levelet átfutja). Tisztelt uratyja írása; de ily úrfihoz nem illik a szerelem kitanulása végett szolgálai ruhába öltözni.

Lajos. Egyik ősöm szinte így tett, a mint írományaik között föllelém; azon kívül örömmel mondhatom, újlag kikeresvén nemzeti tárunkat, eredetünket egy századdal fölebb vihetjük.

Lorányiné. Gratulálok! felséges talalmány! Adél! hát csak ugyan amúgy is megszeretted Lajost, és nem kötelességből?

Adél. Meg bizony, de azért még vele számot vetek.

Lorányiné. Sejtés nem egyéb. Oh magam is mindjárt gyanítám fentebb származását — mindjárt — nemde Márta?

Márta. Úgy van, mindjárt megszerettük.

Lorányiné. Olyan bizonyos méltóság tornyosodott homlokán, s a százados ősök szinte kinéztek szeméből; nemde Adél, az tetszett neked is? őseibe szerettél?

Adél. Nem biz én édes néni, tüzes szemében a jelelt kedveltem meg s nem a múltakat.

Lajos. Így hát ezen urak hiába fáradtak, s én Ormi úrnak visszaadom erszényét.

Ormi. Én meg Balkay úrnak, attól nyerém.

Balkay. Én meg az inasoknak ajándékozom — oszszátok el, de verekedés nélkül.

Fülöp. Jer pajtás! (Összeölelkeznek.)

Lorányiné. Én pedig az urakat szívesen látom most házamnál; de a remeteséget ledöntetem, nehogy valaki megint kísértsen.

Or mi. Mi pedig mintkét szerencsétlen vágytársak, fogjunk kezét. Mint remeték jöttünk, mint nászok vígadjunk, mint kosaras vitézek otthon búsuljunk.

Márta. Annyi szerető — három egyszerre! Szerencsés kisasszony! Ah!!!

(A kárpit lefordul.)

DRÁMAI TÖREDÉKEK.

(1808 — 1830).

DRAMA TORREDEKKE

A GYILKOS.

SZOMORÚJÁTÉK HÁROM FELVONÁSBAN.

(1808.)

SZEMÉLYEK.

Gróf Ligetfi.
Lilla, leánya.
Zorosz.
Károly, fia.
Orbán, Ligetfi titkosa.
Mili, parasztleány.

ELSŐ FELVONÁS.

(Szoba, mely nagy szegénységre mutat).

ELSŐ JELENÉS.

Zorosz, Károly.

Zorosz. Semmi sem tarthat tehát, kedves fiam, és elhagyod ősz atyádat?

Károly. Mit nekem itt? míg meleg vér foly ereimben, lellem dicsőség után vágy! a haza szélein háború tenyészik, ott a véres csatában elfelejtem, a mi itt keserít. Átkozott különbség! mely letiporja a szerető szívet, mit hagyjam tőled magamat gúnyolni? Ha aranyod mértékedben a jobb érzésnél többet nyom, mit nekem csalfa mosolygásod?

Zorosz. És atyád? Kire bízam végső napjaimat?

Károly. Még vannak jobb emberek, kik ügyedet pártúl fogják, kiknek érző szívök a fájdalomon megindúl. Ha engem a szerencse szebb sorsra vezet, megszolgálom nekik, s bőven visszatérítem, mit rajtad tettek. Engedj menni, atyám! oda, hol a háború véres zászlói lobognak; ott kíváncsú az erős kar, ott a férfit szíve teszi egyedül becsessé, nem az arany szemfényvesztő fénye. (Fellengezve.) Hah! kinn az élet! otta hol a trombiták harognak, és a halál fekete zászlóját a remegő földre szegezi, ott hol egy bajnok kardján egy ország java áll. Bátran berohanok az ellenség rendébe, és éltemet egy szép cselekedetre szánván, laurussal koszorúzva visszatérek, és Lillát kiontott véremért jutalomul kérem. Ki

meri azután őt nekem megtagadni, ki gátolni igaz szerelmünket? Enyém leszen ő, mert a vitézség felüti az arany érdemét. Ha pedig végezve van a sors könyvében, hogy kifolyjon szívemnek vére, atyám, akkor egy köny Lilla szemében legyen szerelmem s vitézségem bére.

Zorosz (félre). Kéréssem, látom nem hat szívébe, ha mindjárt e szív megreped is. Oh tud ő — tud az örökös büntetni, mert tulajdon fiam taszít be először a kétség markába. (Fiához) Menj! áldozd fela szerelmednek gyá-moltalan atyádat, taszítsd be a vast gyenge mellembe és az ég boszúját elvégezed.

Károly. Mit atyám? nem értelek.

Zorosz. És utóbb még is meg kell értened, (fájdal-masan) azután engem megvetve, tőlem elválhatsz.

Károly (érzeménynyel). Drága atyám, mit gondolsz felőlem?

Zorosz. Még most jó, még tiszta vagyok előtted; egy szó — és — — (nagy indulattal melléhez ragadja). Jőj tehát még egyszer mellemhez, te vétkemnek édes gyü-mölcse! téged nem talál ama szörnyű átok, mely en-gem ostoroz. Még te ártatlan vagy! (Csendes fájdalommal) Oh engedj itt nyúgodni, és visszaálmodni régi szép bol-dogságomat.

Károly. Atyám, hol vagy?

Zorosz. Nincs mentség! egyszer meg kell atyádat ismerned, meg kell tudnod, mely rettentő véteknek kö-szönöd létedet. Talán fog használni, ha látod, mint bünteti az ég a gonosz tetteket.

Károly. Légy erős atyám, és ne hadd elragadni magadat ily undor képektől; légy érthető.

Zorosz. Ne kívánd! ha pedig akarod, aczélozd szívedet.

Károly. Mit fogok hallani?

Zorosz. A mitől maga a pokol irtózik. Kedves fiam, egy szörnyű cselekedet fekszik lelkemen, hu-szonöt esztendeje már hogy hordozom és még is — mégis éget.

Károly. Fordítsd reám! éretted örömmel hordozom!

Zorosz. Megállj balgatat! mit szólasz! Légy bár szerencsétlen, légy számkivétve az emberi társaságból, állj magad egyedül széles e világban, legyen örök éj körüléd, a dörgő villám legyen napfényed, és önnön könnyeid forrásod; csak az én vétkemet kerüld, és boldognak nevezlek.

Károly. Szegény atyám!

Zorosz (ömlendezve). Valóban szegény! és (mellére mutat) itt oly üres, oly pusztá.

Károly. Nem segíthetek? van erőm, s van igaz akaratom — —

Zorosz. Te nem érzed mi szorongat engem, élj úgy, hogy ne is érezzed.

Károly. Szép példadat szüntelen követem. Légy békén érettem, egy titkos érzés szívemet emeli, és az élet terhe mellemet nem nyomja, a mitől a történet forgandó játéka megfosztott, bőven megtéríti önnön hiedelmem. Atyám, sorsomat nem vádolom; mert él az emberben valami, mely többet ér bármely szerencsénél.

Zorosz. Vigyázz fiam, hogy ama tűz, mely szivedet hevíti, által ne csapjon gyöngé tartalékján, és az indulat, a forró vér hív követője, a jótól valaha el ne fordítson.

Károly. Az erkölcs isteni sugára elapasztja az indulat özönét, és tolongó árai az élet hiányait mossák.

Zorosz. Sokszor az ember magát erősnek tartja, bízván az erkölcsben, és későn látja magát a kétség markában. Fiam, én tudom! (Egy ideig hallgat, szemeit erősen fiára függeszti.) Add ide kezedet — így — ily érzeménynyel talán utóljára tartom.

Károly. Azt nem remélem, atyám.

Zorosz. Még is lehet! — most meg fogod atyádat ismerni — és — (zokogó szavakkal) nekem nem leszen gyermekem.

Károly. Azt nem érdemlettem.

Zoros. Hallgasd, fiam, életemet; tanulj belőle, hogy mire fejed őszi, szebb örömet gyűjthess.

Károly. Nyisd meg szívedet fiadnak! mellem híven bezárja.

Zoros. Én egy nemes és gazdag nemzetségből származván, Kárpát egy völgyében láttam először a napot, és a gyermekség korát, éltem legédesebb részét, a havasok közt töltöttem. Szülőim meghalván, korán egy szép jószág urának maradtam, hol csendes magányban folytattam életemet; nem ismervén szelidebb érzeményt, a vadakkal harczolni legszebb mulatságom vala. Egy ifjú egyedül a szomszédból vala társaságom, kinek nyájas és értelmes barátsága szinte megújított, és a vadság kényét szívemről lefosztá. Oh boldog idő! Midőn az ifjú gondolkodva először a mellébe nyúl, és föllengző lélekkel a természet határait megfutja — kétszer boldog, ki még az élet telében is szívét tisztán eltakarván, arra a szép időre visszaemlékezik! Én — én azt nem tehetem!

Károly. Tovább atyám, könnyebbíts szíveden.

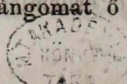
Zoros. Hétesztendeig éltem vele gyönyörű egyezésben, hogy ő e tájékról eltávozott, mert környürlásai itt tovább maradni nem engedték; de mindazáltal levelek által tudósított, és mint hív barátja minden sorsot vele híven megoszték. Egyszer, midőn már hosszú hallgatás után életén bántódtam, maga megjelenik, mellette egy személy, melynek mását soha még addig nem láttam! — Itt kezdődik fiam atyádnak in-sége; e pillanattól fogva nem érzék nyugalmat —

Károly. Félve gondolom bajodat.

Zoros. Egy tekintet elég vala, és mellemben dühös indulat dobzódott; egész valómat meghódítá, és a jobb érzést napról napra letiprá. Hasztalan vergődött erkölcsöm, hasztalan a barátság — a tiltott szerelem s a buja kívánság diadalmaskodtak.

Károly. És barátod?

Zoros. Bizván hölgye erkölcsében és az én barátságomban, tiltott lángomat ő maga nevelte, sőt

ártatlan véleményében e vétkes frigynek örült; későn, midőn már a méreg egészen elrögzött, vette észre szörnyű csalódását; de hallgatva nagylelkűen viselte még is szeretett hölgyének hívtelenségét s barátjának csalárdságát.

Károly. Atyám, atyám! mit műveltél?

Zoros. Még nem elég! — mert beesve az örvénybe, rosztat roszzabbal pótoltam! és vétkemet nyilván és bátran folytatni akartam; azért eltökélém barátomnak vésztét — és egy szerencsétlen órában — fordulj el fiam! — éjfélkor — (felháborodva) Hah! most is látom őt esedezni — és én — én őt irgalmatlanul keresztűlszúrtam.

Károly (rettegve és elfordulva). És hölgye?

Zoros. És anyád világított. (Hosszú hallgatás.)

Károly (betakart képpel). Rettenetes! (Felháborodva egy ideig magával küszködik, végre nagy indulattal atya nyakába dől). Atyám! most sajnállak!

Zoros. Menj, hagyj el!

Károly. Nem, nem! el nem állok tőled — ily állapotban gyermeked hív keze legszebb nyereséged. És im neked szentelem minden tehetségem, töredelmes élted, mint lehet segíteni.

Zoros. Nehéz olyantól, kit szeretünk, megválni; de nehezebb ama vétket viselni, mely minden pillanatban a gyilkos mellébe új sebeket vág, melyet sem idő, sem vigasztalás soha be nem gyógyít. Barátom vérével nekem is elszáradt minden üdvösségem, a cselekedet után felnyíltak szemeim, és irtózva tekinték magamra, a szerencsés kábaság elhagyott, és mint egy ijesztő váz jelent meg a jövő. — Ő megholt, és én még élek! (Mély gondolatnak ered).

Károly. Elsz drága atyám! és utóbbi élted tetteidet könnyebbíti. Beszéld, kérlek, utóbbi sorsodat.

Zoros. Végső tekintete bocsánatot ígért, de az igaz ég súlyos átokká fordítá! De elég, fiam! — a mi engem szorongat azt csak egy gonosztevő érzi — hallgasd tovább. Barátom halála után az özvegyét,

kínez már nem a szerelem, csak a véték kapcsolt, az oltárhoz vezettem, de téged szülvén, nem sokára elköltözött. Te lettél azután egyedül szorgalmamnak tárgya, és életemet, melynek oda veszett érdeme, egyedül csak éretted viselem.

Károly. Hálaadó szerelmem legyen köszönetem. Zoros sz. De az időtől fogva a szerencse szüntelen üldözött, az ég boszuálló keze tőlem el nem állott — és látható sietséggel belső és külső értékem végromlásnak eredt. Nem tűrhetvén tovább, elhagytam régi lakhelyemet, és ide s tova az országban tévelygék, tettemnek szomorú emlékét kivetni akarván idővel mellemből. De hasztalan! minden pillanatban megújult fájdalom, és barátom haldokló képe szüntelen szemeim előtt áll — tágas sebéből a halál integet felém, és halni rettegek, ámbár élni meguntam.

Károly. Légy békén atyám! fiad hív szerelme tövises pályádat megegyenesíti.

Zoros sz. Így tehát kivetközve minden boldogságbul tíz esztendei vándorlás után veled, kedves fiam, minden értékemmel e tájba vetődtem, a többit tudod — (hallgat és azután erős szavakkal fiához közelít). Most, fiam, ismered atyádat — mívelj a mit tetszik, tovább nem tartalak — Menj, keress szebb szerencsét, én egy sírra mindenhol találok.

Károly (indulattal). Nem, atyám! el nem hagylok, egy vak indulat el nem szakasztja a természet kötelét. (Fájdalmasan) De csak messze, messze e tájból, itt nem maradhatok. Siess atyám, készülj az útra, egy hajlékra csak akadunk, mely minket fölveszen. Atyám! (Atyja nyakára borúl, könnyekre fakadva). Így válik el a lélek a haldokló testtől — Lilla — Lilla — légy boldog! (Sietve el.)

Zoros sz (maga). Mely sebes változás! és nekem félelmes eltökélettsége; nekem föláldozza legelső szerelmét, és szíve egyedül azt a bálványt imádja. Két ellenkező indulat. Oh engedd égi hatalom, hogy az egyik csöndesen eloszolják. (Gondolkozva elmegy.)

MÁSODIK JELENÉS.

Károly (visszajő).

Károly. Atyám! — Elment már! — talán örül fiának? Régtől fogva megint egy békesség sugára, és egy szebb idő gyöngé reménye hatott szívébe, mert elhagyva mindenektől — magától is — még egy érző szívre talál. Örülj, szegény öreg! örülj fiad szerelmének, de ne tekints szívébe — (mély gondolatnak ered). Ha nem gyöngeség egy teremtetést imádni, melynek szent érzetei lelkemnek teljesen megfelelnek, melynek gerjedelmi mellemben lakoznak; ha nem gyöngeség egy rokon szívben élni s halni, mért vádolom szerelmemet, mért futok előle? Az ember boldogságával az ég nem játszhatik, és engem is ő érte teremtetett, és így szerelmemnek igaznak kell lenni. De mégis — mégis ha csak a kívánság játéka és a természet ösztöne volna? — Nem, nem! ez a fájdalom, mely bennem dühödik, ellene mond. Őt igazán szeretem — és így el nem válok (fel s alá jár sebesen). De mit tegyek? mi lesz mind ennek a vége? És atyám? — (Egyszerre megáll, tüzesen) Félre csalfa remény! mely ezerféle tekervényse úton a józanabb ész vezet, hogy teljes erővel az igazsághoz ne érjen! félre! mert nem kecsegtetnek többé hiú ígéretid. Lilla nekem el vagyonszertve — mélyen érzem, hogy születésemtől fogva a sorstól ki vagyok választva. Igaz ugyan, őt nem szeretnem nem lehet — míg ez a szív ver, csak egyedül őtet ismeri — de aranyért nem koldulok, ily alacsony nyereség azt a szép oltárt, melyen ő tündöklök, soha le ne rontsa. (Lágyan) Te voltál, jó lélek, ki égi mosolygással lelkemet szebb életre ébresztéd, és egész valómat nem ismert örömökre vontad; te állottál isteni kegygyel a világ kapujánál, melyen keresztül borzadva indulék; te emelted fel előttem az élet fátyolát, és első tekintetem szép szívedbe esett. De a végezet csak ismerni engedett. Bírásod sok egy földi lakosnak! Messze innen tehát keresek nyugalmat, és a múlt idő

emléke mellemben, békén elköltözöm. Atyám bal sorsa hív segédet kíván; és az ifjú erejét gátolja, legszebb akaratom a környülállás rabja. De idétlen jajgatás idegen szívemnek — bátran sorsom elébe megyek — És Lilla szeretett! Oh hányszor vallották könnyei. Én élek szívében, és ez az egy vigasztalás, mellyel a bal esetek soha nem mérköznek — (Ömledezve) Egyszer még karjaimba zárom — és örökre elválok — (Elmegy).

HARMADIK JELENÉS.

Ligetfi szobája.

Ligetfi, Lilla.

Lilla. Azért hogy szegény? az minden hibája, Valóban, atyám, midőn megmentett gyermekedet elődbe hozták, gondolnám nem ügyeltél szegénységre.

Ligetfi. Neked így illik gondolni, nekem így cselekedni. Igaz, hogy létedet újra ama bátor ifjúnak köszönöm, azért hálaadó is leszek, mert a porbul fölemelem, és sorsát megjobbítom — jutalmát már el is küldém —

Lilla. Minő jutalom az! az életet nem lehet megfizetni. (Félre) Drága ifjú, látom szívedet vérzeni, hogy szép tetteredért imígy megaláznak.

Ligetfi. Nem illik a gyermeknek az atya szándékát fontolni, különben a mit ő tett, az némi hasznára válik. Én őt tisztetem, szeretem, a nélkül, hogy vele valami szövetségbe lépni kívánnék, és másolhatatlan akaratom őt a háztól eltiltani.

Lilla. Tisztelet s szeretet jeléül?

Ligetfi. Ily idétlen érzemény, vagy szerelem, ha akarod, nekem nevetséges, és tőled, kit hazám dicsőségére neveltelek, csodálom, hogy annyira aláereszkedtél: ily koldúst szeretni.

Lilla. Midőn a háborgó tó felett, messze minden segédttől, a halál közt forogtam, és ég föld már

szemem előtt eltűnt, akkor több gazdagok nézték veszendő életemet — és csak jajgatni tudtak. Azonban ama szegény ifjú, hallgatva, egy magas szikláról leugrott, és végső erővel annyi veszedelem közt a tolongó habok közül a partra vezetett. Mi akkor az arany, mi az egész világ kincse a megmentettnek, ha először betekint megváltója szemébe. Én neki életemmel tartozom, és megvallom, örökös és szíves adósa maradok.

Ligetfi. A dolog engem is érdekel, azért küldöttem neki ötszáz aranyot, és a legmesszebb jószágomon egy hasznos hivatalba megyen; de további társaságát itten nem szenvedem, és remélem, hogy tegnap vele utólszor szólottál. Az lenne fáradságom bére, hogy egyetlenegy gyermekem egy koldusra szállna? Lilla, hiszem, hogy még eddig semmi reményt nem adtál neki.

Lilla. Az igaz szerelem csak magában él. (Hízlekedve.) Atyám, te őt nem ismered, vizsgáld meg tetteit, tekints be szívébe, keble elég tágas téged is befogadni. Hidd el atyám, a valódi érdem magát megboszulja, és te örömmel megmásítod föltett szándékokat.

Ligetfi. Együgyű okoskodás, melyet egy eltévedt elme egy gyöngé órában kikoholt és az ifjúság tarka képekkel kifest. Elfelejttem, hogy ezeket tőled hallottam! és hogy benned, atyádat ismervén, ily gondolat támadhatott.

Lilla. Őt meg nem tagadhatom! Lemondok békén az élet örömeiről, de szerelmem nem titkolom. A félénk szív szokott elrejtezni, nekem a szerelmem legszebb dicsősége! az élet javát a vak történet adja, én megvetve elvetem, és a lélek szebb részét választom.

Ligetfi. Mig a szükség szép álmodbul felijeszt. Valóban szépen hangzik ily szózat egy oly leány szájában, melynek századokig álló nemzetsége az egész országban különböztetve van. Lilla, még eddig jó atyád

voltam, ne kényszeríts, hogy egész hatalmamat ellened fordítsam.

Lilla. Ha valaha érzésed irántam fölébredt, atyám! ne áldozz föl hideg föltételednek. (Lábaihoz esik.) Én őt szeretem, és nála nélkül boldog soha nem lehetek. Atyám, felejts el minden különbséget, és végezd szerencsémemet.

Ligetfi. Mióta jött kedved atyáddal tréfálni?

Lilla. Legszebb szerencsémeket játék gyanánt veszed? (Fölkel, elfordulva fájdalmasan) Oh, ez fájdalmas!

Ligetfi. Vigan! vigan! Azt gondolod, hogy atyád egy két könnyön annyira megindul, és elfajúlt szívedet követi? De nincsen foganatja csalárd mesterségednek. (Fontosan) Több szó errül közöttünk ne essék, és ha teljes haragomat érezni nem akarod, vele többé soha nem fogsz szólni. Őt pedig messzé tartani az én gondom leszen. (El akar menni azonban jó.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Orbán. Előbbiek.

Orbán. Kegyelmes uram, ím elvégeztem parancsolatodat.

Ligetfi. És mit végeztél?

Orbán. Megvetve fogadott ama büszke ifjú, és ajándékokat lábamhoz vetvén így szóla: Éltemet nagyobbra becsülöm, mint ily semmiséget. Mondd uradnak, hogy tőle jutalmat nem vártam, és szolgálja sem akarok lenni. Avval magamra hagyott.

Lilla (Föllengezve). Érdemes felelet! Felséges ifjú, csak magadhoz hasonló!

Orbán. Az a parancsolat, hogy többet a várba ne jöjön, a mint észre vettem, fölötte ingerlé; de semmit nem szóla.

Lilla. Nemes tettének ez a köszönete? Atyám, atyám, méltatlan bánásod szívemet szaggatja.

Ligetfi. Idétlen kevélység! Azt gondolja talán, hogy látszólagos nagylelkűségével könnyebben meghódít? ez annyit teszen, hogy még többet kíván.

Lilla. Eztet hallani! (Érdemmel) Atyám! ily fegyvert viselni egy ártatlan ellen, nagy szívhez nem illik.

Orbán. Nem érdemes uram, hogy felőle gondolkozz. A mit ő tett arra a vak szerencse vezette, vajha hív szolgádat találta volna. Én megelégedném drága kegyelmeddel. De mit is várhatsz oly nyughatatlan fejtől, ki az életet sem tudja használni, ismerem én őt jól. Nem az erkölcs, hanem a nagyravágyás lelkesíti őtet, és jól meggondolt haszon vála czélja tettének. Hogy merte volna másképp Lilla jó hálaadó szívét úgy megkeríteni, és az ártatlant mocskos hálójába húzni?

Lilla. Őt ellened védeni neki gyalázat volna; megvetve nézi az óriás utána a törpék seregét, egy fordulat, egy tekintet elég őket elenyésztetni. (Megvetve elfordul Orbántól, az atyjához, érdemmel.) Atyám! a mit nememnek szemérme megtilt, én neked fölfedezem, hogy ítéleted hiányos ne legyen. Én valék magam, elragadtatván szívem ösztönétől, ki neki első vallást tett, látván szívét rángódni a környülállás lánczán. Hogy őt először megpillantám, már különös érzések tolongtak mellembe, melyek utóbb akaratom ellen csöndes indulattá váltak, de az ész kifakadni nem engedé! Azonban az igaz ég őt választá megmentőmnek, és éltem segédjét őbenne mutatta. Akkor az új élet új érzeményt adott, és én magam áttörtem a különbség falát.

Ligetfi. Nemednek egyik gyöngesége a jövődöt elfelejteni, és gondatlan a mulandó érzeményt követni, azért nem vádolom annyira tettetted. De most már őt ismervén, ki nem lépsz az illendőség útjából, és el nem felejtet, a mivel atyádnak tartozol.

Lilla (erővel). Azt nem! akaratodat még eddig mindig tiszteltem.

Ligetfi. Erőt várok tőled. Szébb sorsra neveltelek, mint hogy alacsony sötétségben folytassad éltedet.

Neked kell még nevemet emelned, és ha majd nagyságban tündöklesz, magad nevedet mostani eltévedett érzésedet.

Lilla. Szomorú nagyság, szánakodásra méltó sors! a forró szív meg nem enyhül az arany üres hangjától. Mi a méltóság, ha fényes nyomát elégtelenség követi —

Ligetfi. Mely hiú álmak! már van idő fölébredni. Neked már a világ int, és be kell lépned mentül előbb, ily tündér remények csak négy fal közé valók.

Lilla. Csak tegyen szerencsésse.

Ligetfi. Elég! Gondolod atyádat szép szavakkal megfogni. Hasztalan! a megérett szív föl nem veszi őket, és nincs kedvem élttem fáradságát neked fölládozni. (Szelidebben) Lilla, igaz szerencséd legszebb kívánságoms azért tőled engedelmességet várok.

Lilla. Létem állapotja kezekben vagy, mivel a mit tetszik, békével elhordozom, a külső élet változó játéka egyedül a te értéked, használd kedvedre; de a szív ösztöne a sors adománya, és szerelmem által öneki szentele — őt megtagadni nem áll tehetségemben, mert minden új nap visszaemlékeztet —

Ligetfi. És ha őt s magadat tehetős boszúmtól menteni akarod, kerüld tekintetét. Légy boldog! (Menetele közt) Orbán! (Elmegy. Orbán követi.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Lilla (maga). Menj tehát kedvesem, akár merre fordulsz, Lilla szerelme híven kísér. A köz lélek reszket az elválástól, mert nem bizonyos önmagáról, és az idő változását rettegve követi. Ez a láng, mely szent malasztokkal mellemben lobog, az égből származott, és a földi veszélyek azt el nem olthatják. — Atyám! atyám! mit vétett szerelmünk, hogy ily keményen üldözöd? hidegen letöröd azt a szép virágot, melyen élttem nyíló hajnala oly szépen virított, és könnyeimmel élesztet fénykoszorúdat.

HATODIK JELENÉS.

Lilla, Mili.

Mili (jö és félve körülnéz). Hála az istennek! látatlan beszöktem.

Lilla. Kit keressz? úgy tetszik mi egymást már láttuk.

Mili. A gróf nevenapján voltam először ide fenn. Én mondtam fel a jobbágyok üdvözlő dalait.

Lilla. És mi a kívánságod?

Mili. Én — én semmit sem akarok. (Félre) De a szomszédunkban lakik egy ifjú — (magát elfelejtve) egy szép ifjú, nincs mása a faluban, oly jó és szelíd; de gondolom itt is ismeretes —

Lilla (megilletődve). Gondolod? vagy bízta lettél?

Mili. Ő küldött ide —

Lilla. Téged? hozzám?

Mili (pirúlva). Azt monda, hogy engem jónak tart — és nem oly gyávanak, mint a többi leányokat, és —

Lilla. Hogy neki tetszel.

Mili. Azt nem, de hogy kezembe meri adni szerencsáját.

Lilla. És te?

Mili (tüzzel). Én kész volnék érte mindent elkövetni — mert őt szeretem — tisztelem, úgy mint — (megakad)

Lilla (sebesen). Legjobb szomszédodat?

Mili. Mint — (magát észreveszi) De majd elfelejtem a sok hasztalan szók mellett, a miért jöttem.

Lilla (sebesen átöleli). Én szeretlek, kedves. Égő szemedben önnön szívemet látom. Mi a neved?

Mili. Mili.

Lilla. Mi tehát a követséged?

Mili. Ma korán, korán reggel, minkeelőtte a pásztorok kürtöltek, kimentem kertünkbe, nem tudván alunni, fris levegőt színi. Alig nézek körül, hogy az a

szomszéd ifjú szemembe tűnik; de oly szomorúan, oly alávert elmével még soha nem láttam. Egy fához könyökölve, komor helyzetben állott, bú és fájdalom változott képében, és beesett szemeit a földre mereszté. Én csöndesen eleibe a palánkhöz lappangtam, és öt szánva sokáig vizsgáltam.

Lilla. Azt jöttél egyedül csak mondani, hogy ő szenved? Ha szebb hírt nem hozhattál, sajnállak, térj vissza.

Mili. Még is, hallanod kell egészen, azt neki fogadtam.

Lilla. Legyen tehát! mert könnyebbülni érzem az ő fájdalmát.

Mili. Midőn észrevett, visszafordula, de én igazi résztvevő szívvel baját tudakoztam. Ő megállt, és hosszan szemembe néze; egyszerre megragadja kezemet, és kér, hogy egy kevés ideig várakozzam reá, és avval a házba ment.

Lilla. Különös.

Mili. Nemsokára visszatérek, és egy tekintettel, mely mélyen szívembe hatott ezt a levelet (kihúz kebeléből egy levelet) kezembe adta. Menj, úgy mond, add ezt Lillának, a gróf benned nem keres árulót; és ezek után seben elhagyott.

Lilla (Milit szemlélve). Valóban? ő küldött tégedet? (Egy ideigleni hallgatás után.) Nem kételkedem, ha ily képek hazudnak, mi lesz a világból. Add ide. (Elveszi Mitől a levelet, feltöri sebesen és Milit karján ragadja.) Az ő keze! (Olvassa, és mozgás által mutatja indulását, végre elolvastván, mély gondolatnak ered.)

Mili. Mely feleletet vigyek?

Lilla (nem hallgatván reá). Atyám tilalma ellen (Hallgatás.) De ily ártatlan kérést neki megtagadni — neki — kinek éltemet köszönöm, kit ez a szív imád (Tüzesen eltökélve.) Akármi történjék, oda éltem szépe. Végso óráját használok. (Milihez) És te kedves légy

barátném, és vedd ezt (egy gyűrűt lehúz ujjáról és neki adja) ez órának emlékezetére.

Mili. Ily csekély szolgálatért ily jutalmat! Nem, nem! én jó szívvel tettem!

Lilla. Semmi közbenvetést, vedd el és marad barátném. (Neki adja.)

Mili. Mit vigyek magammal?

Lilla. Mondd neki — (egy ideig magával küszködik, végre Mili kezét megragadja, és hallgatás jeléül szájához teszi). Eljövök! (Sebesen el, Mili utána néz egy ideig és elmegy.)

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Ligetfi, Orbán.

Ligetfi. Tilalمام ellen — ide mondád? ide fog eljönni, és vele szólni, ily estvéli időben! Valóban alig hiszem hogy Lilla azt cselekedje, hogy magát annyira elfelejthesi. Vagy ha talán már annyira vitte volna — Ördög pokol! ha így vesztegette volna erkölcsét — nem, nem! azt nem hihetem. De, Orbán, a tűzindulat nem ismer határt!

Orbán. Egy paraszt leány által küldött Lillának levelet; én a leányt visszaszöktében megragadtam, s az ijedtében mindent kivallott. Lilla attul ígerte eljövetelet ezen estvéli órában. Uram nagy idő van a vigyázatra, mert következése ezen eltévedt ismeretségnek nem lenne utóbb igen örvendetes —

(Több nem találtatott.)

A KORCSHÁZI VÁSÁR.

VÍGJÁTEK HÁROM FELVONÁSBAN.

(1820.)

A TÖREDÉK SZEMÉLYEI.

Brúggody, vagyonos földesúr.

Móricz, atyai unokaöcsese.

Fürgencz, egy vándorló színjátszó társaság igazgatója.

Tamás, a társaság szolgálja.

Fogadós.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Vendégszoba a fogadóban, több mellékajtókkal.

Fürgencz, Fogadós, később Tamás.

Fogadós. Nagyon örülök, mivel szolgálhatok? talán itt méltóztatik hálni? Tiszta ágy, jó vacsora —

Fürgencz. Kevesebb szót, annál jobb bort.

Fogadós. Tüstént, szaladok. (El.)

Fürgencz. Be sok jó ember van a világon, kivált ha pénzt sejtnek valakinél. Nálam az igaz csak sejtteni kell, mert valóságban nincs, talán a koresházi vásárban ad a szerencse, különben nem soká vándorlok már társasággal, mely úgy is már sántikál.

Fogadós (bort hoz). Ezt tessék kóstolni, ily bor ritka szőlőn terem.

Fürgencz (iszik). Erőtlen egy kicsinyt, hanem savanyú; semmi az, a szomjúzónál elkél.

Fogadós. Sajnálom, ha nem tetszik, az uraság oka.

Fürgencz. Mondja meg fogadós uram, messze van-e még Koresháza?

Fogadós. Közel van, uram; fél mérföld s egy kis darab.

Fürgencz. Az a darab többnyire igen húzós.

Fogadós. Ha az ember jól hajt, két óra alatt beér.

Fürgencz. Tehát itt meg kell etetnem. — Ah itt jön társzekerem. (Az ablakhoz megy.)

Fogadós. Mit látok uram! medve hajtja a lovakat. Soha, míg élek — hátul oroszlán néz ki. Uram! ezek az állatok még galibát tesznek. — Mentsen isten, van azon a kocsin állat, ember, dárdák, zászlók, nap, korona, ládák — ej, ej —

Tamás (jön). Itt volnánk; de tovább hogy megyünk?

Fürgencz. Néhány óráig itt nyugosztalunk. Nem esett baj az úton?

Tamás. Ah! majd megevett a méreg; hasztalan beszél az ember azoknak, semmivel nem gondolnak. Piroska leányasszony a mennydörgésre ült, s beszakasztotta.

Fürgencz. Ha helyre jövünk, összevarrjuk. Most menj Tamás, esőtől félek, vond be a kocsit gyékénnyel, felhőket is tehetsz rá, hogy a requisitumok meg ne ázzanak.

Tamás. Jól van, uram. (El.)

Fogadós. Ha ezeknek van eszök, hát nekem nincs. (El.)

Fürgencz (az asztal mellé ül). A vándorlást már unni kezdem, s a szenvedély múlik, mely a színjátszó mesterséghez kötött; távozik onnan a művészi tökély, hol a mindennapi élet gondjai beszólnak. Csak a könnyű szívet kedveli a Musa, a gonddal terhelt kebelt kerüli. — Ah! félre komor eszmélet! állandóság vezet a célhoz.

MÁSODIK JELENÉS

Móricz, Fürgencz.

Móricz (indulatosan jön, a nélkül, hogy Fürgenczet mindjárt észre venne). Vége mindennek! — Héj, fogadás, bort! — Ezt a körülményt használok, én velök megyek, akármilyen történik, én színjatszó leszek. Nem bánom akárkire hagyja bátyám pénzét, ha megátalkodva ellenzi szerencsémét. Héj! bort ide, bort! félig kétségben vagyok; bátorság kell.

Fürgencz (féltre). Egy szerelmes! (Közelít hozzá.)

Móricz. Egy helyben lakjam vele, s utóbb más karjában lássam? nem —

Fürgencz. Minő ismeretes szózat! (Móriczhoz) Kedves úr!

Móricz. Bort nekem! (hozzá fordul) Bocsánatot uram, a fogadóst gondolám —

Fürgencz. Mit látok? Móricz! te vagy? Csak igaz: a temetőben és a fogadóban az emberek összetalálkoznak. Nem ismeresz?

Móricz. Emlékezem, de homályosan —

Fürgencz. Tudod, philosophiát együtt tanulánk.

Móricz. Fürgencz! kedves barátom! mely szerencse hoz téged hozzánk.

Fürgencz. Engem Thalia vezet, annak vándor karján járom az országot.

Móricz. Te volnál —?

Fürgencz. Színjatszó társaság igazgatója; nem látod jeleit az udvarban?

Móricz. Azért jövék ide.

Fürgencz. Tudod, a theatrumot mindig kedveltem, szülőim meghalván, csekély értékemet magammal együtt neki szentelém.

Móricz. Helyesen; én is kormányod alá vetem magamat.

Fürgencz. Móricz! ne hirtelenkedjél!

Móricz. Engem itt üldöz a sors. Gondold, atyám testvére egy gazdag birtokos, magához vett, s minden vagyonát nekem ígérte —

Fürgencz. Eddig nem igen üldöz a sors.

Móricz. Itt egy leánynyal ismerkedém meg. Ah barátom, minden Musáid szépsége benne vegyül —

Fürgencz. És bátyád mással akar összekötni — a dráma úgy kívánja. Nemde úgy van?

Móricz. Senkivel sem akar összekötni.

Fürgencz. Már az tragoedia a házasságkedvelőnek.

Móricz. Szegény bátyámmal a természet egy kicsinyt mostohán bánt, azért is ifjabb korában sok kósarat nyert. Utóbb a szerencse megáldá, s pénzeért csak kapott volna hölgyet, de akkor ő makacszkodott, s most azt kívánja, hogy minden férfi gyűlölje az asszonyokat.

Fürgencz. Az gyöngeség, azon lehet fordítani.

Móricz. Hiába kérem, ostromlom; azt mondja, hogy leveszi rólam kezét, ha csak asszonyról gondolkozom is —

Fürgencz. Gonosz törvény huszonnégy esztendősfifjúnak.

Móricz. Különben igen jó ember, és szeret; de így én nem élhetek; mintsem itt remetéskedjem, inkább lemondok mindenről. Itt nyugtom sehol sincs, azért közétek állok, annál inkább hogy te vagy a mester.

Fürgencz. Azt még halaszd — hanem más utat szeretnék én. Szólj, hol lakik kedvesed?

Móricz. Itt helyben.

Fürgencz. Ismeri bátyád?

Móricz. Úgy félig, nem igen néz a szépnemre. Barátom, én mindent megfontolék, nem találok reményt. Ha értékem volna magamnak; de így — Tercsi anyja egy özvegyasszony a régi időből, nem is gazdag, jó

szerencsére nekem nem adja leányát, sőt tudván bátyám sajátságát, házáat is tiltja.

Fürgencz. Kemény csomó, nehéz lesz oldani.

Móricz. Bátyám szavát hallom — mindjárt megismered.

HARMADIK JELENÉS.

Brúggody, Fogadós, Előbbiek.

Fogadós. Tessék, tekintetes uram, az ifjú úr is itt van.

Brúggody. Móricz! inkább a mezőn látnálak mint itt.

Móricz. E mai különös jelenet annyival inkább ment, minthogy ezen úrban egy régi barátomat s iskolatársamat vagyon szerencsém előmutatni: Fürgencz director.

Brúggody. Mit dirigál az úr?

Fürgencz. Egy respublicát, hol minden főnek más gondolatja, más vágya, más szüksége vagyon, egy társaságot, mely mint a hold mindég fogy és telik, egy szóval: theatrumot.

Brúggody. Örülök, valaha magam is eljártam, míg vitézeket, csatákat, furcsa történeteket tündérekkel lelkekkel megrakva játszottak — most —

Fürgencz. Most a házi életből is veszünk scénákat, ugymint agglegényeket, szerelmes ifjakat —

Móricz (félre Fürgenczhez). Ne beszélj, mindjárt pattog.

Fogadós (az ablaknál áll és nagyon kezd nevetni). Soha míg élek! a lovakra mentét adnak a kocsisnak hátul van a képe — uram segíts! az oroszlán torkából gyermek kandikál ki, azt látnom kell. (El.)

Brúggody. Azt az agg legényt, ha merem kérdezni, miként adják elő? remélem, hogy bölcs választását magasztalván, például mutatják fel a férfi seregnek, kik balgatagúl az asszonyok lánczait hordozzák, s bölcs követésre intik a férfiakat, kik tudatlanúl a szerelem örvényébe rohannak. Móricz vigyázz, ez téged is illet.

Fürgencz. Igaz, ők például szolgálnak —

Brúggody. Hallod Móricz?

Fürgencz. Mint dörmögnek a háznál, és mosolygó kisdedek helyett macskát ölelnek.

Móricz. Hallja bátyám?

Fürgencz. Mely kelletlen élik világokat, minden szépet eltaposnak, s legédesb érzeményeket hidegen előlnek.

Móricz. Hallja bátyám?

Fürgencz. Minő hasztalan, gyümölcstelen faként állnak az élet kertjében, s komor árnyokkal a növendék plántát még károsítják; mely számkivetve bolyongnak éltök virányain, hasonlók a nyeletlen korbácsához, fedeletlen házhoz, feneketlen hordóhoz, morgó, zúgó, ordító szélhez, mely a harmatot ellopja a virágról; hasonlók —

Brúggody. Kérem, kérem, tessék nyelvét zabolába tenni! Magam is nőtelen sorsot választék.

Fürgencz. Úgy? ezerszer bocsánatot kérek, de az igazság —

Brúggody. Micsoda igazság az, az embert azért kinevettetni, hogy a sokaságnál erősb lelket bír, s magának elég, nem szorúl ápoló kézre, mely akkor is nyomasztó, ha gyöngén czirógat — Elég erről.

Móricz. Édes uram bátyám maradjunk ezen tárgynál, engem nagyon érdekel, mert ha bátyám oly kegyetlen marad, engem is szomorú pályára taszít.

Brúggody (hirtelen). Ezt vigyétek a deszkákra, ily ember méltó a nevetségre! szerelmeskedni, só-

hajtozni, esdekleni, álmodozni, egy perczben sírni, másokban nevetni, és miért? hogy egy szívnek kösse le magát, melyben örökké változnak a vendégek, mint a fogadóban, s ha kitolja fejét házából mindenik megismerje a vadász czímerét, ki rettentő bakot lőtt.

Fürgencz. Ennyi tapasztalást —

Brúggody. Mi is valánk a világban —

Móricz. De minő világban? Uram bátyám bűnös ember, csak roszakkal volt dolga, azért nem is érzi a jónak becsét; még térdein fog kérni a szép nemtől bocsánatot.

Fürgencz (félre Móriczhoz). Rajta, rajta, ne engedd magadat.

Móricz. Égbe kiáltó rágalmazás, irígység, hogy nem talált erkölcsöt, ép szívet, tiszta lelket, egy szóval jó leányt!

Brúggody. Ej, villogó villám, gyermek! hogy mersz kikelni — Te hazudsz, én becsületes leányt kértem meg, és még sem jött hozzám.

Móricz. Teresi hozzám jön —

Brúggody. Vidd el, élj hogyan tudsz — én — én —

Fürgencz. Ez a jó barátom azt véli, hogy tekintetes úr maga szerelmes.

Brúggody. Ez szörnyűség —

Fürgencz. Még maga elvenné tekintetes úr! örömet megkérezné.

Brúggody. Azt szeretném látni —

Móricz (félre Fürgenczhez). Hallgass, megharagítod.

Fürgencz. De ha úgy lenne —

Brúggody. Az lehetetlen.

Fürgencz. De még is ha történnék, megengedné tekintetes úr összekelésöket.

Brúggody. Akkor meg; de ha azt vérja, nőtelen öszül meg. Azért is meggyőzőm magamat, s még ma el megyek az özvegyhez és azt mondom: asszonyom!

az én esztelen öcsém szereti leányodat, add neki ha tetszik, de tőlem semmit ne várjanak — az én keresményemből egy asszony se pompáskodik, Brúggody nem fáradt a szépnem kedvéért —

Móricz. Édes uram bátyám —

Brúggody. Te hallgass! gyöngének gondoltál, megmutatom ki vagyok, —

(A többi elveszett).

KONSTANTINÁPOLY VESZEDELME.

HISTÓRIAI DRÁMA ÖT FELVONÁSBAN.

(1820)

A TÖREDÉK SZEMÉLYEI.

II. Mohammed, török császár.

Hali Basa, nagyvezér.

Zagán Basa, második vezér.

Ferez Bég, jancsáraga.

Hasszán, jancsár.

Török hadi nép.

Agenor, előkelő görög vitéz.

Irene, leánya.

Justina, ennek barátnéja.

Theron, görög vitéz.

Egy Pap.

Konstantinápolyi polgárok, asszonyok, nép.

A történet ideje 1453.

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ SCÉNA.

Éj.

Szoba Agenor házában.

A g e n o r (fölfegyverkezve).

Így, jó barátom, kész vagyok csatámra.
Te is menj és vasald fel melledet,
Az első napsúgár Phenar kapun
Fénylesse fegyverünk.

Theron.

Ah jó uram!

Te ismersz, félénk nem vagyok,
De mostan féltem a jövő napot.
A vak nép lánczra érett, fegyverek
Helyett egyházi szertartásokon
Vesződik; kész feladni városát,
Imádságot hallhatsz és átkokat
Egymás iránt, de nem vitézi szót.

Agenor.

Igaz, s elég sajnos hogy így van,
De váltig nem vagyok reménytelen.
Négy ostromot kiálltunk: fogjuk ezt is.
Oh bár a beszítt léggel érzetem
Vegyülne, hogy látná minden görög:
Mi a szabadság.

Theron.

S hol marad leányod,
Irene? Mít rendelsz iránta?

Agenor.

Öt én az égre s ön szívére bízom.
Menj Theron, s küldd hozzám, komoly
Szómat hadd értse. Theron (el). Oh leányom!
Kedves név, s még is oly rettegtető!
Szegény valóban; míg a férfi harczol
S boszútlan nem hal, néki könye csak
Védelme. Köny? nem! nem! görög vér
S vérem: ha szükség, tudjon halni ő is.

Irene (jő).

Parancsod mély tünődésben talált:
Sötéten mint az éjfél állt a sors felettem —

Agenor.

Hagyd a tünődést, eltökéletet
Kíván e gyászidő. Kedves leányom!
Ma vérben kél a nap, Mohammed
Vég ostromot rendelt. Nagy a veszély,
És kétes a következés. Mi, kik
A hont forrón szeretjük, a nagy lelkű
Császár kezén védelmet esküvénk,
Avagy dicső halált. Irene! éltem
Édes virága, a honnal te is
Letörve lészesz — avagy tudnál, akarnál
Aztán is élni, hogy pogány
Rajtad tompítsa durva ösztönit?

Irene.

Atyám! te rettentő vagy, szörnyű, mint
A kép, melytől szívem borzad. Mit szóljak? Oly
Szegény az élet, a fentebb erőtől
Sem vesz vigasztalást.

Agenor (tört vesz elő).

Ezen tör adhat azt.
Vedd, és ha a falak leomlanak,

S mi vélök, mártsd szivedbe, míg a bűn
 S vad ingerek feléje nem dobognak.
 Esküdj meg erre, és nyugodt erővel
 Megyek csatámba én; különben átok
 Végső szavam.

Irene.

Mehetsz, atyám! én is görög
 Vagyok, s hidd el, vért nem vizet sírok
 Népemnek sirhalmán.

Agenor.

Oh jer karomba!

Adtam vasat, szívet; s áldásom adjon
 Erőt!

Theron (jő).

A hajnalcsillag int, Agenor!

Agenor.

Irene, légy boldog. Menj Sophia
 Oltárához, várd ott be végzeted.

Irene.

Atyám, atyám! Oh látlak-e még?

Agenor.

El, el! nincsen közép út már, egyéb
 Annak ki szolgaságban élhet. (El Theronnal.)

Irene.

E törön leng tehát világom?
 Legyen! csak szép sugárid oltsd el, oh
 Remény! hogy a naphoz szokott szív
 Felejtse a szebb kornak álmait. (El.)

Sophia templomának pítvara. Belül énekszó.

Több Polgár, Asszonyok.

Első Polgár.

Oh mire virradunk, halljátok, már bömböl a nagy
 ágyú! szinte rengnek e roppant falak.

Asszony.

Isten segíts! Ad-e mentséget e szent hely!

Első Polgár.

Mi szent a pogánynak! Ily rémulésre jutánk, hogy annak idején fel nem adtuk a várost! Egy kis adóval megelégedett volna a török, most nyakunkat kívánja.

Második Polgár.

Latán hitű! titeket büntet az isten. Pokolba veletek, mért hagyátok el atyáitok hitét, a régi üdvözítő egyházi szertartást. Most hívjátok a pápát, ad-e segídet.

Első Polgár.

Balgatag te! mi tartjuk a régi hitet, ti vagytok a pártosok, ellenei a császárnak, ki a jót akarta.

Második Polgár.

Ö templomaink kincseit elragadta, most vegye hasznát. Én magam felgyújtom házamat, hogy világánál a török lássa —

Harmadik Polgár.

Ti a füstbe beszéltek. Mindenik hisz, és nem tudja mit. A császár és Róma is azt akarja csak, hogy egyezés legyen köztetek. Az üdvösséghez nem elég sem a savanyú kenyér, sem az édes; tiszta szív kell — ti vadak vagytok, nem szelíd juhok —

Második Polgár.

Te hitemet gyalázod. (Kardot húz) Ezért vérzened kell.

Első Polgár.

Te sátán czimborája, hogy mersz polgár ellen kardot húzni? (Kardot húz) Lássuk a nagy vitézt —

Több Polgár (felekezetekre oszolva).

Ne engedjük a mieinket!

Irene és Justina (jönnek).

Irene.

Kivont kardok, s e szent helyen! Mi baj?
Polgárok! nékem gyenge szűznek
Kell-é itélnem köztetek?

Második Polgár.

Ez a latán hitű —

Első Polgár.

Ez a semmi hitű —

Irene.

Boldogtalan görög nép! ennyire
Sujtott alá a bősziült indulat?
Kivül az ellen vad haragja zúg,
S ti itt ben a hit ágazatai
Czivódtok, itt villog pogány vért
Még nem látott aczéltok, és rokon
Kebelre! Dólni látom a dicső
Hazát, s ti vagytok gyilkosi.

Öreg Polgár.

Hallgassátok Agenor leányát, szebb korunk lelke
szól belőle. Ti itt a hitnek külső leplén dühöngtök, s
a szent keresztet tapodni hagyjátok — Mely zajgás!

Nép (csődül be).

Görögök fel! veszély fenyeget!

Egy Polgár.

Elveszünk, ha isten nem segít.

Irene.

Szerencsétlen haza — Mi történt?

Polgár.

Karsia kapu alig tartja magát. Justinian sebet kap-
ván, futamlani kezdtek az olasz zsoldosok —

Második Polgár.

Hah! bátorságok hasonló hitökhöz. Hadd vesz-
szenek!

Polgár.

A császár védelmezi még magát, közkatona-ruhában harczol, de sorai ritkúlnak. Görögök! jertek segítségre! kinek egy csepp görög vére van, ragadjon fegyvert! (El.)

Öreg Polgár.

Idő, idő! ne csüggj most vállamon! Egy csapást engedj még tennem, aztán temess el. (El.)

Irene.

Justína! jer be a templomba,
Szívem még a léthez hajol,
Erőt kell esdenem. (Justínával be a templomba.)

(A harci lárma mindig közelebb hat.)

Egy Pap (véresen, kivont karddal).

Az ég elfordítá szemét,

Elhúnyt napunk, pogányé a világ.
Boldog, ki meghal.

Egy Polgár.

Tisztos úr!

Oly rémésen — nincs hát remény?

Pap.

Halljátok a győzők zaját?

Betörnek már, s nincsen gát ellenök.

Folyj, folyj hív vér, míg a keresztfa áll!

Az oltárhoz hagyj menjek, ott hol

Buzgón az istennek szolgáltam, ott

Szakadjon életem is.

Törökség rohan be, Pap elvezettetik; Nép utána toldúl.

Mohammed; Hali, és Zagán Basák.

Mohammed.

Legyőzve a kereszt, nekünk

Épültek e kevély falak, s ezentúl

Innen fénylessük a félhold hatalmát

A bámuló világnak. Én Mohammed

A nagy próféta zászlaját leszegzem itt,
Itt légyen új országom első
Mecsetje.

Hali Basa.

Engedj, oh uram,
Szolgádnak egy kérést : kiméld a népet,
Mely érezvén dicső karod, borúlva
Most térdre hull előtted — légy kegyelmes!

Zagán Basa.

A nagyvezér lágy szívü sége
Irtózik a vértől; ne így! család
Ez a görög nép : rettegés fékezze őt.

Mohammed.

Ki vért ont, véradót kíván. Azonban
Szűnjék az öldöklés, rabszj nekik,
S vagyonjokat hű népem ossza fel.
Így szól parancsom, hirdessétek azt.
(Néhány török el.)

Ferez Bég (jó).

Hatalmas úr, dicső zultán! Konstantin
Császári székét éltevel hagyá el,
Tetézve sebbel s fénytől fosztva
. . . . fekszik küzdése védhelyén.
Őt egy rab ismeré meg
. s a nap gyümölcset.

Mohammed.

Elhunyt tehát a legnagyobb görög,
S halálban is csonkítja diadalmát!
Országot adnék egy tekintetért,
Melylyel hódolva itt szemlélné a kevély!

Több Törökök fátyolos Görög Asszonyokat vezetnek át a
színen; Hasszán Irénét hozza.

Hasszán.

Fogás, gyönyörű fogás!

Mohammed.

Megállj! — minő szépség! — (közelebből megnézi Irénét)

A képzelet

Szebbet nem alkot, s szégyenülve elpirúl

E szép valón —

Hasszán.

Urak ura, diadalmas zultán! ezt a görög leányt itt
lelém, reszkető kezekkel akarta e tört szívébe döfni,
de kár lenne még a halálnak — gondolám, és kicsavar-
tam a vasat. Most eladni viszem.

Irene.

Te vagy Mohammed? oh te vagy!

Im lábaidnál fekszem — a tört,

A tört add vissza, s hálakönnnyel

Áldom kegyelmedet.

(Több nem találtatott.)

ELSŐ ULÁSZLÓ.

ROMÁNOS TRAGÓDIA TÖREDÉKE.

(1821.)

E TÖREDÉKBEN ELŐFORDULÓ SZEMÉLYEK.

Ákos	}	magyar nemesek.
Béla, ennek fia		
Lénárd		
Endre		
Izóra, ennek testvére.		
Herold.		
Nép.		

A játék helye falu Szeged alatt, ideje 1444.

ELŐJÁTÉK.

Szabad kilátás egy falura. Elül ház, melynek pitvarában vendégségre készült asztalok állnak; hátul fák, azok közt sípzengés mellett vígadoz a földnépe; Ákos, több urak s asszonyok szemlélik. Izóra, gyászruhában, elül egy kőpadon ül, hárfáz, utóbb felkél, és csendes andalgásba merül.

Izóra.

Hová tekintek, új élet sugára
Lövel felém s vidám kép leng körül;
Ment háborútól szép földünk határa,
A békehiérnek minden szív örül,
S kéjeltgve szárnyal édes indulatja :
A honni ünnep boldoggá avatja.

Hímzett ruhákban, hálakönny a szemben
Gyülöng a nép s víg kedvre lobbadoz;
Erő s hévbuzdulat minden tetemben,
Az ének zajja szerteáradoz,
S kényét követve a dagadt kebelnek,
Ifjú s pártás szűz fürge tánczra kelnek.

A megtért bajnok híve bájkörében
A múltnak éli kedves álmait;
Biztos remény valósúl érzetében
S édes czélokra költi lángjait,
S a hív, ki nyugtalan hőséire vára,
Borostyánkoszorút fűz homlokára.

Tetőkön áll a szép hölgy, szemlobogva
 Az útát kémli, keble reng s feszül;
 Port vág a ló, jön a férj s szívdobogva
 Város szerette nyílt karjába dül,
 S fellengve néz mosolygó kisedére,
 Ki nyájasan simúl vasas melyére.

Aggott szülék ifjúltan andalognak
 Kedvelt magzatjok izmos karjain;
 Szívök lángol s alél a boldogoknak
 Fiok kiállt veszélyes harczaín;
 Áldást rebegve rájok, a hazára,
 S az elmaradtak szendergő porára.

Feltűn az élet viruló diszében,
 És bájalakban hinti kényeit;
 Ah én! csak én látom jós tükörében
 Jövendőmnek homályos képeit!
 Nem adhat írt a béke szent malasztja,
 Sőt agg sebem még inkább felszakasztja.

(Félre teszi a hárfát s elmerül.)

Béla (lassudan közelít).

Így elmerülten szép ábrándozó?
 Titkon busongva, csak magányt keresve
 Résztvétlen állsz köztünk; sőt engem is,
 Még zsenge léted első biztosát,
 Kerülni láttatol.

Izóra.

Gyászom kizár

A köz vígságtól; enyhülést nem adhat
 Az életkedvelők zsinatja, hol
 Engem rokon hang már nem üdvezel,
 Sem kar nem nyíl ölelni s áldani!
 Atyám —

Béla.

Dicsőn esett el a mezőn.
Vesztél ugyan, sokat vesztél, de ily
Mély csüggedésbe szép halála bajnok
Vért nem hozhat; maradtak hű barátid —
Én egy közülök —

Izóra.

Ismerem jóvoltodat.

Béla.

S még is tartózkodol? kerülsz? Hiába,
Hidegséged nagyobb titkot fedez;
Emlékezz vissza éltünk hajdanára,
Mily öszvehangzók voltak érzetink!
S mint szomszéd házunkban szent egyeség,
Köztünk szintúgy egy értelem vala.

Izóra.

Mi akkor voltam, most is az vagyok,
De sorsom fagylaló szírthez vete,
A szép kornak fényes tündöklete
Leszállva, már pályámon nem ragyog.
Most kettős súly, külön hab hánytogat,
S hol nyugtat, hol vad lángra gyújtogat.

Béla.

Érzem, sok változott, míg én a haddal
Távol valék a vad pogány előtt;
Ne félj! nem küzdök rejtélyes szavaddal,
De titkos félelmem valóra nőtt.
Kihalt irántam régi bizodalmad,
Mi oly szép, oly hiány nélkül vala,
Sötét alkonyba rejtezett nyugalmad,
Azzal frigyünk ifjonti hajnala. —
Hallgatsz, s szerelmemnek nincs annyi bére,
Tudatni méltatnád: mi bánat ére?

Izóra.

Boldog kinek jól őrzött belsejébe
Az indulat fulánkja nem hata!
Kinek vágyat nem költe még szívébe
Egy álomkép hiú ragyoglata!
Én szenvedek, s legyen bár gyengeség,
A kint áldom, mely forrón bennem ég.

Béla.

Kegyetlen! ah! sejtem mi háborít,
De titkodat tudom méltányolni;
S bár engem is hasonló hév szorít,
Javadra kész vagyok lemondani!
Részvétre buzdít tiszta érzetem,
Reményit bár eltépni kénytetem.

Izóra.

Engedd tehát kebledbe öntenem
A titkot, melyet eddig senki sem
Gyanít — ne vádolg, mert a játszi fény,
Mely a sejtés homályi közt dereng,
S eget színezve napjaimra leng,
Csak egy mulékony csalfa tünemény!

Béla.

Kinyiltságod nem rossz kebelt talál;
Minden sorsban szívem felvenni kész.

Izóra.

Hallgasd. Midőn te s boldogult atyám
Táborba szálltatok, sokféle nép,
Magyar s keresztes felkelő sereg,
Ment által tájunkon; mint hírlelék,
Személyesen vezette őket a
Király. Én és öcsém valánk csak itthon,
S alig tenyészsze jó atyánk

Elváltától, ázott szemekkel nézgetők
 Zászlóikat lobogni ablakink
 Alatt; de a királyt nem láthatók.
 A tábor jobb részint már elvonúla,
 Hogy alkonyatkor két utas jöve
 Hozzánk estvélyi nyugalomra.
 Egyik derék, már őszülő vitéz,
 Atyámat jól ismerni láttatott,
 Dicsérve emlegetvén sok jeles
 Tetteit; a másik ifju — (akadoz) ah ne várj
 Hű rajzolást, mint bennem él!
 Fenn érzem azt, de szókat nem lelek —

Béla.

Minő nemes vérből ered, miként
 Hívják a boldogot?

Izóra.

Nem kérdezém.

Béla.

És ő?

Izóra.

Elhallgatá.

Béla.

S meghódolál?

Izóra.

Kérdezd a rózsá égi bájlatit,
 Miket liheg lágy szellemajkain?
 Örömmel szívod édes illatit,
 Nem elmélkedve élte titkain. —
 Látám, érzem a szem biztos hevét,
 S viszonzám azt, bár titkolá nevét.
 Hogy ő nem pór, nem aljas származás,
 Fenhirdeté mívelt elméje, a
 Méltóság, mely egész lényén előntve volt,

S a tisztelet, melylyel viselteték
Hozzá az ősz bajnok. Nem jött ugyan
Érzelmiről legkissebb hang felém,
De andalító néztin reszketett
Vallása. Más nap elbucsúztakor
Gyöngéded kézzszorítással nekem
Ezen gyűrűt nyújtá örök
Emlékül; elvált — és nyugtom vele!
Most senkim sincs e földön! jó atyám
Sírban hamvad, s az a ki szívemet
Elrablá — tán nem is gondolva rám —
Az ínség zordon éjjelébe vet!

Béla.

Nem! árva nem vagy; míg barátod él
Éretted bármely áldozatra kél.
Adj legkisebb jelt, én őt felkeresni
Megyek, talán nyomára juthatok.

Izóra.

Kétes reményem partra nem talál;
A szép valót sötét homály fedi.
Mi jelt adjak? Nézd a dicső napot!
Világot életet tenyész, de fény-
Alakját én leírni nem tudom.

Béla.

Atyám jön! légy nyugott.

Ákos, több urak, asszonyok jönnek, az Előbbiek.

Ákos.

Ti együtt gyermekim? s az ősz atyának
Sejditni kell csak, mily édes szövetség
Áll köztetek? Miért pirúlsz, leányom?
E névvel hadd köszöntselek!

Béla.

Kíméld, atyám!

Ákos.

Lecsendesült a dölyfös háború,
 Létén örvend minden nemű s korú,
 S a hűség csendes áldozatja kél;
 Myrtus virít a harcok térein,
 S frigyjellé vál a mátká fürtein,
 Mi édent lát érzelmi fényinél.
 A bajnok így, a hív, a visszatért,
 Szépektől vár jutalmat tettiért;
 S kik ércz karral testhantot vágtanak,
 Most szép szüzek körül hajlonganak.
 Mi is tehát kettős örömmel üljük
 E béke üdnepét. Izóra! téged —
 Fiam, te elfordulsz?

Béla.

Elég, atyám;
 Előbb hadd gyűjtsek érdemet magamnak,
 Addig ne ostromold ajánlatiddal.
 A férfi köz vész által egyesül,
 Egy bátor tett rokon kebelt talál :
 De a szelídebb asszony érzete
 Lágú kellemet, nem bajvívót keres.

Ákos.

Tudom, kiseded korától fogva már
 Külön világban szállongott, azért
 Elhallgatok, míg önkényt nem hajol. (A jelenlévőkhöz)
 Fel, fel, barátaim! töltsük vigan
 Ezen napot; tölts billikom forogjon!
 Édes szülőföldünk termésivel
 Kínál a gazda s a szives barátság.
 Örömdal zengjen, és feledve gondját
 Mindenki élje a jelen malasztját.
 (Az asztalokhoz akarnak ülni; azalatt kürt harsóg, a nép
 hátul öszvegyül.)

Ákos (előlép).

Minő zaj ez?

Herold, véres kard kezében, a néptől előkisértetik, az
Előbbiek.

Herold.

Háborút hirdetek. Minden magyar nemes ujonnan a török ellen harczra készüljön, s kit a törvény nem marasztal, jószág-és életvesztés alatt Orsova felé az ország zászlóihoz siessen. Így akarja hazánk, így a király. Lóra vitézek!

(Tovább megy, a nép utána.)

Ákos.

Váratlan meghívás! Mi gyors eset
Hozá e változást? Fiam! nehéz
Mégválnom.

Izóra (Magában).

Így repül szét itt alatt
Minden : barátság — s a hű szerelem!

Béla.

Sajnálsz, Izóra?

Izóra.

Testvérem valál!

Te még, s utánad elborúl világom,
Mely általad derengni kezdte már.

Ákos (tünődve).

Szent a törvény — én már öreg vagyok —
Nincs mentség, menni kell! Nem férfi az,
Ki elmarad. Fiam, nem tartalak.

Béla.

Hol a becsület szól, elhallgat a szív
És létünk más iránya : én megyek!
Bajnoksor közt utolsó nem leszek.

Ákos.

Amott ketten vágtatnak a falun
Keresztül. Kik lehetnek? Most megállnak,
Felénk jönnek.

Béla.

Szomszéd Lénárd —

Izóra.

S öcsém.

Ákos.

Most hallunk hírt, Szegedről jönnek ők.
Hozott isten, barátom! várva jössz.

Lénárd, Endre, leszállnak lovaikról, az Előbbiek.

Lénárd.

Mondám, együtt találjuk őket itt.

Endre (Izórát megöleli).

Izóra, kedves néném!

Ákos (Lénárdhoz).

Elsőben is

Újságot mondj, mi történt? égek hallani.

Lénárd.

Min kezdjem? annyi újság van hazánkban.

Endre.

Én is mindent láték. Izóra! csak
Gondold el, a király —

Ákos.

Ismét hadat

Gyűjt, azt tudjuk; de való okát —

Lénárd.

Tudod, hogy fővezérünk Hunyadi
János szerbus despota Brankovics
Györgynek közbenjárása mellett

Egy évi fegyvernyugvást hirdetett
Az okból, hogy királyunk addig is
Murát török nagyúrral békeség
Íránt végezne —

Ákos.

Így jövék haza,
Ohajtván a fegyver nyugtát itt tölteni.

Lépárd.

Királyunk mindjárt is Szegedre
Országgyűlést rendelt; s minthogy közel
Esik hozzánk, Endrével elmenék,
Láthassa ő is a nagyobb világot.
Azon nap jött el a török követ,
Kísérve nagy pompával Hunyadi-
És Brankovics Györgytől; más nap gyűlés
Volt, és Karam bég átnyujtá urának
Felette kedvező ajánlatit.
Ulászló s a rendek megfontolván
Mely hasznos és dicső hazánkra nézve
E béke, azt el is fogadták, s a király
Annak tíz évre terjedő szoros
Megtartására a szentség előtt
Nyilván megesküvék.

Ákos.

Öröm fogá el
Szíveinket, hallván a szép békehírt,
Már áldomásra készülénk,
Im lásd jelét — be gyorsan vége lett!

Lénárd.

Voltak néhányan a jelenlevő urak
Között, kik Juliántól ingerelve
További háborút kívántanak;
Harczgerjedelmök még nagyobbra nőtt,

Hallván Alberti cardinál hadi
 Hajóinak szerencsés érkezését
 A Hellespontba, nem különben
 Murát zultánnak Ázsiába vissza-
 Vonúltát s több olasz segédhadak
 Felállítását a köz ellenség
 Eltörlésére, háborút javasla
 Romának hathatós küldöttje, és
 Ezen hamar szőtt frígykötés alapjait
 A nemzet méltósága s a király
 S hazának eddig fentartott dicső
 Nevével ellenkezni hirdeté.
 Lélekrázó igékkel rajzoló
 A vad nép számtalan kegyetlenségeit,
 És harcztot, eltörlő harcztot kiálta!
 Minden szíven győzött ékes szavának
 Hatalma, s kardzörgetve háborút
 Dörgének a rendek; csak a király,
 Az ifju hős, a hitszegés bűnét
 Rettegve, nem kívánt osztozni a
 Hevültek egyesült szándékiban;
 De hasztalan, sem ő, sem fővezérünk
 Nem állhatának ellen a nagyobb
 Számnak s utóbb engedni kelle;
 Ezekre Julián a nép előtt
 Szent eskitől feloldá a királyt.
 Így történt, én magam valék tanúja.

Ákos.

E harcztól én, megvallom, rettegek!
 Veszélyes így a hittel játszani.

Lénárd.

Pogány iránt nem bűn a hitszegés;
 Azon felül feloldatánk mindnyájan.

Endre.

Nézd e kardot! nézd minő
 Szép s fényes, most kapám —

Béla.

Kitől?

Bizony derék kard, s nem köz emberé.

Endre.

Emlékezel talán vendégeinkre

(A többi elveszett.)

ZÁH NEMZETSÉG.

SZOMORÚJÁTÉK ELSŐ SCENÁJA.

(1821.)

E TÖREDÉKBEN ELŐFORDULÓ SZEMÉLYEK.

I. Károly, magyarok királya.
Homonnai Druget János, nádor.
Babonics János tárnok.
Záh Felicián, királyi tanács.
Keszi Berenda, magyar nemes.
Rikkancs, udvari bolond.

A dolog történik 1330. esztendőben.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ SCENA.

Visegrád, királyi palota.

Berenda (egyedül).

Itt várjam a királyt, ki ellen egykor
A kardot forgatám? Isten neki!
Már csak meghallom mit kíván.

Záh (jó).

Még egyszer légy üdvöz, Berenda! kedves
Barát s rokon! Mi rég nem láttalak!
De annál szebb a kedvező jelen.
Mint tetszik Visegrád s az élet itt?

Berenda.

Sok újba ütközik szemem, nagyobb
A fény szerencsénknél; magas falak
Kelnek hirdetni Károly udvarát,
De künn a falvak kormos hamvain
Bolyong az ínség rémalakja még.

Záh.

Eltörli szebb idő az átok bélyegét,
Mely szép hazánk felett pusztítva szárnyalt,
És a népet pártokra szaggatá;
Közöttünk most szent egyeség virít,
S többé vasát önkény nem edzi ránk.

Berenda.

Önkény? simán tudod forgatni a célt,
Melyet legyőzni egykor lángolál.
Hol a királyi szűz Erzsébet, András
Leánya? bús homályban él s kihál
A fényre nőtt virág; s nem Roma és

Vad önkény tette azt? Elhúnyt vitéze
 A rendületlen Máté, s a nyerő
 Törvényes fő már s vak szerencse győz
 A szent igazságon. Záh! Záh! új csillagért
 Máté ügyét elárulád, okod lehet,
 De mint jövendöm, oly sötét előttem.

Záh.

Nem szoktam bár hírelni tettimet
 S nyomozni a világ javallatit, de
 Te nyílt kebel, nyíltan leld keblem is.
 Igaz, Csák Mátét elhagyám a rozgonyi
 Elveszett harc után, midőn sikert
 Célunkra nézve nem remélheténk már.
 A honn vérzett, az ősi törvény,
 Létünk erős védpajzsa, csüggedett;
 A háborgó felek, zavar között
 Rablást, s nem férrias csatákat üztek.
 Egy főnek kelle hajlanunk, hogy
 A nemzetet vég súlyedéstül óvjuk; így
 Juték Károlyhoz. Nem hiú fény-és haszon-
 Lesés, de szebb irány intézte léptem.

Berenda.

És Máté nagy szívét, a sorsnál
 Erősbet, egy szentelt gyilok letörte.
 Isten velünk, rossz a világ, se hit
 Se emberség.

Záh.

Feltűnnek ismét,
 Miként a nap földrázó vész után.

Berenda.

Te új körödben rettentő nyugott vagy,
 Mint a kincsekkel visszatért hajós,
 Habok közé temetvén gondjait.

Záh.

Nyugott vagyok, de ösvényem soha
 Nem volt még tágabb s munkásb életem.

Mit hajdan szép álm gyanánt neveltem
 Hazámért, most azt teljesíthetem.
 Az ősi érdemnél több most a lélek
 S tehetség, és egyes hatalmasok
 Kényökre nem dűlhatják a nemest ;
 Az egybe olvadt nemzet izmosodva nő,
 S nem ismer a törvény melléktekintetet,
 Mely önséget szül, s pártokat nevel.

Berenda.

E nagy reménytől messze a valóság :
 Ha rajtad állna, úgy hiszem ; de sok
 Olasz tanácsot láttam itt, azok
 Aratni vágnak, hol nem is vetettek.

Záh.

Azért mi vessük össze vállainkat,
 És egyet értőleg segítjük a királyt ;
 Ő a magyart kedvelli, bennem is bizik,
 S kegyében részesít, felejtve hogy
 Más vélemény vezérlett egykoron ;
 Ezen tulajdon festi nagy szívét.

Berenda.

De tőlem mit kívánhat ? azt tudasd.

Záh.

Szolgalatot kíván, hogy ily erő
 Ne szunnyadozzon hasztalan.
 Te a nyilas jászok vezére léssesz,
 S az udvarnál maradsz.

Berenda.

Ez a te munkád?

Záh.

Miért tagadnám ? új hatásköröd
 Nyílik, s hogy általam lőn így, az boldogít,
 Mert véled a király nyer, én, s a hon.

Berenda.

Én a nyakunkra tolt királynak eddig
 Barátja nem valék — imily tisztség pedig

Hú férfiút kíván; sikos nekem
E pálya, mert sem őt, sem magamat
Megcsalni nem szeretném, és mikor
Szívem boszús, mosolygni nem tudok.

Záh.

Te a távult, az idegent gyűlölted,
Ismerd meg őt, s hódolni fogsz. Mise
Után itt megjelen, s a vélemény,
Mely tőle messze tart, eloszlik.

Berenda.

Nem hajlok bár vessző gyanánt, de kő sem
Vagyok, melyről a jó mag is legördül;
Ha eddig vélemény tartóztatott,
Annál jobb, én örömmel engedek.

Rikkancs (jó).

Helyet a királynak! s ha nem hisztek a bolondnak,
okosabb lesz az ostor, mely arra tanít :

Fusson el a gyöngé, ha az erős fellép:

Vagy állj meg kevélyen, s törd el ha jól megtép.

Berenda.

Mily tünemény! hát ez is hozzátok tartozik?

Rikkancs.

Áldással tetézve jövök, kérj kegyelmet s azt mondom : menj haza.

Záh.

Ez Rikkancs, a mi szeszélyes bolondunk.

Rikkancs.

Ne tisztelj annyira sógor, különben engem vél gazdának s lánczot kér. Mit bámúlsz földi? kövér bolond, sovány bölcs, nem ritka e falak közt.

Berenda.

Isten velünk! ez a fiú nekem tetszik. Földi! mi barátok leszünk.

Rikkancs.

Bútorban ül a barát,
Vígán úzi játékát,
De ha a zsák kiürül
Bajjal köszön s elröpül;
Bolond vagyok, az leszek,
De barátot nem veszek.

Elégedjél meg ha komázlak, ez tőlem egy ispánság.

Berenda.

Szerencsés! te vagy az első, ki oly könnyű kebellet
jössz itt felém.

Rikkancs.

Vígán lejtve a gondpályán
Nagy dolgokba nem vágok,
Az izzadó terhelt vállán
Magasb polczra nem hágok.
Eszem, iszom, alszom, hízom,
Örömm a perczre bízom,
Se jót se roszt nem várok,
Alant, de bátran járok :
Így nyugott a szív s lélek
S míg el nem halok — élek.

Záh.

A király!

Rikkancs.

Károly komám nagy széllel jár,
Minden lábat meggörbít,
Mindenik kér, mindenik vár,
Itt mozog, otthon — ásít.

Király, Nádor, Tárnok, több Udvarnokok jönnek.

Király.

Az ég urának áldozván, világi
Dolgokra száll figyelmünk. Híveim!
Meggiszt a véres harc, mely a magyar
Határokat fenyítve, karjainkat
Fegyverre készteté; a szomszéd
Hatalmak, Cseh és Osztria, ügyökben

Közbenjárásunkat megismerék
 S békére hajlanak. Megállapítva
 Szemléljük így a nép nyugalmát,
 És thrónusunk méltóságát. Mi eddig
 Célunktól messzetért, a béke szent
 Nyomán ujonnan létre kél.

Nádor.

Lelked sugárzatán derül az ország,
 S uralkodásod első nappala
 Boldogságának első kezdete.

Tárnok.

Azért az árulók kiméletét,
 Kik titkon vést koholnak ellened,
 Ne hadd ébredni hajlékony szivedben :
 Ki nem szeret, hódítsa rettegés.

Rikkancs.

A szólás szép mesterség,
 Ott is olt, a hol nem ég;
 A vízzel is tüzet gyújt,
 S édes mézzel mérget nyújt.

Záh.

Uram királyom! tárnokod szemét
 Örök veszély ijeszti; én javadról
 Kevesbet nem gondolkodó, koránt
 Sem látom azt, s habár sokan gyanúval
 Illettek, a kormányod óta
 Tapasztalt mérsék megtöré szivök.
 Te a nép szent ügyét vevéd
 Fő tárgyul, és ez őrfalad, s nem az, ki
 Feledve nemzetét magának él,
 S nem követett ősökkel kérkedik.

Rikkancs.

Sógor! nagy fát mozgatsz, mely bár odvas, még is
 agyon zúz. Ha énekszóval visznek ki, én vagyok bo-
 lond, ha nem, csörgő sapkát teszek sírodra.

Király (Berendát meglátja).

Mely vitéz áll ott?

Záh.

A kit javallatomra jász sereg
Vezérévé nevezni méltatál :
Keszi Berenda érdemes vitéz.

Rikkancs.

A lépes fa alatt énekel a hívó; ki szárnyát szereti,
dugja be fülét.

Király.

Berenda! régen ismerem neved —
Igen, Rozgonynál láttalak —

Berenda.

Én ellened valék, te győztél.

Király.

Elmúlt idő! azóta nektek én
Kegyelmet hirdetek — mért vontad el
Magad szememtől?

Berenda.

Halld, király uram!

Ámbár hatalmadban vagyok,
Nyíltan kimondom : én gyűlöltelek —
S hogy mint vitéz tisztelnem kelle,
Csak az tartá hüvelyben kardomat.
Most itt vagyok kívánsatodra — vétkes
Ha gondolod.

Király.

Te belsőd színezés

Nélkül kitüntetés, így engem is
A nemtelen boszún en érzetem
Felül emel. Heves Nápoly szüle
Ugyan, de bennem Árpád vére foly,
És szent István királyi széke
Örökségül jutott, és népem örzi.
Te bajnok! általam szolgálj hazádnak,
S állj közelebb királyodhoz.

Berenda.

Igaz királyom vagy s maradsz
A míg lehellek, én szolgállok, és
Szavak helyett bíráld csak tettetimet.

Záh.

Uram király! e szív fogadalmán
Bizton megnyughatol.

Király (Záhhoz)

Hű szívének

Te léssesz záloga, s hogy lássa a világ
Miként becsül királyod, im
Hordozd nyilván kegyelmemnek jelét.
(Aranylánczot függeszt nyakára.)
E láncz csatoljon házamhoz,
S hirdesse érdemed.

Záh.

Királyom!

Király.

Légy a ki eddiglen valál. — Kövess
Berenda!

(Király, Záh, Berenda, Udvarnokok el.)

Rikkancs.

Az arany jobb ládában,
Mint a férfi nyakában,
Mert bármi nagy lármát tesz,
Előbb utóbb ólom lesz.
Csak így jár itt a világ,
Egyik le, másik felhág.
Nádor, tárnok! Jertek! beszéljünk a mulandóságról!

Tárnok.

Menj dolgodra.

Rikkancs.

Nyelvem az én dicsőségem,
El nem kapja senki tőlem.
Csörög a szarka, fázik a fösvény. (El.)

CSÁK MÁTÉ.

HISTORIAI TRAGÖDIA TÖREDÉKE.

(1829/30.)

Fölkele Csák s nagy lelke szavait maga zúgta, hogy írják;
S a költő azokat jegyzeni kezdte hiven;
De bele fáradt a félisteni műbe, s azóta
Csák komor és hallgat kedvese hamvainál.

Vörösmarty.

SZEMÉLYEK.

Nápolyi Róbert Károly, magyar pártkirály.
 Erzsébet, III. Endre magyar király leánya.
 Omodé, Magyarország nádora; Aba nemzetségből.
 Margit, hitvese.

János	}	fiaik.
László		
Amade		
Mike		
Dávid		
Domos		

Csák Máté, trencsényi gróf, Magyarország nádora Venczel
 alatt; Zabolcs nemzetségből.

Újlaki Ugrin mester, tárnok; Csák nemzetségből.

Hedvig, ennek leánya, Domos kedvese.

Montefiori Gentilis cardinál, a pápa követe.

Tamás, esztergami érsek.

János, nyitrai püspök.

Több zászlós urak, főispánok, érsekek és püspökök.

Drugeth Fülöp, Apúliából; Róbert Károly kedvence.

Kopasz Bors, lovag Károly részén.

Kende, Apor László erdélyi vajda követe.

Peteunch Péter, zemplényi gróf;

Aba nemzetségből

Záh Feliczián, tárnok

Demeter, hadvezér

Keszi Berenda

Zoránd

}

Csák
részén

Ida, Erzsébet biztosa.

Tiborc, budai	}	polgár.
Jerus, kassai		

Emőd, Csák apródja.

Porkoláb a budai Csonkatoronyban.

Fegyvernőke János nádorfinak.

Nemesség, katonaság, kassai polgárság, nép:

Hajdúk, örök, szövétnekhordók, mesterlegények, stb.

A történet kezdődik 1308.

ELSŐ FELVONÁS.

A trencsényi völgy.

Máté fejér zászlót tartva; körülötte Demeter, Zoránd, Berenda, Peteunch, több nemesek és katonák.

Máté.

Örömmel nézem a hőskoszorút
Körültem szöve bátran, biztosan;
S a halvány bú hazámért felmosolyg
Mint haldokló az édes létreményhez.
Sötét korunk; önkény csábítgat el
Baráti szín alatt, s igába törpül
Így sok nemes szabad fő : ajtatos
Arczczal lappang az önség s cselt, veszélyt
Kohol szent igazinkra; törve
Egységünk, és urért rokon gyűlölve
Pusztítja rokonát, s az elvakult
Nép külsőn csüggve, annak bérli el
Karját, ki többet ad. Az ősi törvény,
A nemzet védő pajzsa tipratik,
És nincs erő fékezni a zavart.
Közel halálunk! s így ezen frígy
Mely minket egybe fűz, nem zendülés,
Hanem kínos szükség s önvédelem.

Demeter.

Úgy van! s az elfajúlt, ki otthon ülve
A sorstól vár sohajtva jobbulást.
Tennünk kell és tegyünk! ez jelszavam.

Máté.

S mind ez vakító köd gyanánt tűnék föl
András sírján! csak egy szelíd virág

Maradt dicső Árpádok hamvain :
 Erzsébet, a királyi szűz! s ő
 Kit az ősi szék illetve, számüzött.
 Mig egyenes szüvel mi Venczelt,
 Nagy Béla unokáját,
 Kormányra hívtuk és a szűznek
 Férjül, hogy uj fejedelmi sor virúlna
 Hős Árpádok leányi vériből:
 Honárulók olasz Károly Robertet
 Királynak választák, s ezen fogással
 Romát hatalmazák urunkká.
 E titkos alku majd nyiltabban üzte
 Igázó céljait, midőn a cseh
 Venczelt a néki szánt tetőre
 Méltatlant min magunk elbuktatók;
 Így herczeg Ottót a bajort,
 Erőtlen lévén a zajló időhöz.
 Kétszer hozák be Károlyt s annyiszor
 Hiába; most új lest készítenek,
 S ismét Budán Károly, megszállani
 A véstől összedúlt, az úrtalan
 Hajót.

Demeter.

Azért vedd a kormányt, s vezesd.
 Hatalmad van, szived magyar,
 Ősöd Zabolcs, hired dicső: elég ez.

Máté.

Kormány után nem vágyok én, de
 Nem is hagyok nyakamra tolni
 Urat, midőn egy él, kinek nevéhez
 Édes halával századok csatolnak.
 Erzsébetért rántom ki fegyverem,
 Uralkodjék ő, s bennünk feltalálja
 Nagysága örjeit. S imigy tüzőm
 Ki a zászlót életre és halálra:
 Kit más szándok vezérel, hagyjon el.

Demeter.

Én állok mint a vas, s bal sorsban még
Inkább keménykedem — tied vagyok.

Máté.

S így félre minden színezéssel! a bűn
Alattomos, nem a jó ügy. Zoránd!
Tűzd e fejer zászlót a hegy fölé.
Hadd lássa messziről minden magyar
Szeplőtelen szabadságunk jelét,
S ha lelke ép, alája tér. (Zoránd el.)

Záh (jó).

Budáról érkezett levél,
Nagyon sürgetve hí országgyűlésre;
Ott lesz Gentilis, Róma követe,
Hogy ő Károly ügyét kivívja,
Minket pedig rettentsen átkival.

Demeter.

Mi meg karddal tanítsuk ugrani
A sok szoknyást! lelkemre! lesz mulatság.
Máté! én dandárommal elmegyek
Buda felé, lest állok Rákoson,
S ha e gyűlésből nem lesz en futás,
E kard helyett seprűnyelet kötök.

Máté.

Előbb halljuk, mit végez a nemesség;
Tán csak nem tűr külső uralkodást,
És egybe forr a ketté vált haza.
Ezen gyűlés kívánva jó : utat
Szab tetteinknek.

Záh.

Én is erre hajlok.

Erőszak által szint azon hibába
Esnénk, melyet másnál nem szenvedünk.

Berenda.

Ez véleményem nékem is : lesz ott
Magyar, ki a közért föllépni mer.

Demeter.

Szunyogdal a viharban! És minek
A szó, hol nyilvános a tett? előbb
Űzés, aztán ok.

Peteunch.

Úgy van, és kinek
Az ok nem tetszik, az már ellenünk;
S ha futni átal, álljon meg, de küzdjön.

Máté.

Mennék, ha szem közt tábor állana,
De míg lehet, kímélem a rokon vért.
Lássák a kardot markainkban,
De míglen tette kelnek, hagyjuk azt
Ébren pihenni, és addig szabadság,
Bátorság a tanácskozáknak.
Záh! indulj a gyűlésre, és mutass
Ügyünkben férfi homlokot.

Demeter.

Azaz: lépj hangosan, ne lábhegyen,
Ne légy ütött, inkább ütő, ha mindjárt
Nem karddal is — minthogy szóharcz tanácsod.

Záh.

Nyílt szemmel indulok, s ha elsötétlik,
Kardod villoghat bár, még sem világít. (El.)

Demeter.

Máté! ebben sokat bizol; legyenek
Rozsdás sisak ha Záhot ismerem!
Egy mély, hideg kút ez, melynek vizét
Nem láthatom. Ha más csupa szív, ő
Merő titok — szóval, nem emberem.

Máté.

Tíz éve tárnokom, s mind ekkorig
Hivem. Nyugodj meg: én ismértem őt.

Peteunch.

Az úton vágtat erre egy lovag,
Bár híre oly jó lenne, mily serény.

Máté.

Örömhabozva száll elébe lelkem!
Emőd apród az, kit egy
Követséggel küldék a német földre,
Hiná Erzsébetet honába : néki
Ha tetszenék, lennének védei.

Emőd (jó).

Máté.

Emőd! ha nem csalódom, jó hired.

Emőd.

Uram! követségünk boldog vala.
Erzsébet már határinkhoz közel;
Két napja váltam el, s versenyzve széllel
Hozzád előre nyargalék.

Máté.

Te mindenkor szerencsét hirdetél:
Ez legnagyobb. Pihenj le, jó fiúm!
Elfáradál.

Emőd.

Nem én, uram!
Téged vidámon látlak, és tagom
Gúnyolja érczedet; parancsolj,
Hová repüljek, és ha rest leszek,
Fektesz pöhölyre mint egy agg leányt.

Máté.

Válaszsz jutalmul paripát magadnak.

Emőd.

Karcsút, tüzest, ki érted a világból
Kivinne! (El.)

Máté.

Most kettős, de édes
Gond foglal el. Közénk jöend s erőnkhez

Simúl egy árva üldözött, s kiért
 Vívhatna szebb örömmel a nemes?
 Kérkedjék Károly fényiben csodált
 Égosztó sas fendörgő szárnyival:
 Velünk a szépség bájhatalma küzd,
 S néztéhez kötve hódol a jelen.
 Barátim! most kövessetek
 Váramba, s onnan a határ felé!
 Tisztünk fogadni a királyi szüzet,
 S ha isten éltet, a magyar királynét. (Mindnyájan el.)

Buda. Nádor palotája.

Omodé (egyedül).

Még egyszer hát, és éltem alkonyán
 Tűn fel nevem, s agg vállamon
 Egy új királyi vér emelkedik!
 Ha már irigy időm miatt
 A koronát nem fűzhetém saját
 Fejemre, bírja más — de mint aranyzott
 Bábot csak: én birom teljes hatalmát.

Ugrin (jő).

Jó újsággal jövök. Csakot s Aport
 Kivéve, a grófok s zászlós urak
 Mind megjelentek, s a nemesség
 Közül is sok jött el hívó szavunkra.
 Nem kétlem, e nap célunkhoz vezet.
 Erszényeinkre és Tamás egére
 Úgy szállnak, mint a méh virágra.

Omodé.

Hadd szálljanak! mi szedjük mézőket.

Ugrin.

A nép körül most fárad biztosom.
 Jó bor mellett előre éltetik
 Már a királyt, kinél csak most valék.
 Egyszersmind hirdetem, hogy ő még
 A választás előtt meglátogat.

Omodé.

Meglátogat? Hah érzi ő, mi kiseded,
Minő alélt reménye nélkülüm.
Érezze is, kívánom, mert a mit
Tőlünk nyerend, fölmúlja érdemét.

Ugrin.

Még egyet, nádor! a mi egyedül
Belházunk tárgya. Úgy hiszem
Azon barátság és rokon szív,
Mely minket oly rég egybe csatla már,
Általhat gyermekinkre is. Domos
Fiad lángol Hedvig leányomért.
Mint a magányos völgyi rózsza él a
Szegény anyátlan szüz, s nekem sirá ki
Édes titkát.

Omodé.

Leányod szép, fiam

Tüzes, s így szövetik sok frígy s el is
Pattan — Domos legifjabb — hagyjuk azt
Margitra! ily érzelgés asszonyi
Dolog, nem szívesen avatkozom
Belé.

Ugrin.

De tudnod kelle; a mi engem
Illet, megnyugszom hityresed szaván.
Ha ő szerencsét lel, miattam
Bírbák egymást minden javaimmal együtt.
Most a gyűlést elrendelem,
S a mint lehet, czélunkra dolgozom. (El.)

Margit (jő).

Minő zaj ez, férjem? mindenfelül
Tolong a nép.

Omodé.

Üdvözli a királyt.

Margit.

A bódultak! saját bilincsöket
Ünneplik. Ah Omodé! sötét e nap,

És éjbe dönti fényes házadat.

Félek : megbánod egykoron, hogy ily
Méltatlan üldözéd András leányát.

Omodé.

Kormányra férfi kell, erő, tehetség.

Margit.

Szegény hazám! be mélyen sülyedél!

Önállásodra is már külerőre

Szorúlsz — s úgy van, mert férfi mondja!

De nem, nem : még van itt erő, tehetség,

És tán nagyobb mint Károlyé,

Ha szét osztolva önmagát vadul nem

Emészténé! Két férfi áll a kor

Fokán : Te és Trencsényi-Csák;

Vessétek össze vállatok —

Omodé.

Ne említsd a büszkét, ki a világot

Dölyféhez csatlaná : Ő tűzte ki

Első a zendülés zászlóit is,

Önkényt űz a szabadság, ajkain.

Margit.

Önkényt űz Róma s annak eszközi.

Tudom, Csákot rég óta gyűlölöd,

Érdemversenygve őt, az ífiabbat,

Felül nem érhetvén; innen boszúd!

Ez gyújt aczélra, s ez, világosan

Kimondva, nem más, mint irigység.

Követné ő Károlyt, te mindjárt

Erzsébeté lennél — bocsáss meg, úgy van.

Oh bár meggyőzhetnéd magad, mi szép kort

Varázslanál le frígyben övele!

De így esengve kétes hasznokért,

Eljátszod a polgári koszorút,

S egy jövevény bolygó kegyére büszke,

Önléted szebb sugárit áldozod.

Omodé.

Ma oly beszédes vagy, lelkemre! s ez
Mily új sajátság benned! Margitom,
Te ország dolgain töröd fejed?

Margit.

A gyászdíó őszinte szóra kiszt;
Azért kérlek, ne védd az idegent,
Hogy idegen ne légy saját honodban.
Van még idő — egy férfias nem
Tóled, s Károlynak hült helye.

Omodé.

Elég a pusztá szó! Fejem megöszült
Világi dolgokon, s asszonytanácsra
Még nem szorúlt, nem is fog, úgy hiszem;
Te jó vagy, értelmes, házad körében:
Megismerem; de más irányt veszen
A férfi, és ha meg nem foghatod,
Ne is bíráld.

Margit.

Legyen tehát!

Elnémulok: nyugtass meg mint anyát.
Hat gyermeket szülék hazámnak,
Nemes fiak, nincs köztök elfajúlt;
Mindegyiket hű szívvel ápolám;
És most, midőn szorgalmam édes
Gyümölcseit szedném, külön szakadnak
Mindannyi ékes oszlopi
E romlandó háznak, s a kor viszálya,
Legzordonabb letipró képiben
Először is rajtunk mutatkozik.

Omodé.

Dicső pályát jeleltem én előkbe,
S reménylem, azt el nem hagyják vakon.

Margit.

Büszkén követni mást vakon, saját
Szemeikkel nézik azt — s el is hagyák.

Ha kétled, értsd magad küldöttjüket. (Ajtót tár)
 Jer csak, boldogtalan követ! s beszéld el
 A mit láttál s izentek fiaim.

Fegyvernök (jö).

Zemplényből jövök, uram! Legidősb fiad János küldött, vigasztalnám nádorné asszonyom, s tudatnám vele, hogy ő, meg László, Amad és Mike három öcscsei addig nem térnek haza, míg kegyelmed a nápolyi felekezettel tart, és azt a papos királyt el nem üzik. Bocsánatot, nagy uram! az ő szavait mondom.

Omodé.

Hazug hír! takarodjál.

Fegyvernök.

Úgy van, uram! ha nem tetszik is. Ők harcosokat szednek; már szerzett is mindenik derék csoportot, melyet Trencsénybe vezetni szándékoznak.

Omodé.

Hah! Trencsénybe Csákhhoz? a hálátlanok! Nem, a harag nem képes szégyennevet lelteni fejeikre. És a megyék nem gátolák?

Fegyvernök.

Nem, uram; sőt több nemes hozzájok álla, s már Abaujban, Sárosban néhány vár is részökre esküdött. Nagy azon tájban a morgás és mozgás, neheztelnek az urak, hogy némely nem jó hazafi el akarja adni az országot, és adót fizetni Rómának.

Omodé.

Ki hitt csevegni? Eladni az országot? — El szememből.

Fegyvernök.

Bocsánatot, uram! mind ez csak asszonyomat illeti. (El.)

Omodé (magában).

Nyugodj meg hát, míg elsenyved a lélek, s nem érzi mi az elfajúlt gyermek.

Margit.

Fölébredsz álmodból? ez a dicsőség
Melyet Károlylyal osztasz? Mennyi váron
Lobog zászlód, hány falvaid
Vannak! s még is mi dísztelen
S szegény levél! Hívd most Rómát segédül:
Egy tenger áldás képes-e deríteni
Nevednek alkonyát?

Omodé.

Méltatlanok

Nevemre! veszszenek. Vagy tán akarnád,
Én szálljak aljas körbe kedvökért,
S ősz fürttel kényöket nyomozzam?
Nem! én magam leszek kemény bírójok,
Nevem fényének ezzel tartozom.

Margit.

Szánandó fény, meleg fiúi szív
Helyett; ha ily adót kér, nem kívánom.
Bájjold elém mind a föld kincseit,
Gyémánt helyett tüzd a napot hajamba:
Én fázom, és csak gyermekim szemétől
Hevülök.

Omodé.

Kettő még maradt:

Dávid s Domos, roszbán s időben
Ifjabbak, ők derítsék lelkedet.

Margit.

Ne hidd hogy a tűzlelkű ifjakat
Más pálya vonzaná, ők belsejökben
Bátyjaikkal egyezők; csak a szív első
Lánggerjedelme tarthatá Domost még
Budán, amazt irántam szeretet:
Meddig? e kérdést rettegem.

Omodé.

Elöttem nem titok Domos szerelme:
Annál jobb, az megőrzi tévedéstől;

Amazt megóvja zár — Minő zaj?
(Magát észrevéve, ünnepélyesen) Jön a király!

Margit.

Én távozzom;

Nem vágyom látni őt, elég
Ha érzem átkos életét. (El.)

Omodé.

Fojtsd el, szív, mérgedet! ben éghetsz,
De ily vendég derült képet kíván. (Az ajtó felé megy.)

Károly, Drugeth és Ugrintól kísérve lép be.

Omodé.

Károly.

Harmadszor látom már magas Budát,
S a nádort még házába' nem köszöntém:
Kedvezve ösztönimnek most jövök.

Omodé.

Nemesb követet nem küldhetett királyom
Kegyét hirdetni háladó hívének.

Károly.

Azon kívül adósod is vagyok,
Maradnom is kell, míg virad napom.
De hű szolgálatid még is nagyobbak,
Hogy érzetünk ne óhajtná a rest
Időt előzni, és azért akarjuk
Legitt leróni egyik, bár csekély
Részét. Vedd tőlünk hát ez adományt,
Csak kezdet még, de jós lélekre bírhat.

Drugeth (írást vévén elő).

Ez oklevéllel Ő Nagysága néked
Ajándékozza Kassa városának
Dézmaít s hasznait.

Omodé.

Szót hol vegyek?

Ajándokod fejedelmi, mint magad;

De bármi nagy, szolgálati
Készségemet még sem múlhatja föl,
Mert ebben nincs sem mérték, sem határ.

Drugeth.

Ím általnyújtom mint új honosod!
Egy ég, egy úr szivünk is egyesítse.

Omodé.

Hadd értsem egyszer még e nagy kegyelmi
Díjt, mely adójáért úgy boldogít.

Drugeth (félre Károlyhoz).

Ez hat! Nézd csak mint gyújtja szellemét,
S feléd így forr: „te adj és én teszek.“

Omodé.

Valóban Kassa! áldott szép vidék,
A nép szorgalmas — Vérem a tied
Uram! — de mit jelent ez? itt Gentilis
És több urak nevét látom, csak a
Felség aláírását nem lelem.

Károly.

Igen, hibázik, és nem tévedésből,
Mert hogy tennék erős vonást, midőn
Kezemben még a kormány ingadoz?
Vagy már király vagyok? hol a nagy,
Az égbe vésett lángírás:
A nemzet eske? Nincs! s míg nem birom
Ezt, mily muló s erőtlen kézvonásom
Még akkor is, ha érdemet jutalmaz.

Drugeth.

Mély és való mit Ő Nagysága mond!
Az eddig történt félig ért csak.
Irtsátok a sok fénylopó gyomot,
És a gyümölcs kiesre, nagyra nő.

Omodé.

Sokat tevénk s nem is sikertelen,
Igaz voltát megérted Rákoson:
Ött meghallandod a hűségi esküt.

Károly.

Szó és tett ily nemes keblekben egy,
Hűségedet tudom méltánylani.
De hasztalan tekint szemem körül,
E háznak díszzeit nem láthatom;
Nádor! hol vannak bajnok fiaid?

Omodé.

Van-e nála annál hívebb embered?
De fiaim közül négy zendülő,
Azért ne kérdezd: ők nem fiaim.

Károly.

Valóban meglepő hír!
Ősz fűrtöd tisztelem, de kart s erőt
Kiván a háborús idő, s ha így
Az ifjak elszakadnak, pártomon
Elvégre csak bú és fohász marad.

Omodé.

Őszinte vallásom kedvetlenül
Hatott reád: nyugott lehetsz.
Azon fényes tetőn, a melyre te
Ahtasz, ült hajdan már egyik ősem,
S Aba szavára hallgat még e hon.
Ezen kar egy királynak,
Lengyel Lászlónak visszaküzdé
Már thronusát, s többet most sem merek.
Nem vívok én átokkal és fohászszal
Mint Róma éretted, hanem
Tettekkel: azt ittléted bizonyítja —
Azért nyugodj meg gyermekim miatt.

Károly (félre Drugethhez).

Mely büszkeség! Ki itten a király?
Jobbágyi szó ez?

Drugeth (Károlyhoz).

Túrd el! tudod hol vagy! ha majd erősen
Állsz, akkoron tüntesd föl a királyt.

Károly (Omodéhoz).

Lelked nagyobb a lankasztó időnél,
Meg kell ismernem azt, s ez okból
Ügyemnek jó követkevést reménylek;
De azt méltán sajnálhatom, hogy ily
Derék atyához nem hasonlanak
Fiai. — Indúljunk most, a nap halad,
És nem sokára a rejtélyes óra
Rákosra int; Gentilis eddig
Reánk esdél az ég áldásait. (El követőivel.)

Omodé (egyedül).

Ez is sajnál — ördög pokol! kinek
Csak most adék világi szárnyakat?
Csák! ezt neked tulajdonítom, — angyalod
Sugá ezen boszút; mélyen talált,
De néked is lelek nyilat, ha bár
Ennen fiaim szívéből mártom át
Szivedbe.

Margit (jő).

Elment Károly? Te ily sötéten állsz?
Oh halld, talán jó angyalod sugall.

Omodé.

Megint a régi gond — ne üldözz.

Margit.

Oh férjem! egy kimondhatatlan érzés
Hozzád kiszt — hagyd Károlyt s a szörnyű esküt!
E roppant ház felettem ingadoz,
Ha erre gondolok —

Omodé.

Szeszély! hiú rém!

Ne félj, nem dől e ház, sőt még erősül
Alapja! ím e kis levélke mily új
Szép gyöngye széles birtokimnak.
Halld: Kassa városának hasznait
Imént nekem kötél le a király.

M a r g i t.

Oh büszke vakság, mely csak birtokot
Hajhász! jól ismer a csalárd olasz,
S ott ostromol, hol leggyengébb szived.
Kinek gyűjtesz? mikor ten fiaid
Sem vágnak osztakozni a bitorló
Díján, mert a szabadság szomorog
Fölötte. — Hallgass szómra! e világon
Nincs őszintébb — Egykor szerettél,
S méltó becsülnöd annak hamvait,
Ki tisztán hervadott el kebleden:
Hagyd el Károlyt!

O m o d é.

Hiában esdekelsz.

Kivette a sors, s bár mit hoz, nem ingok.
S te jó szív! válaszsz gondjaidnak
Hozzád illő tárgyat — teszem, Domos
Fiad szerelmes: ötet házassítsd. (El.)

M a r g i t (egyedül).

Oh élet, élet! mily pusztára égett
Szelíd világod, és ha még kitör
Hő szikra, csak bú s inség költi azt.
Mint hat magas fenyő közt a borostyán,
Oly bízva állék hat fiam között,
Volt a hová simúljon agg fejem;
De szétomolva nyugtom őrfala:
Most kél a Sors — s viharja elragad.

D o m o s (jó sebesen).

Anyám! tudod mi történt? egy eset —
Pirúlva mondom — engemet gyaláz —
Dávid toronyba vitetett.

M a r g i t.

Toronyba? és miért?

D o m o s.

A pitvaron

Csak most hallék fenszókat váltani -

Én épen akkor érkezém oda,
Midőn atyám haragba gyúlt szemekkel
Bátyámra így dörgött: Hah pártütő!
Börtönbe hát veled!

Margit.

Fiam! fiam!

Oh lenne bár első végső csapás!

D o m o s.

E szó elég volt eltalálnom
A villongás okát, s Dávid mögé
Szökvén, kar-öltve együtt indulánk,
Mivel ha vétkes, én is az vagyok.
A nádor visszaint: „terád, fiam,
A mátká vár“! így szólván elhagyott. —
A mátká vár s bátyám tömlöczbe megy!
Anyám, hallottad? mint ha én
Nem érzenék úgy, vagy kimondani
Bátor nem volnék, hogy másképp nem érzek
Mint ő, vagy más derék szabad nemes!

Margit.

Atyád mondá, ne vedd sértésül azt.

D o m o s.

De hogy megismerjen, kívánhatom.
Anyám! az élet hajnalszárnyakon
Mosolyg felém: hiven szerettetem —
Anyám, te értesz s őtet ismered!
Dicsőbbre nem talál a nap szeme,
Jobbat nem alkot már a képzelet:
Még is, ha égbe kap, homályba dönt,
S elégedést nem adhat teljesen;
Miért? ez árnyékoldalát ma érzém:
Mert szép tettektől visszatart.

Margit.

Ebben saját szived legyen bírád.

D o m o s.

Bátyáim már az ösvényt megtörék,

Én is fogom, s utolsó nem leszek
 A hírnek ajkain; de életem
 S szerelmem egy, az érdemkoszorút
 Csak ettől nyerhetem, s így, jó anyám!
 A mátká vár, s fogadjon mint vitézt.

Margit.

Szavad rettentő, s még is kellemes.
 Célod kárhoztatnám is, menteném is;
 Így ketté osztva dül két érzemény,
 Utána vonz, s egyszersmind eltaszít.
 Jó-e vagy rossz, bűn-e vagy nem
 A mit cselekszel? — Ah édes fiam,
 Tanács helyett csak könnyet adhatok.

D o m o s.

Anyám! nézz csak körül Budán, komoly
 Redőbe vont arczczal hány úr bolyong itt!
 Azt vélnéd, fél világ fejökben,
 Egy ország vállokon — pedig juhok,
 Kiknek ma harmad ízben ad királyság
 A róka. Mint harsognak éljent,
 Hogy a parány ész s nagy tudó kitűnjék!
 Lásd, szinte így gondolkodott derék
 Bátyám, s azért van a hűsön. De most
 Megyek. Légy boldog jó anyám! magam
 Hozám Dávid történetét, nehogy
 Csonkítva vagy nagyítva értsd. Miatta
 Pedig nyugodt lehetsz — vagy én is osztom
 Fogságát, vagy még ma szabad leszen. (El.)

Margit (egyedül).

Minő ifjak! s mi lesz utóbbi sorsok?
 Hatalmas ég! tompítsd el érzetemet.

Rákos mezeje.

Közepén magas ülések.

Nép, Strázsák, Jerus, Tiborez.

Jerus.

Legalább az üléseket nézzük, mert ha összegyűl-
 nek, akkor azt mondják: Hátra ficzkó, úr van itt.

Komám! ti itt vígan éltek, van sok vendég, van mit látni, mit lármázni. Mi Kassán csak úgy élünk mint a medve Pál fordulásakor, ha ily napot látunk mint ti Budán : becsináljuk a lyukat.

Tiborecz.

Ah az ily vígság sok fohászt csikar ki. Mióta András király meghalt, bitang a mi vagyionunk, életünk; de szólni nem merünk, mert a kard intézi a véleményyt. Jer!

Strázsa.

Vissza innen, mert lándzsám félre bök.

Jerus.

Ne oly tüzesen, földi! Ha szemünk nem volna, úgy se néznénk. Kinek az embere vagy?

Strázsa.

A nádoré.

Jerus.

De melyik nádoré? Most annyi a nádor, annyi a király, hogy az ember utóbb is eltéved. — Itt jön egy úr, azt súgja: Ezt kiáltsd! a másik karddal fenyeget, s úgy kér: Amazt éltesd.

Strázsa.

Ha eszed van, éltesd a kit mondanak, s gondolj a mit akarsz.

Jerus.

Te már tudod a csinját, földi! egészen udvari vagy; azért mondd meg legalább, ki fog e magas helyen ülni?

Strázsa.

A ki oda való, a király, hogy mindenki lássa a szép fiatal urat, és bele szeressen.

Jerus.

Még is nyársoddal fenyegetsz; pedig nekem is van szívem, mely tud szeretni — ha van mit.

Strázsa.

A te szívedre majd rá parancsolnak, én az urakat értem, kiknek szólások van a dologhoz. Te csak adj és búsulj ha akarsz.

Jerus.

Helyesen földi; ha te ma-holnap nem léssz nemes, jele hogy nem ott szölsz, a hol kell. Hát azon a másik polczon ki ül?

Strázsa.

A romai követ.

Jerus.

Hallom, csak együgyű cseri barát volt, és most veres kalapot visel és királyokat csinál.

Strázsa.

Halljátok a kürtöket? Már átjönnek a Dunán. Most ne okoskodjál, hanem tágyulj.

Jerus.

Isten neki, menjünk. Halld földi, most inkább lennék lándzsád mint magad, mert messze látnék; de te még sem lennék, mert másnak parancsolsz s magad legnagyobb szolga vagy. — Jer, álljunk félre. (Elvonúlnak.)

Záh és Kendi jönnek beszélgetve.

Záh.

Apor László helyett?

Kendi.

A vajda sokkal
Büszkébb, hogy ott ő hódolást szinezzen,
A hol gyűlöl.

Záh.

Fejében unokája,
Aztat kívánná ő Károly helyébe,

De annak vége már : addig halasztá
Dolgát, míg Róma győze.

Kendi.

Erdély mellette

Harczol s kivívja igazát ; kezében
Még szent Istvánnak koronája, melyet
A gyöngye Ottó elhagyott, s a nélkül
Nincs választás, nincsen magyar király.

Záh.

Más itt a vélemény. A nap forog,
Az élet véle s véle, a szokás.

Kendi.

Mind ez csak méltóság-fitogtatás,
Más semmi.

Záh.

Még is a többségre hat.

Kendi.

Te Csák helyett jövől, és szólni fogsz?

Záh.

Talán igen, talán nem ; én csak e g y hang
Vagyok, s minő csekély az annyihoz !

Kendi.

Halld, jőnek már. (Félre állnak.)

Kürtszó, elül jőnek lándzsások, nemesség, főispánok, zászlós
urak; Omodé, Domos, Ugrin, Borsa, papság, János
nyitrai püspök, Tamás egri püspök; Gentilis, jobbán Ká-
roly, Drugleth, végre udvarnokok, ijászok jőnek.

Tamás.

Az ég urának hála és dicsőség,
Hogy éjjelünk deríteni tégedet
Vezérle hozzánk, bölcs Gentilis !
Ügyünket intézd el szent ihletésed
Szerint. — Tisztas papság, dicső
Zászlós urak, nemes vitézi rend !

Az új század veszélyt készít reánk,
 Nincsen hatalmas kéz, mely védene
 A pártosság dühös hullámai
 Ellen, nincsen fő, mely büszkén teremtvé,
 Új dísz övezne súlyedő hazánkra!
 S ím a világot üdvezítő szent
 Anyánk szelíden nyújt segéd kezét :
 Azért halljátok Róma szent szavát.

J á n o s.

Nyolcz véres év tűnt el, s még sincs király ;
 Ez légyen hát vég úrtalan napunk.
 Elhunyt Árpádnak férfi ága,
 De él egy új ág, Mária, ötödik
 István király leánya vériből:
 Ím Károly az, Mária unokája,
 Két hős vérnek gyümölcse, két
 Magas háznak ragyogló csillaga!
 Válaszszuk őt urunkká, honfiak!
 Méltóbbat a jelen kor nem mutat.

K e n d i.

E választásnak ellenmondok én
 Apor László erdélyi vajd' uram
 Nevében. (Zúgás a főrendek között.)

Töb b sz a v a k.

Halljuk, halljuk ötet!

K e n d i.

István király urunknak Katalin
 Idősb leánya volt, és így a thrónus
 Az ő unokáit illeti :
 S ez Dragutin László nemes vitéz,
 Kinek hódol most is még Szervia.

J á n o s.

Mária, negyedik László után
 Mindjárt e földet nyerte örököül,
 S Martell fiát mind Róma, mind több
 Egyházi és világi rend királynak

Elfogadá, és Károly így igaz
S törvényes birtokát kívánja csak.

Kendi.

Még akkor Endre élt, dicső emlékü
Árpádnak férfi sarja, és az ország
Öt választá: Martellt nem ismeré.

János.

Egy megvett pártnak volt ő csak feje.

Kendi.

Ti egybe gyűlt rendek! Ti szóljatok!
Igaz királyunk volt-e Endre, vagy
Törvénytelen?

Mindnyájan.

Mi választottuk őt,
Királyunk volt, igaz királyunk.

Záh.

Ha így van — és így volt — én ellene
Mondok Mária unokáinak
Trencsényi gróf Csák Máténak nevében.

János.

Csák zendítő, ne hallgassunk reá.

Záh.

Ki tiltja itt a szót? mely hazafi
Tagadná meg fülét Trencsényitől?

Mindnyájan.

Halljuk Trencsényit! Halljuk!

Záh.

Igazságot kérek, nem kedvezést,
S gyors tettet a megismerés után.
Miért megyünk mi Istvánig, midőn
Erzsébet él, elhunyt András leánya?
Ki volna oly hálátlan, oly merész,
Elfogni tőle ősi birtokát,
A melyet néki vér, törvény s az ég

Adott? Ne döfjük min szivünkbe a tört!
 Önkényt ne üzzünk, hogy később az önkény
 Elágoztan ne dülje életünket.

Többen a rendek közül.

Való a mit mondott: Erzsébet éljen!

Omodé.

Magyarok! ti egybe gyűltetek, szabad
 Tetszés szerint királyt választani:
 Királyt mondom: nem gyenge szűzet.
 Mely férfi, kérdem, tűrhet asszonyi
 Kormányt? ki tűrje bolygó kényeit,
 Ki érdemet tipró szeszélyeit?
 Csatákban nőtt s erősült nemzetünk,
 Így ismer a világ — s most elpuhultan
 Egy szűz miatt áldozzuk fel hirünket?
 Nézzétek Károlyt! mily dicsőbb alakban
 Tűnik föl a király! mint rózsaszőnyeg
 Alatt nyugvó oroszlán, ifjusága
 Bájleple alatt úgy szunnyad a vitézi
 Erő, s nyílt homlokán mi szépen
 Mosolyg felénk egy fényesebb jövőndő!
 Frigyúl nyerendjük Nápolyt övele!
 Erzsébet csak zavart hoz s gyöngülést.

Ugrin.

Nem kell asszonykirály! és nem vitéz
 Ki azt ohajt; azért kiáltom: Éljen
 Károly!

Mindnyájan.

Éljen! Nem kell asszonykirály!

János.

Gentilis szól: halljuk Rómát, halljuk!

Gentilis.

Örömmel ismerem meg aa magyart
 Ezen vonásban, mely n gyógyá teszi.
 Mióta a szép hont nyerétek

S a szent kereszt sugára üdvezít :
 Nem volt Rómának kedvesebb fia.
 Hány jó királyt adott! keftöt közülök
 Most is főhajtva tisztel a világ.
 Hálás szívvel megismerék azt
 Öseitek, s minden ügygyel biztosan
 Romához, mint védatyjokhoz simúltak.
 Érzé ezt első hitszerzőtök István,
 S e koronát s országot egyedül
 A pápától kívánta elfogadni.
 Hiszem s reménylem, egy sincs köztetek,
 Ki e nagy példához ne lenne hű;
 Azért vegyétek új királytokat
 Ismét a pápától : ezt hirdeti
 Áldása és parancsa általam.

Záh.

Miért jövének? nincs itten már szabad
 Választás? itt parancs uralkodik?
 Minek gyűlés, minek tanács? ha már
 Ki van nevezve a király?
 Mért vesszük örvül a törvényt, ha nincs
 Szavunk hozzá? Ez önkény, s lánczra hajt. (Zúgás.)

Sokan a rendek közül.

Mienk a választás, parancsra mi
 Nem hajlunk : így nekünk nem kell király.

Gentilis.

Önkényről szó hogyan lehet, midőn
 Én csak mint Róma meghatalmazott
 Tanúja állok itt? s a pápa
 Részvételét jövék hirdetni csak;
 Ti szabadon s függetlenül vegyétek
 A választott királyt, így én
 Szabad kívánságtok szerint magas
 Székébe ültetem, hogy rendületlen
 Álljon végzéstek és az ország
 Nyugalma.

Omodé.

Éljen Károly!

Valamennyien.

Éljen! éljen!

Károly.

Ilyen nemes szabad nemzet között
 Fentebb czélokra ébred lelkem is,
 S bár ifju még, erőt érzek magamban
 Korunkhoz kötni a szerencsét,
 S a nagy dicsőre küzdni véletek.
 Hüségtékért felel nagy lelketek,
 Hüségemért felel dagadt szívem,
 Mely tiszta lánggal ég felétek.

Több szózat.

Emeljük őt fel!

Mások.

Eskügyünk hüséget!

Domos (előlép).

Sajnálva kell látnom, miként hevültök
 Egy ifjunak mézes fondor szavára;
 Halljátok hát tőlem szégyenteket!
 Tudom, nagy része már az itt ülőknek
 Nápolynak rég elbérelé magát,
 S kártékonyan mosolyg a többire,
 Ki láncz alól szabadságot kiált,
 S fonákul ön ügyét tiporja —

János.

Ez káromlás! halljátok, honfiak?

Domos.

Vedd úgy, a mint tetszik, de én kimondom,
 Hogy ez szemfényvesztés, rút visszaélés
 A törvénnyel! Sajnos bár hogy nekem
 Kell mondanom, — de a kiből
 Hajdan-szabadság lángol, ellen áll!
 (Nagy zaj a rendek közt. Domoshoz tolongnak.)

T a m á s.

Dicső egek! mit nem mer a balúl
Vezérlett ifjuság!

D o m o s.

Ha napjaim
Számát csekélyled, kardomat vetem
Hozzá, így majd elégled, úgy hiszem.

T a m á s.

Hogyan? te kardot mersz említeni
E tisztos körben?

T ö b b e n a r e n d e k k ö z ü l.

Pártütő!

Halált a sértőnek! vágjátok össze!

M a r g i t (a nép közül előrohan).

Megálljatok! Csak keblemen keresztül
Juthattok életéhez! Én szülém őt,
Én védem őt. — Fiam! fiam! hová
Ragad tüzed? Megtörtént a mit oly
Rettegve sejték!

D o m o s.

Hagyj, anyám!

Hadd essék egyre száz, így öljenek!
Hadd koronázzák így e nagy napot.

M a r g i t.

Bocsánatot, vitéz urak! habár
Vadon kitört szabadságérzete
Felülhabzá az illendő határt —

D o m o s.

Ne kérj, anyám! Dávid börtönben ül!

O m o d é.

Nyugodjatok, vitéz rendek! miként is
Gyúlhatni ilyen hang felett haragra?

Az én hibám ez, mert korán adék
Éles játékot a fiú kezébe.

Károly.

Rossz példa téveszté el őtet,
Ezért tőlünk legyen bocsánat.

Domos.

Bocsáss ott, hol rettegnek tőled : én nem.

Omodé.

Hah gyermek! azt véled, nincs zabolám?

(Domos kardját ketté töri)

Itt fekszik nagy vitézséged jele,
S most távozz! becstelen! s úgy jőj előmbe
Megint, ha megbántott királyodért
Szép érdemet szerepsz. — Asszony! kísérd
Haza : ez gyümölcse vak szerelmednek.

Domos.

Atyám! te nekem kardot s életet
Adál : mind a kettőt magad töréd el.
Légy boldog! s bár atyátlan távozom,
Másutt találok én kardot magamnak.

Ugrin (Domoshoz járulván).

Hedvig jegygyűrűjét viseld örök
Emlékül, hogy mikor rá nézsz, szived
Mindég új kínban égjen : ezzel őt is
Elvesztéd.

Domos.

Ah anyám!

Margit.

Jer, jer fiam!

Bár eltaszít kemény atyád keblétől,
Szülőd hiven veled marad. (El fiával.)

Omodé.

Ne hagyjuk gondolatlan gyermeki
Tett által szünni méltó öröminket.
Éljen Károly! én első hódolok.

V a l a m e n n y e n .

Igaz királyunk éljen! Károly éljen!

G e n t i l i s

Úristen! tégedet dicsérünk! Ámen.

J e r u s .

Én eleget láttam és tudok. Jer, koma! zsebben a tanács, bolond a nép, könny az áldomás. (El.)

Míg a rendek Károlyhoz tolakodnak őt felemelni, a kárpit lefordúl.

MÁSODIK FELVONÁS.

Buda. Piacz Ugrin háza előtt. Éj.

Tiborecz, Jerus.

Jerus.

A hold is felhőbe dugta képét; nem akar ily néppel kacsingatni, mely nem érzi erejét.

Tiborecz.

Mit tegyen? úgy is tele a tömlőcz mind. Sok van itt, ki más királyt ohajtana, de ki javait, ki gyermekeit félti, s meghúzza magát.

Jerus.

Ki feleségét őrzi s a kardtól fél, mint víztől az ürge. Lennétek öszvesen, lenne tekintet reátok: de így néha egy kifakad s azt hamar elteszik — de hagyjuk ezt. Mondd meg, ide rendelt a nádorfi?

Tiborecz.

Igazság szerint fiamat rendelte ide, de az úrfi tüzes, azt láthattad a Rákoson; fiam is heves: félvén hogy valamit ne tegyenek, fiamnak otthon kellett maradnia.

Jerus.

Komám, ily idő más ember szívét elnyújtja, a tiédet összehúzza.

Tiborecz.

Eh nem jó a nagyokkal föltenni; ha ily úr csínyt tesz, azt mondják: ember; a szegény legénynek: hogy gazember.

Jerus.

Hol törni vágni kell, minek oda a sok aggodás? Aztán tüzkű fej az a nádor gyerek, nem is tudom hogy jön hozzá atyja? Én már kivedlettem a pelyhet, még is képes volnék vele árkot ugrani; mért ne a fiad?

Tiborcz.

Ha jól látok, itt jó maga.

Domos (jó).

Itt vagytok már, s csak ketten?

Tiborcz.

Uram, én vagyok itt, az öreg Tiborcz.

Domos.

Küldd ide fiad, te feküdjél le.

Tiborcz.

Ez mind jó; de szeretném tudni, mi a szándékod, uram?

Domos.

Röviden szólván, Dávid bátyámat akarom kivenni a tömlöczből.

Tiborcz.

Jaj! ez vérbe kerül.

Domos.

Ne félj, gyenge öreg! vér nélkül is elvégezzük. Nyomunk se lesz; küldd el fiadat.

Tiborcz.

Ah istenem!

Jerus.

Széggyeld magadat komám! ilyen időben merni kell az embernek, különben mások többet mernek. Küldd el fiadat, én magam is vele tartok.

Tiborc.

Isten neki! de ha baj történik — te felelj, uram.

Domos.

Mondd: híja el pajtásait — már tudja kiket. (Tiborc el.) Hát te ki vagy?

Jerus.

Jerus nevem, picziny ember a világban, de tudom hová kell ütni a nagyot. Én kassai kovácsmester vagyok, de csinálok finom szablyákat is. Ez az öreg Kassán járván, komám lett, én meg ide jöttem vele ezt a híres gyűlést nézni, és — veled kívántam ismerkedni — azért vagyok itt.

Domos.

S mit akarsz velem?

Jerus.

Én olyan együgyű ember vagyok, de ha kit megszeretek, az nem áll a bőrön kívül, hanem benn a hol az élet forog. Én láttalak a Rákoson, atyád eltörte kardodat — én hoztam mást, vedd csak! ezt, fogadom, a nádor el nem töri.

Domos.

Hadd lássam! Jó fogású! — (egyet suhint) Lelkemre! ez derék vas. Mi az ára?

Jerus.

Néhány olasz fő, vagy ha magyar se bánom, ha már elfajúlt.

Domos.

Erre a nélkül is törekszem, de azt sem tűröm, hogy ingyen fáradtál legyen.

Jerus.

Kovácsmesterségem ad kenyeret, ezt csak jó kedvből csinálom, s kérdés nélkül mondva: néhány derék

embernek már is szolgáltam. Maga Máté úr bír tőlem egy kardot, s az ért ám hozzá!

D o m o s.

Ha Trencsényi elvehette, akkor én is megköszönöm.

J e r u s.

Szívesen. Ha tájunkra jössz, uram, szólj be hozzám! néha megfordúlnak nálam derék uri emberek, bár nem szép a feleségem.

D o m o s.

De ha azért kedveskedél, mivel atyám jobbágysai levétek, akkor csak vedd vissza.

J e r u s.

Hogyan? mi atyád — a nádor jobbágysai?

D o m o s.

Úgy van, s te azt nem tudod? Károly neki ajándékozta Kassa városát.

J e r u s.

Ej ej uram! ez csiklandós újság, s azt mutatja: ez a Károly igen bölcs úr, ott ajándékoz, hol nem bír. Minket minden szolgálai tehertől még Árpád vérbeli király urak szabadítottak fel, s azért nálunk senki sem dézmál. Ej ej! szinte fázom bele! de fejemet olyan laposra hagyom veretni, mint Béla pecsétje, mely szabadlevelünkön függ, ha mi engedünk.

D o m o s.

Ha így van, lássátok mint szabadúlhattok. A mi engem s öt bátyámat illeti, mi nem kívánunk igazságtalan örökséget.

J e r u s.

Mi meg a közért mindent áldozunk — egyes zsákért semmit.

D o m o s.

Halld! Jőnek már a legények.

J e r u s .

Én kísérlek, a zárt magamra vállalom, s ha szükség, egy pár szolgát is.

T ö b b L e g é n y (jő).

Egyik L e g é n y.

Itt vagyunk, uram!

D o m o s.

Az idő sürget, induljunk, de zaj nélkül. Rejtsétek el fegyvereitek, s ha őrcsapat jó előnkbe, kiáltsátok: Eljen Károly! — Így! a Csonkatoronynál, hol bátyám ül, a külső őrt megvesztegettem, azt ne bántsátok, csak a belsőket fogdozzuk el. Úgyesen forogjatok, legények! Most jertek. (El mindnyájan.)

H e d v i g (az erkélyen megjelen).

Hallám szavát; oh mért nem volt maga?
Megmondtam volna mennyit szenvedek!
De rettegvén az idegen tanúktól,
Kilépni nem merék, s ő távozott!
Oh mért oly rejtező a szerelem,
Midőn könnyét titkolni nem lehet!
Mi szépen álmodám, míg hű szerelmünk,
Mint rózsza még saját kelyhébe zárva,
Ki nem sohajtozék világ terére!
Most tőle tilt atyám kemény parancsa,
S bút lel szemem, bármerre fordulok.—
Minő zaj! tán megint ő? itt lesem. (Visszavonúl.)

D á v i d, D o m o s, J e r u s s t ö b b L e g é n y.

D o m o s.

Most, barátim! kiki menjen haza. Vegyétek hálámat. (Pénzt ad nekik.) Isten veletek.

Egyik L e g é n y.

Ha parancsolsz még ilyen kis esti mulatságot, csak izend meg, mi készen leszünk.

D o m o s.

Nem hiszem oly hamar. Csak menjetek. (A legények el.) Kovácsmester! köszönöm a kardot s az ügyes segélyt! Ha sorsom engedi, megszolgálok.

D á v i d.

Öcsém! én meg nem foghatlak.

D o m o s.

Mindent megértesz; csak azt mondom: itt nincs tovább maradásunk — mindjárt indulunk.

D á v i d.

Anyámat még kell látnom.

D o m o s.

Azt igen! ezért siess haza, anyánk mindent tud, lovad nyergelve van, ne mulass, indulj tüstént, a Sas-hegy tövében, hol a remeteség áll, lelsz néhány legényt: ott várj be engem is, onnan az erdőkön keresztül együtt Trencsényihez szállunk.

J e r u s.

Helyesen uraim! szerencsés útat. A kelő nap engem is úton lel. (El.)

D á v i d.

Mért késel? Jőj velem; ha baj ér, ki lesz segéded?

D o m o s.

Ha még Hedvigemmel szólhatnék! Mióta Károlynak ellent állék, az éj biztosunk.

D á v i d.

Én megyek hát. Karom feszül a bitorlón fenni vasamat.

D o m o s.

Még egyet! Kelemen pápa a jelszó! ezzel az örök kibocsátnak.

D á v i d.

Ne késsél soká. (El.)

D o m o s (Ugrin háza felé).

Hedvig! Hedvig! — Kerüld őt, édes álom;
 Hadd értse szómat! aztán add neki
 Enyhedből részemet! — Te vagy
 Kedves? Miként az ég sugára, tűnsz fel
 Éjemre.

H e d v i g.

Én vagyok, Domos! Leesve
 Szelid egemből állok itt — utólszor!

D o m o s.

Ne mondd azon lesújtó szót : mulást.
 Jelent, pedig mint lelkem, oly örök
 Szerelmem, s bár most elszakaszt is
 A földi baj tetőled, az marad
 Éltemnek lelke s vissza úgy hozom.

H e d v i g.

Ah nem! nem! téged inkább érdekel
 A földi baj, mint a hű szerelem;
 Veszélybe szállsz s nem nézed könnyeid.

D o m o s.

S kívánhatod, hogy én tunyán tekintsem
 A készülő igát, himezze bár
 Atyám s atyád legszebb áldásával?
 Bilincs alatt én nem szerethetek,
 Azért megyek, s a nyert szabadság
 Szépítse majdan édes érzetünk.

H e d v i g.

S mikor látlak megint? Veled bucsút vesz
 Lelkem nyugalma! Adsz-e hírt magadról?
 Hogyan? miként? Ah kedvesem!
 Oly rémesen leng a vad sors körül —
 Szívem remeg, midőn reményt keres.

D o m o s.

Hadd a koránti aggodást! anyám
Velünk tart, ő mindenről értesít.
Időm halad — légy boldog, Hedvigem!
Esküd enyém — tartsd meg hiven.

H e d v i g.

Te mégis már? oh maradj! maradj!
Szólj a hűségéről, ez nyújt enyhülést.
Én hű leszek, miként fájdalmam érted —
Fogadd meg hogy kíméled éltedet:
Domos! te nékem ezzel tartozol.

D o m o s.

Légy fal! — mért nem zárhatlak szívemhez?
Vedd lelkemet! légy boldog és — erős!

H e d v i g.

Eredj, eredj! szövétnek fénylik erre —
Atyáink jönnek a tanácsból.

D o m o s.

Isten veled! (El.)

H e d v i g.

Egek! védjétek őt! (A házba vonúl.)

O m o d é, U g r i n; elül S z ö v é t n e k h o r d ó k.

U g r i n.

Amint mondtam, én bal következést
Várok; kétszer tevénk már
Al koronát Károly fejére,
S most újra azt tegyük? kétlem hatását.

O m o d é.

A népnek játék kell, inkább hajol
Külső jeleknek, mint a hatalomnak.

U g r i n.

Az ész dolgában mindenik magát
Elsőnek vélve, oly hamar

Mást nem követ, de a jel érzést
 Gerjeszt, s ez inkább egyesít : azért
 Ál koronánk, félek, rossz bényomást tesz.

O m o d é.

Az üdnap fénye elvakítja őket :
 Csak a magyar csilloghasson, hamar
 Felejtí czipra köntösén okát.
 Nyakunkra nőtt Trencsényi, a gyűlölt!
 Azért tennünk kell, s átok, eskü által
 Ügyünkhez kötni a vak sokaságot.
 Hatalmam csorbúlt fiaim miatt,
 Négy váramon fehér zászló lobog,
 És a haszon, mely Károlyhoz csatolt,
 Most már szükséggé vált — de bármi jó,
 Én inkább életemet hagyom,
 Mint sem Mátéhoz álljak : esküszöm.

U g r i n.

Meglátjuk, mit szül majd a terhes
 Idő: én mindég hű segéd leszek.

H a j d ú k J e r u s t hozzák.

Egy H a j d ú.

Csak jer! épen jó, itt áll urunk.

J e r u s.

Ha szürkém elszalad, egyitek utána nyög.

O m o d é.

Mi baj? mit vétett ez az ember?

H a j d ú.

Uram! ki akart a városból surranni; de a jelszót
 nem tudta, s így mint gyanúst befogtuk.

O m o d é.

Hová indultál, s miért? igazat szólj, s ne várd a
 vallatást.

J e r u s.

Ej uram, mért hazudnék? mikor az a csillag ott

fenn nem oly tiszta mint lelkiismeretem. Hát a hűsön Kassára indúltam —

O m o d é.

Kassára?

J e r u s.

Igen, uram! Kovács vagyok, ide jöttem néhány buzogányt s egyéb csekélységet eladni; az ember ott szerez, a hol lehet. Hogy ily szabad városból jelszóval mehet csak ki valaki, azt nem tudtam — de hogy az vagyok a ki vagyok, városom színei mutatják s ez írás. (Írást nyújt Omodénak.)

O m o d é.

Igen, haza mehetsz, s megmondhatod, hogy ezen túl nekem szolgáltok: most írá alá királyunk. Nem sokára sáfárt küldök hozzátok, ki ott nevemben rendeléseket fog tenni.

J e r u s.

Eszemben tartom uram, mint a fiatal leány a tűkröt.

P o r k o l á b (jő több hajdúkkal).

Ah uram! én szerencsétlen ember vagyok: most jövök palotából — elröpültek már — s ha megölsz is, uram, ártatlanul halok. Előbb ütöttem volna lármát, de egy köpönyeget dugtak számba, s kúzsba is tettek, s mire segítség érkezett, elsuhantak.

U g r i n.

Ki röpült el?

P o r k o l á b.

Dávid, nádor uram fia —

O m o d é.

Hah nem kötöttem fejedre —

P o r k o l á b.

Uram! vigyáztam, ki nem szökött volna, de egyszerre — tudja isten hányan — reánk rohantak, s

Dávid úrfi helyébe hureztoltak — eleget vergődtem,
de egynek oly vas marka volt, szinte laposra nyomott.

J e r u s (félre).

Ez engem dicsér; de ha rám ismer, lélekké tesznek.
Isten neki! hamarább érek haza.

O m o d é.

S kik voltak a latrok?

P o r k o l á b.

Uram! nem ismerhettem rájok; képök be volt pon-
gyolázva, csak egy arcz volt nyíltan, ki a támadást
intézte, s ez — isten bocsáj! — Domos úrfi vala.

O m o d é.

Mely átok csüggött a perczen, melyben foganta-
tott? de bosszúmnak szentelem. Siess! tüstént száz em-
berem kapjon lóra, s minden irányban száguldjanak
szerte a város körül, s ha őket elérik s meg nem adnák
magokat — holtan hozzák vissza!

H e d v i g (előjön s a nádor lábaihoz omlik).

Kegyelmet, nádor, kegyelmet!

O m o d é.

Nem! egy világ kérése sem engesztel meg.

P o r k o l á b.

Messze még alig lehetnek.

J e r u s.

Nekem most ötlik eszembe, uram! talán azok kik
mellettem nyargaltak el — épen akkor monda egyik,
hogy majd Óbudán túl halászhajókon átmennek a Du-
nán, s így Trencsénybe.

O m o d é.

Utánok hát mint a nyíl Óbudára! (P o r k o l á b s
H a j d ú k. el)

H e d v i g.

Kegyelmet, nádor!

U g r i n.

Én ily időben lyányomat

A nyoszolyán véltem, s nem férfiszem

Előtt; tudod végzésemet, s te még is

Esengsz, vagy tán — gyúladva gondolom —

Tilos frigyét táplász a pártütővel?

Vagy, a mi több, az éjt veszed palástúl,

Míg tisztem távol tart? Leány! ezen

Gyanúra kisztet jelenésed —

H e d v i g.

Miért tagadjam! én szóltam vele,

De az ég tanúm, nincs mit pirúljak érte.

Előtted nőtt szerelmem s méltatád,

Az oltárnál kívántad szentesíteni

Frigyünket — s most hülést kívánsz?

Atyám! mi bennem ég, nem oly mulékony

Mint a világ külső tekintete,

Megvallom: én őt most is szeretem.

O m o d é.

Szeresd a koldúst, a világfutót,

De én reám nem hatnak könnyeid.

U g r i n.

A természet feloldá kapcsait,

Atyák ellen zúdúlnak gyermekek!

Te is Hedvig?

H e d v i g.

S gyűlöljem őt, mivel
Keblében lángol a hajdanszabadság?

Ah jó atyám! nyisd meg szived szelídebb

Érzetnek, s a derék ifjút szeretni

Fogod.

U g r i n.

Nem, szót se többé! — Menj szobádba.

H e d v i g.

Ha őtet véresen hozzák! — atyám —

U g r i n.

Szobádba menj.

H e d v i g.

Megyek. (Jerushoz) Te áruló!

Itt állsz oly hidegen, de ha
Vér ontatik, lelkedre szálljon.

J e r u s (félre Hedvighez).

Köszönöm az áldást — de hazudtam ám kisasszony!

H e d v i g (örömmel).

Jó éjszakát, atyám! (Nádorhoz) Alugyj te is
Nyugodtan, atyja kedvesemnek! (El.)

J e r u s.

Kegyes uram! én is mennék, ha —

O m o d é.

Mehetsz.

J e r u s (magában).

Csak szabad legyen a madár, majd másképp énekel. (El.)

U g r i n.

Hiába kisztem keblemet haragra,
Szánatban olvad el. Mi gyermekinket
Kemény szerrel téríteni akarók,
S min életünkbe vágunk hézagot.
Mély gondba dönt ez éj — s fog-e derülni? (El.)

O m o d é i n t s a S z o l g á k e l.

O m o d é (egyedül).

Fog-e derülni? — Minden visszatér
E nagy természetben, csak a halott nem!
S nekem — meghaltak fiaim, csak egy sincs
A hatból! — Én szerettem őket! —
Miért áldoztam volna éltemet
A bajnak? mért szereztem, és miért
Vágytam nagyság után? Érettök, úgy van,
Érettök, s ők nem érzik azt, s miért

Nem érzik? Átkozott kétség! lesújtó
 Kérdésed vad sovár gerjet mutat,
 Melynek vakon szolgál a szív — s kitől
 E szív nekik? Le véletek, le mérges
 Dagályi a hevült velőnek!
 Mélyebb örvénybe döntitek
 Még a komoly buvárkodót — De fáj,
 Fáj veszteségem. Sivatang homok
 Így életem : felcsillog nyomtalan!
 Hah — mintha messziről kard csörgene —
 Ők vívnak, dőlnek — nem, fejem lobog!
 S ha dőlnek, bűnökért adóznak.
 Parancsom áll, és annak állni kell,
 Különben ők lennének mesterim,
 S Máté mosolyganá a gyöngye ősz.
 Fölöttem most csak egy, s azt én vezérlem,
 S így tettben én vagyok király : azért
 Inkább magzatlan mint alázva élek. (El.)

Tren cs é ny vá ra.

Erzsébet, Ida.

Ida.

Te nyugtalan vagy, mint ha küzdenél
 A régi bú s az új remény felett;
 Hadd győzni a reményt, mely nem hiú,
 Nem álmodott sugárral leng feléd,
 Hanem ragyogva mint a szép tavasz.

Erzsébet.

Mi örömet nyitnám meg keblemet
 A szép reménynek, mely hazám egével
 Mosolyg felém! de általfutva éltem
 Viszállyait, rettegve ölelem.
 Első napom már végső lett szülőmnek,
 S oh mily szegény s rideg az anyátlan élet!
 Korán menyasszony — s majd egészen árva,
 Korán érzem mily változó a földi
 Szerencse : mint gyermek dús fényben úszva

Majd én levék hazámban legszegényebb,
 S szép hajnalomból nem maradt egyéb
 Kincs, mint a harmat, mely szememben ég;
 Irígy pártok dühödtek ellenem,
 S nem a hon — külföld nyújta gyámkezet.
 Így nőttem fel vérzivatar között,
 S itt állok most mint eltévedt hajós,
 Ki honja partján még honát siratja.

I d a.

A felleg oszlik, látköröd derül,
 Nemes vitézek vívnak székedért;
 Csak nézz a völgybe, mily örömtelket!
 Ott állnak ércz sorban — jer, nézz alá,
 Elül Trencsényi száll — halld, halld nevét
 Harsogni! így harsog győzelme is.

E r z s é b e t.

Trencsényi, mondod? — Ő az, ő, neve
 Reményhozó, s ha még virad szerencse
 Számomra, úgy csak általa nyerem.
 Midőn atyám — szörnyű emlékezet! —
 Mérges görcsöktől szaggattatva elhalt,
 Hét évű gyermek én fölöttem sírtam,
 De tőle vad kezek majd elragadtak,
 S komor terembe zártak, hol remegve
 Hallám a tompa zajt, a hű szolgálk jaját.
 Egyszerre zörren ajtóm s egy magas
 Vitéz felém rohan: „Ne félj, te kis
 Menyasszony — mert a csehkirályfival
 Venczellel már is eljegyzett atyám —
 Ne félj! én védlek.“ Így szólván, ölébe
 Kap, s kard jobbájában vad csoporton
 Áttörve, mostohám gondjára bíz.
 Eltűnt, de képe lelkemen maradt,
 S utóbb is minden szép tett s férfinagyság
 Az ő alakjában lengett előttem:
 Ő volt, Trencsényi.

I d a.

S ő megint az első

Ki érted síkra száll, s eként vegyül
Javaddal és élteddel élete.

E r z s é b e t.

Megvallom, egyedül az ő szavára
Mertem kilépni a homály alól,
Hová méltatlan üldözés vetett.

A p r ó d (jő).

Trencsényi Máté.

E r z s é b e t.

Jőjön. (Apród el) Fejtsd meg, Ida,

Nekem, mért rettegem jöttét s miért
Kivánom? Ida, nemde gyermeki
Habzás? Kivonva életem szükéből
Oly új, oly ismeretlen a világ.

M á t é (jő).

Felséges szűz! a mit jövök jelentni,
Nem kedvező, mert foglalatja vér,
Az élet drága csepje, és rokon vér.
De légy nyugodt: ki elveté szabad-
Létét, az életet nem érdemel.

E r z s é b e t.

Mi történt? oly komor tekinteted?

M á t é.

Követem megérkezett imént Budáról,
A fondor Nápoly győzött Rákoson.

E r z s é b e t.

Győzött? Így hát a nemzet véle tart;
Ha boldogabb leend, lemondok én.

M á t é.

Nem, asszonyom! csak kisdéd része hódolt
A nemzetnek, mely örömetst azonban

Bitanglaná a nagy nevet, hogy azzal
 Leplezze önség-szülte céljait;
 Hazát kiált hangos torokkal,
 Midőn törvényivel kereskedik;
 A gyöngét elvakítja szép szavával,
 Az olcsó szíven győz ígérete,
 Kit Róma átka kénytet hallgatásra.
 Ily alapon teng Károly diadalma :
 S ha még igazságérzet a magyarban
 Él — s él! hiszem — le kell roskadnia.

Er z s é b e t.

E szövevényes úton idegen
 Vagyok; vezérem légy te, s én
 Követlek biztosan, miként a vándor
 Irányt adó, jól ismert csillagát.
 Torladni látom a habot körüllem,
 De melyik súlyosztóbb azt nem tudom;
 Azért vezesd hajóm, s nyugott leszek.

M á t é.

S fogom hiven : de csak véráldozat
 Visz célhoz; a mérsék haszontalan,
 Hol megnémult az emberség szava.
 Hadamból már is Esztergam felé
 Küldék egy dandárt; én magam Nyitrába
 Megyek. Hozzád bucsúzni jöttem,
 S — ha úgy tetszik — parancsid érteni.

Er z s é b e t.

Oly szomorú, oly meglepő hied!
 Tartalma véres áldozat s bucsú :
 Két sebző érzemény! De mit tegyek?
 Engednem kell, a környülmény urunk.
 Mikor látunk megint?

M á t é.

Ha jó szerencsém
 Kedvez, tán nem sokára : addig is
 Méltasd kényedre szolgád birtokát.

Bátorságodra tettem rendelést,
S mindenre a mi tetszésedre szolgál,
Készséget és hív embert fogsz találni —
De még egy kérésem nagyon —

Er z s é b e t.

Oh szólj tehát! úgy is hálám pirúl,
Ha tetteid nagyságát fontolom.

M á t é.

Vitézeim hódolni vágyakodnak,
Még nem láttak felséges arczodat;
Tekinteted lángítani fogja őket:
Jer, asszonyom, s fogadd hűségöket!

Er z s é b e t.

Te óhajtod, legyen. (Mindnyájan el.)

Szabad táj Trencsényben.

Demeter, Záh, Berenda, Peteunch, Kendi,

Dávid, sereg.

Demeter.

Isten hozott öcsém Dávid! jer, üss fel:
Te a mienk vagy, ezt látom szemedből.

D á v i d.

Rég az valék, bár tettel késtem is,
De itt vagyok s még jólkor, úgy hiszem.

Demeter.

Hol van Domos? mint vágyom a fiút
Ölelni!

D á v i d.

Ö Zarándhoz kapcsolá
Magát, kivel Barsban találkozánk;
Eddig közelb nyomúltak Esztergamhoz,
Zaklatni a kártékony érseket.

Demeter.

Bár tettük volna rég! de így tenyészni
Hagyók a sok herét! Ördög! ha ki

Nyakamra ül, mindjárt lerázom én.
 Mit szól apád, az a pünkösdi nádor?
 Miattad nem mondom: minő gonosz!
 De csak jöjön közel kardomhoz, akkor
 Bocsássa meg bűnét az isten — én nem.

D á v i d.

Ez ügyben ő külön tekintetű.
 Elég sajnos

(Tovább folytatni a halál gátolta a költőt.)

TARTALOM.

	Lap
A fősvény, vagy nem mehet ki a szobából. Vigj. 1. felv. 1828.	3
Ál tudósok. Vigj. egy felv. 1828.	31
Három egyszerre. Vigj. egy felv. 1829.	63

DRÁMAI TÖREDÉKEK.

A gyilkos. Szomorúját. három felv. 1808.	95
A korcsházi vásár. Vigj. három felv. 1820.	113
Konstantinápoly veszedelme. Hist. dráma öt felv. 1820.	123
Első Ulászló. Romános tragoedia töredéke. 1821.	133
Záh nemzetség. Szomorújáték első scénája. 1821.	147
Csák Máté. Históriai tragoedia töredéke 1829/30.	157
